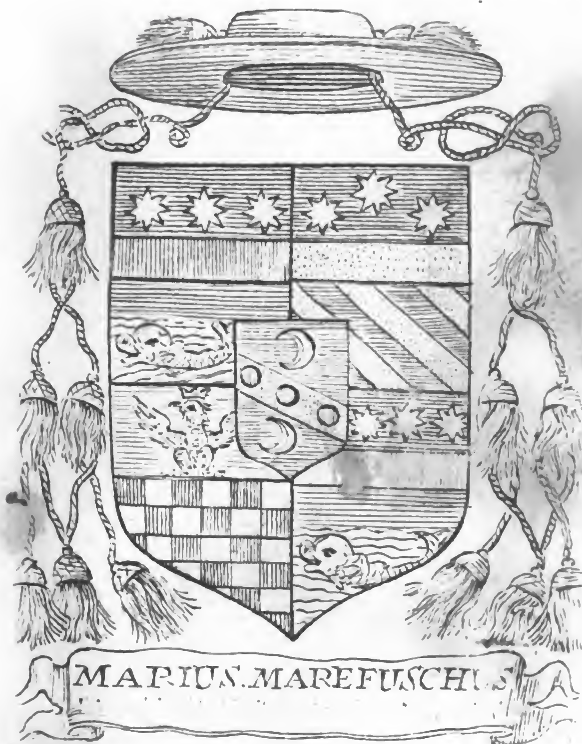
CAUTIO CRIMINALIS, SEU DE PROCESSIBUS CONTRA...

Friedrich : von Spee, Mario Marefoschi

MARIUS MAREFUSCHIUS

CAVTIO CRIMINALIS

CAVTIO CRIMINALIS; Seu DE PROCESSIBVS CONTRA SAGAS Liber.

AD MAGISTRATVS Germaniæ hoc tempore necessarius,

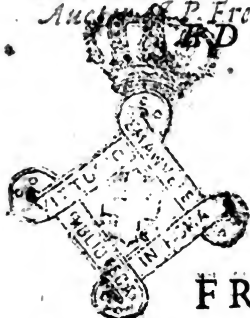
Tum autem

CONSILIARIIS, ET CONFESSARIIS Principum, Inquisitoribus, Iudicibus, Aduocatis, Confessariis Reorum, Concionatoribus, cæterisq; lectu vtilissimus.

AVCTORE
INCERTO THEOLOGO ROMANO

Auctor R. P. Fredericus Spee e Societate Iesu.

EDITIO SECVNDA.

FRANCOFVRTI,
Sumptibus IOANNIS GRONAEI Austrij.
ANNO MDCXXXII.

De secunda hac Editione.

VM prima Editio huius libri, quam præhabita approbatione Facultatis Iuridicę Rinthelensis, protulerat superioribus Nundinis Petrus Lucius Typographus Academicus ibidem; plurima excitauerit ingenia non solum egregie piorum sed etiam doctorum; vt existiment rem hanc de multitudine maleficorum in Germania debere accuratius & sine præiudicio examinari: itemq; oportere exemplo Danielis serio imposterum à summis Magistratibus inquiri in Processus hactenus seruatos: Cumq; etiam Respublicæ nonnullæ & Principes conscientia tacti fuerint, & Processus suos mox suspenderint, libro hoc viso & diligenter examinato; maxime vbi iis simul suggereretur, qualiter quidam eorum Commissarij & Iudices minime seruarent Constitutionem Criminalem Carolinam, & quidem in quibusdam punctis maximi momenti, quæ nemo fere hactenus aduertit: Inde visum est

multis, atque etiam nonnullis Spiræ in Camera & in aula Imperatoris plane expedire, vt rursum quantocyus recuderetur, & sic via sterneretur ad vlterius considerandum, & eruendam veritatem: præsertim quoniam agitur de sanguine humano & fama non solum Germaniæ, sed & fidei Catholicæ: atque exemplaria omnia editionis primæ sic subito intra paucos menses distracta sunt, vt nullum iam amplius haberi potuerit quantocunque pretio. Quare vt plurimorum desideriis fiat satis, curaui meis sumptibus recudi, vsus exemplari manuscripto quod Marpurgo mihi communicauerat vir amicissimus. Tu Lector fruere, & vale.

Ioannes Gronæus Austrius
I. C.

EPITOME
Seu
SVMMA LIBRI.

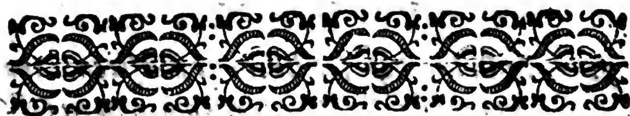
VIDI ſub Sole in LOCO IVDICII IMPIETATEM, & in LOCO IVSTITIÆ INIQVITATEM. *Verba ſunt Eccleſiaſtæ cap.3.v.16.*

Et nunc Reges intelligite: Erudimini qui iudicatis terram. Verba ſunt Dauidis Pſal.2.v.10.

MAgiſtratibus Germaniæ inſcripſi librum: iis vtique qui lecturi eum non ſunt; non iis adeo qui lecturi. Ratio eſt: nam qui eius ſolicitudinis Magiſtratus fuerint, vt legendum ſibi putent quæ de cauſis Sagarum hic perſcripſi, iam id habent propter quod librum legi oportebat: curam nempe ac diligentiam in his cauſis pernoſcendis; vnde legere, & hæc inde ſumere non eſt neceſſe. Qui vero eius ſunt incuriæ, vt hæc talia lecturi, & curaturi non ſint; iam ij ſane vt vel maxime hæc legant, atque ex libro hoc ſoliciti ac diligentes eſſe diſcant, nimis eſt neceſſe: legant igitur qui lecturi non ſunt: qui ſunt; ne legant quidem, &c.

Siue tamen lecturus aliquis hunc librum eſt, ſeu non lecturus, id deſiderem, vt ſit nemo, qui non vnicum ſaltem quod libri huius dubium vltimum eſt, legat, & cum animo ſuo perpendat. Imo id primum omnium legi ante reliqua, nec inutile, nec præter ordinem futurum eſt.

IN-

INDEX
Dubiorum seu Quæstionum huius Libri.

I.

Dæ-

SENE-

SENECA lib. 6. de beneficiis cap. 30.

Monstrabo tibi cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit: scilicet

ILLE QVI VERITATEM DICAT.

Errata sic corrige.

Pagina 4. linea 13. exertant lege exerrant. pag. 9. li. 19. sicut lege sic vt. p. 42. li. 6. Gaiæ lege Gaia. p. 84. l. 15. Itaque lege [illegible], p. 87. l. vlt. timent lege timeant. p. 128. l. 4. à fine, non [illegible]ge non. p 157. l. 10. priora lege priore. p. 198. l. 8. repre-[illegible] lege apprehensione. p. 206. li. 9. denuaciantis lege [illegible]antis. p. [illegible]22. l. 5. vere lege vero. p. 223. l. 9. à fine, sinant [illegible]dotes: Ipsi lege sinant: Sacerdotes ipsi. p. 237. l. 12. tem-[illegible]uis lege tempestiuius. p. 291. l. 10. exemplum lege ex-[illegible]ptum. p. 354. l. 15. quæ lege quam. p. 379. l. 3. vocum lege [illegible]um. p. 380. l. 6. à fine, nouisse lege nouis esse. p. 401. l. 19. [illegible]uire lege seuere. p. 424. l. 5. si ita lege sit ita. p. 437. l. 3. gra-[illegible]is lege grauius. p. 441. l. 5. à fine, vt lege vel. p. 442. l. 10. cur lege cu. p. 451. l. 7. euolant lege euoluant.

CAV-

CAVTIO CRIMINALIS

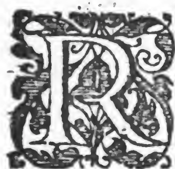
SEV

De Processibus contra Sagas

LIBER.

DVBIVM I.

An Sagæ, striges seu malefici reuera existant?

ESPONDEO, Quod sic. Etsi enim scio nonnullos in dubio posuisse, etiam Catholicos & doctos quos nominare non attinet: etsi etiam quidam non temere suspicari sibi videntur, fuisse aliquando in Ecclesia ea tempora in quibus de corporalibus Sagarum conuentibus creditum non fuit: Etsi denique ipse ego dum cum variis eius criminis reis in carceribus egi frequentius ac attentius, ne dicam, curiosius,

sius, ita non semel animum inuolui, vt quid tandem huius rei crederem pene ignorauerim, nihilominus vbi summam tandem colligo perplexarum cogitationum, id omnino tenendum existimo, reuera in mundo maleficos aliquos esse, nec id sine temeritate, ac prępostери iudicij nota negari posse. Videantur auctores, qui argumentum hoc profitentur, Remigius, Delrius, Bodinus, & alij: nostri instituti non est hic morari. Tot autem esse & eas omnes, quæ hactenus in fauillas euolarunt: neque credo vel ego, vel multi quoque mecum pij viri, neque adeo vt credam facilè persuadebit, quisquis mecum non impetu & clamore vel authoritate pertendere, sed iudicio & ratione rem examinare volet. Id quod lectorem meum velle, per eam charitatem, quam legifer noster Christus vehementer voluit inter asseclas suos accendi, maximopere precor. Si quis zelum habet, & frendet in magiæ crimen, comprimat se tantisper, & addat zelo scientiam ac considerationem, quam fortasse non habet.

Non

Non omnis impetus à virtute eſt, nam & quidam à natura ſolùm. Virtus moderata & modeſta eſt, atque amat inſtrui, nec ideo minor eſſe timet, cum ſit inſtructior. Quod ſi impetu ruimus, &, quia ſcire omnia apprehendimus, detrectamus diſcere, quid eſt mirum ſi nos veritas in multis fugit? Age lector, & ſepoſito præiudicio modeſtè ſequere quo te manu mea pedetentim ducam: non pigebit multa lentè & moroſè conſideraſſe.

DVBIVM II.

Pluresne Sagæ ſeu malefici in Germania ſint ac alibi?

RESPONDEO, Quęſtio eſt de re quam neſcio: dicam tamen verbo otij eludendi cauſa quod occurrit. Itaque videntur ſaltem & putantur plures in Germania ac alibi reperiri.

RATIO eſt. Nam imprimis conſtat in Germania paſſim fumare omnia incendiis, quæ hanc luem depaſcant, claro vtique argumento quam latè omnia afflata eſſe fateantur: Ita quidem vt non

parum inde nomini Germanico detra-ctum ſit apud hoſtes noſtros, ac, vt lo-quiturScriptura fœtere fecerimus odo-rem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius, Exod.5.v.21.

Deinde nutrimus hanc opinionem de multitudine apud nos Sagarum ex duob.capitibus,quæ notatu digna ſunt.

PRIMVM eſt *vulgi imperitia ſeu ſuperſti-tio*, Quod ſic oſtendo. Docent omnes Phyſici, naturaliſſimè cauſari etiam ea, quæ ſubinde à communi ordine naturę nonnihil exertant, & extraordinaria vocari ſolent, vt imbrem aliquem effu-ſiorem, ſæuiorem grandinem & prui-nam,illuſtrius tonitru & ſimilia.

Docent & medici etiam pecora non ſecus ac homines ſuis morbis ſubdi,exi-ſtere in hominibus & pecoribus multas ſæpe affectiones nouas, quæ nec ipſis ſa-tis exploratæ ſint, mira multa in natura latêre, quæ ſubinde in lucem ſe exerant cum admirabilitate eorum, qui naturæ diuitias ignorant: nec doctiſſimum quemquam omnium retro ſæculorum eius vim omnem complecti indagando po-

potuisse &c. Hæc illi: Prodat se tamen quicquam tale in Germania maximè apud homines paganos; inuadat pecora pestis aliqua, turbetur cœlum & indignetur vehementius, nesciat medicus morbi alicuius noui ingenium, aut morbus veterrimus non mox arti obtemperet, deniq; eueniat quippiam sinistrum qualecunque, quod extra ordinem putetur esse; iam nos nescio qua leuitate aut superstitione aut ignorantia ducti, continuo ad maleficia traducimus mẽtem, & in Sagas coniicimus causam. Ibi omnem nos rei fontem manibus tenere exclamamus: Tum vero vt quamque vidimus inter hæc fortè transeuntem, adstantem, venientem, hæc vel ista sic casu facientem aut dicentem (necessario autem quædam semper antecessisse, aut cõcurrisse aut secuta esse oportuit) sinistra interpretatione in culpã vocamus, & quæ est malignitas naturæ nostræ, per omnem viciniam suspicionem mouemus. Vnde mirum non est, si intra paucos annos accrescens fama nos admodum locupletet: præsertim cum nec

moueant ſe hic concionatores & ſpiri-tuales viri, ſed ipſi potius in eadem cul-pa ſint, nec inuentus vllus Magiſtratus in Germania ſit, quod ſciamus, qui in peſtilentiſſimas has ſuſurrationes ze-lum ſuum diſtrinxerit, de quo plura in-fra, dubio 35. Cautiores aliæ ſunt natio-nes, à quibus hac parte ſuperari pudor ſit: nam ſiquidem apud eos puer aliquis aut pecus morbo tabeſcit, ſi verberatur arbor, aut ſeges calamitatem patitur, ſi pauperiem aura facit, ſi locuſta aut mus agrum exedit, totam mali originem à Deo repetunt ſeu natura; nec niſi ea tantum, quæ manifeſto deprehendunt, & docti iudicant, naturæ leges egredi, tum demum maleficiis aſſcribunt.

SECVNDVM eſt eiuſdem *vulgi inuidia & maleuolentia*, Quod ſic oſtendo: Nulla non alia natio concedet, quoſdam ſem-per eſſe, quibus Deus benedictionē ali-quam in bonis temporalibus largiorem impertiatur, vt quod celerius ſua omnia diſtrahant præ cęteris, quod emant for-tuna aliqua fauentiore præ cæteris, at-que, vt verbo dicam, augeantur & dite-

ſcant

ſcant præ cęteris. Contingat tamen hoc quoque in Germania inter vulgus: mox ſunt aliqui ex vicinis, quibus tardior à tergo fortuna eſt, qui capita conferant, & conflato murmure de magia ſuſpiciunculas ſuſcitent: quæ tum demum fortius ſe attollunt, ſi eorum quempiam, quos æmulantur, viderint in templis deuotiorem, aut ſertum ſuum precarium alibi quam in templo geſtantem, aut in genua forte ad orandum in agro aut cubiculo proſtratum, & ſimilia; vt exempla mihi multa non deſunt, quorum me nomine Germanorum pudet. Res indigna ſanè & apud alias nationes plane inaudita, quæ, quod hos duos fontes obſtructos habent, hinc pauciores apud eos quam apud nos malefici ſunt. Nullas interim apud nos Sagas eſſe non dixero. Concedam eſſe, ſed id addo, fore vt prudens Lector facilè ex iis quæ deinceps dicenda erunt, intelligat, ſi ita agitur, vt nunc paſſim agi dicam, quam omnino neceſſe ſit, in tanta hactenus exuſtarum multitudine, quam plurimas innoxias intereſſe: atque adeo

nihil in Germania incertius, quam reas numerari posse.

DVBIVM III.

Quale crimen sit Sagarum seu maleficorum?

RESPONDEO, Enormissimum, grauissimum, atrocissimum.

RATIO est: Quia in eo concurrunt circumstantiæ criminum enormissimorũ, apostasiæ, heresis, sacrilegij, blasphemię, homicidij, imo & parricidij, sæpe & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius, Verba sunt Delrij l.5 Sect.1. de quo argumento tamen alio libello latius disquiram. Res indiget examine nouo, & accurato; diciq; possit quod aiebat ille: *Reuertimini ad iudicium*, Dan.13.v.49.

DVBIVM IV.

An crimen hoc sit ex genere exceptorum?

RESPONDEO, Quod sic. Nota enim, solere Iurisconsultos duplicis generis crimina statuere, alia communia & vul-

&vulgaria, vt furtum, homicidium, & similia, alia atrociora & grauiora, quæ directè magis vergunt in damnũ rei communis, ac mirifico quodã modo Remp. affligunt, qualia sunt *crimen læsæ maiestatis*, l.fin. C.de accusationibus, & l. quoniam liberi, C.de testibus &c. *crimen hæreseos*, cap.in fidei fauorem, l.6.de hæreticis, *crimen Sagarũ*, l.fin. C.de maleficis & mathematicis, *crimen proditionis*, l.penul. & fin. C.ad legem Iuliam Maiestatis, *crimen coniurationis*, c.fin.de testib.cog. *crimen falsæ monetæ*, l.fin. C. de fals. monet. *crimen latrocinij*, l.D.Adrianus, ff. de custodia & exhibit. reor. & l. penult. C.de feriis, quæ crimina vocari solent Excepta. Nomen hoc inde est, quod excipiantur à communi seu ordinaria legis dispositione, sicut opus non sit contra ea se adstringere ad eum procedendi modum, quem alioqui in aliis præscribunt iura.

Ratio huius est, quia cum perniciosissima Reip. sint, atque eam extraordinariè lædant, æquum videtur si extraordinariis quoque mediis cohibeantur.

DVBIVM V.

An igitur contra excepta formare liceat Processum pro arbitrio?

RESPONDEO, Non licet.

RATIO est. Etsi enim vt iam dixi Excepta sunt ab eo, quod humanę leges Positiuæ, non tamen quod humana ratio seu lex naturalis præscribit. Itaque qualiscunque tandem contra ea Processus fiat, siue intra seu extra communem ordinem iuris, huiusmodi tamen fieri necesse est, in quo nihil sit omnino, quod cum recta ratione contendat. Clarum id est per se, nec indiget probatione: Nemo enim dicet, licere aliquid, quod sit contra rationem. Moneo autem ea causa, quia animaduerto, Iudices quosdam, dum contra Sagas inquirũt, liberiores esse quam oportet, excusantes omnia per hoc, quod sit crimen Exceptum. Itaque si futilia habuere indicia, si modum excessere in torquendo, si nimis creduli fuere, si negauere defensionem, & similia, quæ à ratione deserũtur, identidem hoc velut scutum ob-

obiiciunt; Exceptum fuisse crimen, in Exceptis amplissimam esse arbitrandi libertatem, prout deinceps hinc inde sæpius inspergam. Sed nisi plane iniqui esse velimus, illud sibi omnes Iudices velut generale quoddam principium atque inconcussum axioma præfixum habere debent, *in omni crimine, seu excepto seu non excepto aliter Processum formare non licere, quam recta ratio permittat.* Deinde vero falsissimum quoque est licere in exceptis ab *Omnibus* simpliciter recedere, quæ à legibus positiuis præscripta sunt. In *Quibusdam* tantum licet, non Omnibus; neque enim aliud ex vllo iure colligi poterit: vt proinde satis hinc arguatur multorum imperitia, ac bene doceat *Farinacius q.37.nu.90.* hanc doctrinam, quod in exceptis liceat ordinem iuris negligere, vel strictè loquendo esse *falsam*, vel intelligi solum oportere *de punitione tantum*, quando iam non amplius quæritur, sed cum constat de delicto, quasi hæc seuerior esse possit, quam communiter alioqui leges præscribant, & hanc esse senten-
tiam

etiam plurimorum Doctorum quos citat, & nos breuitatis causa omittimus: lege de hoc etiam *Mascardum vol. 3. concl.* 1311. Sed quicquid sit, neque enim hic hærere lubet, id extra controuersiam est, non licere in exceptis quicquam, quod rectæ rationi aduersum sit.

DVBIVM VI.

An bene faciant Principes Germaniæ, cum in crimen Sagarum acriter procedunt?

RESPONDEO, Longissime absit à me, vt arguam Magistratus, cum vehementer in hoc crimen se concitant: voluit eos imperare nobis Deus & nos parêre. Rationes suas habent, quas consiliarij iis dictant, & sunt istæ:

RATIO I. Purgant (vt aiunt) Remp. ab insigni peste, quæ vt cancer serpit & contagione nocet.

RATIO II. Anteuertunt damna & clades, à quibus machinandis mancipia illa Sathanæ nunquam cessant.

RATIO III. Satisfaciunt officio suo, & vocationi: Sic enim Apost. ad Rom. 13. loquitur de Magistratu: *Non sine causa gla-*

gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram illi qui male agit. Ita quidem vt si contra bonum commune omittāt punire reos sine legitima causa grauissime peccent, & criminis fiant participes *ex c.1. de offic. & potest. Iudicis de leg.* & ex Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panormitano & reliquis Doctoribus; tenenturque ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde vel in Rempubl. vel in priuatos redundant, vt definitur ex dicto c. de Offic. de leg. estq; communis sententia Theologorum *D. Thomæ 2.2. qu.26. Syluestri, Caietani in summa V. restitutio, Dominici Soti l. 4. de iustitia & iure. q.7. a.3. Medinæ in Cod. de rebus restituendis, & aliorum*, quos longum sit recensere.

Ratio IV. Ostendunt zelum suum, quem habent tuendi honoris diuini, dum in capitales eius hostes laqueo & flamma grassantur. Bene igitur faciunt, nec culpari possunt, monente insuper Scriptura: *Ne maleficos viuere patiantur.* Exod.22.

Dv-

DVBIVM VII.

An acri hoc medio sat extirpari id malum possit? & an alia qua ratione possit?

RESPONDEO, Quantumuis vrant Principes, non exurent vnquam; nisi omnia exurant: vastant terras suas, plusquam vllum bellum; nec hilum proficiunt: res est vel sanguine deflenda. Sunt igitur, qui media mitiora suggerant, in quibus discretione & prudentia pollere mihi semper visus est insignis Societatis Iesu Theologus Tannerus Tomo 3. Theologiæ, disput. 4. de Iustitia, quæst. 5. dub. 5. nu. 123. & sequentib. cuius si media quæ præscribit audire Principes vellent, non est dubium, quin fructum Resp. experiretur. De me quidem vt candidè dicam, multa in hanc rem animo versaui, & excogitare sum conatus, multos etiam ad Deum gemitus ac preces à multis aliis fusos scio, si quem radium suæ lucis dimitteret, & qua maximè ratione tanta caligo planè posset discuti edoceret. Verùm eam video esse temporum conditionem, vt si vel

15

vel reperiſſe quid tale contigiſſet, non videretur Magiſtratus Germaniæ quicquam penſi habituri: vnde neque me hactenus in eam poſſum impellere ſententiam, vt exponere in publicum velim, quod neſciam qua eorum pace & affectu ſim facturus. Quod ſi verò eſt quiſpiam ſummorum Magiſtratuum eius animi ac curioſitatis, qui audeat aueatq; cognoſcere, ac primum capere nouæ cuiuſdam induſtriæ experimentum; qua intra annum duntaxat vnicum omnem ſuam prouinciam ab vniuerſa hac peſte ſic expurget, vt nullum rarius quam veneficij crimen futurum ſit; ſi eſt inquam, quiſquam Magiſtratuum, qui noſſe & experiri ſeriò velit, & conſcientiæ quoque ſuæ ac Reip. vt experiatur putet intereſſe; habeo amicum virum religioſum, qui Induſtriam ſingularem, quam reperit docere velit, atque oppignorare vitam audeat, ſi fallat. Vidi eam & examinaui, nec quantum omni mea cogitatione conſequi poſſum, errorem deprehendo, quin id certiſſimo poſſit conſequi quod intendit: NB

dit: miratusq; sum non parum, nondum hactenus pluribus in mentem venisse. De cætero & dictum satis est, & inuoluendum tamen silentio atq; occultandum, quod non nisi ad solas auidorum aures inuentor vult afferri. Docuit legifer noster duodecim esse diei horas, & terram aliam bonam, aliam inutilem: & in hanc quidem si quid sparseris tantundem esse, ac si in fluctus magni maris abieceris. Vbi tempus erit igitur & apta terra, sementi non parcetur: sed & forsitan hoc ipso commentario adhuc dicam, quod prudentes intelligent. Res est facilis & expedita, minima & magna, nota omnibus, omnibus ignota.

Damascenus in vita Barlaã

DVBIVM VIII.

Quam caute Principes & eorum Officiales in hoc crimine procedere debeant?

RESPONDEO, Vti non male faciunt Principes cum in crimen hoc acriter procedunt, ita male, ac pessime, nisi maxima cum cautela, prudentia, circumspectione. Adeo vt non modo non liceat liberius, ac negligentius in hoc

cri-

crimine versari ideo quia exceptum est, verum etiam multo quam in vllo alio capitalium genere maiore cum attentione & cura ad vigilandum sit, ne quo modo processus illegitimus, & indiscretus formetur.

Itaque esto concedam in hoc crimine excepto Sagarum licere in Quibusdam aliter procedere quam communi modo in non exceptis; sed id nego tamen, licere agere minus caute, & circumspecte quam communi modo in non exceptis: requiri enim hic eximiam quandam in procedendo diligentiam, attentionem, curam, circumspectionem, præquam in aliis vllis desideretur. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Crimen hoc occultissimum est vt omnes fatentur: noctu plerumq; geritur, & inter tenebras simul ac larvas: magna igitur opus prudentia & meditatione, vt rite in lucem producas.

RATIO II. Videmus inchoatum semel processum cōtra Sagas in annos aliquot produci, atque adeo augeri numerum

C pu-

puniendorum, vt integri pagi funditus absumantur, neq; tum aliud profectum esse, quam quod libri æque pleni sint nominibus aliorum; adeo vt si porro pertinaciter insistatur, nullus videatur futurus finis vstionum, quoad tota regio exhausta sit: neq; vllus vnquam inuentus Princeps est, qui abrumpere non debuerit: ita quilibet ad hunc vsque diem finem semper fecit, non inuenit: Quæ res cum grauis sit, & nimis vasta, potestne vlla tanta esse diligentia, quam non adhiberi par sit; vbi nec error aliquis intercedat, quo simul innocentes implicentur? Præsertim cum vel vnica si implicita fuerit, continuo innumeras alias implicari necesse sit, vt inferius adhuc ostendam.

RATIO III. Si contingat per imprudentem Processum innocentes quoque eadem procella feriri, ingentia quędam mala in Rempubl. redundabunt. Supplicia nimirum tot capitum iniqua; & infamia, ac probrum non solum nobilissimarum familiarum, sed & religionis Catholicæ, quę, vt recte notauit Tannerus,

rus, non parum apud hoſtes noſtros traducitur, ſi ij quoque tanquam communi hoc torrente rapiantur, qui cæteris videbantur religioſiores. Audire nuper debui à viris magnis nonnullibi eo eſſe maleuolentiæ deſcenſum, vt iam, ſi quis ibi more pientiſſimorũ Catholicorum ſertum ſuum precarium ſtudioſius voluere, ac deferre ſecum audeat, ſi aſpergere aqua benedicta ſe frequentius, ſi orare in templo ſtudioſius, ac tantillum genuinæ deuotionis præ ſe ferre, is continuo incurrat in ſuſpicionem magiæ; tanquam ita ſcilicet præ cęteris religioſiores velint eſſe, qui eo crimine tenentur; aut, vt alij dicunt, tanquam alioqui quieſcere eos Dæmon non ſinat: Vnde factum eſt, vt in quodam nobis vicino tractu ſub optimo & laudatiſſimo Principe quiſque ſibi quam diligentiſſime caueat ab omni ſpecie pietatis; ac Sacerdotes quidam antea indies celebrare ſoliti, nunc vel penitus id intermittant, vel ſi faciant, non niſi priuatim id audeant occluſo templo, nę incipiat vulgus de magia famam commouere.

Ita dum ſub ſpecie iuſtitiæ incaute procedimus, ad impietatem & atheiſmum viam facimus, quam vt potius occludamus, non immerito ſingularem quandam vigilantiam Magiſtratibus præſcribimus.

Ratio IV. Mulierum fere genus eſt contra quas proceſſus fiunt, quæ illę autem? deliræ ſæpe, inſanæ, leues, garrulæ, inconſtantes, ſubdolæ, mendaces, periurę, & quidem ſi verè reæ ſunt, ad omne ſcelus à Magiſtro ſuo eruditæ, quibus examinandis, audiendis, iudicandis, ſingularis vtique attentio interueniat neceſſe eſt, niſi mille turbas & errores dare libeat. Dicebat mihi nuper IurisConſultus clariſſimus tot ſibi ex hoc vno capite quotidie difficultates obiici, vt ſi ſemel efferre pedem ex his tricis liceret, nunquam eſſet repoſiturus, nec vlli Principum ſuaſurus, vt negotium tam vndique intricatum facile ordiretur.

Ratio V. Audio quibuſdam in locis pro Salario eorum Iuriſconſultorum, ſeu Inquiſitorum, quos Principes huic negotio Sagarum præficere ſolent, conſtitu-

stitutam esse certam pecuniam pro numero reorum, vt verbi causa in singula capita daleros quatuor aut quinque, Quis hic non videt vel hac sola de causa, quanta opus vigilantia sit, ne spes lucri processum vitiet, dum tanto facilius quisque noxius putabitur; quanto loculis consultius est maiorem esse quam minorem reorum numerum. Res sane ardua, & periculosa: neque enim sancti omnes sumus, aut tam inconcussæ mentis, quam non ardor aliquis habendi labefactet, & in transuersum si non rapiat saltem lacessat.

Ratio VI. Nihil vero æque intendere diligentiam Principum in rite curandis his processibus debet, quam quod si in iis errari cœperit, difficillima emendatio futura sit: itaq; in erroribus cæteris fere semper corrigendi aliqua ratio in mundo suppetit; at hic non item. Id ita probo: Nam in cæteris quidem semper fere inueniuntur, qui errantes admonere circumspecte & vtiliter possint, ac velint, sine macula suæ famæ; at in vna hac nostra causa deinceps, vt video, in-

tercepta erit omnis hæc monendi via. Nam quisquis ille futurus est, qui imposterum monebit, quantumuis caute, & discrete, seu voce siue stylo; continuo sibi maculam adhęrescere sentiet; quasi iam vel sibi ipsi, vel vxori, liberis, aliisve suis metuerę incipiat, aut vindicare velit cineres cuiuspiam è suis: audiet & has voces nimis inuidiosas: *hoc esse atrocissima scelera libertate donare: hoc esse arguere tot, tantos Principes: hoc esse damnare iniustitiæ, & infamare tot publica iudicia*: sed & incurret indignationem nonnullorum Magnatum, ad quorum aures detorta omnia ab adulatoribus deferentur. Quis autem tam exaggeratę virtutis sit, aut quis tam proiectæ famæ, & honoris sui, ac suorum, vt sub hac macula, & periculo offendendi, nihilominus inclinare se volet, vt veritati subueniat? Ablata igitur monitio & correctio erit, cum inique procedi cęperit: ne igitur inique procedatur, tanto amplius est prouidendum.

RATIO VII. Emergunt indies in hac materia nouæ difficultates; tum & virorum

rum

rum non solum doctorum, sed & piorum & religiosorum distrahuntur sententiæ. Putabatur satis fecisse Delrius, & Binsfeldius, sed nunc sunt, qui particularia quædam penitus examinent: putant nimium tributum esse narratiunculis, & fallacissimis confessionibus in tortura effictis: desiderant resolutiones minus seueras: negant tantam iudicibus libertatem arbitrandi: dubitant de tripudiis illis, seu conuentibus Sagarum: aut saltem cum Tannero rariores esse existimant, cum plerasque phantasmatis illudi credibilius sit: detrahunt momentum denuntiationibus, similibusve indiciis, quibus illi nimium tribuerunt non sat solidis rationibus adiuti: denique noui indies libelli volitant qui rem perplexam reddant. Quis hic neget igitur maiore prorsus quam in aliis causis liquidioribus circumspectione & sollicitudine esse opus?

Dices, Imo opus non erit ita anxium velle hic sollicitumq; esse, qui modo probatum aliquem auctorem sequi statuerit. Docent enim Theologi, cum v-

trinq; probabiles ſententię ſunt, vtramlibet teneri poſſe ſalua conſcientia, relicta etiam tutiore: probabilem autem, & tutam vocant, quæ vel graui autoritate, vel non modici momenti ratione nititur: autoritas autem grauis hoc loco cenſeri debet: quæ eſt ſaltem vnius viri docti & probi, vt docent Caſiſtæ, & vide apud Laymannum lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 2. num. 6. &c.

Resp. I. Autoritas ſola non multum probabilem, & tutam ſententiam aliquam reddit, niſi autores illi poſt perſpecta rationum pondera, quæ in oppoſitum afferri poſſunt, eam amplexi ſunt: quod etſi eos feciſſe plerumq; præſumi poteſt, præſertim ab indoctioribus, vti additum eſt à Laymanno loco citato: tamen ſi deinde alij ſe illi ſententiæ rurſus opponant, & rationes nouas afferre ſpondeant, quas iſti nondum diſſoluerunt, aio teneri ſaltem doctiores has examinare & diligenter perpendere, ſi forte certi aliquid euincant, vel ſaltem probabilitatem ſententiæ oppoſitę rurſus euacuent: & ita non poſſe Iudices

ſic leuiter procedere, *niſi etiam eos qui recentius ſcripſerunt, audiant, & vlterius in has cauſas examinandas incumbant.* Quod nota.

Resp. II. Etſi etiam communiter verum ſit, cum vtrimque probabiles ſunt ſententiæ, licere in conſcientia ſequi vtramlibet, etiam minus tutam: Expreſſe tamen (quod miror eos, qui ſcire aliquid volunt non attendere) excipiunt Theologi, & dicunt, tunc ſaltem omnino ſequi oportere ſentẽtiam magis tutam, atque hanc proinde diligenter veſtigandam eſſe, cum periculum eſt ne proximo fiat damnum, aut iniuria: Vnde in noſtra materia, cum de hoc periculo agatur, ac proinde ſententia tutior omnino in conſcientia ſequenda ſit, applicare ſane curam & ſollicitudinem oportebit, vt non quidlibet temere arripiant, ſed cautiſſime has cauſas perpendant. Ex quibus omnibus id tandem relinquitur, quod probare intendebam, ad proceſſus contra Sagas tam periculoſos ſingularem quandam, & extraordinariam curam

adferri oportere, ne temeritate nostra in laqueos nos inducamus. Quod quidem ex eo vel maxime confirmo, quod Inquisitores nonnulli in ea sunt persuasione, quasi vix errare queant; quodq; existimant captiuas suas omnibus Sacerdotibus facile imponere & satanica hypocrisi illudere posse; ipsis vero,& cęteris Iudicibus laicis non posse. Cui securitati tam periculosę quanta satis magna cautela obuiari poterit? nemo enim satis vnquam cauet, qui non cauet,&c.

DVBIVM IX.

An Principes sat liberent conscientiam, si parum ipsi solliciti, curam omnem in Officiales suos reiiciant?

MOVEO hanc quęstionem, quia audio monitum nuper Principem quendam, quanta opus esset cura in negotio Sagarum, quod strenue vrgebat, leuiter respondisse: se sollicitum non esse, viderent Officiales sui, quos in eam rem constituisset.

RESPONDEO, Non excusatur Princeps, qui omni cura à se reiecta Officiales pro libi-

libitu agere sinit, tenetur ipse suam quoque diligentiam & inspectionem adiungere, ac multum orare Deum, vt spiritu Principali se confirmet. Rationes istæ sunt;

Ratio I. Non semper est Princeps certus de peritia & probitate suorum hominum: multi sæpe imperiti, impetuosi & maligni sunt: qui vbi Principem intelligunt zelosum esse aduersus hoc crimen, nescio quo studio placendi parum subinde pensi habent, quam humaniter & Christianè cum reis agant. Officium igitur erit Principis, vt & ipse partem aliquam curarum in se suscipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

Ratio II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni cura ita se exuunt Principes, quin & ipsi sua quoque sollicitudine interesse velint: nec id quicquam officere maiestati suæ existimant, si à grauissimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationem demittant: ex quo sequitur, non sat se apud Deum in Iudicio purgaturos

turos esse, si qui in rebus minoribus gnaui ac solliciti fuere, in aliis maioris momenti, vbi de humano sanguine agitur, negligentes & incuriosi fuerint.

Ratio III. Solet plerumque Deus à quo omnis legitima potestas est, Principes ipsos singulari quadam præ cæteris prudentia ac gratia exornare, vt nescio quo pacto vbi ipsi quoque in persona propria curam aliquam suam ad negotium quoduis apponunt, omnia felicius sinceriusq; eueniant: hanc igitur prudentiam suam singularem, si tam arduis negotiis sine magna causa subtrahunt, videndum sane, ne & indignos sese vlterioribus Dei donis constituant, & quod gerunt administrandæ iustitiæ munus parum debite exornent.

Ratio IV. Sed & solent Principes benignioris cuiusdam esse naturæ, & ad omnem Clementiæ ac Christianæ humanitatis affectum admodum propensæ: qui proinde si interdum ipsi de captiuorum miseriis propius cognoscerent; si gemitus & suspiria audirent miserorum; nec tam alienis oculis auribusve

busve

busve quam suis de Officialium suorum processibus certiores reddi vellent; non est dubium, quin multa quandoque aliter gererentur; nec tam facile tot sententiæ capitales tam vili pretio venirent. Immanes & truculenti esse alij quiuis ex Officialibus possunt; Principes non possunt: horum proprium est humanitate & clementia diffluere semper, sæuire nunquam: qui proinde si eam, quæ nunc passim viget immanitas torturarum suismet oculis vsurpassent vnquam, aut fideli narratione exhibitam animo excepissent, pauciores sane Sagas Germania numeraret, quarum nũc acerbitas quæstionum non est vnquam numerum factura. Quod etsi peccatis quidem nostris præcipue debemus: ipsi tamen simul Principes peccant, cum ea; qua singulari sunt humanitate ad nos confouendos & miserias nostras paulo propius ac certius cognoscendas à natura instructi, penitus nos priuant. Dicere soleo, inter omnes captiuorum pœnas & miserias, hanc vnam esse summam, quod omni Principum aspectu æter- NB

æternum carituri ſunt : quippe qui in eum ſunt angulum coniecti, quo nullum illi vnquam radium infundent, niſi per oculos alienos, id eſt, per infecta vitra, quæ talem efficiunt lucem & obiectum qualem ipſa colorem habent. Vnicus inuentus eſt Princeps terræ, & Rex Regũ, qui non deſpexit vinctos in mendicitate & ferro, ſed illuxit his, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedebamus: vnde effuſis in miſericordiam viſceribus compaſſus eſt infirmitatibus noſtris, vt ſcilicet Aduocatum haberemus apud Patrem tentatum per omnia.

RATIO V. Cum intelligunt Officiales Principem ſuum oculos à ſe auertiſſe; nec curare quid fiat, neceſſarium eſt vt licentiores & minus attenti euadant. Eſt hæc hominum natura, vt agatur negligentius, quod à Superiorum aſpectu remotum eſt. Hoc ignorare Princeps non poteſt: peccat igitur ſi omnem ſollicitudinem & inſpectionem à ſe excludit: ſi Officialium acta & proceſſus in re tanta non ſubinde examinat ipſe : ſi non monet: ſi non vrget; ac ſerio prouideri

uideri mandat, ne quo modo cuiquam fiat iniuria. Tenetur omnino acuere suorum diligentiam, atque omnem remouere occasionem, qua in innocentes pernicies aliqua redundare possit. Inquirat igitur particulatim:

1. *An carceres & quoties visitentur?*
2. *An ii squalidiores sint, quam custodias esse oporteat?*
3. *An iaceant nonnulli rei annos integros in frigore & æstu nec audiantur, seu ut finem vinculis impetrent seu vitæ?*
4. *Quæ ratio & modus sit tormentorum?*
5. *Quæ ratio quærendi?*
6. *Quæ moderatio & peritia Sacerdotum qui adhibentur?*
7. *An defensio cuiuis integra sit?*
8. *An querelæ aliquæ vulgi sint de Commissariis, id est Inquisitoribus?*
9. *An auari hi sint, an inhumani?*
10. *An inter omnes vel unicus sit, qui antequam conuictus reus sit, ab eius potius stet parte quam ab aduersa?*
11. *An qui ullo unquam signo ostenderit, malle se innocentem reperiri reum quam nocentem?*

12. *A*

12. *Itemq; qui cum reus innocens inuentus fuerit, non indignatus sit, sed gauisus?*

13. *Quærat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum?*

14. *Ac si sub patibulo defossus sit, quo argumento ostensum mala morte reliquisse vitam? & similia.*

15. *Inquirat etiam iudicia variorum, quid sentiant in vtramque partem de variis quæstionibus, quæ circa processus Sagarum moueri solent?*

16. *Non vni parti sic adhærescat; quin alterius quoque argumenta ponderet.*

17. *Facultas sit cuique, quid putet, voce libera edicere.*

18. *Inspiciat subinde Protocolla vt vocant, aut legi sibi mandet.*

19. *Moueat dubia aut moueri curet.*

20. *Non credat continuo omnia quæ afferuntur.*

21. *Curet examinari per eos qui in contraria sunt sententia potius, quam qui in eadem, vt sic veritas se clarius ostendat.*

22. *Nihil tam prima fronte videatur absurdum, quod non sub Examen ducat.*

Quid tam hodie paradoxum, quam pu-

putare exiguum eſſe numerum Sagarum? & id tamen ſi cui Principi ea eſſet patientia audiendi & diſcendi cupiditas, ad oculum fortaſſe demonſtrari poſſet: non omne aurum eſt quod putatur, nec omne falſum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ ſupra vulgi aures erigenda, & non niſi ſummis capitibus inſuſurranda ſunt; nihil tam veritati inimicum eſt quam opinio præconcepta. Sed hæc ſinamus; neque enim in propatulo habenda ſunt quæ vulgus non capit. NB

RATIO VI. Illi ipſi qui zeloſi admodum, in cauſis Sagarum eſſe audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo ſunt, idipſum videntur tanquam certum ſupponere, bonos Principes neque nunquam, neq; parum in his cauſis ſeſemet occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingenioſior quidam, ſi Diis placet, ſolide putabat arguere contra Tannerum, aliumve non neminem religioſum, cum ſic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas ſtrenue arma & ignes mouent:

uent: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo similive Theologo existimare possit, permissurum esse vnquam Deum; vt ad innocentes quoque supplicium excurrat? Quod vtique argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has causas, nec singularem ponere operam, vt Officialium suorum excessus de propinquo cognoscãt. Dicerem enim Tannerum & qui eum sequuntur bonę & Christianę conscientiæ viros suismet multa oculis atque auribus in carceribus, iudiciis, Protocollis noscitasse atque accurata meditatione excussisse, quę nec Principum dictorum oculos, neque aures nisi à longe transuolassent, tam varie insuper mutata, quam ij varij sunt, qui hæc Principibus velut per nebulam, & prout iis lubitum est, ostendunt. Vnde vt stringat argumentum, supponunt sane, non minorem esse Principum, quam eorum Sacerdotum in Sagarum causis experientiam, qui eam vtique non omnem alienis sensibus acceperunt. Alioqui enim quam

quam multa sæpe alia Principes per se boni iubent, quæ tamen quod per alios omnia geri sinunt, pessime administrari Deus permittit? & cur non igitur in his quoque causis permittat? friuola igitur hæc argumentatio erat, aut præsupponit quod volebam.

RATIO VII. Ipsimet Officiales præsupponunt Principes suos, sesemet ac propriam conscientiam, quam maxime in his causis onerare. Id inde patet, quod cum iis à viris spiritualibus subinde inculcatur, vt caute agant, reiicere omnia solent in Principes suos, quod ab illis vrgeantur. Vnde nuper quidam: scio, inquit, intercurrere in processibus nostris etiam innocentes, sed non facio mihi scrupulum: habemus conscientiosissimum Principem, qui continuo nos vrget; Is sciet vtique, & ad conscientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, meum est parêre. Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, vterq; ab illomet Principe constituti, quem initio huius dubij innuebam, à se omnia in suos amouisse.

Rem ſane periucundam! Princeps ſe cura & attentione diligentiſſima liberat, ac reiicit in conſcientiam Officialium: Officiales quoque ſe liberant & reiiciunt in conſcientiam Principis. A in B, & B in A. Princeps ait: viderint Officiales: Officiales aiunt: viderit Princeps: quis hic circulus eſt? vtri autem Deo reſpondebunt? Nam cum & hi & ille viderit; nemo viderit. Sane dicere vix poſſim, quis meo cordi ſit dolor, cum hæc indicare non licet, ac conſulere optimo illi ac pientiſſimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

Ratio VIII. Ita rerum Status eſt hoc tempore, vt niſi interdum per ſe ipſos, aut conſtitutos à ſe immediate occultos Syndicos; non poſſint Principes veritatem circa Officialium ſuorum Proceſſus & incuriam cognoſcere: vel enim ab Officialibus ipſis, ac quorum illi ſeu Laicorum ſeu Sacerdotum vtuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipſis, ac qui illis ab auxiliis ſunt; nam hi vtique ſuammet rem acturi ſunt, nec commiſſuri, vt ſe ipſos

pſos prodant, ac tam ſuauiter obuianti ſibi lucro facile obſiſtant; præſertim cum non Laicis ſolum, ſed & Confeſſariis quoque, iam nonnullibi in ſingula reorum capita ſtatutum pretium ſit, communesq́; fiant cum Inquiſitoribus epulæ, & compotationes è ſanguine pauperum, quem penitiſſime exugunt, pulcherrimo colluſionis inuitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint ſe in huiuſmodi negotiis miſcere, vel ſi charitate commoti velint, audiendi tamen non ſint: aut ſi etiam verbulo audiantur, iam hoc ipſo ſe quoque reddant ſuſpectos, qui Iuſtitiæ fluxum intercipere, ac ſceleribus patrocinari velint; haud modico argumento eiuſdem delicti, vt ſupra innui. Quod ne Lector putet augere me & inuidioſe repetere, audiat magni cuiuſdam Principis Inquiſitorem, imo duos, qui nuper cum eruditum & prudentem Commentarium laudatiſſimi Societatis Ieſu Theologi Tanneri perlegiſſent, auſi dicere ſunt, ſe eum hominem ſi nacti eſſent, nō dubitaturos in equuleum coniicere.

Videlicet quod ille prudentissime & solidissime admonet, negotia Sagarum caute esse tractāda, ac Iudices, si eorum arbitriis nimium tribuatur, facile exeraturos, ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, vt in torturam rapi possit tantus Theologus. Nō existimo ego serenissimum sanguinem Principum Germanorum non ebulliturum esse, si huiusmodi suorum Officialium voces vel dimidia aure cōbibissent. Iudicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principum, qua illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperculas, & mulierculas iustitiam armauerint; qui sic ausi in tantũ virum, ne simul dicam ordinem impingere? Et huiusmodi tamen Inquisitores seu Commissarios sæculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientiæ rem omnem Principes committũt: hi doctissimi sunt Iurium Consulti, hi quam multa & magna in expeditione sua gesserint, quam late se Magiæ lues effuderit, quam innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarũ ad Principes

suos

suos ambitiose referunt,& magnis ventis inflant. Nec Tannerum solum iam male apud tales audire scimus, sed & alios quoq; plures noui religiosos & pios viros,qui quod subinde similes Inquisitores modeste non minus quam solide admonuissent , ne quid in suo munere per negligentiam imperitiamq; præcipitarent,ostenderentq;nonnullos corũ errores , qui hinc inde intercurrissent, non modo nil profecerunt, sed in eandem Magiæ calumniam maleuolorum linguis protracti sunt: Vt profecto pessime sibi consulturus sit, qui in hanc materiam stylum siue linguam vel tantillum immittat. Doleo vicem Principum, qui sic quietam possident conscientiam , cum vel maxime periclitatur , ablata etiam vel ipsismet eorum Confessariis monendi seu libertate seu cura. Ter nuper calamum arripui, ter rursum me retraxi, ne quemquam per epistolam erudirem : nam ad me quid spectat? Vah tamen quod tot alij silent ad quos spectat, & qui soli fructuose audirentur si loqui possent. In hoc certe

monitorio scripto nil aliud ago, si summam colligas, quam quod moneam de cautela; quod reprehendam errores quorundam; quod ostendam probationes quasdam seu indicia parui esse momenti, quę quidam passim vsurpant: finis meus est, vt innocentibus multis subueniatur: modus est, vt acrior non sim, quam res postulet, ac religiosum virum deceat: non perstringo nisi malos &in genere: bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali est, quod bonis viris & æquitatis amantibus displicere possit; quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentia se flectunt, gaudebunt indies aperiri vlteriorem viam qua grassari liceat ad veritatis arcem: Nihilominus non dubito, quin si in vulgi manus incideret, futuri essent plurimi rerum capitalium Præfecti, qui indignarentur & exploderent. Quo ipso tamen sat clare nominarent sese, qui essent, & quam æquitatis amantes. Sed quicquid sit, id denique relinquitur non fore qui monere Principes audeant, nisi ipsi sibi res has cordi sumant,

mant, atque igitur vt sumant, conscientiæ eorum interesse.

Ratio IX. Nisi Principes in his caussis ipsi quoq; oculum subinde inferant propius, & notitiam aliquam experimentalem sumant; grauiter peccabũt, si cum deinde Officiales ad eos in nonnullis difficultatibus recurrent, ipsi audeant quid faciendum sit resoluere. Id autem quod peccabunt probo; quia necessario resoluent male: & id probo; quia non intelligent Propositiones seu Informationes: & id probo; quia noui inuenti sunt à Iudicibus loquendi modi, quos, quibus hactenus linguarum thesauris seu Calepinis vtimur, non habent, sed ab vnica ea, quam dicebam notitia experimentali debent disci. Quod vt fingere non puter, tentent se Principes, sitne ex omnibus vel vnus post tot excitata busta, qui in hodiernum diem nouerit quid significent hæ phrases Inquisitorum, cum sic aiunt, verbi causa:

1. *Audita est Gaiæ defensio, non satisfecit.*
2. *Habemus grauia contra eam indicia.*

3. *Procedimus secundum allegata & probata.*

4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*

5. *Liberrime ratificauit confessionem in tortura factam ad bancum iuris.*

6. *Multæ pœnitentes super Gaiæ mortuæ sunt.*

7. *Fassa est Titia omnia puncta & circumstantias easdem, quas denuntiantes complices de ea deposuerant.*

8. *Sempronia maleficio taciturnitatis usa est contra tormenta.*

9. *Nihil sensit in tormentis, risit, dormiuit.*

10. *In faciem conuicta est esse rea: nihilominus impœnitens permansit.*

11. *Reperta in carcere mortua est, ceruice penitus confracta, Dæmon eam iugulauit. Et similia.*

Aio enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quam aut significet equus bouem, aut asinum camelus, aut aqua ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.

Vn-

Vnde ſi ad Principem referat Inquiſitor, quid verbi cauſa mandet fieri de Titio Sacerdote, an non exuri viuum, qui non modo magnis indiciis obrutus, ſed etiam in faciem conuictus ſit, ac nihilominus conuerti nolit nec pęnitere? quid inquam hic reſcribet ſine errore Princeps, ſi adhuc ignoret, quid in hac materia ſignificēt magna indicia? quid ſit in faciem conuictum eſſe; quid conuerti nolle? quid impœnitentem mori velle? Quin imo eſto conſulat Princeps Doctores Theologos, ac non ſuæ, ſed eorum ſententiæ rem committat: quid tum poſtea? æque erraturus eſt, ac tanto pernicioſius. Nam vbi illi aut in quibus tandem libris has phraſes explicatas reperiſſent? an vero ſomniare illi poſſent immutatam eſſę vocum ſignificationem, literario Concilio non conuocato? Neceſſe eſt igitur Principi, vt hos & ſimiles loquendi modos diſcat: non diſcet autem, niſi notitia experimentali ſe inſtruat: non inſtruet autem, niſi non omnem curam à ſe in Officiales reiiciat.

DVBIVM X.

An credibile sit Deum permissurum vt aliquando innocentes simul inuoluantur?

SEntentia est quorumdam; Deum non permissurum, vt circa crimen tam atrox innocentes in eandem massam cum nocentibus pertrahantur. Atque ait Binsfeldius hoc esse priuilegium amicorum & filiorum Dei, quod & probat: pag. 354.

I. Quia sic diuinæ legis promissiones affirment, vt in Psalmis: *Quoniam in me sperauit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* Et iterum: *Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Domine.* Et iterum: *Clamauerunt ad me iusti, & ego exaudiam eos.* Item: *Qui sperat in Domino, non confundetur.* Et 2. Petr. 2. *Nouit Dominus pios de tentatione eripere.* Et Paulus: *Fidelis Deus qui non patitur vos tentari supra id quod potestis: sed dabit cum tentatione prouentum.*

II. Quia exempla huius rei non desint, quem in finem memorat hæc tria, Su-

Susannæ, & S. Athanasij, & Syluani Episcopi.

III. Quia accedat quoque maximum testimonium S. Cypriani, quod & nostri malefici & Sagæ in suis confessionibus confirment. Hic enim Sanctus, inquit, cum adhuc magus esset, Iustinæ Christianæ virginis amore incensus, incantationibus & veneficiis Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur, & Dæmonem consultabat, quanam id re consequi posset: cui Dæmon nullam sibi artem processuram, ait, aduersus eos qui vere Christum colerent: sic ipse, quem sequitur ob dictas rationes Delrius, & multi hoc tempore zelosi viri: quibus non obstantibus,

RESPONDEO, Opinio hæc quod Deus permissurus non sit, vt innocentes quoque cum nocentibus pereant, admittenda penitus non est. Nam imprimis aperit Iudicibus fenestram ad socordiam; ne vt oportet ipsi exquisite solliciti sint, & diligentes. Deinde laxat conscientias Principum; ne valde curent, quales Iudices, quam bonos, & peritos re-

rebus agendis pręficiant. Denique veritate quoque destituitur. Rationes istæ sunt;

Ratio I. Nam cur obsecro non permittat Deus nunc hoc tempore quod olim? cum non multi solum, sed pene innumerabiles Christi martyres infandis suppliciis subiecti sunt, atque ipsiusmet huius de quo agimus magiæ criminis rei habiti: pręsertim cum *Supernat assent*, vt in vita SS. Cosmæ & Damiani aliorumve &c. Vbi tum axioma illud delitescebat, Deum non permissurum, vt in innocentes tam atrox tempestas deseuiat? Vbi tunc quas Binsfeldius paulo ante citabat diuinæ legis promissiones? vbi exempla quæ afferebat, & maximũ illud, vt vocabat, testimonium Cypriani? An non omnes innocentes erant? vere colebant Deum? eius nomen inuocabant? in eo omnem suam spem & fiduciam repositam habebant?

NB

Ratio II. Permittit Deus multo grauiora, vt V.G. quod sacræ hostiæ conculcentur, ac fœdis aliis modis tractentur, quod filius eius vnigenitus cum latroni-

tronibus crucifixus ſit,&ſimilia: cur igitur non permittat multo leuiora? Concludam verbis Tanneri,qui de hoc ipſo argumento ſic loquitur: *Scilicet*, inquit, *Deus tot alia eaq; immaniſſima ſcelera idq; iuſtiſſimis de cauſis permittat, & in ſolo hoc proceſſu aduerſus Sagas ſignato quaſi codicillo ſponſionem fecerit, non ſe permiſſurum vt innocentibus fiat iniuria?*

Ridiculum igitur eſt hoc, & mirum à viris cordatis dici potuiſſe.

Ad argumenta Binsfeldij ante allata iam reſponſum eſt. Nam

I. Probant nimium, & ſic nihil: quod nimium, patet: quia conficiunt, nec Deum permiſſurum fuiſſe, vt perirent tot martyres: cuius cum omnes contrarium ſciamus, quid erat his argumentis opus?

II. Si ſic licet argumentari: non permiſit Deus vt tres illi innocentes perirent, Suſanna, Athanaſius, Syluanus; ergo Deus nō permittet, vt pereant innocentes; licebit quoq; mihi ſic argumentari: permiſit Deus vt perirēt quoq; tres innocentes, imo plures certe martyres,

ma-

magiæ ſimul poſtulati. Ergo Deus quoque permittet, vt pereant innocentes.

III. Quoad teſtimonium S. Cypriani; ſi verum dixit Dæmon, artes ſuas, id eſt, incantationes & veneficia non proceſſura aduerſus eos, qui vere Chriſtum colunt, quid tantopere Binsfeldius & alij contra Sagas vociferantur, quod veneficiis ſuis Rempubl. tantopere infeſtent? colamus omnes vere Chriſtum, & artes earum contra nos non procedent. Deinde vero Binsfeldij argumenta allata, maxime loquuntur de permiſſione illa qua permitteret Deus perire innocentes ob repræſentationem eorum in conuentibus Sagarum à Dæmone faciendam. Vnde etſi concederemus (de quo plenius infra dubio 47.) Deum non permiſſurum vt per huiuſmodi artes Dæmonis, innocentes pereant; non hinc tamen ſequeretur, non permiſſurum vt pereant per artes hominum, id eſt, per incautos proceſſus Iudicum, quod nobis ſufficit.

Dubium XI.

An credibile sit permissum id esse de facto, vt innocentes quoque inuolutæ sint?

BInsfeldius & Delrius id videntur non putare. Sed

RESPONDEO, Nobis dubium non est, quin multæ sæpe innocentes, de facto inuolutæ in eandem cum cæteris pœnæ communionem sint. Rationes istę sunt:

RATIO I. Testatur Tannerus multos doctos & prudentes viros Theologiæ etiam professores, è quibus aliqui non paruo tempore in foro conscientiæ has causas Sagarum tractassent, professos esse; timere se, ne quo forsan inordinato procedendi modo multis etiam innocentibus fiat iniuria: quod vtique magnum est pro opinione nostra præiudicium.

RATIO II. Scio item & ego viros quoque doctos & religiosos, qui cum easdem causas aliquamdiu tractauissent, non solum id timere se, sed vero minime dubitare affirmabant. Itaque noui Principem, qui cum in Sagas aliquanto

tempore inquisiuisset, tum autẽ nescio qua occasione rogauisset ex eo Sacerdote qui conscientias curabat, & cremandos ad supplicium educebat, putaretne serio quasdam vere innocentes cum reliquis abreptas esse, atq; is contractis humeris sincere respondisset, nihil quidem se de hac re dubitare, imo per animæ suæ salutem aliud affirmare non posse; ita dictum hoc cordi curæq; sumpsisse, vt continuo substiterit, ac progredi suos in negotio vetuerit.

Ratio III. Si & mihi aliquid Lector concedit, fateor me ipsum nonnullas superioribus annis in diuersis locis ad mortem comitatum fuisse, de quarum innocentia tam minime etiamnum vacillo, quam nihil fuit vspiam studij & industriæ pene nimię quod non adhibuerim ad veritatem detegendam.

Stimulauit me curiositas (quid enim dissimulem?) & pene vltra metam traduxit, vt in rę incerta certum aliquid cognoscerem, neque aliud tamen nisi vbiq; innocentiam deprehendi: quam cum apud me non paucis nec futilibus

ar-

argumentis conuictam tenerem, neq; tamen (ob certas quasdam causas) iudicio intercedere liceret, facile æstimare est, quo cum animi mei sensu tam miserandis mortuis interfuerim. Homo sum, & falli possum, non id vnquam inficias iturus sum; Quando tamen, postquam diu multumq; cum captiuis illis tum intra tum extra confessionis sacramentum egi: postquam animos omni arte multifariam susq; deq; versaui; in omnem me pene partem obuerti; diuina & humana ope ac consilio vsus sum; indicia atque acta peruidi; cum Iudicibus ipsis quantum licuit saluo sigillo confessionis disserui; accurate omnia perpendi, argumenta singula apud animum meum disputaui; nihilominus aliud iudicare non potui, quam crimine vacare quæ reæ putabantur; non existimo leuiter facere, si me falsum esse difficulter credam.

Ratio IV. Imprudentes sæpe & maligni sunt ij, qui processibus contra Sagas præficiuntur; tortura frequenter

tempore inquisiuisset, tum autẽ nescio qua occasione rogauisset ex eo Sacerdote qui conscientias curabat, & cremandos ad supplicium educebat, putaretne serio quasdam vere innocentes cum reliquis abreptas esse, atq; is contractis humeris sincere respondisset, nihil quidem se de hac re dubitare, imo per animæ suæ salutem aliud affirmare non posse; ita dictum hoc cordi curæq; sumpsisse, vt continuo substiterit, ac progredi suos in negotio vetuerit.

Ratio III. Si & mihi aliquid Lector concedit, fateor me ipsum nonnullas superioribus annis in diuersis locis ad mortem comitatum fuisse, de quarum innocentia tam minime etiamnum vacillo, quam nihil fuit vspiam studij & industriæ pene nimię quod non adhibuerim ad veritatem detegendam.

Stimulauit me curiositas (quid enim dissimulem?) & pene vltra metam traduxit, vt in rę incerta certum aliquid cognoscerem, neque aliud tamen nisi vbiq; innocentiam deprehendi: quam cum apud me non paucis nec futilibus ar-

argumentis conuictam tenerem, neq; tamen (ob certas quasdam causas) iudicio intercedere liceret, facile æstimare est, quo cum animi mei sensu tam miserandis mortuis interfuerim. Homo sum, & falli possum, non id vnquam inficias iturus sum; Quando tamen, postquam diu multumq; cum captiuis illis tum intra tum extra confessionis sacramentum egi: postquam animos omni arte multifariam susq; deq; versaui; in omnem me pene partem obuerti; diuina & humana ope ac consilio vsus sum; indicia atque acta peruidi; cum Iudicibus ipsis quantum licuit saluo sigillo confessionis disserui; accurate omnia perpendi, argumenta singula apud animum meum disputaui; nihilominus aliud iudicare non potui, quam crimine vacare quæ reæ putabantur; non existimo leuiter facere, si me falsum esse difficulter credam.

Ratio IV. Imprudentes sæpe & maligni sunt ij, qui processibus contra Sagas præficiuntur; tortura frequenter

enormis,& crudelis, indicia multa futilia,& periculosa; agendi modus non raro contra iura ac rationem, prout infra suis locis inspergam & admonebo: mirum sane esset, si nihilo tamen minus eum semper cursum rectissimum Iustitia teneret, vt non aliquando in scopulum impingeret.

RATIO V. Narrat Tannerus superioribus annis in Germania duos latrunculatores, qui causas Sagarum tractauerant, ob processus illegitimos cum periculo innocentum adhibitos, sententia Iuridicæ Facultatis Ingolstadiensis capite damnatos, & extremo deinde supplicio fuisse affectos. Ipse ego scio Principem, qui nonnullos eadem de causa capite obtruncari iussit. Quis autem dubitet, quin sub his iudicibus non paucæ innocentes in fauillam euolarint?

RATIO VI. Imo vero, quot innocentes sub aliis adhuc iudicibus periisse arbitrabimur, qui cum antea in hoc crimen seuerissimis modis animaduertissent, ipsi deinde malefici quoque fuisse confessi sunt & exusti? nuper ita duo

tresve

treſve, quorum nomina omitto, ne Manes eorum inquietem, damnati ſunt: Germania hæc exempla vidit, quid cõtra dici poteſt? & quis nos liberet iuſto metu, ne vel hodie, vel paulo poſt huiuſmodi ſint plures? Sane dubium non eſt, quin id Dæmon vehementer optet & ſatagat, cum vbi talem vel vnicum Inquiſitorem nactus ſit, apertum habeat oſtium inſigniter dilatandi ſuum regnum, & veris Sagis ſecuritatem, innocentibus excidium parandi. Sed & mirum eſſet, ſi poſtquam tam infinitus eſt numerus maleficorum, vt iſti volũt, non id omni ſua ac Dæmonis induſtria poſſent efficere, vt eorum plures ad Iudicum & Inquiſitorum munus arreperent; quod enim aliquoties, vt iam dixi, Deus permiſit, cur ſæpius non permittat?

Attendant Principes & examinent Officialium ſuorum vitam: nolim ego bonorum quempiam in inuidiam vocare; id tamen timere mihi licet, quod quorumdam mores non refutant. Nam ſi verum eſt quod narratur, ſunt quidã

qui in templis vix conspiciantur, aut si raro quidem, tum non nisi nugantes, ridentes, fabulantes, ac si quas viderint è sexu fœmineo intentius precari, mox sciscitantes, an nil de his auditum suspicionis sit? homines liberi, superbi, auari, imperiti, crudeles: quæ Epitheta cum nuper de non nemine recenseri audirem, subticui quidem capite concusso, nec consentire volui, ne viderer detractionibus astipulari, aut delectari: interim deinde animaduerti fuisse vera, atque adeo addi potuisse plura.

RATIO VII. Narrauit mihi nuper vir fide dignus de carnifice quodam item vltimo supplicio plexo, cuius inter alia grauissima scelera & hoc vnum erat, quod cum magiæ non imperitus esset, id quadam sua arte efficere soleret, vt quoscunque tandem sub manu recepisset, nemo omnium non fateri cogeretur quicquid rogauisset: itaque innocentes plurimos ad ea edicenda impulisse, quæ fortasse ne cogitatione quidem vnquam attigissent.

Quid clarius in rem nostram afferri pos-

possit? vt sane oraculum sit, quod quidam cum Delrio putant, si qui innocentes indicati ac capti fuerint, mox innocentiam eorum Deo sic disponente palam fieri: mox scilicet cum in cineres iam inuoluti sunt.

RATIO VIII. Ex iis quæ hactenus experientia aliqua & iugi curiositate didicisse potui, ita clarum mihi est, necessario inuolui quamplurimos innocentes, vt si quis est Principum Germanorum qui id credere non velit, nisi manibus ipse contrectet; is mihi audeat à maleuolorum linguis securitatem promittere, ego illi inuento pulcherrimo adhuc occulto, rem omnem in vtramq; manum tradam: Neq; enim à quo tempore primum literas gustare cœpi, minus esse curiosus studui in docendo quam discendo. Itaque cum palpauerit obstupescet, & insignem sentiet conscientiæ suæ morsum, quantumuis nunc adhuc quieta & tranquilla sit: non mihi licet omnia in publicum effari. NB

RATIO IX. Imo ex ipso Binsfeldio & Delrio conuincitur, de facto permis-

ſum eſſe vt plurimæ innocentes in hoc crimine perierint. Id ſic oſtendo: Docent illi & recte, probationem Sagarum per aquam, illicitam plane eſſe, & ſi quis Iudex ex ea procedat, illegitime procedere, ac proinde proceſſum eius eſſe nullum. Vnde ſequitur ſane, ſi ita contra aliquas proceſſum ſit, eas innocentes periiſſe, tamdiu enim innocens quis haberi debet, quamdiu nondum eſt legitime probatus nocens. Atqui vero concedunt iidem, & olim & nunc plurimos Iudices ex ea probatione proceſſiſſe & procedere, concedent igitur conſequenter plurimas quoque & olim & nunc innocentes periiſſe, & perire; vnde igitur vt pereant & perirent, eſt de facto permiſſum.

Ratio X. Præterea exiſtimant iidem, probationem per ſtigmata item reiiciendam eſſe, tum etiam ex ſolis pauculis, vna & altera denuntiationibus non eſſe procedendum ad condemnationem, etſi ad torturam: ac rationem vtriuſque aſſignant, ne innocentes pereant: obſecro autem an non plurimi

rimi ex his ad condemnandum processerunt? & credibile igitur non existimant complures innocentes de facto vt perirent permissum esse? Sic igitur seipsos conuincunt boni viri.

DVBIVM XII.

An igitur cessandum sit ab inquisitione contra Sagas, si constet multas innocentes de facto inuolui?

IAm ante allatum est exemplum Principis, qui cessandum iudicabat: Et id quidem recte. Quod tamen vt tanto patientius zelosus Lector accipiat, in eius gratiam distinctione quadam vtemur, duplici enim modo, seu duplicis generis processus possunt institui.

I. Ita caute & circumspecte iuxta præscriptum legum & prudentis rationis, vt si ij seruentur, non sit futurum periculum, ne innocentes quoque attingantur.

II. Ita improuide, & oscitanter, aut maligne, vt si ij seruentur, futurum sit, vt ipsis etiam innocentibus morale periculum creetur. De vtroque genere

processuum diçam duplici responsione. Itaque

Respondeo I. Non opus est cessare si processus prioris generis instituantur minime periculosi, nec aliunde id periculum præuideatur.

Ratio est, quia nihil obstat, quin siç procedatur ad Rempubl. ingenti peste liberandam, si constet esse infectam.

Respondeo II. Omnino cessandum ac supersedendum est processibus posterioris generis, non solum in hoc Sagarum crimine, sed etiam in cæteris omnibus, seu Exceptis, seu non Exceptis. Rationes istæ sunt.

Ratio I. Talis processus semper est iniquus & illegitimus. Probatur: Est enim contra iustitiã, vt ei periculũ grauis mali inducas, cui id minime debetur.

Ratio II. Vtens tali processu peccat mortaliter. Probatur: Peccat enim mortaliter, qui sciens se exponit periculo peccandi mortaliter; sed vtens tali processu exponit se periculo peccandi mortaliter, nimirum occidendi innocentem sine iusta causa. Ergo &c.

Vn-

Vnde necessario sequitur quod respondebamus, à talibus processibus tanquam iniustis & illegitimis in quocunque tandem crimine, quantumuis atroci, & excepto abstinendum esse.

DICES I. Rempublicam à tam atroci Sagarum crimine expurgari tantum ac tam optabile bonum est, vt hæc sufficiens & iusta causa videatur cur curandum non sit, si paucæ innocentes aliquot pereant.

RESP. Si perirent nulla tua culpa & indirecte; fortasse curandum de vna aut altera non esset, nunc tu malum facis qui directe periculum eis creas. Non sunt autem facienda mala vt eueniant bona. Deinde si vel paucæ innocentes implicentur, implicabuntur mox innumeræ, vt infra dicam, & sic non purgabitur. Respublica à malis quod tamen intendebatur, sed potius à bonis. Sequenturq; ingentia illa incommoda quæ tangebam supra Dub. 8. rat. 3. quod est oppido notandum. Vnde ingentia hæc mala non sunt iusta causa vt innocentibus excitetur periculum.

Dices II. Ergo etiam abstinendum à bellis, in quibus sæpe innocentes non pauci parem cladem cum nocentibus accipiunt.

Resp. Non est par ratio: nam aliud est indirecte & absque infamia, quod fit in bellis, aliud directe ac tanta cum infamia, quæ morte grauior est, nocentes perimi, prout latius apud Theologos vide, cum de homicidio agunt: sed & cauendum id in bellis est, quantum potest. Accedit quod infamia hæc de qua dixi, maius plane malum infert Reipubl. quam boni ex altera parte sperari possit. Itaque in bellis vita tantum perditur, non fama; hic autem vtrumque, & insigni quodam modo: nam infamantur integræ familiæ, eæq; nobilissimæ in perpetuum, & infamatur ipsa fides Catholica, vt supra dixi, & vbi vna atque altera infamatæ sunt, necessario sequũtur infinitę aliæ, vt item innui, & inferius ostendam Dubio 20. rat. 14. Imo si nec hæc quidem essent, & omnia paria cum bellis &c. Nihilominus expressam in particulari habemus resolutionem huius

ius dubij à Christo in parabola zizaniorum; de qua infra: quæ auctoritas sufficere debet contra quæuis argumenta. Vnde facio dilemma: Vel enim argumenta quæ contra nos afferri possunt, vim aliquam habent, vel non habent: si non habent, frustra afferuntur; si habent autem, cur id ignorabat Christus, atque ea parabola quam mox adducam in nostram sententiam determinabat?

DVBIVM XIII.

Quid si periculum tale immineat innocentibus sine mea culpa an adhuc abstinendum à persecutione nocentum?

IN crimine nostro vix locum id habet: Ibi enim, si modo processus ita caute & discrete instituantur, vt illi periculum secum nullum trahant, non videtur aliunde metuendum periculum: tamen quia generaliter quæritur, dicam quod sentio. Itaque

RESPONDEO, Si Princeps vel Magistratus quispiam Rempublicam purgare velit, ac in malos inquirere vt è viuis exturbentur, interim vero aduertatur peri-

periculum ne simul innocentes perimantur: aio, quod etsi Magistratus talis periculi causa non sit, omnino tamen videatur ab inquisitione & peremptione malorum abstinendum esse. Rationes istæ sunt quas adducit Tannerus.

RATIO I. Hæc olim in veteri Testamento sententia fuit magni auctoris Abrami: qui cum Deum cerneret in Sodomitarum necem licet iustam accinctum, vt ab innocentum ceruicibus cladem auerteret, omnibus impunitatem orare ausus est: *Absit à te*, inquiebat, *vt rem hanc facias, & occidas cum impio iustum, fiatq; iustus sicut impius, Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram: Nequaquam facies iudicium hoc.* Sic ille.

RATIO II. Sententiam hanc Deus ipse secutus, exemplo obsignauit, dum mox audita Abrahami oratione, populosissimæ ac nequissimæ vrbi impunitatem adiudicauit, si in tam ingenti numero vel decem saltem iusti interfuissent.

RATIO III.

Ratio III. In nouo Teſtamento ita Legifer noſter Chriſtus manifeſte præſcribit in parabola zizaniorum, Matt. 13. Dicebant ſerui Patrisfamilias: *Vis imus & colligimus zizania?* Reſpondet ipſe: *NON, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum.* Vbi nota non dici ſolum, *ne eradicetis*, ſed adiungi quoque particulam, *ne forte eradicetis*: vt oſtendat duo ſe docere: nimirum imprimis abſtinendum ab extirpatione zizaniorum, ſi ſimul euellendum ſit triticum, quod indicant verba illa, *ne eradicetis*; deinde vero abſtinendū, ſi vel eradicādi ſimul tritici ſit periculum, quod indicat adiuncta particula *ne forte* eradicetis; nihil autem hic diſtinguit, ſiue periculum hoc cum culpa ſiue ſine culpa ſeruorū extirpare volentium cōtingat, ſed ſimpliciter & abſolute ait eſſe abſtinendum ab eradicatione propter hoc periculū: id quod intendebam oſtendere.

Dices, Hoc argumento de zizaniis vtuntur pro ſe Hæretici omnes, dum contra eos Inquiſitio inſtituitur, & tamen Eccleſia contra eos procedit.

Resp.

RESP. Vtuntur male. Nam parabola hæc non docet simpliciter sinenda esse zizania, sed sinenda esse tum, cum est periculum ne simul triticum euellatur. In extirpandis autem hæreticis per Inquisitionem, abest hoc omne periculum: Iam enim sat noti sunt, & à Catholicis distincti per Ecclesiæ Concilia: nihil est igitur, quod hac parabola iuuare se velint. Quod si tamen distingui non sat possent, aut ita euelli, quin & triticum periclitaretur; vtique & tum sinendi essent, iuxta Euangelij præscriptum, nec Ecclesia tunc contra eos procederet. Et ita parabolam hanc explicant Ecclesiæ Doctores, D. Augustinus lib. 3. contra Epistolam Parmeniani cap. 2. & contra Cresconium lib. 2. cap. 34. & 37. ac contra literas Petiliani lib. 3. ca. 2. & 3. Item D. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 8. ad 1. quos sequuntur passim omnes Interpretes, nec quisquam ex tanto Scriptorum numero dissentit. Nec possunt omnia scandala de mundo tolli, permittenda sunt plurima, quæ commode emendare non licet. *Satius est triginta*

& am-

& amplius nocentes dimittere, quam vel vnum innocentem plectere: *Præſtat enim*, dicente Auguſtino contra literas Petiliani lib. 3. cap. 3. *quamdiu palea cum frumento trituratur, ante tempus ventilationis tolerare potius propter bonos commixtionem malorum, quam violare propter malos charitatem bonorum.* Ita ſæuiendum in malos eſt, itaq; gladius librandus, ne in innocentum quoque ceruices incidat.

Ratio IV. Intempeſtiuus videtur zelus, vt cum paſſim clamitent magiæ crimen occultiſſimum eſſe, Dæmonem autem vaferrimum & nequiſſimum ad fallendum etiam prudentiſſimos quoſque, qui omnem ætatem in ſpirituali militia contriuerint: nihilominus ad tam occulta veſtiganda, & ad colluctandum cum verſutiſſimo hoſte puri laici & ſæculares tanto impetu ruant: Nullum hic è ſacris literis aut exemplum aut pręceptum afferre eſt, quo tale quid ſuadeatur. Puniri crimina mandauit Deus, nimirum *ſi occultiſſima non ſint*; *ſi innocentes à nocentibus diſcerni commode*

possint : alioqui de zizaniis inter triticum enatis iam dictum est ; *sinite vtraque crescere vsque ad tempus messis* , tunc Angeli separabunt & mittent in caminum ignis. Sinamus vt hi potius occultissima distinguant: aut si nos, etiam rudes laici, & spiritualis nequitiæ imperiti, ea distinguere nouimus, & tam innumeram reorum multitudinem ab innoxiis eximere, quid est quod occultissimum vocemus crimen ? Manifesta sunt alia complura scelera : cur si zelus Magistratuum à Deo est, non ea primum vindicantur, ac deinde ad occultissima venitur?

Itaque si nec periculum hic esset vllum, nihilominus præposterus foret ordo, vt præteritis quæ in oculos omnium inuolant, ea primum perquirantur, quę obscurissima sunt.

Rectissime mihi illæ Respublicæ facere videntur, quæ vbi quid in crimine NB Magiæ apertius se casu aliquo protulit, mox exscindunt ; tum autem vlterius occultissima rimari periculosissimis viis prorsus abs re boni communis esse existimant.

ſtimant. Sed ne tamen qui omnino perſequi Sagas volunt, mox commentarium hunc abiiciant, docebo eos qua cum optima ratione id faciant: non terreantur, pergant legere, inuenient quæ non diſplicebunt.

DVBIVM XIV.

An expediat inſtigare Principes ac Magiſtratum ad inquiſitionem contra Sagas?

RESPONDEO, Non exiſtimo expedire niſi cum eo, vt ſimul etiam admoneantur de rei arduitate quam hactenus inculco: perinde vt non expedit, ſi quem in locum lubricum adducas, neque ſimul ſollicite moneas qua cautione procedat.

Audiui ego concionatores nonnullos, qui pro egregia ſua facundia, mire in hoc argumento declamabant, & Magiſtratui ſuadebant, vt in peſtem hanc Sagarum de Republ. eiiciendam ſeueritatem ſuam omnem diſtringerent. Audiui & alios, qui in priuatis allocutionibus, iras Principum exacuere, & cri-

minis huius atrocitatem suis coloribus exscribere non desistebant: tum autem pleni ingenti quodam zelo pene ignem de cœlo citaturi videbantur.

Non id ego quidem absolute reprehendo, nec nego detestandum esse tantum Sagarum scelus, aut armandam dextram Principum aduersus tantam pestem: quin imo nihil magis in votis ponam, quam vt purgatissimus sit Ecclesiæ Catholicæ ager ab omni adulterina planta: sed est quod in bonis & prudentibus viris desidero; vt quandoq; seposito affectu obseruare conentur, quis sępe ab imprudentibus Iudicibus seruetur inquirendi in hoc crimen & procedendi modus: considerent etiam quam opus hoc periculosæ aleæ sit plenum, quamq́; vere non solum colluctatio sit aduersus carnem & sanguinem, sed contra principem tenebrarum: Ac tum denique, cum apud Magistratum de extirpandis zizaniis feruenter & zelose agere volent, id semper vna addere ac sincere monere, imo inculcare meminerint; cautionem quam maximam adiun-

iungendam eſſe, quo ab ipſo tritico zizania hæc accurate diſtinguant, atque omne periculum auertant à ceruicibus innocentum. Adducatur parabola de qua diximus, atque ea explicetur, cum hæc vtique negligenda non ſit, nec fruſtra à Chriſto Domino nobis relicta: nihil ea mali cauſatura eſt, nec tam iuſtitiam cohibebit quam formabit.

Notent hoc diligenter Principes, aut quia Principes iſta lecturi non ſunt, ij qui Principes monere poſſunt. Sed

DICES, Videri me eo tendere, vt grauiſſima crimina in Republica tolerentur, & iuſtitia retardetur, ideoq; audiri non debere tanquam ſcelerum patronum: ſic enim nuper non neminem intelligo dixiſſe eorum quos moneo.

RESP. Quo tendere videar non habeo aperire, eo tamen me tendere adhuc oſtendi quo allata Chriſti parabola zizaniorum cum interpretatione non *mea*, ſed *communi Doctorum.*

Non intercedo iuſtitiæ, non obſiſto, nolo vt ſint crimina impunita, ſed id ſolum volo, *quod Legifer noſter Chriſtus ſuo*

 ore

ore sanciuit, non euellenda esse zizania, si periculum sit, ne forte cum eis & triticum euellatur. Id cupio innotescere iis qui ad purgandum Reipubl. agrum se accingunt: an hoc scandalum cuiquam dabit, si de summi Legislatoris voluntate Principes velim erudiri? aut locutns est aliquid Saluator noster quod silentio premi debeat, ne sceleribus & Sagis patrocinari aut infringere cursũ Iustitiæ videamur? Quin imo iam ex hoc ipso quod obiicitur, tanto fortius sumo argumentum ad probandum id quod paulo ante dicebã, nimirum admoneri prorsus Principes debere de circumspectione, cum ad inquirendas Sagas instigantur: Cum enim tã zelosos apud se habeant instigatores qui audire me quidem nolint, ac quę insignis calumnia est, patronum criminũ appellent, cũ aliud non dico, nisi quod in Euangelio Christi reperio: timeri non imprudenter potest, ne huiusmodi monitorum tam acri feruore, subinde aliquanto longius quam oporteat in tam arduo negotio prouehantur. Vnde sequitur quod vel ex hoc capite tan-

to

to amplius diligentiæ, & attentionis commonefieri debeant.

Itaque attendant Principes qui ſint iſti qui ſic vehementer vrgent, vt in magiæ crimen arma moueantur: nam præterquam quod timendum dixi ne nimius eorum zelus Principem extra metas abripiat, ſæpe alia ſe zelo admiſcent, vt cupiditas, vel ignorantia, &c. ex quibus concludere Princeps debeat ſiſtendum ſibi potius & morandum, quam ſic illico quo vocãt feſtinandum eſſe. Repeto enim quod dixi: ſi tam vehementis zeli & inordinati affectus homines apud ſe Principes habent, prudenter metui poteſt, ne vt ſolet fieri affectibus impediti, nec aduertant, nec caueant plurima, quæ deinde, vbi cœpti ſemel erunt proceſſus, periculoſa innocẽtibus futura ſunt, & ſic ſimul triticum in diſcrimen adducatur. Quod igitur ne fiat, non modo monendi Principes erũt, vt quam cautiſſime, ſed ſimpliciter vt ne procedant quidem, cum omnis cautio futura fruſtra ſit, quamdiu impetuoſos huiuſmodi & imperitos monitores

Principes habituri ſunt. Nam ſi inprimis in me iniqui audent eſſe, & calumniari *quod adhæream opinioni noſtri Legiſlatoris*, quam æqui illi & modeſti erunt in pauperculas captiuas, in quas non modo impune eis graſſari licebit, ſed & ſub pulcherrimo Iuſtitiæ prætextu? Deinde ſi tam parum quoque prouidi ſunt, vt ea contra me obiiciant, quæ ipſiſſima mihi arma fiant contra ipſos: quam illi prouide & perite conſulent, aut ſtatuent in difficillimis Sagarum cauſis, quibus nec maxime ingenioſi ſe pares eſſe confidunt?

DVBIVM XV.

Qui maxime ij ſint qui Magiſtratum contra Sagas identidem inſtigant?

RESPONDEO, Sunt quatuor fere generum quos ponam ordine.

PRIMI Generis ſunt ex Theologis, & Prælatis ij tantum, qui ſpeculationibus ſuis & muſæolo contenti altiſſima quiete gaudent: quid foris geratur, quis ſqualor carcerum ſit, quod vinculorum pondus, quæ inſtrumenta torturarum,

quæ

quæ lamenta pauperum, & similia, experientia nulla didicerunt: visitare custodias, colloqui cum mendicabulis, inclinare se pauperum querelis, & præter dignitatem eorum est & studendi munus. Quid igitur illi in his rebus intelligere possint? ac proinde quid à Principibus audiri?

His adiungo sanctos quosdam & religiosos quidem viros, sed imperitos plane rerum & nequitiarum hominum, qui vt sunt ipsi simplices ac sancti, sic Iudices & Inquisitores omnes in his causis esse putant, ac summum esse nefas existimant, si non omnia publica Iudicia vt sacrosancta veneremur, quę errare non possint.

Itaque si audiant aut legant narratiunculas quasdam sępe aniles de maleficis, si confessiones tormentis expressas; mox vt Euangelicas historias amplectuntur; & zelo prius, quam scientia intumescunt: clamant tolerari scelus hoc non debere, omnia esse maleficis plena, exurgere in has pestes omni conatu oportere, & similia complura;

Nec, vt sunt iudicio innocenti, periculum vllum apprehendunt. O sancti & boni! quid his faciamus, cum non nisi optime Reipubl. consultum velint? qui si scirent quæ passim malitia & imprudentia in procedendo vigeret, clamarent vtique quod eorum Magister Christus: *Sinite vtraque crescere vsque ad tempus messis*: nunc probi & simplices instructionis non sunt capaces.

SECVNDI Generis sunt ex Iuris peritis, ij tantum, qui, quod paulatim animaduertunt lucrosissimam hanc esse prouinciam, si Sagarum causis admoueantur, eam prensant: ac subito pientissimi homines, miros scrupulos Magistratibus mouent, ni in crimen hoc excandescant: quos scilicet, quo tendant, nemo videt.

TERTII Generis sunt imperitum & fere inuidum ac malitiosum vulgus, quod cum impune passim inimicitias suas infamando vlciscitur, aut loquacitatem non nisi detrahendo consumit; quid est quod audiri prudenter & salua conscientia possit, nisi primum fama

pu-

publica acerrimis pœnis vindicetur à libertate calumniandi? Sed de hoc dicam infra, dub. 34. Id tantum breuiter moneo, hunc iam hodie esse vulgi morem, vt si Magistratus non subito ad quoscunq; futiles eorum clamores capiant, torqueant, & vrant, mox liberrime vociferentur, timere ipsos sibi & vxoribus, ac amicis: Corruptos esse à ditioribus, honestiorem quamque familiam Vrbis, Magiæ obnoxiam esse; pene digitis designari Sagas posse; hinc procedere non audere, & similia complura, quæ manifestissime arguunt, quam insignis populi malitia sit. Et hi scilicet prudenter audiri possunt, in se inuicem Magiæ crimen afflantes, cum etiam vel ipsos Magistratus sic sine vlla causa infament? Atque vtinam non etiam viros Ecclesiasticos & Religiosos nominare possim, primi generis antea recensiti, qui hos populi clamores in Magistratum, ipsi quoque promoueant, cum compescere deberent.

QVARTI Generis ij ex vulgo dicuntur esse, qui cum ipsi malefici sint, vt tan-

tanto longius à ſe omnem criminis ſuſpicionem reiiciant, præ omnibus reliquis eximio quodam & nimis exuberante ſtudio bacchantur in Magiſtratus, quod lentius ſe in Sagas commoueant. Accidit enim iam in locis quampluri-mis, vt eximij illi Inſtigatores & ipſi deinde denunciati, capti, torti, confeſſi, & cum cæteris exuſti ſint, dictitantes ea ſe importunitate vrgẽdi non niſi latebras ſuo ſceleri quæſiiſſe. Adeo vt nuper auditus dicere ſit quidam Inquiſitor, ſe quidem cum tot viderit huius rei exempla, non poſſe non prudenter eos habere ſuſpectos, ſi quos audiat ita extraordinario zelo in id crimen efferri: dixit hoc ille, & dicunt plures, ego dicere non auſim, tale tamen facio dilemma: plurimi tales quales iam dixi, imo pene innumeri ita confitentes exuſti ſunt; vel igitur hi innocentes paſſi ſunt, ex odio aliterve delati, vel nocentes. Si prius; ecce quam pulchre procedimus; vt nec innocentibus & his tam multis proſpectũ ſit; vbi cogitationes ſuas habent viri docti, quos conſulunt Principes vt ſe non refle-

reflectant? si posterius, ecce igitur quam pronum est de iis pessime post tot exẽpla suspicari, qui ita vehementer in Magiæ crimen zelant! Ego vero omnino existimo, Inquisitores eos, qui, vt supra diximus, Theologum Tãnerum ad torturam applicandum censuerunt, maleficos sine dubio esse, & ad hanc quartam classem pertinere: Indicia mihi nõ desunt, quæ non nisi vnica hac causa silentio premo; ne Magistratus turbem; neve immisceam me causis à mea professione dissitis. Animaduertant interim Principes quid agant, & cum specie Iustitiæ ad rem difficilem incitantur, probent Spiritus an ex Deo sint. Non plane nego extirpãda esse zizania (frustra hic zelare sine scientia magni quidam volunt) sed nimirum *si cognoscantur, & distingui sine periculo innocentum possint*. Euangelium in manibus est; si id Consiliarij Magnatum non legunt, at legent forte curiositate ducti, quæ nos hic commentati sumus. Repetimus igitur iam aliquoties; hanc Christi esse legem, Matth. 13. *vt si periculum sit euellendi*

simul

simul tritici, ne zizania quidem extirpentur. Vel hoc Præceptum Christi est vel Consilium duntaxat: Si præceptum; cum sit in materia valde graui, grauiter luet qui transilierit. Si consilium autem; caueat quicunque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat, cum vllum admissurus sit.

Porro vt hic finiam; monere placet pro conclusione, obseruasse me quod sequitur, & oppido notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos vrgent, cum conscij sibi non male sint, non aduertunt, nec prospiciunt quod si feruere torturæ inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterq; sic processus continuentur, necessario futurum, vt & ad ipsos quoque tandem perueniatur: quippe cum, vt supra monui, finis inueniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident, tum primum oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante feruentiores

tiores contra Sagas fuere, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri denique cogantur; cum cęteris in flammas eunt: eatenus quidem cum plurimis aliis innocentes; sed hoc tamen iusto & occulto Dei iudicio conuenti, quod affectibus non sat ordinatis abducti, in alienam primum famam, libere & confidenter linguam laxauerāt, & suppliciis eorum procurandis impetuosius incubuerant. Caueant sibi, qui hæc ignorant.

Itaq; qui prouidentiores hodie sunt, viri nobiles & magni, cum passim cernere oculis ac similia depreliendere incipiunt, suadere Principibus processus non audent.

Itali certe & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas proniores à natura videntur esse; cum non obscure videant quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, recte abstinent, & solis nobis vrendi hanc prouinciam

com-

committunt, qui noſtro malumus zelo confidere, quam Legislatoris Christi Præcepto acquieſcere.

DVBIVM XVI.

Quî poſſit in proceſſibus contra Sagas caueri ne innocentibus periculum creetur?

RESPONDEO; Sapienter vtcunque prouiſum erit, ſi ſequentes Cautelę adhibeantur.

CAVTELA I. Curent Principes ante omnia, vt qui cauſis Sagarum dirigendis aut iudicandis adhibentur, ſint ad id munus tanti ponderis perquam idonei. Tales erunt ſi apprime docti; prudentes, probi, miſericordes; manſueti fuerint, ne quid ſcilicet, vel imperite, vel improuide, vel maligne, vel crudeliter, vel impetuoſe agant. Explicatione res non indiget.

Non accuſo hic quenquam; ſed tamen de imperitia multorum id affirmare poſſum, mirari me ſubinde quam parum rerum conſequẽtias diſcernant; quam leuiſſimis ſæpe contra reos argumentis pondus plurimum ineſſe putẽt;

ac rurſum leuiſſima exiſtiment, quæ pro reis pondus ac momentum habent. Vnde & contingit, vt cum vel tantilla ratione ſuauiter &amice vrgentur,tum aut obmuteſcant, aut indignentur, ac rem diſcuti examinariq; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem, vt ſi quem Theologum adiungere ſęcularibusPrincipes velint, iungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum, qui auctoritate & titulis polleat, præſertim ſi ſimul ab impetu & faſtu notam habet.

Ratio eſt: quia I. dum tales autoritate alios premunt, id facile obtinent, vt quicquid ipſis ſolummodo ſit viſum, præualeat: nec obniti quiſquam contra argumentis libere audeat; ne vel ipſos in ſe cōcitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpe etiam in talibus doctrina & iudicium non tanta adſunt, quanta tituli & perſonæ dignitas ſpondent. III. Qui tanti ſunt, non facile eam quam oportet experientiam his cauſis iungent: non adibunt carceres, non audient paterne, nec ſolabuntut iacen-

tes in squalore & pœdore, non ad reliqua similia se dimittent; sed per alienas tantum aures lamenta miserorũ intelligent, & quod illi pro suo quisque affectu factum aut infectum esse dicturi sunt, credent: quod ipsum æque poterant Principes. IV. Non erit hoc aliud quam multiplicare sumptus; de quo iam tum vbique ingentes sunt querelæ, adeo vt iam dictitent sperare nunc pauperes Immunitatem paulatim ab Inquisitionibus posse, cum omnia exhausta sint. V. Si quis tantę auctoritatis impetuosior forte sit, iam ter tanto nocentius id erit, quam si idem aut maior impetus cum minore authoritate in alio coniunctus esset.

CAVTELA II. Nihil autem æque curandum, quam vt Iudices ac Inquisitores ij sint qui iuxta dictamen non solum legum, sed etiam naturalis rationis, dum res non aperte manibus tenetur pro reo seu accusato potius quam contra eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur: neque capio qui iam saluæ esse possint vllæ

vllæ æquitatis leges, cum pleriq; omnes sic contra iam captas deſęuiant, vt quicquid quoquomodo eis aduerſum ſit, quiſquis qualitercunq; in eas incurrat, id validum ac rectum ſit. Tum autem quicquid eis fauere poſſit; quiſquis qualitercunque pro eorum innocentia teſtanda argumenta afferre velit, atq; ipſi etiam pro ſe loqui, id vanum incaſſumq; ſit, ac penitus explodatur: tanquam inculpari quiuis, exculpari nemo poſſit. Itaque id agere videntur iniqui homines, vt per fas & nefas reos faciant quos ceperint: cum id potuerint, gaudent ac triumphant; ſi non potuerint, ſed contra innocentia cuiuſpiam in apertum euolarit, tum vero frontem contrahunt, muſſant inter ſeſe, murmurant, indignantur; concoquere non poſſunt, cum gaudere potius oporteret. Quæ hæc ratio æquitatis eſt? Et vbi oculi Principum, vt hæc non videant? aut ſi vident ac norunt; vbi conſcientia, vt his talibus gladium committant? Inſero quod nuper audiebam. Proponebam punctum hoc viro cuidam magno;
 hor-

hortabarq; vt ſedate & cogitate cauſas intricatas excuteret, ac non minus qui defendi reus quam accuſari poſſet, attentionem ſuam applicaret, nec pronior adeo ad capiendum eſſet, quam ad dimittendum, vt primum ſeſe quiſque legitime, vel ante, vel per torturam purgaſſet. Reſpondebat ille: ſe vero nimis quam à Principe ſuo, vt acerrime procederetur, vrgeri: non eſſe monitionum & mandatorum finem; vocari ſe pene etiam in ſuſpicionem criminis, ni rem ſtrenue procuret; itaque quid poſſet? Steti ego attonitus, atque hæc mecum: Itaque hæc Principis vllius Germani mens eſſe poteſt, vt perinde ſit quam rite procedatur, dū ſtrenue procedatur? non credo ſane, ac ſcio mentem non eſſe. Imo ſi mens quoque ſit: an tamen illiuſmodi miniſtros Principes Germani & Germanos quidem habent, qui vel contra conſcientiam procedere ſuſtineant, ne non Principi ſatisfiat? Ego vero ſi ſim Princeps, confidere non poſſim, eos mihi futuros fideles, qui conſcientiæ ſibi ſuæ fideliores non

ſunt,

ſunt, atque excipere diſerte non audent, ſe quantumcunque mandatis vrgeantur, aliter tamen quam coram Deo in conſcientiis ſuis tueri ſe poſſint, non eſſe proceſſuros. Quicquid ſit, valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu, vix liceat vnum aliquem Iudicem ſeu inquiſitorem nominare, qui ſic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem: quiq; ſic tueatur repertam innocentiam, quam tuetur confeſſionem quantumuis periculoſiſſimis quæſtionibus extortam. Faxit Deus vt fallar, argumentum id habeo inſolubile, quo me ſemper hactenus conuinco, rem inique geri, & Magiſtratus in conſcientia tutos non eſſe.

Cavtela III. Remoueantur ea omnia, quæ putarentur Inquiſitores aut Iudices poſſe deprauare, ne occaſio furem faciat, quod dici ſolet, vt V.G. ſtipendium iis certum aſſignetur, non autem in ſingula capita puniendorum.

Nam præterquam quod id turpe & *carnifici proprium*, ac proinde à conſtitutione Carolina articulo 205. merito ex-

 plo-

plosum est, ansam quoque dare potest iniustitiæ, vt plures esse cupiant nocentes quam pauciores.

Ne Principibus quidem suadeam, vt reorum bona confiscent, nescio quid & hic periculi aut materiæ sermonum: iactari enim iam tum passim has vulgi voces audimus: expeditissimum quietissimumq; esse ditescendi modum, quem è bustis liceat parare: non abs re fore, si à pagis ad oppida in familias ditiorum Magiæ suspicio traduci possit: ædificare cœpisse Inquisitores nonnullos & augere statum: posse etiam eodem compendio agros & villas meditari ac similia complura: quæ etsi non nescio petulanter magis quam vere interdum effundi; præstat tamen qualibuscunque his dicteriis occasionem omnem præscindere. Præsumi certe non potest incorruptã esse Iustitiam Inquisitoris illius, qui vbi per suos mire passim Rusticorum animos in Sagas exacuit, tum autem ab eis accersitus venturum se & exusturum has pestes respondit, præmittit exactores quosdam, qui ostiatim ei col-

collectam aliquam non parum liberalem cogant, quo velut inuitamento ſubarrhetur, ſic enim appellant. Hac collecta accepta vbi venit, & deinde actum vnum atque alterum celebrauit, ampliusq́; vulgi animos extumefecit narratione facinorum, & vlteriorũ machinationum quas iam exuſtæ confeſſæ fuerint, ſimulat abitum, & hunc interim ſtudioſe curat per prędictos exactores ſuos impediri, ac nouam aliquam collectam ſuaderi, qua adhuc retineatur, ad reliqua quoque zizania extirpanda: donec tandem ſic tolerabiliter emuncto pago alio ſe confert, & eadem induſtria ſe implet. Mihi ſane publica quædam hæc videntur tributa eſſe; quæ miror, vel quod Principes ſuis Inquiſitoribus, vel quod magnus Cæſar Principibus permittat: præſertim cum experiamur non parum hinc nutriri dicacitatem vulgi, vt ſi qui in ſolennibus illis collectis vel paulo amplius contulerint, vel minus, vtriq; à maledicis notentur: hi quod nolint promoueri iuſtitiam, quia forte vel ſibi timent vel ſuis;

simul tritici, ne zizania quidem extirpentur. Vel hoc Præceptum Christi est vel Consilium duntaxat: Si præceptum; cum sit in materia valde graui, grauiter luet qui transilierit. Si consilium autem; caueat quicunque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat, cum vllum admissurus sit.

Porro vt hic finiam; monere placet pro conclusione, obseruasse me quod sequitur, & oppido notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos vrgent, cum conscij sibi non male sint, non aduertunt, nec prospiciunt quod si feruere torturæ inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterq; sic processus continuentur, necessario futurum, vt & ad ipsos quoque tandem perueniatur: quippe cum, vt supra monui, finis inueniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident, tum primum oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante feruentiores

tiores contra Sagas fuere, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri denique cogantur; cum cęteris in flammas eunt: eatenus quidem cum plurimis aliis innocentes; sed hoc tamen iusto & occulto Dei iudicio conuenti, quod affectibus non sat ordinatis abducti, in alienam primum famam, libere & confidenter linguam laxauerāt, & suppliciis eorum procurandis impetuosius incubuerant. Caueant sibi, qui hæc ignorant.

Itaq; qui prouidentiores hodie sunt, viri nobiles & magni, cum passim cernere oculis ac similia deprehendere incipiunt, suadere Principibus processus non audent.

Itali certe & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas proniores à natura videntur esse; cum non obscure videant quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, recte abstinent, & solis nobis vrendi hanc prouinciam com-

committunt, qui noſtro malumus zelo confidere, quam Legislatoris Chriſti Præcepto acquieſcere.

DVBIVM XVI.

Quî poſſit in proceſſibus contra Sagas caueri ne innocentibus periculum creetur?

RESPONDEO; Sapienter vtcunque prouiſum erit, ſi ſequentes Cautelę adhibeantur.

CAVTELA I. Curent Principes ante omnia, vt qui cauſis Sagarum dirigendis aut iudicandis adhibentur, ſint ad id munus tanti ponderis perquam idonei. Tales erunt ſi apprime docti, prudentes, probi, miſericordes, manſueti fuerint, ne quid ſcilicet, vel imperite, vel improuide, vel maligne, vel crudeliter, vel impetuoſe agant. Explicatione res non indiget.

Non accuſo hic quenquam; ſed tamen de imperitia multorum id affirmare poſſum, mirari me ſubinde quam parum rerum conſequētias diſcernant; quam leuiſſimis ſæpe contra reos argumentis pondus plurimum ineſſe putēt;

ac

ac rurſum leuiſſima exiſtiment, quæ pro reis pondus ac momentum habent. Vnde & contingit, vt cum vel tantilla ratione ſuauiter & amice vrgentur, tum aut obmuteſcant, aut indignentur, ac rem diſcuti examinariq; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem, vt ſi quem Theologum adiungere ſęcularibus Principes velint, iungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum, qui auctoritate & titulis polleat, præſertim ſi ſimul ab impetu & faſtu notam habet.

Ratio eſt: quia I. dum tales autoritate alios premunt, id facile obtinent, vt quicquid ipſis ſolummodo ſit viſum, præualeat: nec obniti quiſquam contra argumentis libere audeat; ne vel ipſos in ſe cōcitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpe etiam in talibus doctrina & iudicium non tanta adſunt, quanta tituli & perſonæ dignitas ſpondent. III. Qui tanti ſunt, non facile eam quam oportet experientiam his cauſis iungent: non adibunt carceres, non audient paterne, nec ſolabuntur iacentes

tes in squalore & pœdore, non ad reliqua similia se dimittent; sed per alienas tantum aures lamenta miserorũ intelligent, & quod illi pro suo quisque affectu factum aut infectum esse dicturi sunt, credent: quod ipsum æque poterant Principes. IV. Non erit hoc aliud quam multiplicare sumptus; de quo iam tum vbique ingentes sunt querelæ, adeo vt iam dictitent sperare nunc pauperes Immunitatem paulatim ab Inquisitionibus posse, cum omnia exhausta sint. V. Si quis tantę auctoritatis impetuosior forte sit, iam ter tanto nocentius id erit, quam si idem aut maior impetus cum minore authoritate in alio coniunctus esset.

CAVTELA II. Nihil autem æque curandum, quam vt Iudices ac Inquisitores ij sint qui iuxta dictamen non solum legum, sed etiam naturalis rationis, dum res non aperte manibus tenetur pro reo seu accusato potius quam contra eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur: neque capio qui iam saluæ esse possint vllæ

vllæ æquitatis leges, cum pleriq; omnes ſic contra iam captas deſęuiant, vt quicquid quoquomodo eis aduerſum ſit; quiſquis qualitercunq; in eas incurrat; id validum ac rectum ſit. Tum autem quicquid eis fauere poſſit; quiſquis qualitercunque pro eorum innocentia teſtanda argumenta afferre velit, atq; ipſi etiam pro ſe loqui, id vanum incaſſumq; ſit, ac penitus explodatur: tanquam inculpari quiuis, exculpari nemo poſſit. Itaque id agere videntur iniqui homines, vt per fas & nefas reos faciant quos ceperint: cum id potuerint, gaudent ac triumphant; ſi non potuerint, ſed contra innocentia cuiuſpiam in apertum euolarit, tum vero frontem contrahunt, muſſant inter ſeſe, murmurant, indignantur; concoquere non poſſunt, cum gaudere potius oporteret. Quæ hæc ratio æquitatis eſt? Et vbi oculi Principum, vt hæc non videant? aut ſi vident ac norunt; vbi conſcientia, vt his talibus gladium committant? Inſero quod nuper audiebam. Proponebam punctum hoc viro cuidam magno;

 hor-

hortabarq́; vt ſedate & cogitate cauſas intricatas excuteret, ac non minus qui defendi reus quam accuſari poſſet, attentionem ſuam applicaret; nec pronior adeo ad capiendum eſſet, quam ad dimittendum, vt primum ſeſe quiſque legitime, vel ante, vel per torturam purgaſſet. Reſpondebat ille: ſe vero nimis quam à Principe ſuo, vt acerrime procederetur, vrgeri: non eſſe monitionum & mandatorum finem; vocari ſe pene etiam in ſuſpicionem criminis, ni rem ſtrenue procuret; itaque quid poſſet? Steti ego attonitus, atque hæc mecum: Itaque hæc Principis vllius Germani mens eſſe poteſt; vt perinde ſit quam rite procedatur, dũ ſtrenue procedatur? non credo ſane, ac ſcio mentem non eſſe. Imo ſi mens quoque ſit: an tamen illiuſmodi miniſtros Principes Germani & Germanos quidem habent, qui vel contra conſcientiam procedere ſuſtineant, ne non Principi ſatisfiat? Ego vero ſi ſim Princeps, confidere non poſſim, eos mihi futuros fideles, qui conſcientiæ ſibi ſuæ fideliores non ſunt,

ſunt, atque excipere diſerte non audent, ſe quantumcunque mandatis vrgeantur, aliter tamen quam coram Deo in conſcientiis ſuis tueri ſe poſſint, non eſſe proceſſuros. Quicquid ſit, valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu, vix liceat vnum aliquem Iudicem ſeu inquiſitorem nominare, qui ſic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem: quiq; ſic tueatur repertam innocentiam, quam tuetur confeſſionem quantumuis periculoſiſſimis quæſtionibus extortam. Faxit Deus vt fallar, argumentum id habeo inſolubile, quo me ſemper hactenus conuinco, rem inique geri, & Magiſtratus in conſcientia tutos non eſſe.

CAVTELA III. Remoueantur ea omnia, quæ putarentur Inquiſitores aut Iudices poſſe deprauare, ne occaſio furem faciat, quod dici ſolet, vt V.G. ſtipendium iis certum aſſignetur, non autem in ſingula capita puniendorum.

Nam præterquam quod id turpe & *carnifici proprium*, ac proinde à conſtitutione Carolina articulo 205. merito ex-

collectam aliquam non parum liberalem cogant, quo velut inuitamento ſubarrhetur, ſic enim appellant. Hac collecta accepta vbi venit, & deinde actum vnum atque alterum celebrauit, ampliusq́; vulgi animos extumefecit narratione facinorum, & vlteriorũ machinationum quas iam exuſtæ confeſſæ fuerint, ſimulat abitum, & hunc interim ſtudioſe curat per prędictos exactores ſuos impediri, ac nouam aliquam collectam ſuaderi, qua adhuc retineatur, ad reliqua quoque zizania extirpanda: donec tandem ſic tolerabiliter emuncto pago alio ſe confert, & eadem induſtria ſe implet. Mihi ſane publica quædam hæc videntur tributa eſſe; quæ miror, vel quod Principes ſuis Inquiſitoribus, vel quod magnus Cæſar Principibus permittat: præſertim cum experiamur non parum hinc nutriri dicacitatem vulgi, vt ſi qui in ſolennibus illis collectis vel paulo amplius contulerint, vel minus, vtriq; à maledicis notentur: hi quod nolint promoueri iuſtitiam, quia forte vel ſibi timent vel ſuis;

illi quod occurrere ſua liberalitate velint, ne putentur eſſe quod forte ſunt.

CAVTELA IV. Quoniam difficulter haberi poſſunt perſonæ Iudiciales idoneæ, quales ante deſcripſimus, bene doctos, probos &c. quin imo etſi poſſent, nihilominus timenda eſſet nimia Iudiciorum diuerſitas, & proceſſuum inæqualitas, quæ & ſcandalum parere, & Rempubl. turbare poteſt: Quoniam etiam circa crimen hoc nouæ indies oriuntur difficultates, ante hac non ita ventilatæ ſic vt conſtitutio Criminalis Carolina non ſufficiat: optandum eſſet, vt à S. Cæſ. Maieſtate conſtitutio noua Criminalis toto Imperio obſeruanda decerneretur, in qua abunde de omnibus ad hoc crimen ſpectantibus ſic cautum eſſet, vt quam pauciſſima Iudicum arbitrio ac diſcretioni relinquerentur.

CAVTELA V. Quia vero ſua Maieſtas grauiſſimis aliis Imperij negotiis ac bellis impeditur, non abs re erit, imo plane neceſſarium, ac conſcientiis Principum eorumq; quos ipſi monitores habent, ſeu habere debent, plane incumbens;

vt

vt interea ſi qui Principes in Sagas generalem inquiſitionem inſtituere voluerint, ij, antequam tam arduum negotium aggrediantur, certam ac peculiarem aliquam praxin criminalem cõfici iubeant, quam Iudicibus ſuis omnibus, imo & Confeſſariis, qui Sagarum conſcientiis præponentur, diligenter legendam, & accurate obſeruandam præſcribant. Huiuſmodi Praxin valde quoque à Principibus deſiderat, tanquam admodum neceſſariam Delrius lib.5.inquiſit.appen.2.q.41. & Tannerus de Iuſtit. diſp.4. quæſt.5. dub.3. num.81. multiq; alij hodierno tempore viri docti & religioſi, qui negotium hoc Sagarum accuratius ac penitius cõſiderant. Eſtq; tanto amplius neceſſaria, quod nunc hodie quæ praxis multorum viget, eſt iniqua: contra quam ſi perſæpe viri docti nonnulla reprehendant, atque ex legibus ſeu ratione ſeu vtroque aperte conuincant, male & inique geri; non aliud tamen impetrant, quam quod audiant ridiculam & imperitam Iudicum reſponſionem:

Hæc hodie est Praxis: quód si igitur ex Praxi Ius & æquitas pendet, ea fiat Capitalium rerum communis Praxis necesse est, ad quam eruditi quoque & intelligentes ac sollicitæ conscientiæ viri, non inertes solum illi, & discursuum rudes possint prouocare.

CAVTELA VI. Ad conficiendam porro huiusmodi constitutionem seu Praxin Criminalem, non solum Iurisperitorum sed etiam Theologorum ac Medicorum iudicium ac lima accedat: multa ex hoc nostro commentario suggerentur, quæ seruire poterunt: tum vbi confecta fuerit, primum Academiis aliquot examinanda ac disputanda offeratur: post ad Iudices mittatur in effectum deducenda, cum monitione, vt si quid intra anni spatium occurrat, vel nouæ vel nondum exhaustę difficultatis, aut quid simile, quod addendum, detrahendum, mutandum videatur, id omnino significent, quo vlterius discuti ac reliquis addi, vel detrahi possit. Ita fiet, vt post tam accuratam limam, perfectum aliquid proferatur: sperandumq; erit, vt quan-

quando eam quæ in nobis eſt, curam ac diligentiam fecerimus, tunc Deus Opt. Max. prouiſurus ſit, ne qua noſtra cum culpa ſanguine innocēti tribunal ſpargamus. Alioqui niſi aliter quam adhuc hodie paſſim fieri video procedatur, omniq; ſtudio de opportunis remediis prouideatur, nequeo ſalua cōſcientia vlli Principū ſuadere aliud, quam vt ſi cœpit, abrumpat; ſi non cœpit, abſtineat, propter manifeſtam non paucorum innocentium cladem, quorum vtiq; ſanguis clamore non vacat. Atque id ego nuper reſponſum dedi, cum ſuper hac re rogatus eſſem: qui aliter conſulunt, vel ignorant quid geratur, vel ipſi gerunt, quæ queror, & inferius hinc inde querar. Non abs re nuper viſus eſt loqui, qui exiſtimabat non alia ratione corrigi errores poſſe publicos, ac æquitatem conſtitui, quam ſi ſupplicatio demum fieret, ad ſummam Iuſtitię aram, id eſt, pientiſſimum Germanię Patrem Ferdinandum II. vt is Magiſtratibus tantiſper quietem indiceret, dum de ratione ſua procedendi, clarius do-

docerent, ac ſi qui eſſent interea, qui queri vellent, id nemini eſſet fraudi.

Cavtela VII. Quoniam vero plurimi exiſtimant, impunitatem Iudicum non paruam eſſe cauſam, cur conſcientiæ pleriſque laxæ ſint, curabit Princeps de eorum delictis fieri certior, & ſic vbi exerauerint, ſeuere in eos animaduertet: vt V.C. ſi contigerit ſine ſufficientibus Indiciis quampiam tormentis ſubiecisſe, eum coget vt iuxta communem Iuris & rectæ rationis ordinem perſonæ læſæ exacte ſatisfaciat. Ita fiet vt cum intellexerint, impune ſibi negligentibus & laxis eſſe non licere, eam rebus ſuis curam ac ſollicitudinem commodaturi ſint, quæ metum nobis eius de quo hactenus loquimur, periculi vel tollat vel imminuat. Remedium id & præſentiſſimum erit, & infinitis miſerorum hominum ſuſpiriis exoptatum. Sed quis Principum amplectetur? aut potius quis Principibus exponet? Arguebat me quidam nuper, atque irriſorie taxabat, quid mihi hac ſuper re in mentem veniret, quod vel id à longe ſpe aliqua

præ-

præcipere auderem, futurum quempiam, qui in ſimiles ſuorum Inquiſitorum errores iuberet inquiri. Neſcio an ita ſit, ſi eſt autem, culpanda certe hæc ſummorum Magiſtratuum incuria eſt. Inſero quod nuper in hanc rē contigit. Viri duo nobiles, quos nominare poſſum, diuerſis Principibus data venia loquendi ſic ſerio de Inquiſitoribus quibuſdam cōtra Sagas deſtinatis pronunciarunt: daretur modo ipſis commiſſio; ſe in Inquiſitores eos è veſtigio iiſdem plane indiciis ac tormentis, quibus ipſi hactenus ſolerent, proceſſuros: & ni ſic continuo eos maleficij manifeſte confeſſos flammis reos ſtatuerent, tum vero ſe id ſuiſmet capitibus luituros. Eandem ego conditionem accipio, palamq́; profiteor, dum ſolum acta publica, quæ nunc tamen non fideliter curātur, peruoluere mihi liceat, paſſim omnia erroribus plena oſtenſurum. Sed hæc quorſum? audierunt iſta Principes & tacuerunt: audiunt eorū Confeſſarij & tacent. Nam quid fiet? Deus iſta non videt ſcilicet, nec gemitus innocentum attendit.

D v-

DVBIVM XVII.

An captis in causa Magiæ permittenda defensio sit, & Aduocatus concedendus?

PVdet me quæstionis, sed iniquitas nostrorum temporum pudorem detergit: existimant imperiti (imo malitiosi & iniqui; cum tam imperitus vix quisquam esse possit) quia Crimen hoc Sagarum exceptum sit, omnem prorsus defensionem præscindi oportere. Sed quid sit sentiendum, duplici Responsione breuirer explicabo. Itaque

RESPONDEO I. Cum liquidum est de crimine excepto, reiicitur defensio, & negatur Aduocatus ex iure communi iuxta cap. finale de Hæreticis in 6. & legem quisquis, §. denique; C. ad leg. Iul. & leg. per omnes, C. de defensione ciuitatum. Itaque, quod si capta quæpiam crimen quidem de se non negat; sed crimine admisso, defendere illud cupit, id est, excusare, vt verbi causa obtendendo artem esse liberalem, vel à Dæmone

mone se deceptam, coactam, &c. potest ei negari defensio & aduocatus.

RATIO est: quia excusationes huiusmodi friuolæ sunt, ac proinde explodi possunt, nec audiri: præsertim cum iam sat excussa & definita sit huius criminis atrocitas à communi Doctorum consensu. Sed hic difficultas non est, nec de hoc casu proposita quęstio procedit. Itaque

RESPONDEO II. Cum non plene & plane constat de crimine, admittenda defensio est, & aduocatus concedendus ex sententia communi, vt vide apud Iulium Clarum, §. hæresis, num. 16. & Farinacium quæst. 39. num. 109. & 167. quod etiam seruandum in criminibus Exceptis, vt bene sentiunt Autores citati à Delrio, & post eum à Tannero de Iustitia disp. 4. quæst. 5. dub. 3. num. 76. nimirum Doctores Ingolstadienses, Friburgenses, Patauini, Bononienses, Autores Mallei Eimericus, Penna, Humbertus, Simancha, Bossius, Rolandus, &c. Imo quid Autores adducimus, aut sententiam communem vo-

vocamus, quasi auctoritate quæstio cernenda sit? est enim id plane Iuris naturalis (vt nemo hominum negare volet, qui ratione fungatur) vt defendere te possis, cum de culpa non es conuictus. Itaque quod si capta quæpiam crimen quidem non excusare, sed à se illud amoliri vult, negans se eo scelere teneri de quo quæritur an teneatur, permitti debet integerrima sui defensio, & concedi aduocatus, quem optimum nancisci potest. Imo tantum abest, vt negari hæc ei debeant, eo quod crimen Exceptum sit, vt etiam ob eam ipsam causam tanto promptius concedi debeant, imò merito obtrudi. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Ridiculum est clamare crimen Magiæ Exceptum esse, antequam constet captiuam eius ream esse. Nam esto sit exceptum, sit atrox, sit funestum, sit quantumcunque volet, quid tum postea si persona capta eo se teneri negat? Quod si crimen id ipsa habet, tum vero age, dic exceptum esse, ac procede vt in exceptis licet; sed id denique nunc est adhuc in quæstione, an

eo

eo crimine ipsa sit alligata? Ridicule igitur magnitudo criminis obiicitur.

Ratio II. Naturalis iuris est, vt nemini negetur iusta & integra sui defensio, quam optima ea haberi potest: adeoq; vt qui per se nequit, per alium se defendat, qui maxime idoneus videatur: quæ autem iuris naturalis sunt, æque in exceptis ac non exceptis obseruari debent, vt supra dictum est: frustra igitur exceptionem prætendimus, cum à iure naturali & rectæ rationis dictamine exceptio non detur.

Ratio III. Si autem, vt iam dixi, naturalis iuris est, vt nemini negetur iusta sui defensio, tanto vtique minus negari oportebit, quanto maior erit sui defendendi necessitas, & quanto maius erit malum illud, contra quod se quisque defendit. Verbi causa, si concessum est à iure naturæ, vt prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Vnde sequitur, vt si ius nactus sum à natura defendendi me & purgandi à Crimine mi-

nori, multo maxime ius habeam me defendendi & purgandi à Crimine maiore, ac præsertim tam atroci quam est Magiæ. Imo sequitur, vt quo grandius est malum atque crimen, quod mihi intentatur, & à me repellere habeo, eo etiam melior & magis idonea concedi debeat defendendi ratio, per meliores & aptiores quosque aduocatos; qui proinde ex vi iuris naturalis negari non poterunt.

Ratio IV. Idem plane præter ius naturale requirit charitas Christiana: quæ quidem cum eius sit naturę, vt non modo non impediat ne te defendas, sed & potius iuuare velit, atque arma, quo id tanto possis melius, subministrare cupiat: vtique & hoc aget, vt quo maior vis ac malum est, quod à ceruicibus tuis depellere satagis, eo quoque & impediat minus, & iuuet promptius, atque arma celerius, eaq; meliora in manus obtrudat. Ex quibus omnibus sequitur, quod probare intendebam, non modo non negari posse, in crimine excepto, quam optimam integerrimamq; sui de-

defensionem, verum etiam hanc multo magis quam in crimine non excepto concedi oportere, ac qui secus faxit violati iuris naturalis & charitatis Christianæ in re maximi momenti adstringi, proindeq; peccati mortalis reū cōstitui. Potestne vero quisquam Principum Consiliarius tam esse simplex, vt nesciat, aut tam incurius vt nō moneat? Iam enim Inquisitores quosdam optimorum & laudatissimorum Principum esse scimus, qui non modo Pontificiam Bullam Cœnæ, atque excōmunicationes contemnunt, dum sine speciali Sedis Apostolicæ licentia in Personas Ecclesiasticas manus iniiciunt; sed id audent quoque ex indiciis, quæ nec puer quispiam à Grammatica sua abreptus non irrideat; &, ne insuper via optima defendant, plane cauent. Atque hic scilicet est Iustitiæ zelus, vt cum authoritate iniqui simus, & libertatis omnis Ecclesiasticæ, quam vel maxime tueri nos oportebat, euersores. Quod si autem viris Ecclesiasticis sic indigne defensionis via obstruitur; & quicquid a-

gant, per fas & nefas nocentes debent esse, quid iam aliæ viles animæ sperare habent! Mirantur multi, Ecclesiasticum ordinem hęc non conqueri vbi oportebat.

Ratio V. Imo vt clarius pateat absurditas & imperitia imo malitia eorum, qui in crimine excepto seu atroci negandum censent Aduocatum, quem in aliis concedunt: audiat me Lector qua ratione procedant, nam ita res habet:

Accusat me quispiam commissi furti: magna hæc macula est meæ famæ; concedunt mox igitur periti illi & boni, vt me defendam ac maculam eluam, & si ipse commode nequeam, Aduocatum eligam, qui pro me præstet.

II. Accusat me alius commissi adulterij: maior hæc macula est; adhuc igitur concedunt, vt hanc quoque notam eluam.

III. Accusat tertius commissi veneficij: turpissima & maxima hæc macula est; mox igitur prohibent, ne me defen-

fendam nec eluam, & rationem addunt: maculam enim hanc turpissimam esse, crimen atrocissimum, funestissimum, non igitur elui debere.

Quis non ingemiscat ad hanc rationem tam præclaram! quippe quæ omnino contrarium euincat, vt quoniam crimen maximum est quod imputatur, maxima macula quæ aspergitur, tanto amplius maiore studio, melioribusq; mediis ne meæ famæ adhærescat prouidere debeam. Pudet me Germaniæ, cum non melius in re tanti momenti argumentari nouimus. Quid dicent aliæ nationes, quæ iam tum simplicitatem nostram ridere solitæ sunt? indigna res sane, quam nec infantes probare velint, vt ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis vtramque soluis. Insero hic quod mihi nuper vir clarissimus narrauit, & ipse multorum annorum Iudex. Princeps quidam quem nominare non attinet, in Sagas acriter aliquot annos animaduerterat; Incidit vt & religiosus quispiam caperetur;

retur; Mouit Ordo ſe, & defenſioni petiuit locum, ſed hunc penitus negabat Princeps, rogat tamen Iudicem, quem dixi, quid ipſi videretur? qui cum reſponderet, omnino concedi oportere, perſcribit rem ad Academiam quandam Germaniæ, à qua idem aſſertur reſponſum. Indignatus Princeps; ſi ſic, inquit, concedenda omnibus defenſio fuit, quam nos multos igitur innocentes hactenus perdidimus!

Euge bene! & quam multos hactenus alij quoque ex eodem capite innocentes perdiderunt, atque indies adhuc perdunt! Deus numerum ſane ſignat, & in iudicium ſuo tempore producet. Caueant Magiſtratus, ne dum ardere ſe putant Iuſtitiæ zelo, id agant vt ardeant in alterius vitæ flammis. Loqui hoc viri docti & prudentes debebant etiam in conſpectu Regum & non confundi, quia veritas eſt. Nihilominus prædictus Princeps procedi ſimpliciter volebat, cum ſic inſtaret, quod ni fieret, damnaret hactenus à ſe factos proceſſus: donec tandem non nemo commotum ani-

ni-

nimum hac voce sedauit: Non ideo peccandum vlterius videri, si hactenus peccatum sit: neque vnquam delictum prius, posteriore posse corrigi, sed augeri.

DVBIVM XVIII.

Quæ Corollaria ex proxime dictis colligantur?

RESPONDEO, Colliguntur hæc, quæ etsi inter legendum ipsa satis in animum lectoris influere poterant, nihilominus quo certius eum stringant, ita ordine dispono:

COROLL. I. Iniquum est, iis quæ defendere se volunt, quod Sagæ non sint, negare aduocatum.

COROLL. II. Et quidem optimum, ac si quem ipsæ velint.

COROLL. III. Ac siquidem id ipsæ nesciant, aut non cogitent, non monere de hoc suo iure, ac sincere instruere.

COROLL. IV. Iuuari potius debet ad defensionem, & omnia necessaria concedi, quam quouis modo impediri.

CoROLL. V. Gaudendum etiam eſt non contrahendum ſupercilium, ſi ea emergant, quæ captarum innocentiam oſtendant.

CoROLL. VI. Quo grauius eſt crimen illud, cuius quiſpiam arceſſitur, eo grauius peccat is, qui defenſionem ei præcludit. Itaque in crimine Magiæ peccat grauiſſime.

CoROLL. VII. Cum in carcerem reæ veniunt, concedendi ſunt dies aliquot, quibus ſe recolligant ac meditentur, quo ſe optimo modo defendant: Iniquum autem eſt, incontinenti ſtatim vt captæ fuerint, ad tormenta rapere. Ratio eſt, nam alioqui ſic ſubito tanta ſtatus mutatione conſternatæ, non ſat præſentes ſibi & paratæ erunt ad integerrimam atque optimam ſui defenſionem: quam tamen, vti vidimus, & ius naturę, & recta ratio omnino eis ſaluam vult conſtare.

CoROLL. VIII. Neceſſario danda eſt reis copia indiciorum, quæ contra eos allata ſunt: ſi enim aduocatus & defenſio concedenda ſunt, non apparet quo-

modo

modo ea negari poſſit. Vt vide latius apud Tannerum de Iuſtitia, diſp.4. q.5. dub.3. num.73. Vnde contrariam quorundam locorum praxin male probat alicubi Delrius: vbi tamen nota ex malleo Sprengeri, parte 3. nomina teſtium contra reas teſtificantium, non eſſe eis edenda, nec eorum aduocatis, quando propter perſonarum potentiam imminere poſſet teſtibus aliquod periculum: quod ſi nullum ſit periculum, ea eſſe edenda, ſicut in aliis cauſis regulariter.

Coroll. IX. Non eſt aditus ad carcerem iis præcludendus, quorum opera vti cupiunt ad defenſionem: quod habetur quoque in conſtitutione Carolina, art.4. Vnde ſemper iudicaui iniquiſſimos eſſe, qui id cauent, ne doctior quiſpiam, quem rei expetunt, ad eos accedat, timentes ne eis argumenta ſuggerat ad remouendum crimen; cum ſane ſi quis innocens oſtendi poſſet, id magnopere optandum eſſet. Nuper quidam Sacerdos cum Iudicibus tacite & ſecreto ex protocollo demonſtraſſet, inique contra quaſdam proceſ-

ſum eſſe: non aliter monitioni dedere locum, quam quod illas capite plexuerunt, hunc autem ne ad vllas deinde cuſtodias admitteretur, ſanciuerunt: imo nunc audio, id pluribus contigiſſe.

Coroll. X. Iudicis ipſius eſt prouidere, ne Aduocati captiuis deſint.

Coroll. XI. Inepti ſunt Aduocati, qui operam ſuam in his cauſis Sagarum accommodare nolunt; quiq; alios, ne id faciant, abſterrent. Imo corrigo me, nam bene faciunt: Væ enim qui in his cauſis aduocare velint, transferent enim hoc ipſo in ſe litem, vt iam ſupra monui, quaſi nec ipſi forte eius artis ſint exſortes. Vah quæ temporum libertas! aduocare ſi quis audet, iam ſuſpectus eſt. Imo plus dico ſuſpectus eſt, aut ſaltem exoſus etiam is, qui ſolum Iudices amiciſſime hac ſuper re monere audet. Quæ cauſa eſt quod commentarium hunc monitorium, iam dudum à me conſcriptum, typis non euulgo, ſed amicis tantum pauculis manuſcriptum communico ſuppreſſo nomine.

Ter-

Terret me exemplum religiosissimi Theologi Tanneri, qui non paucos in se concitauit verissimo ac prudentissimo suo commentario.

Coroll. XII. Potest reus appellare à Decreto torturæ: quod & probat textus in l. 2. C. de Appell. recip. & sentiunt communiter Doctores Bartolus, Baldus, Marsilius, Cotta, Follerus, Gomez, Prosper Carauita, Brunus, & alij citati à Farinacio quæst.38. nu.10.

Coroll. XIII. Si Iudex non obstante hac appellatione, ad torturam processerit, & ob id à reo confessionem extorserit, talis confessio prorsus nulla est, & inefficax ad condemnationem, vt sentiunt iidem apud Farinacium, ibid. nu.17.& 22.

Coroll. XIV. Reus etsi legitimis indiciis torturæ adiudicatus, non tamen debet torturæ subiici, si in contrarium alia habeantur indicia innocentiæ, quæ æque probent innocentiam ac ista priora culpam: nam vna præsumptio merito sane tollit alteram,

vt

vt vide apud Menochium, de præsump. l.1. q.29. & 30. & Mascard. de probat. l.3. conclus. 1224. n.4. & seqq. Et quando duæ inuicem contrariæ præsumptiones concurrunt, videlicet delicti & innocentiæ, semper præferenda est præsumptio exclusiua delicti, inquit Farinacius q.38. n. 112. quod verum quoque esse ait ex communi sententia Doctorum, quos multos citat, etiam si indicia pro reo allata inferiora paulo essent, quam quæ contra eundem allata sunt; quæ obsecro quis hodie obseruat? quis attendit an obseruentur? miror vero quæ eorum sit conscientia, qui Principum conscientiis non melius consulunt, sed tacent.

Coroll. XV. Iniquissimi sunt, qui cum simulent se reis defensionem concedere, nil minus agunt. Igitur vt discant Principes, quid apud quosdam eorum Inquisitores significent illæ phrases, cum dicunt se omnino concedere reis defensioni locum, auditam esse Gaiæ defensionem, sed non substitisse, &c. vt discant item, ex quibus causis tor-

torturam reis decernant, ſciant ſic nonnullibi procedi: Vocat ad ſe Inquiſitor captiuam: ait non ignorare eam ob quam cauſam capta ſit, hæc atque iſta contra eam indicia produci: purget ſe igitur, & reſpondeat. Vbi reſpondit; tum etſi ſingula, vt ipſe ſępiſſime expertus ſum, accuratiſſime diluerit, ſic vt replicari nec tantillum poſſit, tangaturq́; manibus accuſationis totius futilitas, nihilominus nulla amplius reſponſionis diſcuſſione facta, nec ſubiuncto verbo, quaſi in ventos mulier locuta ſit, aut ſaxo narrarit fabulam, hoc ſolum ei dicitur, vt in carcerem redeat, & melius apud ſe perpendat, an in negatione velit perſiſtere; fore vt poſt horas aliquot reuocetur. Dum ea ad carcerem redit, ſcribitur in Protocollo, ream hanc rogatam in negatione perſiſtere: decerniturq́; vt igitur torqueatur.

Cum deinde reuocata eſt, hæc tantum audit: ſtitimus te hodie coram nobis, & negaſti, conceſſimusq́; tempus, vt melius perpenderes, & à peruicacia reſpirares. Quid ais igitur? an adhuc perſiſtis

ſiſtis, & negas? quod ſi negare pergis, ecce tibi Protocollum: factum eſt contra te decretum Torturale, ſic enim loquuntur: poſt quæ verba ſi adhuc negat, ducitur ad torturam, nec quæ attulit ad indiciorum purgationem, vel tantilla eorum fit mentio, quaſi ea omnia ſolo ſilentio retuſa ſint, ac tantundem plane fuerit, ſeu defenderit ſe mulier ſeu oſcitarit.

Quorſum igitur audita mulier eſt? quorſum ſe purgare iuſſa, ſi purgari nihil vnquam poteſt? Nam quæ illa vnquam ibi fuit, quæ quantumcunque ſe purgarit, rapta tamen ad torturam non ſit? teſtor autem Devm, tam accuratas me ſæpe audiuiſſe purgationes; vt qui ad diſputationes ſcholaſticas inaſſuetus non ſum, non inuenerim quid difficultatis fuerit relictum, quod non exhauſtum ſit: Idem & alios noui qui iurati affirmare audeant viri docti. Soli Principes ſunt, qui ne iſta neſciant, ſed longe aliter informentur, neſcio qua diuina punitione fit. Itaque quæ indicia Inquiſitores contra reas habent, diligenter

genter in actis perscribuntur; quod autem pleraque & probata plene non sint, & si plene probata sint, quod rarum est, quid contra ea responsum sit, & quo pacto accurate detersa, ne verbulo memoratur. Vt sane omnibus bene perpensis quæ & dixi, & dicturus deinceps sum, non possim non metuere, ne Magistratus illi, qui hodie in Sagas inquiri iubēt, cum tam periculose inquiratur, damnationem sibi accersant.

Coroll. XVI. Necesse est quod ex proxime dictis sequitur errare grauissime Inquisitores, etiamsi ex allegatis & probatis procedant: quod oppidò notare debent Principes, & Doctores quos illi consulunt, nam passim hic impingitur ex phrasium ignoratione. Multi enim hodie Iudices indicia plurima probata legitime non habent, & tamē cum ex his processerint, aiunt se procedere secundum allegata & probata: necesse est igitur inique procedi, etsi ex allegatis & probatis procedatur; quia tantundem est dicere allegata & probata, quam allegata & non probata,

ſed refutata: hæc verborum eorum ſignificatio eſt. Quod ne videar inuidioſe comminiſci, offero me ad probandum ſub pœna à iure decreta in calumniatorem. Mirantur amici quidam mei cum hæc legunt,& quęrunt an hæc igitur ſe ita habeant? id ſe credere non poſſe: quibus reſpondere ſoleo, ignorare eos adhuc prima Principia in hac materia, ac me pigere operam ſumere vt explicem, rogent DEVM, vt excitet Principes qui veritatem ſcire velint, & phraſes Inquiſitorum intelligere. Erunt qui ſe offerant ad eas explicandas, dum modo id eis liceat.

COROLL. XVII. Proceſſus is nullus & irritus eſt, in quo iuſta huiuſmodi defenſio reis negata ſit, & tenetur Iudex cum ſuo Principe ad reſtitutionem. Quod ſi Conſiliarij & Confeſſarij Principum non monent & recte inſtruunt; pariter omnes in culpa ſunt, ſeuere à Deo puniendi.

COROLL. XVIII. Æquiſſimum eſt, vt ſi Sacerdotes quoque aliquos ex indiciis indignis capi contingat, iis ſaltem

tem pro tanti Ordinis & Ecclesiæ Catholicę respectu dies aliquot aut saltem vnicum in carcere instrumenta scriptoria concedantur: vt liceat supplicationē aliquam breuem aut apologiam ad suum Principem aut Diuum Cęsarem concipere. Potestne minus quid, & iustius ab eis peti? Ego vero existimo ne quidem inter barbaros gentiles hanc tam exiguam veniam negatum iri morituris sacrificulis idolorum.

Coroll. XIX. Nec iniqua quoque postulatio est, vt sub extremum vitæ eo liceat vti Confessario; quem ipsi sibi delegerint; nō quem Iudices obtruserint. Indigna res mihi visa est, ne Sacerdoti quidem eam confitēdi libertatē nuper esse concessā. An existimamus aūt hæc sūmis Christianitatis capitib. esse nota?

Coroll. XX. Vt nec & ista iniqua petitio est, vt si forte contingat integerrimæ semper vitæ & famæ Sacerdotem inique & maleuole circumuentum & captum, miraculose ex vinculis & carcere expediri, liceat ei in Imperio Germanico Apologiam suam typis

pis excudere, & qualiter secum actum sit eatenus explicare, vt nisi omnia per legitimos testes probare possit quæ afferat, sistat se Sacratissimo Cæsari, iterum in carcerem & mortem recta profecturus.

DVBIVM XIX.

An de captis nomine Veneficij mox præsumendum sit eas necessario reas esse?

STulta quæstio videtur; & esset sane, ni quorundam, quod nollem dicere liceret, Sacerdotum seu simplicitas seu zelus, (ego inscitiam, imprudentiam, & defectum iudicij interpretari soleo) quærendi necessitatem mihi imponeret. Audio enim esse, qui cum carceres inuisunt, ita afflictissimas custodias adoriuntur, instant, vrgent, vexant, & ad fatendum crimen sollicitant, vt iudicari aliud non possit, quam quod plane apud animum suum obfirmatum habeant, nullam penitus earum innocentem esse posse.

Interim quicquid se miseræ illæ plangant, quicquid loqui, explicare causam, de-

deducere fundamenta ſuæ infamationis paratæ ſint, quicquid poſtulent audiri ſaltem, ac velut cum homine ſpirituali confidentius ſine arbitris conferre, conſilium rogare, conſolationem aliquam in multiplicibus moleſtiis accipere, & quæ ſimilia afflicti homines deſiderare ſolent, non inueniunt niſi ſtatuas ſurdas, & hoc vnicum animatas, quod perpetuo eis veneficij crimen in oculos impingant, ac tanquam omnino reas, non ſat honeſtis titulis exornent: vocitant enim obſtinatas, peruicaces, putidas meretrices, obſeſſas, diabolicæ frontis, mutos bufones, mancipia gehennæ, &c.

Quo accedit quod iidem apud Iudices, cuſtodes carcerum, lictores, aliosve, nihil aliud ingeminent quam perpetuas inſtigationes ad acriter eas examinandas & torquendas: hanc & illam ſingulariter videri pertinacem, non eſſe dubium vllum quin Dęmon earum fauces obſideat, aſpectu eſſe diabolico, non dubitare ſe vitam interponere quin vere Sagæ ſint, & quæ aliæ ſunt id genus

voces intemperanter iactatæ; ſic vt etiam auditæ ſint nonnunquam captiuæ dixiſſe (imo quid nonnunquam? frequētiſſimæ hæ ſunt plurimarum voces) malle ſe ipſum adeo Carnificem quam eiuſmodi Sacerdotem admittere; plus eum ſibi moleſtiæ vna ſua importunitate quam lictorem omnibus tormentis intuliſſe; nec modicum è contrario gauiſæ ſint iudiciales perſonæ ſe talem deniq; eſſe nactos ſpiritualium Præſidem, qui nō modo caſtigaret ac formaret iudiciorũ zelum, ſed & inſigniter acueret. Sacerdotes tales ego aliquot & vidi & audiui, plures eſſe ex eo cōſtat, quod audio Inquiſitores, ſi qui alij ſunt modeſti & circumſpecti, dictitare eos in rem ſuam non eſſe: tum vero quales deſcripſimus impetuoſos & imperitos qui pręter ventum quo ſe iactent nihil habent, ſtipendio vel eleemoſyna mercari, aut eſca ſaltem ac potione deuincire. Quam circa rem, vt mentem meam aperiam, dicam ad propoſitam quæſtionem quod res erit. Itaque

RESPONDEO; De captis mox præſu-

sumere quasi simpliciter nocentes sint, ac proinde ea facere quæ iam dicta sunt à quibusdam Sacerdotibus fieri, nimis quã intolerandũ est. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Supra ostendi nonnullas innocentes de facto cum nocentibus interimi, non igitur omnes captæ continuo nocentes sunt, non igitur obstinate id præsumendum, non igitur quasi sint opportunius vrgendæ, & omni penitus audientia excludendæ: promant si quid volunt: spiritualis viri est auscultare & instruere, ac seu nocentes sint, seu innocentes, spirituali consolatione & auxilio omnibus adesse.

RATIO II. Non esse certum quod vtqueque capta est mox vere nocens sit, ipsi Iudices presupponunt. Ideo enim ad tormenta seu quæstiones procedunt, quia nondum liquet: si liqueret, non liceret ad torturam ire, vt infra dicam Dub. 39.

RATIO III. Docent omnes Theologi & Iurisperiti, cum res nondum liquet, præsumendum in partem meliorem: id enim postulare legem charitatis

& iuris, prout ipsi fuse persequuntur. Vnde caute statuerunt Honorius & Theodosius AA. cum aiunt: *Seruari iubemus, vt quicunque in discrimen capitis accersitur, non statim reus qui accusari potuit existimetur, ne subiectam innocentiam feriamus*, leg. 17. C. de accusationib. Simplicitas est quorundam Idiotarum, putare sic religiosa esse omnia acta & Iudicia publica, vt non sæpe publice grauiter erretur: placent verba cuiusdam Commentatoris in Euangelia quæ hodie legebam circa vincula Ioannis Baptistæ, & sic habent: *Non continuo malus est, qui in publica vincula conijcitur ac detinetur, cum in his fuerint integerrimi sæpe viri propter falsas accusationes &c. Magistratus & huius mundi Principes sæpenumero sua abutuntur potentia.* Sic ibi.

Ratio IV. Non decet Sacerdotem nisi mansuetudo & mititas Christiana, quibus aperte repugnãt omnia illa quæ ante de imprudentibus quibusdam memorata sunt, vti cuilibet ea examinanti facile apparebit: nolumus n. exaggerare quę potius à vulgi oculis tegi oportebat.

Ra-

 67

Ratio V. Eſto etiam vere nocentes ſint quas huiuſmodi aliquis Sacerdos prædicta ratione exercet; id tamen ipſi non certo conſtat: quin imo ſi conſtaret, adhuc tamen ne ſic quidem importuna illa vexatio ſatis deceret aut conduceret: redderentur potius obſtinatiores, quam ſi benignitate & ſuauitate quadam agendi Eccleſiaſticis perſonis propria ad veritatem incitarentur: qua ſi via ad agnitionem criminis perduci nequeunt, quid tum poſtea? patientia vſurpanda eſt; fecimus quod ſaluo decoro & conſcientia fieri potuit. Quanquam id inficias non eo, cum benigniora media fruſtra tentata ſunt, prodeſſe quoque ſubinde, & in quibuſdam, acerbiores increpationes; ſed ita tamen, vt identidem ad paternam quandam facilitatem redeatur, qua id agere videamur, vt ipſis ac ſaluti earum pie ſincereq́; magna cum charitate conſulamus, non vt eas quaſi per vim reas facere velimus.

Ratio VI. Si vero innocens ſit aliqua (vt ſane multæ eſſe poſſunt) in quam

monitor tam pertinacis imperitiæ incurrat, quid ei fiat propius, quam vt in desperationem decidat, aut lethalem animi mœrorem? quippe quæ ab omnibus deserta, quam aliquam adhuc in spirituali patre consolationis spem repertum iri existimauerat, ab hac etiam excidisse se animaduertat. Sane quidem, quæ suspiria, quos gemitus ea res nonnullis conciuerit, non mentiar, si mihi notum esse dicam. Videt Deus, & requiret, non ab iis solum qui hanc rem ipsi peccant, sed qui indiscretos eiusmodi in prouinciam periculosam mittunt. Id quod hac de causa moneo; quia nonnullibi obseruatum est, à quibusdam Ordinibus religiosis eos Sacerdotes in hanc rem expositos fuisse, qui vel à defectu iudicij, vel importunitate agendi, vel persuasione scientiæ cum inscitia coniuncta, vel in his omnibus simul insignes domi suæ haberentur; vt necessum deinde fuerit ob hominum querelas alios peritiores & discretiores emittere.

RATIO VII. Verendum est, ne cum

ita

ita imprudenter cum reis agitur, multę deinde committantur ſacrilegę confeſſiones, atque animarum ſalus in diſcrimen deducatur.

Narrabo quod de Sacerdote quodam mihi conſtat, qui non multo pauciores quam ducentas Magię poſtulatas ad rogum comitauerat. Is eas in carcere auditurus confitentes, rogare ſolebat ante confeſſionem, num etiam in ipſa de crimine illo confiteri vellent, prout in tortura apud Iudicem feciſſent? ſe ſimpliciter non auditurum quæ ſe ream factura non eſſet. Itaque ſi quæ ante confeſſionem non continuo promitterent, ſed hærerent, & in genere ſolum dicerent, ſe in confeſſione veritatem dicturas, omnino à ſe repudiabat, cum addito: vt igitur more canum morerentur ſine pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramentis. Vnde factum, vt nulla non ſeu nocens eſſet ſeu innocens, ni rurſum ſubiici tormentis, aut inſtar canum, vt dicebat, mori vellet, cogeretur ſe ream in Sacramento facere, & ſic plecti. Nuperrime id clariſſimus Iuris

Doctor in mensa publica referebat in laudem eius Sacerdotis tanquam insigne eliciendæ veritatis stratagema. Ego autem admirabundus ingenti cruce me signabam, & ingemiscebam: tanto amplius, quod Doctor hic Inquisitor esset in Sagarum causis, cui is Sacerdos pro Sagarum Confessario adiunctus erat: dignum quippe patella operculum. Itaque stimulante curiositate ipse deinde carceres accessi, obseruaturus an sic esset: Dicere non expedit quæ tunc deprehendi.

Memini enim sententiæ quam alicubi Tannerus citat ex Ecclesiastę ca. 4. v. 1. *Verti me ad alia & vidi calumnias quæ sub Sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos: & laudaui magis mortuos quam viuentes: & feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub Sole fiunt.* Porro stratagema hoc iam memoratum, sunt & religiosi quidam alij qui nuper imitari ausi sunt. Vt nesciam quid sentiendum sit de Religiosorum

Su-

Superioribus, qua conscientia ad hæc non attendant?

RATIO VIII. Nimis incauta dicta sunt, & minime Sacerdotem decent vltima illa, quæ item memorabam: *hanc & illam singulariter videri pertinacem; non esse dubium vllum quin Dæmon earum fauces obsideat; aspectu esse Diabolico; non dubitare vitam interponere quin vere Sagæ sint.* Si de triuio quispiam sic loquatur, reprehendi debeat; quanto magis Sacerdos, quem timere par est ne his ac similibus causa sit reis grauium tormentorum & mortis, ideoq; irregularitatis censuram incurrat? Quanquam quid Irregularitas sit, & quo modo contrahatur, imperiti huiusmodi non norunt. Audiebam nuper de Sacerdote quodam, etiam, si diis placet, vt sibi videbatur, non parum docto; solere instigare Iudices, vt has illas (*in particulari*) caperent, torquerent: tum & ne annis certorum quorundam puerorum parceretur monere; videri hunc & illum capacem esse supplicij; plecterentur sine scrupulo; non esse quod emendatio speraretur: iuuare

et-

etiam ſtrenue in complicibus expiſcandis, quas & ipſe in pugillares ſuos excipiebat; aſſiſtere item torturis, inſtruere, ſuggerere argumenta, quibus culpam amplius deprehenderent, & ſimilia complura, quæ iam pene exciderunt. Quid hic autem de Irregularitate ſtuduiſſe potuit? Vnde mirum non erat, ſi tam inſignem adiutorem mire Inquiſitores, ipſi æque periti, ſuſpicerent, & mirarentur tanquam hominem de cœlo ſibi allapſum, qui ipſiſſimam agendi praxin ſolus combibiſſet ad omnium Theologorum ſpeculantium inuidiam. Quæ hæc autem miſeria & inſcitia noſtrorum temporum! aut quid iuuet literas vidiſſe, ſi hic ignorantiæ eſt honos? Legant Confeſſarij quę infra quoque dicam dub, 30. vbi eos inſtruo.

DVBIVM XX.

Quid de Tormentis ſeu quæſtionibus ſentiendum? An periculum morale & frequens innocentibus inducant?

RESPONDEO, Ea eſt vt plurimum con-

conditio torturæ, vt cum vltro citroq; quæ id genus vidi, legi, & audiui, apud me memoria peruoluo, decernere non possim aliud, quam quod frequens & morale periculum innocentibus inducat, & Germaniam nostram impleat Sagis ac sceleribus inauditis: nec Germaniam solum, sed quamcunque aliam nationem, quæ idem experiri incipiat. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Tormenta passim vsitata natura sua ingentia sunt, & dolores caussant supra modum acerbos: hæc autem maximorum dolorum natura est, vt dum eos declinare liceat, non vereamur vel in ipsam mortem incurrere: periculum igitur est, ne non multæ, vt se cruciatibus equulei expediant, fateantur crimen quod non habent, ac quæuis de se scelera mentiantur quæcunque vel suggerunt quæsitores, vel ipsi rei vt fateantur meditati antea sunt.

Ratio II. Id adeo verum est, vt robustissimi quidam, qui grauissimorum scelerum causa in tormentis pependerant, sancte mihi affirmarint, nullum tan-

tantum excogitari posse crimen, quod non promptissime sibi imposituri fuissent, si eius confessione tantisper se tanto cruciatu excipere licuisset: quin imo antequam reduci se eodem paterentur potius in denas mortes rectis pedibus insulturos esse. Quod si inueniuntur alij, qui discerpi potius quam silentium soluere in equuleo malint (vt de Ægyptiis memorat Ælianus in Historia varia lib. 7. cap. 8.) ij & rari sane hodie sunt, & subinde non bonis artibus aduersus omnem doloris sensum muniti: Vnde non immerito lex 1. ff. de quæstionibus Torturam appellat rem fragilem & periculosam; sic enim loquitur: *Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam Constitutionibus declaratur: Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientia siue duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, vt exprimi eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quiduis mentiri quam pati tormenta velint: ita fit, vt etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios comminentur.*

Hinc

Hinc & Cicero in partitionibus: *Dolorem fugientes*, inquit, *multi in tormentis ementiti persæpe sunt, moriq; maluerunt falsum fatendo, quam inficiando dolere*: Et idem pro Sylla non magis oratorie quam vere: *Quæstiones nobis seruorum ac tormenta minitantur; in quibus quanquam nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiusque tum animi tum corporis, regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, vt in tot rebus & angustiis nihil veritati loci relinquatur, &c.*

RATIO III. Atque vt magis innotescat vel tormentorum magnitudo, vel impatientia nonnullorum; hoc exemplum esto: scient Confessarij, qui experientiam aliquam habent, reperiri nonnullos, qui vbi falso quospiam in tormentis detulere; post autem in pœnitentiæ sacramento intelligunt non posse à peccatis absolui, nisi quos falsa accusatione in vitæ discrimen coniecere, rursus eripiant; excipere solere, id se facere non posse, quod timeant, ne si canant palinodiam, rursum in quæstiones

repe-

repetantur: Ad quod si instet Confessarius, nihilominus non posse innocentes in culpa relinqui sub pœna damnationis; reperiundam aliquam esse viam qua delatæ iuuentur, respondere non raro; se vero quauis ratione innocentiæ eorum consulere paratos esse, sed ni aliter queant quam cum periculo redeundi in quæstionem, non posse neque velle, ne quidem si de salute sit actum. Ex quo igitur infero in hunc modũ: si nonnullis ita grauis ac intolerabilis tortura est, vt damnari potius quam torqueri sustineant, quis neget prudenter & cum ratione credi posse quod diximus: nimirum torturas has non leue secum trahere periculum, ne, si non serio occurratur, nocentum numerum innocentes exaggerent.

Ratio IV. Ego de me fateor, tam minime tantis pœnis exhauriendis subsistere, vt si in quæstiones abriperer, non non dubitarem mox ipso initio reum me cuiuscunque maleficij statuere, & mortem potius quam tantos cruciatus amplecti: prẹsertim cum (vt suppono ex com-

communiori Theologorum ſententia) non peccet mortaliter, qui ſe reum facit vi tormentorum adactus. Idem audiui de ſe dicentes, viros non paucos, admodum religioſos, & alioqui laudatiſſimæ conſtantiæ ac fortitudinis inſignis; qui conſcij ſibi communis fragilitatis & acerbitatis huiuſcemodi pœnarum, non audebant de ſe niſi humana omnia promittere. Vt ſane imprudentiæ arceſſi non debeam, ſi metuere me dicam, ne vbi in imbelles fœminas quęſtiones exercentur, falſiſſimas confeſſiones exprimat torturæ vis, atque ita in periculum & pœnas innocentes iuxta ac nocentes vocentur. Lege hic, & conſidera quæ infra in Appendice dicuntur.

Ratio V. Auget vero periculum in negotio Sagarum, conditio ipſius ſexus. Quis neſcit quam animal ſit imbecillum mulier, quam impatiens dolorum, quam promptum lingua? quod ſi ne viri quidem, vt iam diximus, etiam religioſi, ita animo valent, quin mortem quam tormenta malint, quid

 de

de fragili illo sexu praesumendum erit?

Ratio VI. Auget item periculum; quod leuissimis vt mihi quidem videtur de causis, certe viro cordato indignis, tortura decernatur: vt ex fama sola, aut ex denunciationibus, aut vtroque; cum neutrum quicquam merito habere momenti debeat, vt infra suo loco ostendam, Dub. 34. & Dub. 44. & seqq.

Ratio VII. Auget item periculum, quod in crimine hoc Sagarum acerbiora fere tormenta vsurpantur quam in aliis, quodq; vt his diebus audiebam, nõnullibi leuiora putãt esse quae hactenus in vsu sunt, proindeq; noua cogitant: quod tamen nec in atrocissimis debere fieri docet Farinacius lib. 1. Tit. 5. q. 38. nu. 57. ex communi sententia: Est enim res digna Phalaride quopiam aut Perillo non homine Christiano, vt rectissime notat Petrus Gregorius Tolosanus synt. lib. 48. cap. 12. nu. 25. & Iulius Clarus lib. 5. Brunus & alij. Nam si quae hactenus seruamus, adeo periculosa sunt, vt dixi, quid fiet, si saeuitiam nouis commentis in-

intendimus? Et tamen hodie Magiſtratus etiam Eccleſiaſtici hæc ſuis Officialibus permittunt.

Ratio VIII. Auget item periculum, quod non ſolum, vt iam dixi, acerbiora fere tormenta in hoc crimine vſurpantur; ſed quod præterea quantumcunq; hic excedatur ſeu in modo ſeu tempore, nemo tamen ſibi vllum faciat conſcientiæ ſcrupulum. Vt mirum ſit in omni alio peccatorum genere eſſe qui ſe accuſent in foro pœnitentiæ; ſed hic plane eſſe neminem vel pœnitentium qui accuſet, vel confeſſorum qui roget: cum tamen annexa hic ſit reſtitutionis & ſatisfactionis obligatio. Itaque mihi conſtat enormioribus torturis multos eſſe mortuos, multos etiam in omnem vitam inutiles redditos, multos ita laniatos & ſciſſos, vt cum capite plectendi eſſent, non auſus fuerit lictor pro more humeros nudare, ne crudeli ſpectaculo populum concitaret: quoſdam in ipſa adhuc ad ſupplicium via expediri debuiſſe, ne antequam peruenirent, mortui conciderent, &c. Nemo tamen

adhuc erit qui conſcientiam pacatiſſimam non gerat, aut tantillum ſe exiſtimet in conſcientia ad ſatisfactionem teneri.

Iam vt dicam de tempore; ſane quidem grauiſſimus eſt torturæ dolor, ſi vel dimidium quadrantem, imo hunc dimidium ſolum duret; quid erit ſi per quadrantem? quid ſi per duos quadrantes? quid ſi per horam? Ac licet proinde Paulus III. Pontifex in Bulla quadam quę continetur in Bullario, 1. par. fol. 471 prohibuerit, reum detineri in Tortura per longum ſpatium, vt vnius horæ: nunc tamen mitiſſimi Iudices (nam de ſeuerioribus ne loqui quidem lubet) tam minime hic peccare hodie timent, vt ad horam vnam vel duas dimidias torquere plane ſolenne fecerint, adeo vt inſufficiens nominetur quæ id tempus non expleuerit, vt infra dicam Dub. 23.

Quis hic ſubſiſtet? quis non mori malit, & vel ſexcentis mendaciis tantas pœnas redimere? Quod ſi aliquæ adhuc id tempus ſilentio tranſmittunt, nec

men-

mentiuntur, causa subest paucis cogitata, sed vt experientia multa didici verissima, & notanda. Pleræque enim omnes apprehẽsam hanc opinionem habent, mortaliter peccare ac saluari nullatenus posse, qui tantum scelus quantum est Magia, in se innocens susceperit: ideoq; ne in animam suam sic grauiter peccent, aduersus intolerabiles pœnas totis viribus luctantur; quibus tamen tandem vel sic quoque, cum extremam patientiam consumpserint, succumbunt: ac tum demum quod existiment iam vtique de æterna sua salute esse actum, incredibile dictu est quanto mœrore in carcere se conficiant, atque etiam subinde desperationi se tradant, si nullum inueniant qui erigat & erudiat. Cęterum quæ licere sibi putant cogentibus tormentis falso crimini se submittere, non sustinent sane tantas pœnas, sed maturius occurrunt, & quælibet in se mentiuntur. Scio quid loquar & Confessarios omnes per viscera misericordiæ Dei nostri obtestor, eos se se præbeant spirituales viros, humiles, mites,
 pru-

prudentes, & simplices, quales suos debere omnes esse legifer noster dixit: deprehendent plurima quæ hactenus ignorant. Vnde &, quod multis nunc indies contingit, cohibebunt paulatim impetus suos, & correctiore oculo notare incipient quam non temere suspicari voluerim, ne non plurimus in Germania sanguis innocens sit fusus.

RATIO IX. Auget item periculum, quod etsi acerbissimæ torturæ sunt, tamen neque Iudices quidem neque alij multi eam acerbitatem apprehendunt. Non apprehendere autem colligo ex quadam valde ipsis vsitata phrasi, cum dicũt, aliquas se reas esse fassas sine tortura. Nam ita egomet his meis auribus non semel & Iudices & vero etiam Sacerdotes audiui affirmantes, atque inde probantes eas igitur sine vllo dubio nocentes esse. Mirum est quo tandem loquẽdi licentia egrediatur: cum enim quærere deinde institui, nũ sic haberet; intellexi eas omnino tortas fuisse; sed tantum prelo quodã ferreo & lato, cuius lamina anterior acutis striis sulcata cum

ob

ob tibias, vbi acutissimus est sensus, vehementius vrgetur, ac caro, exsiliente vtrinq; sanguine, instar placentæ comprimitur, is necessario existit dolor, quẽ etiam robustissimi quique viri intolerabilem sibi visum esse dicunt: Et hoc tamen isti affirmabant esse fateri sine tortura: hoc spargunt apud vulgum, hoc scribunt ad Principes; non esse quod de crimine Sagarum dubitent, cum & vltro plurimæ sine tortura fateantur. Et quid igitur illi apprehendunt qui hos dolores non apprehendunt? quid iudicant & resoluunt consulti Doctores, qui nondum Inquisitorum idioma seu phrases intelligunt? Vbi iam autem quod docent omnes Criminalistę, vel ipsum metum torturæ æquiualere torturæ, ac proinde neque hunc sine magnis indiciis posse incuti? Quod si eo hodie ventum est, vt nec ipsa tortura, tortura sit, quid metus torturæ erit?

Ratio X. Auget item periculum, quod expromimus hodie tormenta in quosuis sine discrimine. Qua in re vereor, vt seueritate ipsos ethnicos vi-

deamur anteire velle, qui tamen olim, & atrocissimis, continuisq; bellis, & crudelissimis gladiatorum spectaculis, truculentiam suam indies de industria acuebant. Nam apud eos quidem non nisi soli serui tormentis rogabantur, illorum hæc pœna tantum erat: & qui illi autem serui erant? qui nequam? lege comicos, Terentium, Plautum, Poetas cæteros, inuenies fuisse quendam quasi omnis insignitæ improbitatis florem, nequitiæ spumam; mendaciorum architectos, falsarios, periuros; ad fraudes & omne scelus ab vnguiculis eruditos; non nisi merissima verberum, neruorum, flagellorum, fustium mancipia, ad omnem cuiusuis doloris patientiam assuefacta. In hos igitur duntaxat, tam acerbas quæstiones exercebant, iam ante de nequitia notos; in quibus etiamsi erratum fuisset, facilior iactura erat; cum pene ante mortem meriti essent: non in cæteros incognitæ adhuc duritiei & nequitiæ; quippe quos merito formidabant nimis facile etiam contra veritatem dolori cessuros. Sed nos modo

do

do poſt Chriſti legem paulo mitiores facti, transferimus eas in quoſcunque nulla nondum ſimili improbitate, & dolorum vſu, ac ſufferentia notos.

Ratio XI. Auget item periculum, nequitia & libertas nimia carnificum. Putaram ego eam eſſe oportere iudiciorum ſanctitatem & religionem, vt lictoribus ne quidem verbulum mutire liceret, ſed ea tantum ſimpliciter exequi quæ iuberentur: nunc ij quibuſdam locis dominari mihi viſi ſunt, & pro ſua libidine torquendi modum definire. Ipſi vrgent, inſtant, rogant: verbis ſtimulant pendentes, intentant terribiles minas atroci voce ni fateantur; exacerbãt etiam tormenta, atque adeo intendunt vt impoſſibile ſit tolerare. Hinc laudes quorundam lictorum & prærogatiuæ memorantur, quod nemo vnus reus ſub ipſis vocem non ruperit: & tales acceſſuntur cum alij defecere; ij palmam ferunt. Quos ſane etſi neque auiditas lucri, neque innata ſęuitia extra metam rapere poſſe crederetur, nihilo adhuc tamen minus ob ſolam qua laborant in-

infamiam à quacunque agendi & loquendi libertate prohiberi oportuerat.

RATIO XII. Auget item periculum, quorundam Quæsitorum seu Iudicum qui tormẽtis præsunt laxa conscientia, imo intolerãda iniquitas. Serio cauent iura, ne de quoquam complice seu criminis consorte nominatim quis in tormentis interrogari debeat, verba sunt leg. 1. ff. de Quæstionib. *Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit? Alterum enim magis suggerentis quam requirentis videtur, & ita Diuus Traianus rescripsit.* Idem cautum est in Constitutione pœnali Carolina artic. 13. ac nemini non recta ratio sic dictat, quam & lex tangit, ideoq; & ad crimina Excepta transit. Nihilominus non desunt hoc tempore, qui contrarium audeant, & velut in os indant reis quas accusent. Insero pro exemplo quod sequitur: Anni sunt aliquot, cum in loco quodam Germaniæ, vbi multa ac seuera in Sagas animaduersio erat, colloqui

sic

ſic caſu cœpi cum viro graui, cana & promiſſa barba; locoq; inter ſuos honeſto. Loquebamur autem de Sagarum ſuppliciis, earumq; tum ingenti frequentia; quam quod ego admirari me dicerem, ingemiſcens ille: Nouerit, inquit, qui humana omnia tuetur, Deus, an & omnes, quæ nunc quidem pœnæ, culpæ etiam conſortes ſint. Nam & ipſe ego anno ſuperiore iudiciis aſſedi: Sed, vt denique me inde deducerem, conſcientia perſuaſit: neque enim ferre admodum, neque impedire poteram auſteritatem Iudicis. Ad quod ego: & quæ illa inquam auſteritas erat? ea, inquit ipſe, quam in quæſtionibus adhibebat: Pendentibus enim reis & de ſe confeſſis, cum de aliis quoque rogarentur, atque illæ autem conſtantiſſime negarent, aliam ſe vllam noſſe, tum ipſe: an non igitur & Titiam tu noſti, inquit? an non in tripudiis vidiſti? ad quod ſi auſa quę eſſet reſpondere, ſe vero nihil penitus de ea mali ſcire; tum ille mox ad carnificem conuerſus: Trahe, inquit lictor, tende fidiculas.

Quo

Quo trahente, cum illa obruta dolore exclamaret, imo, imo, remitte lictor, noui, noui Titiam & vidi, non negabo, referebatur denunciatio hæc in acta; ac deinde mox eodem modo de Sempronia quoque rogitabat; de qua si item initio negaretur, monebat propere lictorem vt attraheret, dum & Sempronia esse rea diceretur; atque ita consequenter de aliis, donec minimum tres aut quatuor cuiuis quantumuis reluctanti exsculpsisset. Nescio quid dicam: hæc tamen mihi senex ille vt verissima referebat. Iudicet nunc Lector, si ita agitur, vnde tantus sit nobis in Germania numerus Sagarum: Iudicet quam absurde & imperite censeam morale & frequens periculum innocentibus per tormenta superduci? Væ autem iterum Principibus qui in Sagas acriter inquiri volunt, nec maiore diligentia Iudiciis prospiciunt! Vix hæc scripseram cum superuenit amicus quidam meus; cui cum sciscitanti quid meditarer, repeterem quod scripsi, intuens me ille ac non modeste arridēs: quin tu, inquit, exemplum

plum hoc quod narras quantocyus expungis? non opus iam exemplis eſt in re quotidiana & tam vulgari : non hoc vnus ille Iudex quem dixiſti, ſed plures hodie faciunt: eſt hęc praxis admodum vſitata & frequens: ipſe interfui, vidi, atque his auribus audiui. Adeo vt in loco quodam nuper cum Iuriſperiti eo coegiſſent Inquiſitorem in illis partibus ſęuientem, vt ne ibi in vllum complicem nominatim inquireret, nec an in hac, aut iſta domo aut platea, aut tribu quis nocens eſſet ; non parum triumpharint, tanquam optime de popularibus ſuis meriti: cum in aliis locis, vbi contradictores non inueniret, eo quo dixi modo ſæuire pergeret.

Quid hic dicam? væ iterum Principibus. Poteſtne autem ſine graui admodum culpa ignorare hæc is, qui vel maxime ſcire debet, cum & ego non neſciam cui neſcire licuit? Sed quid volumus? Conſiliarij eorum & Confeſſarij tacent, æque omnium quæ geruntur neſcij ; vnde nec conſcientiam ſuam nec alienam mouent.

Ita-

Itaque, vt deinde ipse quoque obseruare cœpi, communis hæc est multorum Quæsitorum praxis, vt seu circa complices, seu circa scelera admissa; seu circa loca & tempora tripudiorum; seu circa alias circumstantias quascunque, nominatim aut quasi nominatim in os indant reis quid respondeant: quæ omnia cum sic pluribus eadem suggesserint; mirifice deinde venditant apud Principes aliosve, quod tam multæ in iisdem plane punctis accurate conuenerint. Quæ hæc autem cæcitas Germaniæ est? An existimant Magistratus, se absque grauissimis peccatis dissimulare hæc delicta Quæsitorum tam periculosa innocentibus posse? Et tamen nuper Prælatus quidam Ecclesiæ non dissimilem quærendi modum approbabat; dum annueret non sibi displicere, quod maleuolus Inquisitor quispiam mulierculas suas rogitasset, nullum ne etiam Parochum seu Ecclesiasticum in conuentibus vidissent? Præclara sane ratio! quasi non hac via quiuis tandem hominum ordo

in

in periculũ deduci ſuggeſtione poſſit?
vt profecto egregie deinde vir magnus
cum hæc audiuiſſet, ita reſponderit:
Diceretur Prælato illi, rogandas potius
mulierculas videri, nunquid viſi
quoque ſint Eccleſiæ Prælati? & ſi negent
tam diu cædendas eſſe, dum affirment
&c. quippe cum non minus eorum
aliquem, quam quemuis alium nominaturæ
ſint, ſi modo nec Quæſitor
ſuggeſtione, nec lictor fidiculis parcat.
Et huiuſmodi Doctores Principes conſulunt,
horum ſpiritus & imperitiam
Reſpublica pati debet. Prudenter vero
prouidit Princeps ille, qui nuper Inquiſitori
cuidam ſuo expreſſe reſcripſit, ne
de Eccleſiaſticis vel in genere vel in ſpecie
dicto modo rogaret. Doleo tamen
non parum, quod ignoret, id eum Inquiſitorem
ex eo tempore minime obſeruare:
ſic enim exiſtimo, in his cauſis
tanti momenti non ſatisfacere conſcientiæ
ſuæ Principem, ſi quid recte
mandet; niſi etiam ad executionem eorum
quæ recte mandata ſunt, aduigilet.
Qua in re, ſi etiã pientiſſimus Princeps
In-

Inquisitori sæculari addat non neminem virum Ecclesiasticum, qui cum auctoritate attendat, ne quid incautius in eum ordinem impingatur. Videndum id sane erit, quod multos audio vociferantes, ne is vel cognatione, vel & moribus ac truculentia sæculari Iudici iungatur, quiq; vel superbus esse audiat, vel auarus, vel imperitus. Præstet fortasse Syndicos habere occultos, vti supra dixi Dub. 9. rat. 8. Interim non parum placet ingeniosum illius Inquisitoris inuentum, de quo nuper audiebam, cum in loco quodam capere & torquere incepisset, primum omnium rogauisse, num qui ê Senatu in conuentibus comparuissent? vt videlicet primoribus illius loci primum sublatis, tanto deinde facilius in cæterum gregem lanienam immitteret.

Ratio XIII. Auget item periculum, quod in iam dicta suggerendi industria non modo Quæsitores versati sint, verum etiam ipsi adeo lictores egregie profecerint, tanto maiore artis successu, quanto minus id notum Inquisitoribus

bus est, si tamen semper est ignotum: Nam lictores quidam, cum reas simpliciores ad tormenta præparant, prius instruunt quas audacter complices edicant: aiunt talem & talem ter quater &c. denunciatam ab aliis esse, caueant ne tergiuersentur & denunciare detrectent, de quibus tamen iam satis constet, & quæ nihilominus non euadant: sequantur consilium suum, se clementem eis fore: Hæc illi: sed & suggerunt iniqui nebulones quid alię de ipsis quoque fassæ sint, vt discant quid de se fateri habeant si tormentis superentur. Vnde fit, vt cum deinde eadem de se fateantur cum iisdem circumstantiis quę aliæ de ipsis prius sunt confessę, mirifice triumphent Quæsitores & in protocollis eximie notent, quasi certissimo iam ipsam manibus veritatẽ teneant; quippe quod alioqui sic exacte congruere accusatę cum accusantibus non potuissent: nec animaduertunt ingeniosissimi homines lictorum fraudem, quam vel ego non nimis miris industriis vestigare potui. Ita qui occultissimum, vt vocant,

cant, Sagarum crimen in lucem iactant producere, crassissimam suorum lictorum nequitiam latêre patiuntur. Discant hinc Principes, quæ vis insit illi phrasi, cum aiunt: Titiam vltro in eadem puncta incidisse, quæ de ipsa aliæ denunciarant.

Ratio XIV. Auget item periculum, quod si semel vel vnica tantum vere innocens vi tormentorum superata ream se criminis ac flammæ fecerit, continuo innumeras quoque alias innocentes in eundem reatum pertrahi necesse sit. Id quod sic ostendo: Gaia innocens mentita est se Sagam esse: mox ergo postulabitur socias vt prodat: si habuisse neget, fides abnuetur, tolletur in quæstionem, in qua si sesemet ante seruare non potuit, nec deinde alias seruabit: *Facile enim,* vt ait Paulus Iuris Consultus lib. 5. sent. tit. 12. *alienam salutem in dubium deducet, qui de sua desperauit.* Accusabit igitur quas nescit, atque eas inprimis quas meminerit infames audiuisse: quas proinde, si vt fieri non semel vidi, ob vnam hanc denunciationem

nem cum infamia coniunctam in carcerem ac tormenta ambulare oportuerit, ac deinde rursum harum quoq; singulæ subiectæ pœnis suas item complices effari cœperint, quis non videt intra breuissimum tempus futurum, vt denunciantium & denunciatarum finis vix sit inueniendus: præsertim si ferocior sit Iudex, & eorum Autorum sequatur sententiam, qui vel vnicam, vel plures aliquot cōplicum denunciationes nullis aliis indiciis comitatas ad torturam, imo & ad condemnationem valere volunt in criminibus Exceptis. Punctum hoc cum attentius cōsidero, non semel ad insignem Germaniæ cæcitatem attremui. Consideret quoque Lector, & dubitabit non nemo, in tota hac materia Sagarum quid credat, & an omnino quicquam credat. Itaque cogentibus tormentis incredibile dictu est, quanta de se ipsis, quanta de aliis mentiantur: quicquid tandem verum esse tortoribus placuit, id est verum: ad omnia annuunt torturæ; & cum deinde reuocare non audeant, morte omnia

L 2 obsi-

obſignantur. Scio quid loquar, & ad Iudicium illud prouoco, quod viui mortuiq; præſtolantur; in quo admiranda patefient, quæ nunc inuoluta tenebris ſunt. Id ex animo pronuncio, neſcire me à multo tempore, quid Authoribus iis, quos antehac proliciente curioſitate lectitare & æſtimare ſolebam, Remigio, Binsfeldio, Delrio, ac cæteris in vlla re fidei poſſim adiungere; cum omnis fere eorum de Sagis doctrina non alij impoſita fundamẽto ſit, quam vel Narratiunculis quibuſdam, vel Cõfeſſionibus per torturas expreſſis. Nouit DEVS, quot gemitus ex imo corde deductos effuderim, cum hæc mecum etiam noctibus perſæpe vigilans attenderem, nec tamen modus occurreret quo tantiſper ſiſtere liceret opinionum vulgarium torrentem, dum abſque præiudicio & deprauato affectu rem altius repetere hominibus luberet.

RATIO XV. Auget item periculum, quod ſiqua ſemel dolori dedit, vt rea eſſe vellet, iam omnem ſibi viam ad ſalutem occluſerit, nec ſpes vlla reliqua ſit

ſuſce-

ſuſcepti ſemel criminis excutiendi. Negotium periculoſum!

Nam ſi poſt tormenta ſe corrigat ac dicat, vi doloris, non veritatis laxaſſe linguam, repetetur in quæſtionem: in qua ſi paulo prius tenere vocem non potuit, nec nunc tenebit, irritato per iterationem pœnæ doloris ſenſu. Ac ſi poſt torturam hanc ſecundam, iterum ſe corrigat; ſane tertiam experietur. Vltra quam etſi negent Autores boni Petrus Gregorius Tholoſanus, Gomezius, Leſſius, Delrius, & alij plurimi ab hoc citati lib. 5. ſect. 9. procedi oportere, atque ita tum demum reuocationi ad abſolutionem eſſe locum: tamen ne id quidem ſatis iuuerit; cum inprimis vix reperientur quæ nõ mori malint quam ad quæſtionẽ tertiam peruenire; deinde autem & Autores alij ferociores non deſint, qui etiam vltra tertiam vicem in atrocibus criminibus eundum eſſe putent: quorum proinde opinionem ſeueri Iudices ſequentur. Quod ſi vero etiam adductę tandem reæ in ſupplicij locum, cum à tormentis non habent me-

 tue-

tuere, iam flammas intraturæ, reuocent audacter, quæ sunt doloris coactione confessæ; ne id quidem quicquam habet ad salutem momenti. Contemnunt enim Iudices, & ei potius insistunt Confessioni, quæ iudicialis fuit in tormentis facta: vt hæc vltima ante mortem reuocatio omnino frustra suscipiatur; proindeq; verum maneat quod dixi; præcisam omnem esse spem correctionis, vbi semel in tormentis lapsu linguæ suscepta culpa est.

RATIO XVI. Auget item periculum, quod si quę è contrario dolori nil dedit vt fateri voluerit, nihilominus nec sic eripere se possit, & ab asperso crimine purgare. Toties enim ad tormenta reuocabitur, dum succumbat, & vox veniat in potestatẽ tam frequentium pœnarum. Erat aliquid, si post vnam quæstionis procellam constanter elisam, in tuto salutem statuere liceret: Nunc illa repetitio & frequentatio fidicularum, virgarum, facularum, &c. passim vsitata, spem omnem interficit vnquam emergendi. Qua quidem in re aut ve-

he-

hementer cum pientissimis multis viris deliro, aut videre sane nequeo, quo tandem modo sufficienter innocentibus à periculo sit cautum, quin innumerabiles & perierint hactenus, & inposterum perituræ sint. Rectissime nuper religiosus quidam vir, ingenio perspicaci, cum apud iudiciales quasdam personas de hoc argumento esset sermo, quæstionem eis hanc sub finem proposuit: doceri se cupere, quis tandem ille esset modus, quo is sese liberaret, qui vere innocens in vincula venisset? ad quod cum diu non satisfacerent, nec ille tamen premere desisteret, id tandem responderunt; se ea nocte desuper meditaturos esse. Ecce autem hi tales cum iam tot ante pyras incendissent, ita adhuc eatenus processerant, vt neque in illum diem modum assignare sufficientem possent, quo qui vere innocens fuisset, se eripere ex eorum manibus potuisset. Ego eandem quæstionem Magistratibus Germaniæ propono. Et si quis erit qui putet se eum modum inuenisse: iam hoc ipso ostendet

nescire se quid geratur; & si nesciat, in periculo salutis suæ esse, cum scire deberet. Legat igitur quę adhuc deinceps dicemus, & tamen omnia dicere nondum nobis expedit, cum ea tempora sint quæ non ferant. Et quid miramur si omnia sunt Sagis plena? Miremur insignem Germaniæ cæcitatem, & stuporem etiam peritorum. Sed hi nimirum quieti & lautitiis assueti, ac post fornacem commentari soliti, cum nec speciem quidem vllam doloris cōceperint animo, non secus de reorum tormentis sentire ac loqui solent, ac tam liberaliter ea decernere, quam si cæcus de coloribus disserat, quorum imaginẽ non habet. Dici de iis non incongrue potest quod habet Scriptura, Amos cap. 6. *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Qui si deinde ipsi, tormentis vel per semidimidium quadrantem horę admouerentur, omnem subito sapientiam suam & Philosophiam tam magnificam in terram excuterent: neque enim non plane infantiliter

ter de rebus quas neſciunt, philoſophantur.

Vnde, vt concludam; omnino ſentio cum ornatiſſimo quodam viro & amico meo, qui ſic loqui ſolet lepide & vere: Quid, inquit, tam ſollicite maleficos quærimus? Heus, inquit, Iudices, oſtendam extemplo vbi ſint: Agite, rapite Cappucinos, Ieſuitas, Religioſos omnes & torquete, fatebuntur: ſi qui negant, repetite ter quater, fatebuntur: ſi adhuc obſtinati ſunt, exorciſate, detondete: vtuntur maleficio, obdurat eos Dęmon, vos procedite; tandem dabunt manus. Tum ſi plures vultis, rapite Eccleſiæ Prælatos, Canonicos, Doctores; fatebuntur. Nam quid miſeri illi & delicati, quî ſubſiſtent? Quod ſi adhuc plures vultis; vos ipſos ego torſero, & me vos deinde: non diffitebor quod vos faſſi eritis; ſic omnes Magi ſumus. Nam ſcilicet nos ij erimus, qui tot pœnis toties repetitis vocem ſubtrahere poſſimus fortes & conſtantes viri! Sic ille.

Dices, Imo falſum eſt quod de repetitione pœnarum dicitur: neque enim

repeti tormenta leges volunt, nisi noua eaq; vrgentissima indicia afferantur.

Resp. De eo loquor non quod leges volunt, aut quod ratio præscribit; sed quod nunc passim Iudices vsurpant. Alia in speculatione vera sunt, alia in re ipsa facto fiunt. Id declarauero, si idem argumentum à noua quæstione latius persecutus fuero. Quæratur igitur:

Dubium XXI.

An accusata Veneficij sæpius torqueri possit?

DIstinguenda quæstio est, vt hæc duo quæri intelligantur:

I. An iterum torqueri possit, quæ semel torta & confessa est, post autem reuocat confessionem?

II. An iterum torqueri possit, quæ semel torta sed confessa non est? dicam de vtroque. Itaque

RESPONDEO I. Si quæ semel torta confessa de se crimen est, post autem reuocat, volunt repeti in torturam posse, etsi noua indicia non superuenerint:

rint: deq; hac repetitione loqui intelligenda eſt lex 16. ff. de quæſt. cum ſic ait: *Repeti poſſe quæſtionem Diui Fratres reſcripſerunt*. Et ratio eſt, quia inprimis prior confeſſio in tormentis facta, eſt loco ſemiplenæ probationis, & facit Indicium ſufficiens, vt habet Weſenbecius hoc loco: deinde per talem reuocationem indicia priora infirmata non ſunt: denique ſi non poſſet repeti; totum hoc remedium, ait Leſſius, eſſet ſine vllo effectu: nam nemo ratificaret ſuam confeſſionem, ſi putaret in ſe non poſſe amplius quæſtionem exerceri. Atque ita (vt loquitur Marſilius, cuius phraſi delector) furca ſtaret in viduitate, & delicta remanerent impunita. Aduertendum tamen, quod paulo ante monui, non vltra tertiam torturam in actu tam odioſo procedendum eſſe: quod ſentiunt communiter Doctores, vt vide apud Delrium, lib. 5. Sect. 9. & Farinacium quæſt. 38. nu. 96. Vbi Iudices, qui vltra trinam vicem procedunt, vocat carnifices. Ego vero omnino exiſtimo, qui in tortura ſecunda rurſum con-

confessus post eam rursus negat, ne quidem ad tertiam reuocãdum sed dimittendum esse. Prohibeat DEVS, vt qui comprehenderim quis & quantus sit torturæ dolor, aliter sentiam: Vereor sane, vt omnes illi olim iudicium sine misericordia in morte experiantur, qui tam sæui & immites in iis sunt pœnis decernendis, quas si sola imaginatione recte expressas nossent, non sustinerent vel bruto animanti inferri, quin compaterentur. Nemo certe omnium Nobilium Germaniæ est, qui venaticum suum canem sic laniari perferre posset: Vt homo igitur toties laceretur, quis feret?

RESPONDEO II. Si quæ semel torta sed confessa non est, non potest iterum torqueri, nisi noua rursum eaq; vrgentissima indicia proferantur. Ita Clarus, Menochius, Gregorius, Tholosanus, Farinacius, Dinus, Albericus, Villabodius, Syluester, Azor, Lessius, & alij communiter Iurisconsulti ac Theologi. Colligitur autem ex leg. vni. 18. ff. de quæst. vbi sic habetur: *Reus euidentioribus*

bus argumẽtis oppreſſus repeti in quæſtionem poteſt, maxime ſi in tormenta animum corpusq́; durauerit. Nota verba *argumentis euidentioribus*, vt maiora intelligamus requiri, quam quæ ad quæſtionẽ primam ſuffecere. Vnde recte Delrius lib. 5. ſect. 9 *Nunquam eſt*, inquit, *iteranda tortura, niſi ſuperueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora, & niſi reus ſit adeo fortis & robuſtus, vt animo & corpore in priora tortura perdurauerit*. Sic ille: omnino ad mentem legis. Et ratio manifeſta eſt; nam indicia priora contra ream allata, quantumuis grauia; per torturam primam ſufficienter eliſa ſunt, eneruata, & deſtructa: vt proinde rea tanquam legitime exculpata, ac purgata abſolui debeat. Imo verior & communior ſententia eſt, per ſufficientem torturam purgari etiam probationes plenas, vt contra nonnullos fuſe docet Proſper, Farinacius Prax. Crim. lib. 1. tit. 5. q. 40. & ſequitur Delrius lib. 5. Sect. II. Tannerus & alij &c. Vnde non poterit rea ad torturam reuocari, niſi vel alia afferantur noua indicia, quibus denuo in nouam

cri-

criminis suspicionem vocetur, vel dicatur torturam cuiquam sine causa inferri posse, quod inauditum est, & omni æquitati contrarium. Quod autem noua hæc indicia ad torturam alteram euidentiora prioribus quæ erant ad torturam primam lex esse velit, plane secundum rationem statuitur: Nam cum quis accusatus argumenta quibus petebatur, accurate semel euitauit, tum autem aliis petatur ab nouo, ita comparatum natura est, vt validiora fere exspectemus quam priora fuêre. Deinde vero cum tortura altera necessario multo sit acerbior atque illa prima fuerit, ad quam animus adhuc erectus & infractæ vires allatæ sunt; postulat sane recta ratio, vt ad eam tanto grauiorem non nisi tanto quoque grauioribus de causis accedatur. Fiat igitur quod lex dicit, id est, repeti in quęstionem reus possit; sed cum eo, *vt argumentis euidentioribus oppressus sit*, id est, nouis indiciis adhuc validioribus, quam priora fuerint, conclusus. Imo addendum est quod docet Farinacius lib. 5. quæst. 38. num. 77.
secu-

secutus Paridem de Puteo, Angelum, Marsilium, Aymonem, Blanchum, Carrerium, Guidonem de Suzzaria, Bossum, Clarum, Menochium, Francisc. Personalem, Bertazzium, & alios, indicia hæc non solum debere esse prioribus fortiora, sed etiam *diuersi generis*; id est, quæ ab aliis differant specie & substantia. *Verbi gratia*, inquit, *prima indicia respiciebant malam famam inquisiti, vel eiusdem inimicitiam cum occiso, & ex illis ipse reus fuit tortus & nihil fassus est: superuenit postea testis, qui deponit se vidisse eundem reum vulnerare, vel vidit eundem cum gladio euaginato: talia dicuntur noua indicia, quia differunt à primis specie vel substantia: Verum si prius habuit reus contra se indicium famæ probatæ per aliquos testes; & ex illis tortus perstiterit; non potest amplius repeti, licet superueniant alij testes eandem famam probantes: tales enim testes non inducunt nouum indicium sed nouam probationem veteris indicij*. Sic ille: Quæ quidem etsi ita sint non solum legibus sed & rectissimæ rationi consentanea, atque eam ob rem in criminibus omnibus

bus etiam Exceptis retinenda: Nihilominus vt sunt laxæ & immites multorũ conscientiæ parum de futuro alterius quoque vitæ iudicio sollicitæ, longe aliter in Praxi obseruari solet: vt agnoscit etiam Farinacius ibid. nu. 76. & ante eum Clarus lib. 5. q. 64. & ibid. Brunus ab eo citatus, qui non solum sic vidisse, sed & se fecisse male ac minus iuridice fatetur: causas dubio sequenti vestigabo. Interim monere hic serio huiusmodi Iudices operæpretium erit, si quis forte lecturus est, qui vigilante adhuc conscientia fruatur: fieri id non posse absq; grauissimo peccato. Ratio est, quia sine causa, vt iam dixi, infertur corpori proximi malum grauissimum. Itaque si nemo non Theologorũ sentiet, eum peccaturum esse mortaliter, qui sex septem vulnera etiam non lethalia, dum alias ea sint, quæ ingentem corpori dolorem imponant, in caput ac brachia Titij sine causa dispergat gladio siue fuste; peccabit vtique & multo quidem grauius, qui in eundẽ Titium item sine causa ea tormenta explicet, quæ si vel dimidio horę

qua-

quadrante subeantur, eum pariant dolorem, quem dolor vulnerum viginti quinque non æquet. Quod si item dicent peccaturum mortaliter, qui alteri sine causa vtramque manum abscindat; peccabit vtique & qui alterum sine causa torturæ subiiciat, cum hanc grauiorem pœnam esse, quam vtriusq; manus abscissionem ex communi sententia Doctorum affirmet Farinacius quęst. 41 num. 14.

Quæ cum ita sint, mirari sæpe subit quid multis adeo inclementibus esse libido sit; vt tam minime in torquendo, vel alieno corpori vel suæ conscientiæ parcant? sane quidem, si peccare mihi lubeat, & omnino animo conclusum sit, quod auertat DEVS, ad gehennam proficisci, nolim tamen itinere tam insuaui, sed non paulo iucundiore via.

DICES, Si sic subito se exemit, quæ vnis tormentis infamiam & indicia absterſit, paucissimas nos Sagas vreremus: procedere non possemus.

RESP. Ita mihi non infrequentes hæ

voces audiuntur, vt quotiescunque hactenus modestissime monere plures soleo, de diligentia & attentione procedendi; toties non alio vno argumento sibi securitatem, mihi silentium imperent; quam quod negēt, nisi ita faciant, procedere se posse. Gaudeo vero cum eos formāt in rem suam discursus, quos refellere non possum: neque enim possum. Lector meus si ita ei placet, & iudicio non parum valet, is refellat: sic enim mihi dicere videntur: nisi ea facimus quæ cum ratione, & æquitate, ac legibus non consentiunt, id est, nisi grauissime peccemus, & eos qui se purgarunt, ad noua tormenta, sine noua causa ducamus, nos Sagas non habemus; pyras exstruere non possumus: Exstruendæ tamen pyræ sunt, & habendæ Sagæ, vndecunque, quarumuis Legum ingratiis accersantur. Præclara sane sententia! quæ ingentem hunc Sagarum numerum, quem cum piis & religiosis multis viris non audebam sine nota exotici sensus palam proloqui, manifesto calculo nobis addicit. Et ecce Germania

tot

tot Sagarum Mater, quid mirum ſi præ mœrore oculos effleuit, ne videre poſſit? O cæcitas noſtræ gentis! Ecce ipſimet Iudices clare clamant: ſeruetur æquitas, ſequamur rationem, & Sagas non comburemus. Non ego quid contradicam ſcio; concedo enim: reſpondere non poſſum. Itaque non iam miror cõſideratiſſimum Tannerum, quod cum in ſuo commentario de Sagis dub. 5 modos collegiſſet eas efficaciter extirpandi, inter cæteros hunc quoque prudentiſſime annotarit nu. 131. *Vt proceſſus non nimis diu prorogentur, ſed ſeruata Iuris forma maturius expediantur, vel damnatis reis & confeſſis, vel dimiſſis ſi qui per torturam indicia purgarint.* Sed quid prodeſt hęc editis commentariis monuiſſe? pergent nihilominus Iudices vt cœperunt: nam cauſas ſuas habent, quæ ſequenti dubio dicentur.

DVBIVM XXII.

Cur multi Iudices hoc tempore ægre reas abſoluant, etſi ſe in tortura purgarint?

RESPONDEO, Nondum ſæpe vidi,

 etſi

etſi multis in locis ſæpiſſime videre poteram dimiſſam quæ in prima tortura inficiando culpam, ſe purgaſſet. Ægerrime ac vix ſane abſoluuntur, quæ ſemel in carcerem receptæ ſunt. Et videri poterat iuſtitiæ hic zelus eſſe, & quidam velut ardor virtutis. Sed abſit vt tam immoderatum quid virtus habeat, quæ non niſi inter eam lineam, quam lex & ratio direxit, exercere vim ſuam ſolet. Mihi iſta potius videntur eſſe:

Primo, Per fas & nefas habere volunt quas comburant, vt præcedenti dubio iam dixi: qui neſcio quis cæcus impetus eſt, & ſeu illi ſeu Magiſtratus culpam habent.

Secvndo, Accedit quoque quod ignominiæ ſibi fore fingunt, ſi facile dimittant, tanquam præcipites fuerint in ea capienda & torquenda, quæ mox innocens inuenta ſit. Inſero quod vidi ante annos duos. Eram in loco, vbi initium dabatur inquiſitioni Sagarum. Prima omnium Gaia, quod in pago ſuo audiret male, ob hoc vnum capta eſt, ob idem

dem torta est. Hæc in tormentis Titiam defert, vt consortem, tantumq́; valet vnica delatio, vt & Titia capiatur, & in equuleum tradatur: Hunc illa superat & constanter se ream negat. Interim Gaia ad pyram educitur, vbi admodum pœnitens, & ad mortem iudicio Confessarij optime comparata reuocat delationem, Titiæ tanquam falsam, & vi tormentorum expressam, male se fecisse deferendo innocentem, nunc adeo paratam esse morte sua obsignare se de Titia nihil mali scire, cumq́; iis verbis in flammam intrauit. Nihil tum erat causæ, quin Titiam dimitti conueniret, quam nec capere quidem oportuisset: dimissa tamen non fuit: obstabat enim quod dixi: mussitabant inter se iudiciales personæ leuitatis se notam contracturos, si sic Titia ad libertatem recurreret. Vah quam res indigna, parumq́; Christiana, omni æquitati aduersa!

Tertio, Lictor quoque dedecus veretur tanquam arte sua ac tormentis imperite functus, cum imbelli fœminæ confessionem non abstulit.

QVARTO, Miſcet ſe amor lucri, ſi in capita plectendorum conſtituta pecunia eſt, quam nolint imminutum iri. Enimuero non omnes ſancti ſumus, aut ita æque à continentia inſtructi, quin ſubinde auri & argenti fulgor oculis obludat. Itaque quod non ſemel audiui & indolui, quærunt omnibus modis vt rea ſit quam eſſe volunt, compingunt in arctiora vincula, macerant ſqualore carceris, domant frigore & æſtu, ſubmittunt Sacerdotes, quales ſupra deſcripſi, impetuoſos, ſeu imperitos, ſeu olim mendicabula, nunc Inquiſitorum ſeruos: retrahunt in noua ac noua tormenta, ac denique eouſque vexant, & affligunt, dum tot miſeriis confectam tandem ad confeſſionem ſeu veram ſeu mendacem impellant. Neque enim deſunt inuenta pulcherrima & expedita, ad repetendas quæſtiones, & conſcientiæ lumen tantiſper obruendum, etſi noua indicia non reperiantur, vt iam dicam. Lubet enim, ne de lenitate mea nimia atque inſcitia rerum criminalium me pudefaciant, acce-

accedere paulisper ad eorum partes, & vel instruere minus eruditos, quibus inuentis facere liceat quod lubet.

DVBIVM XXIII.

Quo prætextu obtineri posse videatur vt liceat tormenta repetere sine nouis indiciis?

RESPONDEO, Non vnus prætextus est, quo Iudices laxioris conscientiæ vti possint, & nunc strenue passim solent. Sunt autem isti:

PRÆTEXTVS I. Bartolus Iurisconsultus in leg. vni. ff. de quæst. vult esse positum in arbitrio Iudicis, an repeti in Equuleum possit, qui in prima quæstione nihil est fassus. Idem sentit Baldus in l. 2. nu. 10. ad fin. C. quod metus causa. Idem Paris de Puteo, Marsilius, Cataldus, Menochius, & alij relati à Claro & Farinacio quæst. 38. num. 87. Recte & egregie plane ad Iudicum mentem: dicent enim se sequi sententiam Bartoli & Baldi, aliorumq; citatorum, & vbi ipsis lubebit, arbitrabuntur repeti oportere. Quod si dicas arbitrium Iudi-

cis debere nihilominus secundum iura regulari, vt bene obseruant Doctores; respondebunt illi in Exceptis criminibus licere iura transgredi: Ita liberrima semper arbitria futura sunt, nec quisquam vnquam quantumcunque exerrauerit, conueniri poterit ac puniri.

Prætextvs II. Docent alij repeti tunc posse, cum tortura prima sufficiens non fuit. Ita Clarus lib. 5. quæst. 64. Quæ autem sufficiens æstimanda sit, pendet à Iudicis arbitrio, inquit Delrius l. 5. sect. 9. Damhauderus praxi criminali cap. 38. & alij passim, *Et hoc casu solent Iudices* (verba sunt Iulij Clari loco citato) *quando iubent reum deponi à prima tortura scribi facere quod illum deponi iubeant animo repetendi &c.*

Rectissime & hoc pro laxis illis militabit: dicent enim cum ita volent priorem torturam sufficientem non fuisse; sic quippe omnem eam appellabunt, quæ reo vocem nondum extorsit, eritq; hic calumnię struendę quasi locus communis. Itaque torqueatur reus: si confite-

fitetur, bene est: si non confitetur, insufficiens tortura fuit, cras repetatur: si nec tunc fatetur, adhuc insufficiens tortura fuit: procedamus.

Prætextvs III. Similis est item repetendæ torturæ color, quem suggerit Bartolus in l. vnius, ff. de quæstionib. dum ait, eam legem, vt & l. repeti, ff. eod. tit. sic intelligi & practicari, quod non possint repeti tormenta si indicia fuerint infirmiora; possint autem si fuerint valde firma & multum vrgentia: atque de hac Bartoli explicatione ait Farinacius quæst. 38. num. 79. eum magistraliter locutum esse, sequunturq; Bartolum Paris de Puteo, Marsilius Bossus, & alij à Farinacio citati, contra Boerium, & (vt ait velle Carrerium) contra magis communem Doctorum opinionem. Quicquid sit, insignis hic est color: nam inposterum pro suo quisque cerebro indiciis suis quodcunq; volet pondus adimet aut addet, & si repetere tormenta lubeat, dicet indicia sua plurimum vrgere, & minime infirma esse.

Prætextvs IV. Iuuabit quoq; quod sequitur; sic enim hodie probi Iudices existimant licere sibi torturam in hoc crimine, vtpote atroci, ad horam vnam aut etiam quinque quadrantes extendere, cum & sic doceat Farinacius q.38. n.54. contra generalem prohibitionem Pauli III. & vt mihi videtur contra seu naturalis seu saltem Christianæ humanitatis legem vt supra dixi, dub.20.rat.12 sed tamen sic mites illi putant. Itaque vt id tempus tanto fructuosius collocet, diuidunt in duas tres partes, ac diebus diuersis torquent.

Sic enim ratiocinantur; licere sibi sumere tempus horæ, licere igitur eam horam in partes discindere. Præclarus color! nec aduertunt vt etiam concedam antecedens (quod tamen nunquam concesserim) non tamen nisi crudeliter inferri consequentiam posse: nam incredibiliter amplius ita distracta quam continuata tortura affligit. Refrigerato enim corpore, atque animo insuper per noctem fracto ac perterrefacto imaginatione nouæ sequentis

tis diei pœnæ, quis neget insignem cumulum ad permissam pęnam adiectum iri? qui certe tam notabilis excessus non potest sine peccato grauissimo decerni ob causam datam supra dub. 21. Resp. 2.

PRÆTEXTVS V. Iuuabit vehementer præcedentem prætextum autoritas Iacobi Sprengeri & Henrici Institoris auctorum Mallei maleficarum, qui hæreticæ prauitatis inquisitores à Sede Apostolica quōdam in Germaniam missi fuerunt. Nam hi expresse docent, sæpius torqueri posse non fatentem per modum nō quidem *repetitionis* sed *continuationis*. Verba eorum ita habent parte 3. quæst. 14. pagina 513. *Quod si nec poterit reus ad terrorem vel etiam veritatem induci, tum pro secunda aut tertia die quæstionandum erit, ad continuandum tormenta, non iterandum, (quia iterari non debent, nisi noua superuenissent indicia) & tunc feretur coram eo sententia in modum qui sequitur. Et nos præfati Iudex assignamus tibi tali diem talem ad quæstiones continuandum vt tuo proprio ore veritas audiatur*: sic illi nimis quam præclare. Quis iam Iudicum

cum maleuolorum non apertum habet ostium faciendi quod velit? non *repetemus*, inquient, torturam: absit sane, vt id sine nouis maximisq; indiciis faciamus, *continuabimus* solum alio die, dum veritas elucescat: scimus repeti non posse, est id contra leges ac rationem; noluimus tam esse inhumani & crudeles, continuabimus duntaxat: Continuari enim posse didicimus; & Autores sequimur viros in hac materia versatos, Inquisitorum munere per Germaniam functos, Theologos, & religiosos: sic igitur illi se tuebuntur. Nescio quid dicam, itane viros religiosos ac Sacerdotes loqui posse & ludere in re tam acerba! Nam certe irreligiosa hæc mihi crudelitas videtur; & vereri incipio, imo sæpe ante sum veritus, ne prædicti Inquisitores omnem hanc Sagarum multitudinem primum in Germaniam importarint, torturis suis tam indiscretis: imo, inquam, verissime discretis, & diuisis.

PRÆTEXTVS VI. Sunt quidam qui docent, quod si reus tot delicta commisisset, vt vno die examen absolui non posset,

set, posse eum vltra tres vices torqueri, adeo vt si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus,&ex indiciis grauibus suspectus,& de tribus tantum delictis tres torturæ & examina consumpta, de reliquis toties torquendus sit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum: sicut reus sufficienter hoc est bis aut ter tortus atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios: quia ratione sociorum nunquam fuit tortus: sic ait Tannerus docere Delrium lib.5.appendice 2. quæst.34. Non habeo appendicem illam Delrij,vt videre possim: si ita est, quid obsecro fiet in crimine Magiæ, vbi tot crimina solent esse connexa? quanta via aperta Iudicibus erit ad torturas multiplicandas? Prohibeat Deus quæ hæc immanitas futura est? Denique id ex dictis clarum est, sub specie Iustitiæ eam esse Inquisitoribus potestatem repetendi tormenta,vt nullum non hominum genus, quod sub tormenta modo venire potuerit, Magię lue infectissimum sit.

Dv-

DVBIVM XXIV.

Quomodo Iudex ſcrupuloſus, qui ſine nouis indiciis torquere non audeat, facile noua indicia reperiat?

RESPONDEO, Suggeſſeram ſuperiōre dubio non malos prętextus, quibus Iudices vti poſſent, ſi repetere torturam ſine nouis indiciis liberet. Nunc tamen, quia aliqui fortaſſis ſcrupuloſiores, ne ſic quidem ſatis conſcientiæ clamorem compeſcerent, ſed omnino vererentur ſine nouis indiciis eas pœnas repetere, maxime ter quater & quinquies; iis quoque ſubueniam tribus aliis inuentis non iniucundis; quibus ita pacatam cōſcientiam reddent, vt omnem eius motum tollant. Ingenioſiſſimi enim homines tres modos excogitarūt, velut diuites argumentorum locos, vnde illico in promptu habeant noua indicia, quæ reum repeti in nouas pœnas ſinant, imo & plane conuictum rogo damnent. Modi autem iſti ſunt:

MODVS I. Quæ in prima, ſecunda aut tertia, imo & quarta tortura vocem tenuit,

nuit, eam reduc in carcerem; ibi tum fac in arctioribus vinculis, frigore, squalore loci, ac solitudine mœrorem suum & dolorem (quas à tormentis reliquias asportauit) concoquat aliquanto tempore, & sensim absumat: parum est si hyemem vnam & æstatem sic maceretur; cum & ea quies post tot torturas etiam hodie personis Ecclesiasticis nonnullibi indulta sit. Interim dum eam sic detines, procede tu, & in alias Sagas inquire, cape, & torque: cumq́; pœnis impares fuerint, interroga de priore illa, quam in carcere adhuc seruas, an nō hæc alicubi ab iis in conuentibus sit visa? an docuerit? an didicerit? aut si quid erit tale. Inuenies certe quibus exprimas quod voles, quæq́; congruant, in iis circunstantiis quas tu eis cum torquentur, suggeres, aut lictor, iuxta dicta supra dub. 20. rat. 11. & 12. Tum autem, vt primum nouam aliquam denunciationem huiusmodi contra captiuam inueneris, inuenisti vtique id quod docere te volebam, nouum scilicet indicium: age, id ei denuo propone, vrge, insta, increpa,

crepa, & per te ac Confessarium impelle, vt faciat se tandem ream : ac ni acquiescit, repete audacter in tormenta: si conscientia adhuc obmurmurat, non cura, dic: hæc hodie est praxis.

Aut si adhuc nec id audes; exspecta occasionem meliorem : nam dum interea circumcirca alias atque alias torquebis, facile fiet vt inter tam multas vna aliqua aut altera dum nominare alias cogitur, incidat etiam spõte in hanc tuam captiuam nominandam, vtpote quam iam tum infamatam audierit: tum igitur indicium nouum habes, vt torqueas. Qui etiam modus seruiet ad eas in carcerem recipiendas quæ semel inde dimissæ forte sunt, & cautionem præstitere ne fugiãt. Nam hæc quoque hodierna praxis est, atque inuentum pulcherrimum, vt nulla non frustra inposterum de carcere dimittatur.

MODVS II. Si nec sic proficis, tum vnam aliquam, quæ dicto modo captam denunciauit, iube cum illa tua denunciata confrontari : interimq; denuncianti, dum ad denunciatam ducitur,

lictor

lictor impudens minetur quicquid ſpirare pœnarum poteſt, niſi denunciationem ſuam in tortura factam clare coram denunciata ediſſerat: Idem tu minare. Vbi conuenêre; increpa denunciatam de pertinacia, ac dic adductam iam eſſe, quæ eam tandem in faciem conuincat, & dubitationi omni imponat finem; conuerſusq; ad denunciantem, roga an non conſtet in confeſſione ante facta quod hanc viderit in conuentu, &c. Timebit ſane hæc, ne, ſi non conſtet, ad grauiora tormenta reducatur; proindeq; conſtare dicet. Quod etſi non factura eſt, niſi voce ſubtimida & à ſuſpirio inchoata, tum & capite ſubmiſſo, deiectis oculis, atque eo deniq; geſtu, qui inuitiſſimum mendacium affirmet; etſi etiam denunciata illa mox excipere & reſpondere paret; tu tamen hæc omnia diſſimula, & abrupta omni vlteriore audientia, aut examinatione, iube illico denunciantem reduci, & denunciatæ id vnicum cum tuis inclama: Nunc eam tandem palam eſſe conuictam, proindeq; non mo-

 do

do repeti in tormenta posse, sed etiam si hæc eludat, nihilominus damnari, vt manifesto obstinatam & in faciem conuictam; nam sic loquuntur, & id hodie est *confrontari*, id *in faciem conuinci*. Quod cum continuo in vulgus spargant, & ad Principes perscribant, merito omnes, etiam Theologiæ Doctores super hoc consulti, iniquissimis processibus applaudunt; tanquam qui illas loquendi phrases curiosius non didicerunt, neq; discent. O Germania quid facis? & cur hæc indicare atque monere Magistratus non licet? Iterum hic cum amici mei hæc legunt, hærent attoniti, & quomodo, inquiunt, hæccine ita fiunt? hæc est praxis? Ego vero iuratos adducam testes, qui hanc praxin oculis suis & memoriæ (non enim Iudices protocollis) inscripserunt. Et quid Principes dicturi sunt, si etiam testatum dedero, per talem cõfrontationem taliter conuictas, cum adhuc negarent, ob hanc obstinationem condemnatas esse, vt igitur exurerentur viuæ? Et quid dicet Magnus Cæsar, si etiam Ecclesiasticas personas

indiciis torquere nō audeat, facile noua reperiat? 179 ſonas eadem damnatione in Imperio periiſſe audiat? Sed hæc alias.

MODVS III. Sume nouum indicium & id admodum firmum ex ipſamet tot tormētorum tolerantia: dic enim hanc tātam eſſe non potuiſſe ſine maleficio, & hoc igitur maleficium eſſe nouum indicium criminis. Vnde iube maleficiatum exorciſari, aut quod aliqui ſuadent mutari locum & carcerem, vt in aliud Caſtellum transferatur, ac deinde depulſo hoc per exorciſmum aut mutationem loci maleficio, iam experire ab nouo quid tortura poſſit. Qua de re vt clarius proceſſum Iudicum quorundam intelligamus, dicam latius dubio ſequenti.

DVBIVM XXV.

An nouum indicium ad torturam nouam det maleficium taciturnitatis?

MAleficium taciturnitatis appellant, cum quis artibus malignis contra ſenſum tormētorum obduruit: vt videre eſt, in malleo Sprengeri, par. 3. q. 15. pag. 518. & apud Delrium lib. 5. Sect. 9.

Itaque si quæ hodie bis aut ter torta, nil fatetur; mox aiunt eam vti maleficio, dæmonem ei fauces obsidere, ne fateri possit; atque hoc ipso sat deprehendi ream esse, proindeq; exorcisari & rursum torqueri posse.

Sane Titia, inquiunt, ni Saga esset, non potuisset sustinere duas has aut tres torturas, tam immanes; non enim id fecisset, nisi ope diabolica, vel diuina: Formalia hæc verba, adhuc nuper à religioso quodam iuuenculo & imperito; tum autem alias, non semel à Iudicibus audiui: Quærendum igitur est, an hoc recte? &

RESPONDEO; Quod nequaquam. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Nego inprimis non potuisse Titiam, eas duas tresve torturas sustinere ope naturæ: plurima sane homo naturaliter ferre potest; vnde autem illi norunt, hæc quoque tormenta, non inter illa plurima, contineri? non igitur, si quæ tacet, id continuo dicendum est maleficio obtinuisse.

RATIO II. Ne tamen nimis strictus sim,

ſim , concedo etiam non potuiſſe Titiam robore proprio contra hæc eniti; eſto ita ſit ; iam id amplius me iuuat: nam ſic argumentor: Non potuit Titia ſuſtinere tormenta niſi ope diabolica vel diuina. Ergo ſane grauiora fuere , quam vt naturaliter perferri poſſent:Si hoc autem,ergo iniquiſſimi fuere Iudices,qui talia decreuerunt:Si hoc autem, ergo & iniquiſſima tormenta; ergo & in omni iure inualida, & nulla; ergo & Titiæ obeſſe non poſſunt ; ergo nec ex illis vllum contra Titiam argumentum duci; ergo nec ex illis Titia pro Saga iudicari ; ergo nec ab nouo torqueri; & ſi quidem torqueatur, tamen nec comburi viua , vt obſtinata, ſi tacet; aut vt confeſſa ſi fatetur: cum & obſtinatio, & confeſſio ſit nulla. Sic communiter Iuriſtæ docent, & vide apud Farinacium, q.38. num.78. ex Gomezio, Gigante, Carrerio, Burſato, Franciſco Perſonali, & aliis. O Magne Cæſar, quot tamen in Germania hac tua ſic indies pereunt,& perierunt? neque tu tamen culpam habes, ſed exſpe-

ctas supplicantium querelas, vt subuenire omnibus possis.

RATIO III. Aliter formo idem argumentum: Titiam videri adhuc Sagam, aiunt Iudices, & repeti in tormenta posse, quia nouum iam indicium repererunt. Sed quod illud? quia vsa est maleficio ad tormenta priora superanda. Sed hoc ipsum quî probant? quia tormenta ea erant, vt aliter superari non possent. Accipio hoc & infero: ergo iniquissimi fuere Iudices, qui huiusmodi tormenta intulerunt, quibus aliter quam maleficio obniti natūraliter non licuit; ergo denique indicium nouum habent Iudices, quia iniquissimi fuere; ni iniquissimi fuissent, non haberent: culpa igitur noua Titiæ, iniquitati Iudicum insistit, tolle hanc, & contra Titiam nil noui habent: imo pone hanc, & æque nihil habent; cum quod iniquis & inualidis tormentis superstructum sit, inualidum quoque sit & nullum. Vt iam pateat, quam imperite & contra se se inconsiderati homines loquantur.

RA-

RATIO IV. Esto quoque, non potuerit Titia tormentis iis obluctari nisi ope dæmonis, vel Dei; cur iam potius ope dæmonis id factum asserunt, quam Dei? Enimuero cum Titia sic immaniter est torta, vel vere innocens fuit eius criminis, quo grauabatur, vel vere nocens. Si prius; quid credibilius quam iuuisse Deum sic innocentem, tam immaniter cruciatam? si posterius; tum esto dæmon potius, quam Deus iuuerit, iam illi tamen id factum esse, & vere Titiam fuisse nocentem præsupponere non debent, cum id ipsum sit in quæstione: atque eam ipsam ob rem quod id ignorent, indicium nouum quærant.

RATIO V. Si, quod Titia in grauissimis tormẽtis nihil fassa sit, nouum hoc apud illos indicium criminis est, ergo grauissima hæc tormenta illata ei sunt plane frustra, & nullo fine: nam quo illo? an vt plene scirent, reane esset Titia, an secus? At iam ante æque scibant (si volebant) eam ream esse: sic enim quod argumentaturi erant postea, argumentari poterant paulo prius: Vel Titia in

tormentis iis fatebitur ſe ream, vel non fatebitur: Vtrum autem fiat, vtique eſt rea: Si fatebitur, rea eſt, quia falſa eſt: Si non fatebitur, tunc quoque rea eſt, quia falſa non eſt in tam atrocibus tormentis. Itaque & ſi fatetur, & ſi non fatetur, rea eſt. Abſolute igitur ream eſſe Titiam cum ante torturam æque ſcirent, ac probare poſſent ſi vellent; quid ex tantis tormentis, non diuerſa notitia vel probatione eam ream eſſe, voluerunt ſcire? Fruſtra igitur, & nullo fine, quod erat oſtendendum, grauiſſima ſuſcepta tortura eſt: Niſi forte eum finem voluerint, vt crudelitatem paſcerent, atque hominem barbare lacerarent. Hoc autem cum ſine grauiſſima culpa fieri non poſſit, quæ hæc inſana libido eſt, theſaurizandi ſibi iram Dei? Vbi nunc ſunt viri ſpirituales, & docti, non qui Iudices tam inſulſe de taciturnitatis maleficio ratiocinari doceant, vt nuper audio feciſſe quendam qui ſe Philoſophum auſus putare eſt, ſed qui ſolide & Chriſtiane erudiant, ne quid vel per imperitiam, vel per inordina-

tum

tum impetum peccent in re tam graui vnde salus pendet?

Ratio VI. Aiunt Iuristæ adhiberi torturam vt veritas patefiat: Quæro igitur, si hæc hominum prædictorum praxis valet, quo tandē modo patefieri possibile sit? cogitet Lector, & mihi suggerat, ego nescio; nec occurrit cogitanti: nisi forte id velint dicere, nihil aliud in hac materia posse esse veritatem, quam hanc vnicam propositionem, quod quę torturæ addicitur, sit rea: Si ita est, concedo hanc veritatē per torturam posse patefieri, vtcunq; res cadat, seu eam toleret, seu elidat vt dixi; alioqui si possibile est quoque, propositionem illam alteram aliquādo esse veram, quod quæ torturæ addicitur, rea non sit; nequeo videre, qua tandem ratione patefieri hæc veritas secundum illos vnquam possit. Nequaquam igitur, cum Titia ter, quater torta, inconfessa manet, dici conuenit maleficio se firmasse, ac proinde ab nouo indicasse culpam, vt ab nouo, quæstioni alteri præmissis exorcismis subiiciatur: Præstabat potius

ab initio de maleficio formidare, & ante omnem adeo torturam per exorcismos, si ita vellent, maleficiis occurrere, quam sic imperite iuxta, ac crudeliter argumentari. Pudeat inscitiæ Sacerdotes eos, qui hos demum exorcismos, cum ita male argumentati fuerint, adhibent, & ad necem hominum inique tortorum, ac proinde secundum allegata & probata innocentum, tali argumentatione efficaciter concurrunt.

Dices, Atqui vero si Titia in tormentis nil sentiat, si rideat, si obmutescat, si obdormiscat, si castigata sanguine non fluat; An non hæc certa maleficij sunt signa, ac proinde nouæ indicationes?

Resp. Non sunt sane. Quod vt ostendam, à nouo dubio commodius ordiemur.

Dubium XXVI.

Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri soleant à malitiosis, & imperitis?

Respondeo, Præter id, quod tenere vocem quis potuit, afferuntur & alia proxime dicta in fine præcedentis du-

dubij, & hæc quoque partim falſa, partim vana: quæ quod item Magiſtratus, ſic leuiter audiant, & non examinent, culpa vtique non vacant: nos diſtincte hic ponemus, vt Conſiliarij & Confeſſarij Principum diſcant & doceant. Itaque

SIGNVM I. Aiunt *quoſdam in tormentis nil ſentire, ſed ridere*. Audio ſane, ſed id ego falſiſſimũ eſſe aio, dum probent; id eſt, dum iurati teſtes affirment. Capere non ſatis poſſum, quæ hęc prurigo ſit mentiendi, fere omnes enim mentiuntur: fere, inquam, vt exceptum ſe ſciat, qui *de induſtria certo obſeruaſſe, & verum dicere iurauerit*, qualem nondum adhuc vllum teſtem vidi: Itaque ſi quis reus animo ac corpore ita potuit, vt, quod in magno contra dolorem niſu ſolet fieri, compreſſis dentibus, ac deductis labiis, reſorptoq; halitu, ac voce, pœnas conſtanter exhauſerit, eum clamant crudeliſſimi homines, dexterrime præeunte carnifice, non curare quicquam, non ſentire, ſed deducto ſic & renidenti ore irridere, ac ludere.

Hic

Hic ipsissimus intellectus, istius phraseôs est: Vah autem, quæ hæc immanitas est? Et hoc tamen mox in vulgus liberrime spargunt, atque ad ipsos denique Magistratus omnium credulos perducunt. Noui quid dicam, & testari possum: ac Magistratus si me audiant, insigniter punire debeant tam falsos calumniatores. Imo ipsi sane, quod hæc & similia plura nesciunt, verendum est, ne olim à Deo puniantur.

SIGNVM II. Aiunt *quosdam obmutescere, & obdormiscere*. Sed eadem plane fide. Obmutescere quidem possunt, sed obdormiscere non credo, ni iurati testes affirment. Iterum mentiuntur. Studui ego, vt has eorum phrases intelligerem, cur Principum Consiliarij non student, quorum interest? præsertim cum ex huiusmodi rerum ignorantia is nascatur in omnium mentibus zelus, qui cæco quodam impetu, innocentes potius quam nocentes abripiat. Vt profecto dicere non verear quod & dixi supra, timere me vehementer, ne Principes illi, qui sic in Sagas hodie, & non

cau-

cautius feruntur, in præsentissimo sint periculo suæ salutis. Quid autem eis prodest, si vniuersum, vt putant, orbem zizaniis expurgent, ipsi interim animæ suæ detrimentum patiantur? Sed in viam redeamus.

Scio inprimis nonnullos in tormentis animi deliquium esse passos; id mox impij appellarunt dormiuisse.

Deinde quoque scio, alios cum plane obstinassent tenere vocem, cumq; compressis palpebris, & collectis omnibus viribus diu cum pœnis colluctati essent, tandem denique doloribus fractos remisso nisu, inclinato capite, & oculis adhuc clausis se dedisse victos & quietos, viribus iam exhaustis: sed an hoc dormire fuit?

Præterea, concedunt certe Medici ac Philosophi, naturaliter posse contingere, vt dolore maximo, præsertim equulei, sic homo obstupeat, vt veluti somno captus sit aut vita: quod adumbrare Poetæ voluerunt in fabula Niobes, dum eam fingũt dolore in lapidem obriguisse: Hoc igitur nostri Iudices dormire

mire appellabunt, ac nil sentire? Insero, quod nuper audiebam. Sacerdos quidam Sacellanus, cum torturæ cuiusdam rei interesset, qui sic oculis adhuc clausis pendebat, & ad interrogata amplius respondere nollet, aut nequiret; vt constaret Quæsitoribus eum obdormisse, ac proinde maleficio à dæmone iuuari, id consilij ipsis suggessit, vt relicta materia in qua erant, id est, interrogationibus & stimulis vt fateretur; subito alia inter se tractare inciperent, & ridicula quædam, prorsus alio spectantia, in medium afferrent. Quod cum illi igitur fecissent, ac pendens reus animaduerteret, sic subito cessare tempestatem quęstionum, ac longe alia tractari, proindeq; sensim oculos aperuisset, aspecturus quo hæc rerum mutatio spectaret, & an fortasse à pœnis dimissio speranda esset: mox Sacerdos, tanquam re confecta: *Ecce*, inquit, *nunc somno soluitur vbi alia tractamus; cum id ageretur, vt se reum diceret, tunc ad omnes Quæstiones obdormiebat: Quid de maleficio dubitabimus? non poterat eas pœnas nebulo perferre, nisi dæmon*

mon ei sensum sopiuisset. Exorcismi igitur interprecandi sunt , ac deinde rursum alea tentanda: sic ille. Præclarum vero faci-nus,ac Sacerdote dignum! qui,si abfuisset ordinis iniuria, tolli in neruum propere debuerat, & duplicibus virgis à lictore exorcisari duplici spiritu obsessus; Ignorantiæ,& Crudelitatis.

Dum hæc scribo,incidit,quod obiter annotabo, nonnullibi ipsi carnifici permitti , vt maleficium taciturnitatis, de quo agimus, depellat præbita quadam potione, quæ qualis sit ignoro; id scio, questas esse reas, ita se post eam exhaustam fuisse turbatas, vt quasi inter medium agmen spirituum obseptę aut obsessę sibi viderentur: ac,si quidem malignas artes omnino scire cogantur, non nisi tunc primum cum hac potione eas imbibisse. Sed pergamus.

SIGNVM III. Aiunt *quosdam, dum in equuleo pendent, virgis concisôs sanguine non fluere*. Sic enim nuper de nonnullo narrabatur. Sed nec hoc est verum: iterum nego,dum iurati affirment,aut videam. Itaque cum vrgerem , id tandem expressi,

pressi, vt dicerent, non multum saltem sanguinis fudisse. Non multum igitur, iis erat nihil. Imbrem credo exspectabant! & verò si adhuc nihil fusum esse concederem, quid tamen esset? potuit id naturaliter contingere: Aiunt Medici, quos consului, posse fieri, vt in illis angustiis sic sanguis à nonnullis partibus refugiat, atque ad cor confluat, vt non sit quod extra fundi possit: Quis enim nisi plane imperitus nescit, quotidianam experientiam ferre, vt solo terrore similve de causa, iis omnis sanguis consistat, nec gutta effluat, qui vel maxime ei viam aperuere sectione venæ?

Dices, At si tamen vere constaret, quempiam in tormentis nil sensisse? an non id magnum tum indicium esset, vt vere maleficus putaretur?

Resp. At quid, si id vere non constaret? Sed tamen esto, ero admodum liberalis, fuerit aliquis aliquando, qui in tormentis nil senserit, atque id etiam arte magica obtinuerit: nego adhuc, inde magnũ aliquod indicium sumi posse, quod is veneficus sit. Iam enim Autores

tores

tores quidam, quos nominare non attinet, nonnulla ponunt, quæ qui vsurpet, in tortura sopiat doloris sensum: ea igitur quis inde didicerit, aut ex Delrio partem quoque sumpserit; (nam & hic habet) & vsurpauerit; quid hinc confici magnopere poterit, nisi quod arte vetita sit vsus, quæ ex occulto pacto, vt omnes illæ solent, vim habet? Quam multi passim huiuscemodi artibus homines curiosi, & superstitiosi, nobiles, & magni vtuntur, ad sistendum sanguinem, ad curandam febrim, ad conciliandos amores, ad prohibendam penetrationem armorum, & similia; quos tamen ideo nemo maleficos esse dicat: aliud est enim arte vetita vti, aliud esse maleficum. Apage igitur, vt tam futilibus momentis nixi laxam alias conscientiam Iudicum amplius aperiamus; aut si ipsi sibi aperiunt & dilatant, certe merito pronunciamus reorum hodie quæstiones maximis periculis non vacare.

DVBIVM XXVII.

An tortura aptum medium sit ad reuelationem veritatis?

DVbium hoc ponere non erat opus: nam hactenus id ipsum satis excussimus, atque adeo non nisi repetimus, quæ iam tum dicta sunt : tamen quod dum phrasin variamus, & repetimus, melius Lectori rem imprimimus, atque id nos maxime intendimus, dabunt veniam, qui alioqui accuratiores nos esse cupiant. Itaque

RESPONDEO, Tortura an aptum ad veritatem reperiundam medium sit an secus; nolim expresse definire, sed potius Lectori ex dictis & dicendis colligendum relinquere: sic enim existimo, periculosum esse statuere. Rationes istę sunt:

RATIO I. Aptum esse medium arguitur hinc, quod multi veritatem malint dicere, quam pati: sed rursum non aptum esse, æque conficitur; quod multi quoque quam pati, mentiri malint.

RATIO II. Vtriusque sane generis homines

mines ſunt, & quibus veritas, & quibus mendacium extorquetur; quem nunc ergo torſiſti, vnde noſti, ex vtra hominum ſit claſſe?

RATIO III. Certe poſterior hæc claſſis maior futura videtur, cum mors tormentis leuior ſit, non ſolum reipſa, ſed etiam in imaginatione, quæ viuacius, & grauius præſentia tormenta, quam futuram mortem apprehendit.

RATIO IV. Sed tamen inquis, qui innocens ſit, non facile ſe nocentem eſt facturus, malet ſuſtinere torturam, & tacere, quam loqui & mori ac familiæ indelebilem notam aſpergere. Recte; ſed è contrario, etiam qui nocens eſt, non facile ſe nocentem facturus eſt, mallet & ille torturam, quam mortem ſuſtinere, & infamiam familiæ relinquere: vtrimque ergo difficultas eruendæ veritatis erit: nec facile ſe innocens accuſabit, nec facile nocens perdet: ſi innocentem innocentia conſtantem, nocentem culpa pertinacem facere poterit: & quæ naturæ vires innocenti contra tormenta ſuppetent, eædem & no-

centi: Imo vt quisque scelestior, ita ferocior esse solet, ac proinde innoxius fere citius succumbet.

Ratio V. Difficilius tamen inquies creditu est; quod qui innocentiæ sibi suę conscius est, se reum contra tam expressum conscientię dictamen facturus sit. Sed nec id quidem quicquam facit; nam innocentiam suam contra tam acerba supplicia, & dolores exquisitos tueri, non est nisi exquisitæ etiam minimeq; vulgaris virtutis, quę in paucis sane reperitur. Dici hic aliquid posset, quod Germania obstupesceret; sed nondum
NB audeo, seruabo in opportunius tempus, atque in alium fortasse tractatum.

Ratio VI. Non potest tortura medium esse cognoscendę veritatis, nisi ea vox, quam tortus effuderit, veritas putetur esse: sed hoc putatum iri difficile pronunciatu est. Quid si enim vox ea sit huiusmodi; *Non sum reus?* an tũc putabitur id verũ esse? At longe alia hodierna praxis est; vt pręcedenti dubio ostendi. Quicquid sit, incerta hic omnia & non nisi tenebræ. Miseriam hãc Iudicialium

quæ-

quęstionum eleganter, pie & Christiane plangit D. August. de Ciuit. Dei li. 19. c. 6. cuius verba, quod amœnitatis & subtilitatis plena sunt, hic ascribam: *Quid cum*, inquit, *in sua causa quis torquetur, & cum quæritur vtrum sit nocens cruciatur; & innocēs luit pro incerto scelere certissimas pœnas: non quia illud commisisse detegitur, sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia Iudicis plerumque est calamitas innocentis. Et quod est intolerabilius, magisq́; plangendum, rigandumq́; si fieri posset, fontibus lachrymarum: cum propterea Iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem; fit per ignorantiæ miseriam, vt & tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundum istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormēta, quod non commisit se commisisse dicit. Quo dānato & occiso, vtrū nocentem, an innocentem Iudex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentē nesciens occideret, torsit: ac per hoc innocentem vt sciret torsit, & dum nesciret occidit.* Sic ille. Quæ vtinam considerent viri Religiosi & Ecclesiastici, qui cum Reis agunt, &c.

DVBIVM XXVIII.

Quæ sint argumenta eorum, qui continuo vera putant esse, quæ rei in Torturis confessi sunt?

RESPONDEO, Ita passim inconcusse putantur esse vera, quæ in torturis rei contra se, & alios confessi sunt, vt impossibile videatur, ab ea reprehensione vnquam imperitum vulgus diducere: quod tamen non ita miror, vti miror, doctissimos Scriptores omnem pene molem doctrinę suæ, quam de Sagarum negotiis orbi proposuerunt, & orbis amplexus videtur, huic vni fundamento tam fallaci imposuisse. Videamus igitur; quibus fere argumentis moueantur, & iis respondeamus.

ARGVMENTVM I. Graue peccatum est contra se, in causa mortis mentiri, aut saltem contra proximum: non igitur credibile est, id reos esse facturos.

RESP. Debile mihi semper, hoc eorum argumentum est visum: nam inprimis negant optimi Theologi mortale esse, si quis ad euitanda grauia tormenta

menta sibi ipsi falsum crimen imponat, propter quod morte plectendus sit. Ratio; quia dominus suæ famæ est, nec mentitur perniciose, cum non teneatur tantis tormentis, quæ ipsi sunt morte grauiora, vitam conseruare: vnde nec postea tenetur reuocare, cum non retractando nemini faciat iniuriam. Vide Lessium, & quos citat lib. 2. de Iust. & Iur. cap. 11. dub. 7. n. 41.

Deinde probabile etiam est quod habet Petrus Nauarra, lib. 2. cap. 3. num. 251. Syluester in summa verbo detractio, q. 3. Si quis magna vi tormentorum aliis falsum crimẽ imponat, non peccare mortaliter: saltem vbi spes esset postea reuocandi. Ratio; nam sola talis confessio inefficax est ad procedendum, ac per se non potest iure obesse denunciato; modo tamen postea non ratificetur, sed potius, vt debet, retractetur, de quo infra, dub. 30. num. 17. Denique vero, esto sit peccatum mortale mentiri contra se & alios, ac certo sciat qui torquetur, fore vt si proximum falso denunciet, is ex hoc præcise condemnetur;

nec futurum vt vnquam mendacium suum efficaciter retractare possit; quid tum postea? an ideo quantumuis torqueatur non mentietur? cõcedam quidem quod aliqui saltẽ omnibus primũ viribus dolori se opponent, ne cum tanto peccato mentiantur, sed tandem tamen dabunt manus, ac cum nominare complices aliquas cogentur, quas nesciunt, primum quidem, vt minus noceant, nominabũt iam ante exustas, aut diffamatas & captas, tum deinde si vlterius intendãtur pœnæ, etiam alias quascunque; grauissime potius peccare, quã grauissime pati sustinentes: nam scilicet tã homines nos reformidamus peccare, vt nullis adeo tormentis ad id adigi possimus? Mirari soleo cum hæc audio, & maxime ab iis, qui etiam nulla coactione in quæuis scelera sponte ruunt. Itaq; nõ modo credimus, sed indies videmus & scimus, grauissima passim scelera cõmitti, rapinas, furta, falsa testimonia, latrocinia, homicidia, adulteria, oppressiones pauperum, vastationes prouinciarum, & infinita similia, etiam cum ad

hæc

hæc nemo cogit: & credere non possumus, committi quoque homicidas denunciationes, cum sunt, qui ad eas cogant intolerabilibus tormentis? Debile igitur hoc argumẽtum est: Obiter vero hic annotare placet, quam lepide hic cõsequenter mentiri soleant, qui semel tormentis victi mentiri cõtra se cępere: nam vbi deinde ab equuleo dimissi sũt, quicquid voles affirmabunt, ne non sibi constare videantur: si roges, cur non citius sint fassi, vt doloribus occurrerent? dicent nescire se, id scire tamen quod loqui nequiuerint: si roges, an igitur dæmon eis linguam obstrinxerit? dicẽt quod obstrinxerit; si, an eum viderint, aut astiterit, dicent quod viderint, quod astiterit, & similia complura, quę rogare libuerit: nam sic mũdus sibi ludos quærit. Atque interim capitalium rerum vindices, nugas has credunt, & mire se confirmant. Ego vero simplicitatem hanc ridere soleo. Mira hic exempla narrari possent, nisi obstinassem chartas non implere sine fructu. Rationibus pugnare malo quam narratiunculis.

ARGVMENTVM II. Ni vera habeantur quę in tortura dicta sunt, iam omnia pene iudicia vacillant.

RESP. Esto, vacillent, non ego hoc negare venio, sed est ipsum id scilicet quod metuo, quodq; D. Augustinus, tanto ingenio ac consideratione vir, verbis ante citatis, ait *esse plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum:* Neque enim de nihilo est, quod non fontem aliquem vnum, sed fontes postulet lachrymarum: vt quid obsecro his tantis vndis est opus, si iudicia sibi constant, & reorum confessiones? Itaq; quod vir tantus lachrymarum fontibus prosequendum putabat, id nos ne apprehendimus quidem: excusatiores futuri, si & raro, & moderate, & non futilibus ex causis in quoslibet indistincte sæuiremus.

ARGVMENTVM III. Experientia conuincit, quæ in tortura dicuntur esse vera; quia congruunt circunstantiæ: vt V. G. dicit Sempronia in tormentis se ante tres menses maleficio necasse vaccam Titij; item ante annos duos infantem

tem Gracchi, & similia: examinant igitur Iudices & deprehendunt vere ante tres menses vaccam Titij corruisse, vere etiam ante biennium infantem Gracchi contabuisse, &c. quid hic clarius, quam ipsissimam veritatem in tormentis esse dictam? sic autem plerumq; contingit; vera igitur sunt, quæ in tortura dicuntur. Ita vulgus, imo non vulgus, sed ipsimet adeo multi periti Iudices, Inquisitores, Consiliarij Principum, quos sæpe audiui, & attonitus hæsi, cum non ludicre & disputandi causa, vt primum ego suspicabar, sed serio, & ex animi sententia plane inde se conuincerent tanquam infallibili probatione, confessionem Semproniæ necessario esse veram debuisse. Sed

Resp. Ingens inaduertentia est, putare hinc id firmiter probari & sibi satisfacere: nam ecce sic res habet: non ignorabat Sempronia, quod toti pago, atque etiam pueris constabat, illo atq; illo tẽpore eam vaccam esse mortuam, eum puerum contabuisse, ac similia quędam, quæ in pago contigerant: cum igi-

igitur vrgeret dolor ad aliqua maleficia edicenda, tum ea quæ iam ante sciebat esse facta, à se esse facta dicebat: Quid hic est miri? Prudentissime quidem Constitutio Criminalis Carolina Articulo 60. notat, tum credendum esse quæstionibus, si ea dicantur, *quæ nemo innocens dicere, ac scire potuerit*; sed obsecro an hæc nemo innocens scire potuit, quæ omnibus in pago nota erant? Similiter dicendum, cum simpliciores quidam, omnino reas esse quasdam arguunt, quia narrauerint & sciuerint ea omnia, quæ in conuentibus Sagarum fiunt: nam quis hodie ea non ad nauseam audiuit? an non omnium plectendarum confessiones publice ad bancum Iuris legi solent? vt mirer Iudiciales quoque personas ex his interdum argumentari. Quare repeto argumentum meum insolubile quod sæpe soleo: si tam inopis Iudicij homines & tam parum perspicaces Iudiciis publicis, & Principum Consiliis præsunt, quis absoluat nos prudentissimo metu, ne parum sane innocentibus consultum sit, ubi

vbi ad talium arbitrium res gerentur? Et quid fiet, si imperitiæ se comitem iungat impetus, & affectus? Quo sane multos non carere, ipse deprehendes, si lubeat: nam vbi paululum modo hæc eis proposueris, & quæ afferre solent refutaueris, notabis eos excandescere; vt mihi referunt qui experimentum sæpius sumpserunt. Itaque & refutari vident sua, nec posse subsistere; & nihilo minus procedunt tamen.

Argvmentvm IV. At saltem si Sempronia accuset Gracchum, quod eum V. G. viderit in saltu tali loco & tali die cum tali persona & tali vestitu, &c. vel quod ab eo didicerit tali loco, tempore, &c. tum deinde postea captus Gracchus easdem omnes circumstantias de se dicat, quas dixit alter; quis manibus non tenet tunc, & comprehensam veritatem habet?

Resp. Sane quidem: sed obsecro, vbi id contigit? vbi tandem? cupio enim scire. Diligenter inuestigo hactenus sicubi exemplum reperiam, nec inuenio. Sciant Principes imponi sibi ab Offi-

fi-

ficialibus, dum huiusmodi crepant quæ falsissima sunt, aut vt mitius loquar, nouæ loquendi phrases. Quod siquando in eorum protocollis similia continerentur: sciant id euenisse, his sequentibus modis:

1. Suggestione Quæsitoris, de quo dixi supra dub. 20. qui iuxta confessionem denuaciantis denunciatum dum torquetur in eadem illa puncta, & circunstantias, si non casu incidat, quasi manu tunc (vt ita loquar) & intento digito sciscitando ducit: nam hanc per me & alios ad id clam destinatos obseruaui, artem esse doli, & caput artis.

2. Quod si Quæsitor nil tale suggessit; suggessit ante lictor, prout item ibidem dixi dub. 20. rat. 11. Vnde repetat Lector, & sciat me, quæ dico, iuratis testibus probare posse ita geri. Quod autem de lictore dixi, idem dicendum de custodibus carcerum; qui item captiuis omnibus narrant quæ alij fassi sint.

3. Si nec lictores nec custodes carcerum suggesserunt, tum ita factum est: emanauit à personis iudicialibus, quid

Sem-

Sempronia contra Gracchum effata sit, & ad Gracchum id relatum est. Iam enim & mihi his diebus à non vno narrantur, quæ hi & isti Rei confessi sint, quas denunciarint; sed & ipsæ denunciatæ, cum hæc de se audiunt, à me consilium petunt, an subsistant, an fugiant? quid mirum igitur si deinde captæ norunt in quibus accusatæ sint?

4. Lepidum nuper accidit, vt in pago quodam aliqui torquerētur in domuncula quadam, vbi foris ad rimas pueri adiacerent, atque omnia audirent: quis tum ignorauit quid de se, atq; aliis torti denunciarint? quæ puncta, atque circunstantias adiecerint? Imo in multis locis fit idem.

5. Sunt & alij modi, per quos fit, vt cum accusantibus accusatæ in nonnullis aliquando rebus congruant, quos ipsæ norunt dicere, & in particulari non possunt omnes hic adduci. Satis est hæc fieri, quæ dixi; vtinam ea Principes curent intelligere: qui id saltem hinc sat discunt, quid factum esse cogitare debeant, cum Inquisitores clamant de-

nunciatas in eadem puncta & circunstantias in quibus accusatæ erant incidisse; nam vel falsum est, vel iis modis, quos dixi, factum est.

Pro conclusione obiter insero quod nuper accidit: Excurrit ad me mulier honesta ex pago suo consilij capiendi & generaliter confitendi causa: ait se denunciatam aliquoties, hęc & ista de se dicta esse: fugere se nolle, sed redire; quod & ego suasi, quia existimabam iure capi non posse: præcipue autem angebatur, ne si caperetur, tormentis victa mentiendo se damnaret: dixi ego; non peccare mortaliter qui ita contra se mentiretur: rediit igitur in pagum suum sequenti die, & mox capitur, torquetur, dolori cedit, optimeq; ad mortem parata moritur. Ait deinde Inquisitor Sacerdoti qui eam eduxerat, viro docto, & religioso, quiq; penitus nocentem ex indiciis ostendebat, eam adhuc non fuisse condemnandam, nisi id vnum punctum accessisset, quod ad me ad duas, aut tres Leucas excurrisset; nam hanc ille plane fugam fuisse con-

ten-

tendebat, ac proinde grauissimum indicium culpæ: nec ad me scilicet mitti poterat, vt, an ita esset, intelligeretur. Ecce qui processus!

* Audi Lector: Est quod te moneam: Hoc loco enim commode lecturus videris APPENDICEM illam de Tortura, quæ infra habetur in libelli huius fine.

DVBIVM XXIX.

An tortura, cum adeo periculosa sit, ex vsu tolli debeat?

RESPONDEO, Docui supra in extirpandis ex agro Reipublicæ zizaniis ea plane remouenda esse, quæ morale & frequens periculum inuehant simul euellendi tritici. Ita ratio naturalis, ita ipse legifer noster Christus, illiusq; verborum in Ecclesia Catholica legitimi interpretes aiunt; vt negari non possit.

Docui præterea torturas seu quæstiones ita hodie administrari solere, vt reuera frequens & morale periculum ipsi

tritico minentur, quod adeo verum est, vt de facto ita sæpissime accidisse ac triticum plurimum euulsum esse iurare audeam mihi moraliter esse certum.

Quibus tanquam maiore & minore propositione firmiter collocatis, conclusio in bona forma figuræ primæ necessario infertur, *tollendam igitur penitusq́ ex vsu proscribendam esse torturam: Aut saltem ea omnia & singula corrigenda, aliterq́ moderanda, quæ hanc periculi necessitatem torturis imponunt. Alterutrum euadi non potest.*

Atque hanc doceo Principes conscientiæ rem esse, quam non ipsi solum, sed & eorum Consiliarij & Confessarij, si dissimulatione ac taciturnitate sua prætereunt, coram Iudice supremo explicatam dabũt. Nolo vt mihi credant: consulant Theologos, & inuenient in humano sanguine ludi non posse, nec capita nostra esse pilas, quas pro libitu leuiter temereq; iactare liceat, vt nunc quidam optimorum Principum non optimi Inquisitores facere videntur, cum ad leuissimum quemque suspicionis ru-

mu-

musculum ad adeo periculosas torturas prosiliunt:& quidem illos etiam in quęstiones vocant, quorum apud omnes probitatis & integerrimæ vitæ fama vel grauissimis indiciis elidendis sola sufficeret. Vbi nunc quod in iure metus torturæ ipsi torturæ æquiparatur? quodq; grauissimi auctores hunc solum incuti sufficere putant? Cur non id potius amplectimur, & non nisi seuerissimi esse volumus in re tam periculosa? Quicquid sit, ad hoc quamprimum Principes animum conferant, vt omni qua possunt & sua & suorum Consiliariorum industria, tum quæstionibus moderationem, tum innocentibus maiorem securitatem inueniant: Syllogismus quem dedi bonus est; stringit conclusio; & vel tolli quæstiones, vel absq; dicto innocentum periculo exerceri conuincit: Alterutrum horum effugere non est; viderint quid agant. Imus omnes ad æternitatis tribunal; vbi si de quouis verbo otioso explicanda ratio est, quid par est de humano sanguine existimare? Vrit me charitas,

& incendio interiore vexat, ne non omni ſtudio iis me incẽdiis interponam, quæ metuo ne ſiniſterior quis flatus etiam in immerẽtes impellat. Argumentum eſt quoddam penes me, occultum adhuc; reuelandum ſuo tempore ac loco; quo id mihi penitus perſuadeo, vt nullatenus dubitem, inter quaslibet QVINQVAGINTA ad rogum condemnatas, vix quinque aut vix duas nocentes intereſſe. Audiat vero quiſquam Magiſtratuum id manibus palpare velle, dabo operam ſuo tempore vt palpet; nam & ſupra promiſi dubio 11. ratione 8. Sed fruſtra.

NB

DVBIVM XXX.

Quæ præcipue documenta Confeſſariis Sagarum tradenda putemus?

RESPONDEO, Rogabat me nuper Sacerdos quidam Sempronius, vt quoniam videretur ad reorum confeſſiones adhibendus, breuiter inſtruerem in nonnullis, quę vtilia ſcitu eſſent. Negaui primum, & ſane cauſam dedi. Nam, mi Semproni, inquam; perſuaſum

ego

ego quidem habeo, qui Confessarij partes apud incarceratos hoc tempore in periculosissimis Sagarum causis fungi velit, officium hoc eius esse, vt medius intercedat, non inter Reos & Iudices, vt moriantur; sed inter Reos & Deum, vt qualescunque fuerint, seu nocentes, seu innocentes, saluentur; Suum sibi forum Iudices habeant, Sacerdos suum. Vel igitur officium hoc tuum facturus es, vel non facturus: si hoc posterius, nolim instruere qui quod instruendus sit amplecti non velit; si prius autem, instruere non est necesse; Illico te cura omni Iudices absoluent, ac de alio sibi prouidebunt, qui fora confundat, quæ exempla non pauca vidi: Vt proinde non sit, quod quenquam instruam, cum vel vti non volet, vel vti non poterit. Refutauit me tamen ille, cum sic instaret: Ego vero, inquit, quod officium boni Sacerdotis esse cognouero, facturus sum. Vel tum me retinebunt, vel amouebunt; si prius, fruar vtiliter instructione; si posterius, non inutilis quoque fuerit, cum id inde confirmatius euadat

quod iam ante persuadere vis, timendum scilicet, ne iniqui multi Iudices sint: quippe cum id præsumi possit, si nec conscientiis reorum nisi per imperitos, & officij sui immemores consultum velint. Itaque sequentia fere documenta sunt, omissis aliis iam tum notis, quæ maxime notari proderit.

DOCVMENTVM I. Quando audio, nunc passim ad has causas adhiberi religiosos, curent eorum superiores vt eos mittant qui Christi Domini nostri spiritu sint prediti, mites, mansueti, deuotionis laude commendati, iudicij accurati, & probatæ prudentiæ in Domino, quiq; animis hominum occupandis, pernoscendis, scrutandisq; cordium secretis, tum & conterendis peccatoribus operam & experientiam sumpserint: Non impetuosi, nec affectibus seruientes, sed omnia ad libellam rationis & doctrinæ expendentes. Curent etiam *per adiunctos eis socios diuersos* intelligere, nunquid iudicentur imprudenter, aut secus gerere? plurima enim sæpe admittunt nimis quam corrigenda.

Do-

Docvmentvm II. Confeſſarij ad carceres deſtinati poſtulent inprimis directionem à liberaliſſimo Patre luminũ, commendent deinde ei animas liberatoris noſtri ſanguine redemptas, agant denique cum reis ipſis ſuauiter & paterne, vt ad veram eas pœnitentiam adducant, ſeu reas ſe faſſæ ſint, ſeu non ſint. Nec de hoc vt fateantur eis primum facient mentionem, ſed differant, & prius in genere ea afferant quæ ciere contritionis motum poſſunt: explicent iis cum aliquo affectu & facundia Chriſtiana, qui noſter ille mitiſſimus ſit Devs, Pater miſericordiarum, & totius conſolationis, qui vel vnigenito ſuo pro nobis non pepercit. Adducatur Parabola indulgentiſſimi illius Patris, qui reuertenti filio ſuo perditiſſimo ſe in collum lachrymans infudit, & quantumuis antea peccatis filij conſtrictum pectus, in omnem nihilominus clementiam diſſoluit. Non eſſe Devm noſtrum qui Dij ſunt Gentium, qui iras ponere non poſſit: captum ſemel incredibili humani generis amore longius progreſſum, quã

vt reuocare amoris sui pacta nūc liceat: Exstare in Diuinis libris pacti æterni iuramentum eius irreuocabile per semetipsum: Quia si fuerint peccata nostra sicut coccinum, quasi niuem tamen dealbanda fore: sed & Aduocatum apud eum esse filium eius vnigenitum crucifixum, qui & nouerit figmentum nostrum, & vero causam nostram quantumcunq; grauissimis criminibus confossam, sua aduocatione erigere, sustentareq́; velit, &c.

His & similibus magno studio laborent singulos ad dolorem de peccatis concipiendum, agendamq́; seriam pœnitentiam inuitare. Neque enim negare se Legifer noster potest, vt non animos quorumcunque peccatorum, saluberrima compunctione frangant virii, quos se hominum piscatores facturum, ipse verbis veris pollicitus est: Clarissima verba sunt, & oracula Filij DEI, quibus fidem detrahere, naufragari est in fide. Hac igitur sponsione subnixi Ius suum sibi vendicent: vsurpent, datum sibi ministerium reconciliationis: redu-

reducant per contritionem, qui per vitæ licentiam à Deo longius aberrarint. Ita enim fiet, vt peccatorum vinculis attritis, mollitisq; animis per colloquia sanctorum, nihil obstet quin omne virus non solum ad sacrorũ Sacerdotum, sed etiam Iudicum tribunal facilius effundant. Hæc est enim contritionis seu pœnitentiæ natura, vt vbi in animum recepta semel est, obstinatio & taciturnitas (si modo vere Rei sunt, quod quærendum non supponendum est) habitare non possint. Optimum hoc & suauissimum torturæ genus est ad vocem soluendam. Hic artem suam exerceant Sacerdotes illi, de quibus supra cõquerebar: & si zelum Dei habent, non prius Iudices instigent ad expediendas torturas illas sæuas & sæpe nimium crudeles, quam ipsi hac sua tortura sacra vsi sint, id est, salutari de peccatis compunctione animos Reorum lacerauerint: Hic acuant ingenium, & vires suas omnes explicent, vt saxea multorum pectora diuini sermonis vi, & impetu spiritus comminuant. Nec est denique,

quod Sacerdotes probos & feruentes non paulo plus docebit, quam si Iudicum sæuitiam imprudenti instigatione excandefaciant. Nam inuehere inhumaniter in captiuas & afflictas: identidem illis molestum esse, & quasi certissimo de earum reatu iam constet, nullam eis sinere quietis partem; odiosis cognominibus lacessere: apud Iudices traducere, & similia quæ supra memorata sunt dubio 19. Non est sane quisquam in foro rabula tam hebes, qui non æque possit. At vero pertinaciam hanc talem diuina vi sermonis frangere, mollire animos, cor impœnitens compungere, nemo potest, nisi manifesto Dei spiritu instructus.

Docvmentvm III. Non probo igitur Confessarios, qui hoc primum hoc vltimum imo solum agere videntur, vt modo confiteantur rei, nil celent. Itaq; non nisi Confiteri, & Confiteri ingeminant: cæterum autem de Conuersione seria ad Deum, de dolore animi vehementi, de detestatione peccati super omnia, vix tenuiter meminerũt, nedum

vt

vt præcipuum hic conatum & sollicitudinem adhibeant quo tales actus, tam difficiles, à peccatoribus & quidem talibus, si vere rei sunt, impetrent.

Itaq; dum Confessi duntaxat rei sint, id est, omnia peccata sua ad lōgum & enucleate recitauerint, iam salua & tuta sunt omnia; iam appellant filios æternæ vitæ, iam vere pœnitentes moriuntur, quicquid tandem sit de contritione. Existimo autem ego, nisi me Theologia mea fallit, non ita facile reconciliari posse infinitam Maiestatem; sed insigni quadam opus esse sollicitudine, ad non vulgarem animi dolorem, preces, gemitus, & clamores cordis cum confessione coniungendos.

DOCVMENTVM IV. Non putant plerique expedire, vt rei antequam in foro externo causam suam transegerint, ad internum vocentur; sed suadent eo vsque hoc differri, dum in externo omnia liquida sunt, ita Delrius lib. 6. c. 1. Sect. 3. atque vsu fere ordinario recipitur.

DOCVMENTVM V. Expedit tamen, vt paulo ante dixi, per visitationes

& col-

& colloquia Sacerdotum Reos disponi ad pœnitentiam, compunctionem, & seriam ad Deum conuersionem, cum primum fieri potest: id enim profuturum scio, non solum ad confessionem sacramentalem, sed etiam profanam, quæ hac via tutius feliciusq; quam per torturas obtinebitur. Et ad Sacramentalem quidem omnino hæc compunctio necessaria est, vt præcedat: Sacramentalis enim esse non potest, nec ad salutem proficua, nisi ex præuia compunctione orta sit: illius hæc filia debet esse, aut esse non potest. Vnde rursum confirmo quod dicebam; id potius laborandum Confessario, vt conterantur Rei, quam vt fateantur. Nam fateri quid attinet, ni contriti sunt? si contriti autem, iam sponte sequitur confessio, si quidem sunt Rei.

Documentum VI. Etsi amplecteremur sententiam Delrij, docentis, licere Iudici æquiuocatione sermonis, aliove quo dolo bono reos circumscribere: id id tamen fieri à viris spiritualibus nullatenus permitteremus.

Ra-

Ratio eſt, ne miniſterio eorum, atq; ordini inuratur nota, quæ non tam facile ſeculari Iudici adhęreſcit. Scio contigiſſe, vt cum Sacerdos quidam Reo cuipiam æquiuoce promiſiſſet mitigationem ſupplicij, nec eam deinde conſequeretur; ita turbatum eſſe hac deceptione, vt vix tandem obtineri potuerit, vt ante mortem ſe extrema expiaret pœnitentiæ purgatione.

Caueat igitur confeſſor, vt aliter, quã fidelem Chriſti imitatorem decet, in hac re ſe gerat; ne ſe deceptum eſſe quiſquam merito queratur ab eo, quem Dei fuiſſe loco agnouit.

DOCVMENTVM VII. Omnino autem dedecet, ſi viri ſpirituales, vt nonnullos audio feciſſe, ſuggerant Iudicibus torquendi modos, niſi forte mitiores. Lictorum hoc non Sacerdotum munus eſt.

DOCVMENTVM VIII. Sed nec decet, ſi tormentis palam interſint & ſpectent, vt bene monet Delrius lib. 6. cap. 1. ſect. 3 propter irregularitatis periculum, vt ipſe ait, & ſcandalum. Sed interim tamen

men non video, cur non alicubi ex occultò ea arbitrari per rimam, aut fenestellam possint. Ratio: nam aberit & irregularitatis periculum, & scandalum cum nemò sciat: & vere proderit, vt quam cruda & periculosa ea res sit, ipsi suis oculis vsurpent. Quod si concilium Antisiodorense Can. 33. vetat Presbyteris ac Diaconis *ad Trepalium stare; vbi Rei torquentur*, id explicandum puto; vt vetet stare palam.

Docvmentvm IX. Imo vniuersim non plane negliget prudens Confessarius, vt scire saltem ruditer laboret, quã rite iudiciales processus instituantur. Ratio est; tum vt secundum ea prudentius possit cum reis in foro conscientiæ procedere; tum & Iudices, si opus esse videretur, officij commonefacere. Ita nuper totidem verbis religiosi cuiusdam ordinis Visitator monuit suos, qui ad carceres itarent, in Epistola quadam encyclica, quam quidam eius ordinis religiosus mihi monstrauit.

Docvmentvm X. Displicuit mihi nuper Confessarius, qui primo suo in carcerem

cerem ad quampiam aditu, vt eam tantò melius ad confeſſionem adduceret, denunciabat ei, concluſum eſſe apud Iudices de eius morte, faceret igitur officium. Præclara vtique beneuolentiæ captatio! Exiſtimo enim Sacerdotem dedecere, vt cuipiam mortis nuncium afferat, neque id aptum eſſe medium (niſi forte in plane impœnitentibus ac deſperatis, quibus alia non profuerunt) ad recte hominem Deo conciliandum; cum habeam experientia, pleroſque, aut ſaltem multos, etiam alioqui ſtrenuos viros, audita mortis denunciatione, ita vehementer conſternari, vt ad adeo præclaras mentis functiones ſint inhabiles. Triſtia igitur alios nunciare ſinant Sacerdotes: Ipſi ea afferant, quæ conſolationi eſſe poſſint.

Documentvm XI. Laboret autem prudens Cōfeſſarius, vt reorum animos ſibi potius arctiſſime deuinciat; quod fiet, ſi declaret venire ſe, non vt Iudicem, ſed Patrem, qui perſonam acturus ſit paracliti, in ſpiritu Filij Dei. Explicet igitur quid inter Sacerdotum & ſecularium

rium Iudicum officium,&intentionem intersit: Apud hos,si qui reus sit,de pœnis agi: apud illos, de condonatione; Non esse igitur quod metuant, quin omnem animum penitus aperiant, & quicquid angat,explicent: agant secum fidentissime: non suspicētur quicquam fraudis,non diffidant:se monstraturum esse eis affectum eum,quem fidelissimus pater amantissimis suis pignoribus vnquam possit: Condolere vero & compati eorum miseriis: sed & tangi dolore cordis intrinseco, non secus, quam si propria res agatur: Quod si eos adiuuare qua ratione posset,non dubitaturum proprio sanguine subuenire: atque igitur, non parum sibi ægre esse, quod id non liceat, nec nisi soli animæ prodesse possit. Et nunc, huic sane omni studio consulturum: nunquam vero se eas deserturum, sed vtcunque res cadant, affuturum ad extremum articulum; erecturum animos,additurum spem & robur ne concidant, aut abundantiore tristitia absorbeantur; & id denique omnimodo acturum vt queri nō possint,

vl-

vllum sibi defuisse consolationis genus. Hæc enim & similia, quæ fidelitatem & Apostolicum spiritum sonant, si proposuerit; mirifice sibi reos astringet, vt ad hunc velut charitatis funiculum, seu habenam duci se sinant quo libeat, prout sæpe sum expertus.

DOCVMENTVM XII. Potissimum vero eos securos reddat etiam stipulata manu, & si opus sit, iuramento apposito, quicquid secum vtpote cum viro spirituali etiam extra confessionem locuturi sint, ne verbulum, quod ipsis nocere queat, seu quod nolint, ad externi fori Præsides foras effluxurum.

DOCVMENTVM XIII. Imo & iuuerit distincte addidisse: quod quicquid secum agant, id nec si maxime nocentes sint, obesse eis possit; nec si maxime innocentes, prodesse. Sibi enim nullum cum Iudicialibus personis in his causis commercium sermonis esse; nec illos Sacerdotibus in his quicquam credere, aut audire; sed iuxta propria Iura & ordinem procedere: tãtum igitur se inter reos & Deum posse mediũ intercurrere;

& quicquid fiat de corpore, id efficaciter agere, vt ſpiritus ſeruetur, & ad illa domicilia perueniat beatorum, quæ cum Dei filius pœnitentibus pollicitus ſemel ſit & mercatus à Patre, iure iam ſuo repeti poſſint à peccatoribus omnibus, etſi alte demerſis. Ita dum nec obeſſe, nec prodeſſe niſi quoad animam eis poſſe perſuaſerit, quæ ſecum ſecreto communicent; obuiabitur tum iis, qui vt à Confeſſario iuuarentur innocentes eſſe vellent, tum iis, qui & nocentes eſſe mallent ne proderentur, & ad torturas reducerentur. Nam

DOCVMENTVM XIV. Doceo Confeſſarios vt *certiſſimò* ſciant, *plurimos* eſſe, qui etiam in ipſo ſacramento nocentes ſe, cum non ſint, fateantur: (vt ipſe ſæpius, & alij mecum religioſi viri manifeſte nos ipſos conuicimus) idq́; ideo; vel quia importuni Sacerdotes ſunt, quorum impetum aliter euitare non poſſint, de quo repete dicta dubio 19. vel ne, quod dixi, in quæſtiones repetantur. Sic enim ſimpliciores multi exiſtimant, oportere Sacerdotes quæ quomo-

modocunque à reis audiant, personis iudicialibus referre, atque ob hanc ipsam industriam eos ad se expiscatum mitti: nec, nisi difficulter, quidam in cõtrariam sententiam reflecti possunt, maxime cum & id eis persuadeant lictores; dum verentur, ne quo modo sibi prædæ elabantur, si quid reuocent apud Sacerdotes. Miseria hæc est oppido notanda, & inscitia iuuenum Sacerdotum lachrymis deflenda. Atque ego quidem qui sic in sacramento mentiti sint, damnare non ausim: quin potius excusari posse nuper docui; ob simplicitatem, perturbationem, & similia. Verum tamen, quod & non reuocent quos complices nominarunt, & vehementiori hoc conscientiæ scrupo pressi maiore cum dolore (quem quo tectiore causa, eo feruentioribus pœnitentiæ signis apud Deum contestantur) decedant; atque hinc fiat, vt tanto confirmatius & ipsę tam eximie pœnitentes, & alię ab eis denunciatę reæ habeantur, minusq; exinde dubitet Germania, quin maleficis sit plena, res hæc admodum conuulsa

&abrupta eſt. Vt neſciam, quid ſatis plã-
gam. Porro cum vt dixi, multi metuãnt
vel ex ipſo Sacramento prodi; quid mi-
rum, ſi quãdo extra illud cum iis Sacer-
dotes agũt, plures ſunt qui id formidãt?
Itaque mihi conſtat, nonnullos etiam a-
lias prudẽtes viros magiæ falſo inſimu-
latos & captos, tum ob eum metum quẽ
dixi; tum quia nihilominus de ſe actum
videbant, nec vllam ſolidam Sacerdo-
tum accedentium conſolationem ſpe-
rabant, ideoq; præ deſperatione & ſto-
macho loqui amplius pro ſe dedigna-
bantur; tum quia alia ratione declinare
nonnullorum importunitatem non li-
ceret, non aliter quam pro reis ſe apud
quoſcunque extra confeſſionem geſſiſ-
ſe: ac cum vlterius multa rogarentur, o-
mnia conſequenter annuiſſe, & finxiſſe,
quę cœpta ſemel fabula exegiſſet. Qua-
re cum hæc ipſa deinde ſpirituales illi
viri ſimpliciſſimi paſſim ſpargerent, &
hinc criminis huius contagionem mire
exaggerarent, quid poterat fieri aliud,
quam ita omnes in concepta ſemel opi-
nione de multitudine maleficorum
con-

confirmari, vt nemini iam sano de ea dubitare inposterum liceat? Longum nimis sit, si hic exempla inseram Sacerdotum illorum, qui ita turpiter decepti & se & alios miris & grandibus inaniis impleuerunt.

Itane vero inter eos, etiam religiosos & Apostolicos esse viros qui versati eum reis multum sint, atque hæc nondum deprehenderint, sed iam omnia se tenere putent, si modo rei eis crimen, seu intra seu extra sacramentum, vere seu falso fassi sint? Vbi nunc ergo Euangelica illa prudentia serpentina? vbi gustus ille sanctorum, quo & gustari quasi innocentia quorundam posset, etsi alia vnde colligeretur deessent? Vbi illud Apostoli, quod aiebat, *quoniam spiritualis iudicat omnia*, 1. Cor. 2. 15.? An non amplius distributiones huiusmodi gratiarum in Ecclesia sunt? Væ Confessariis qui committere se rei periculosæ audent, & non plurima cogitatione omnia versant, ac creberrimo gemitu dies noctes Deum pulsant, ad obtinenda consilij & scientiæ dona.

Quicquid ſit, animaduertat diligenter Confeſſarius. Et cum non àliter apud reos egerit, quam induta perſona Chriſti: cumq́; eo ſolum reos adduxerit, vt ipſi plane confidant, admiranda quędam ſenſim diſcet, quę adhuc ignorat. Gratias mihi non pauci Sacerdotes egerunt, quod hac vna via apertos ſibi in multis oculos fuiſſe experti eſſent, cum prius neſcio quo impetu rapti aliter omnia exiſtimaſſent.

DOCVMENTVM XV. Non ſolum autem reos ſecuros reddat de taciturnitate ſua Sacerdos, verum etiam reipſa eam ſeuere colat: Ita vt neque quæ extra confeſſionem cum eis agit, temere foras exportet: Id quod ante citatus Viſitator omnes ſuos in dicta epiſtola diſerte quoque admonuit: Et quidem omnino prudenter. Nam rationes iſtæ ſunt:

I. Sic ſæpe incauti quidam, dum conſulere captiuis volebant, nouam eis torturam cauſarunt.

II. Irregularitatis ſæpe periculum eſt, cum facile garrulitate ſua, aliove ſigno, mor-

mortis ſententiam efficaciter promouere poſſint. Sunt enim Iudices plerique, vt ipſe annotaui, & monet quoque Delrius, qui id agunt, vt à Confeſſariis ſignum aliquod captent, quo captiui conſtantes, id eſt, nocentes, innuantur: quod vbi furtim incautis abſtulere (quanquam nunc ſuffurari tale quid non ſit opus, cum paſſim inſulſi Sacerdotes (abſit verbo iniuria) ipſi ſponte perfluant rimarum pleni) tum demum abrupta vlteriore hæſitatione ad condemnandum accedunt: Quo pacto gloriantem nuper Iudicem audiebam, cum diceret: ſe vero ne impingat, in neminem adhuc hactenus capitali pœna animaduerti iuſſiſſe, niſi quem prius à Confeſſario intellixiſſet in culpa verſari: ſatis innuens quam *efficaciter* ad reorum cõdemnationem Sacerdotes concurrerent. Placet Sacerdos ille, vir mihi amicus, quem cum Iudices ſubinde rogant, maneat ne hæc vel illa conſtans, ſic enim loquuntur, reſpondere ſolet: Ego vero, inquit, vt quod res eſt dicam, an conſtans ſit nec ne, an fateatur nec

ne, an nocens ſit nec ne, ſane neſcio, neque curo: nam talis an talis ſit, ad me non ſpectat, ſed ad Iudices: Id autem ſpectat, vt qualiſcunque tandem fuerit, nocens an innocens, bona an peſſima, ad cœlum eam ducam: id quod Deo adiuuante pro meo munere me facturum ſpero: de cætero quid me affligam & mittam falcem in meſſem alienam? Ita ille: ſed ni valde ſuauiter & modeſte fiat, offendi Iudices ſolent.

III. Periculum eſt, ne reueletur interdum ſigillum Sacramentale, aut ſaltem reuelari videatur, quod omnino omnes maxime cauendum clamant: neque enim populus diſtinguit quid intra, quid extra confeſſionem acceptum ſit. Vt mirari ſane ſubeat religioſi illius nuperam prudentiam, qui cum eſſet ordinarius reorum Confeſſor (nec de loco, nec de perſona rogare volui) publice de ſuggeſtu in magna populi concione pronunciare auſus eſt: non eſſe quod Magiſtratus vereretur in Sagas acerrime procedere; ſibi enim certiſſimo cōſtare, nullā adhuc eo in loco ad ſuppli-

cium

çium ductam esse, quæ culpa vacauerit. Sic ille. Mihi autem scire lubet, vnde id ei tam certo constiterit? An quia iudicio publico damnatæ erant? Sed id scilicet non æque populo erat notum, nisi & sibi hoc constare concionator diceret? Amplius aliquid voluit dicere, & maiori certitudine rem firmare: Sed hæc ipsa maior certitudo vnde erat? An extra an intra confessionem hausta? si intra, vbi nunc tandem tam sacrosancti secreti ratio est? si extra autem, cur id additum nō fuit, & occursum suspicioni, ne id dicere sic affirmate Confessarius non videretur, nisi quid altius certiusq; quam communi modo cognouisset? Itaque non parum scandalizatus esse populus dicitur, cum solum hoc sacrosanctum Confessarij nomen multorum iudicia insigniter & merito irritasset. Non tam ipsum ego Confessarium hunc miror, quam religionum Superiores, qui hos tales in res difficiles exponunt, quos qua sint iudicij inopia iam tum vtique exploratos habent, aut habere debent. Certe hunc ipsum hominem eo intelli-

gebam iudicio & capacitate inter ſuos habitum, vt in ſtudiis ſuis progredi ob ingenij hebetudinem non potuerit: ſic enim auditores eius deinde veſtigauerant & mihi narrabant. Qua ille igitur prudentia & iudicio cum reis verſatus ſit priuatim, qui ſic publice exiſtimationi ſuæ parum noſſet proſpicere, iudicet meus lector. Sed nimirum, ni hos tales adhiberemus, qui importunitate ſua nimia reos cogerent, vt tandem victæ tædio ad redimendam vexam fateantur quod iſti per fas & nefas volunt, (ſic enim ſolitum fuiſſe eum concionatorē, de quo dixi, audiebam) deeſſent Germaniæ qui inflarent credulitatem Principum de multitudine Sagarum: Quaſi vero (quod nuper Iudici cuidam experiundum obtuli) vlla tam innocens mulier eſſe poſſit, etiam quæ omnia lictorum tormenta illuſerit, quam non ſuperare huiuſmodi importunitate, & agendi ratione velim, vt ream ſeſe tandem apud me cōſtituat, ſi id intendam. Sed prohibeat me Deus. Porro imperitos huiuſmodi Principes audiunt, & ſequun-

quuntur: cum tamen quidam diceret, sibi difficile non fore, in eo ipso loco, quo is homo iactabat innocentem periisse nullum, ostendere periisse plures. Sed ne tale quid vnquam à quoquam ostendatur, abunde cautum est, quod qui id moliri incipiat, suspectus fiat, aut indignationē Magistratuum incurrat. Ingeniosissimum vero hoc Inuentum est inter omnia, quæ in hoc quidem genere habet orbis: nam ita omnis via præclusa ingeniis est, ne obscurissimis causis libere inferre lucem possint; quod notandum est.

DOCVMENTVM XVI. Quæri possit, quid faciat Confessarius, si (quod impossibile non est, vt vide apud Tannerum) ex confessione vel aliunde, cuiuspiam innocentiam cognouerit? An indicabit? Posset, si indicet, periculum enasci reuelandi sacramentalis sigilli, dum scilicet alios quoque audiens, de illis taceret: nam innueret tacendo, hos igitur non esse qualis prior: Quod si periculum hoc absit, quia V. C. alios non audit, &c. atque etiam putat non frustra apud

apud Iudicem ſe laboraturum, nec cauſaturum reo noua tormenta, nec aliud aliquod incommodum ſecuturum, vt ſcandalum magnum populi, &c. non video, cur non modo non poſſit, ſed debeat conari vt ſubueniat; ita enim charitas iubet, & ita Scriptura: *Erue eos*, inquit, *qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes*, Prouerb. 24. 11. Caueat tamen ne innoteſcat aliis reis, Confeſſarium pro innocentibus intercedere, ne occaſionem ſumãt hinc ſacrilege confitendi, vt ante monui docum. 13. Caueat quoque ne contra Iudices quicquam agat aut dicat, ſeu ante ſeu poſt mortem reorum, quod eos infamet, aut iudicia publica perturbet: Si quid erit, id non apud alios, ſed ipſos proferat, & moneat: cum hoc vtique Apoſtolicos viros non dedecere dicat Apoſtolus, cum ait: *An neſcitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia?* 1. Cor. 6.

DOCVMENTVM XVII. Nec minus quæri poſſit quid agendum, cum quis alios innocentes denunciauit tormentis coa-

ctus? Res intricata: sic tamen dicendum: seu grauiter peccatum sit, siue non sit, quod quis tantis tormentis victus, innocentibus culpam afflauerit; hoc tamen certum est, teneri eum vt id reuocet *quam efficaciter possit*. Cum autem Iudices nihili faciant (Quam recte ipsi viderint, & tu vide infra dub. 40.) reuocationem eam, quę fit à reis post latam sententiam prope mortem; tenebitur vt reuocatio sit efficax, reuocare tempestiuis ante latam sententiam; & hoc quidem iuxta communem sententiam, etsi metuat seu prouideat se ad pęnas reuocandum: quia in pari sui & proximi necessitate rationem potius habere debet innocentis cui fecit iniuriam dum eum falsa accusatione inique læsit.

Docvmentvm XVIII. In hoc vero casu, si Titius ob apprehensionem pœnarum adduci non potest, vt sub tanto discrimine palinodiam canat, difficultas existit: dicam quod sentio: Nam

1. Inprimis; quid si dicat Titius; reuocationem quam immediate ante mor-

mortem ablato tormentorum metu facere palam cupiat coram populo, merito sufficere, quippe quæ æstimatione prudentum maximi sit momenti; ac proinde de se efficax? quod si vero vitio Iudicum inefficax sit, ac proinde delati non eximantur, id Iudicibus, non sibi imputandum.

2. Deinde; quid si Titius tempestiue in carcere reuocationem faciat, seu voce seu scripto coram Sacerdote suo, & altero adhuc teste: atque hic postea cum euanuit tormentorum metus, id est, vel immediate ante, vel post Titij mortem, reuocationem hãc exponant à Titio pręsenti animo in conspectu Dei & testium factam? an non hæc saltem sufficiens & valida censeri debet? & si nondum admittere eam Iudices velint, excusatus apud Deum Titius est, & illi si contra denunciatos procedant, iniqui homicidæ sunt?

3. Denique; quid si clare ostendam Titium fecisse, quod in se est, & quicquid tandem ab eo postules, non tamen futurum, vt semel accusati vlla re-

uoca-

uocatione exculpentur? Nam quid Titium vis facere? An reuocare tempestiue apud Iudicem, & reductum in quæstiones, eas constãter elidere persistendo in reuocatione, vt habet sententia communis, & paulo ante dixi? sed hoc frustra: nouit iam imbecillitatem suam, scit certo futurum, vt quæstiones eas non toleret, vti nec priores tolerare potuit: Rursum igitur dolori cedet, & reuocationem suam damnabit: ac sic redibitur quo prius, in easdem miserias: imo tunc tanto amplius accusati habebuntur nocentes.

Pœniteat igitur, & Deo commendet, & reuocet iis modis quibus potest, & dixi. Si Iudices id non curant, ipsi viderint. Id vero dolendum vehementer, quod cum plurimæ metu repetendorum tormentorum non audeant reuocare denunciatas, valde exaggerent Iudices, has vtique certissimo nocentes esse, *cum tam multæ pœnitentes super eis mortuæ sint*: quis enim hæc audiens vim magnam non putet in his locutionibus inesse? Et tamen quæ vis insit, ex

ex dictis ſatis patet, & infra adhuc patebit.

DOCVMENTVM XIX. Proderit porro Confeſſariis reorum, totum hunc noſtrum commentarium non oſcitanter legiſſe, & quæ dicuntur, coram Deo ſæpius *cum aliqua mora* expendiſſe. Ego id cum iuramento depono, *me quidem nullam hactenus ad rogum duxiſſe, de qua omnibus conſideratis prudenter ſtatuere potuerim, fuiſſe ream*. Idem ego à duobus aliis accuratis Theologis audiui; Neque non omnem tamen Induſtriam adhibui, qua ad veritatem penetrarem, vt dixi ſupra dub.11.rat.3.

Dicam aliquid, quod audire cupiam quicunque aures audiendi habent, maxime vero ſacratiſſimum Imperatorem, Principes, eorumq; Conſiliarios: Fingatur enim de induſtria atrociſſimum ali-
NB quod, exceptum crimen quo noceri ſibi vulgus apprehendat, atque eius deinde diſperſa fama in id Inquiſitores ſeſe accingant iiſdem viis, quibus nunc in maleficia: Aio ſane; ſi in Germania paulo poſt pauciores erunt eius criminis

rei,

rei, quam nunc magiæ, sistam me summo Magistratui & in flammas viuus iniiciar. Atque ego quidem si his ipsis verbis vtentem audiam vel ignorantissimum de plebe, vereri sane incipiam, ne non sine magnis causis quas ipse norit, sic loquatur: & ad minimum reflexa mente hæream, & meditatione aliqua dignum putem, quod homo rationalis non plane mente deiectus, sic confidenter, cum pacatus esset, ausus eloqui sit.

DVBIVM XXXI.

An ante torturam mulieres per lictorem tonderi conueniat?

ANte quam respondeam, oro lectorem verecundum, vt dicere cum aurium eius venia mihi liceat, quod & facere sine pudoris venia liberrime iam alicubi solent. Cum enim quæstionibus seu torturis admouenda quæ rea est, seducit eam primum in locũ proximum infamis lictor, & non modo capite & axillis, sed & qua parte mulier est, accurate detondet, aut admota facula adurit.

Causa est, ne quid implicitum sit recularum magicarum, quibus ad tormenta induretur. Igitur

RESPONDEO, Id nequaquam conuenit. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Fœdum est id & spurcum, quod Christiana & Euangelica puritas meminisse non fert.

RATIO II. Coniunctum est cum periculo peccandi in homine turpi & obscœno.

RATIO III. Obnoxium est illusionibus & fœdissimis tactibus incontinentium scurrarum, præsertim cum quidam scriptor, quod miror, nonnullibi suspicionem moueat, an non aliquid etiam huiusmodi recularum magicarum secretius absconditum sit: videlicet ne non habeant quod prætendant infames scurræ, si lubeat eis profundius lasciuire.

RATIO IV. Pernimium graue est sexui natura verecundo, qui non raro mori malit, quam coram infami nebulone sic enormiter depudêre.

RATIO V. Frustra etiam suscipitur, cum

cum & contra, maleficia alia pia remedia vſurpari poſſint, nec ea noſtro tempore in detonſis vnquam reperiantur quæ iſti quærunt. Quod ſtupeo nondum hactenus nos aduertere, ſed æque cæce progredi, &, quod horret animus meus meminiſſe, etiam ipſos *Sacerdotes* & quidem ſub *Principibus Eccleſiaſticis* lictorum forfici ſubmittere.

Ratio VI. In locis aliis, vbi ea conſuetudo non eſt, non ſane pauciores pyræ fumant, nec minus potens ſine hoc tam fœdo procemio tortura eſt: Vt omnino exiſtimem libidinoſiſſimorum ſcurrarum hoc inuentum eſſe, non honeſtiſſimorum Iudicum: qui ſi quando raſuram hanc omnino neceſſariam arbitrati eſſent, non niſi intra eundem ſexum pudendæ rei adminiſtram quæſiuiſſent, prout exemplum habes apud Damhauderum praxeôs criminalis c.37 Vbi, cum ita neceſſarium viſum eſſet, adhibitæ tonſtrices ſunt.

Ratio VII. Quinimo ne hoc quidem fieri conuenire, hæc vna & ſola ratio merito euincat, quod antiquam hone-

statis laudem Germanis peculiarem sane effundimus: quę sola causa sufficientissima est visa autoribus Mallei, qui Inquisitores hæresum in Germaniam olim à Pontifice missi, nunquam vti hac rasura voluerunt, eo quod intelligerent in Alemanniæ partibus (sic enim loquuntur) rem eam plurimum inhonestam censeri, licet vt aiunt in aliis regnis id fieri Inquisitores mandarent. Pudeat Germanos nos, si quæ tunc erat peculiaris Alemanniæ verecundia, nec hanc Inquisitores illi alias seueri confundere ausi sunt; nos deniq; nunc nequissimorum scurrarum libidini prostituimus. Attendant Iudices quid velim: Ego enim detondendā huiusmodi à nequam scurra raptim constupratam audio, tum mox compendio facula depilatam.

Dvbivm XXXII.

Quibus de causis ad torturam procedere liceat?

RESPONDEO, Ante omnia id maxime curandum erit, vt quando tam peri-

periculosa & acerba tortura est, non nisi grauibus ex causis, id est præmissis indiciis admodúm vrgentibus, quæ reum velut obruant, ad torturam veniatur. Indicia vocantur à Iurisperitis ea omnia ex quibus colligi potest Titium V. G. crimen commisisse. Ea triplicis generis constituamus: *Magna, Maiora, Maxima*, videamusq; quæ ad *Capturam*, quæ ad *Torturam*, quæ ad *Condemnationem* requirantur.

I. Ad CAPTVRAM requiruntur *magna*. Ratio est: nam ex paruis causis quempiam in non paruum incommodum, qualis est captiuitas, coniicere, cum æquitate simul & charitate pugnat. Ex quo sequitur, quod prout vel ex personæ dignitate capiendæ, vel aliunde captiuitas grauior redditur, ita etiam maioribus indiciis opus sit. Hic passim grauissime peccatur.

II. Ad CONDEMNATIONEM requiruntur *maxima*, seu vrgentissima, luce meridiana clariora, quæ plenæ probationes sint, id est, ita probent, & vndiquaque satisfaciant, ac plane reos ceu

demonstratione quapiam legitime cõuincant: adeo vt si illa habeantur, tortura opus non sit, imo nec adhiberi debeat, vt communiter docetur. Vide Clarum l.5.q.64.n.5. & Farinacium q.37.n.5. Atque hæc non tam solent appellare indicia quam *probationes* per excellentiam, vt vide subtiliter distinctum apud Farinacium loco citato: qui tamen cum ibidem inter indicia luce meridiana clariora, & probationes luce meridiana clariores distinguit, nimis subtilizat & sine causa.

III. Ad TORTVRAM magna non sufficiunt, cum multis modis grauior sit quam captiuitas, maxima autem seu probationes plenæ non requiruntur, sed sufficiunt & requiruntur quæ *maiora* diximus, adeo firma & clara, ac *pene certa*, vt merito prudens quisque iis multum fidere possit, vt communiter omnes tradunt: appellantur hodie probationes *semiplenæ*, melius tu *fereplenas* dixeris; id est, quæ ita probant, vt non plane conuincant, valde autem ad probationem plenam accedant, qua-

quasi luna cum ad lucem integram vltra sui dimidium aspirat: ita vt *fere*, seu *quasi* moraliter certum sit, ait Lessius cap.29. dub. 17. nu. 151. ipsum autorem esse, qui huiusmodi probatione vrgetur, nihilq; deesse videatur ad plenam certitudinem, quam *sola* rei confessio. Verba legis sic habent: *Ad tormenta seruorum ita demum veniri oportet, cum suspectus est reus, & aliis argumentis ita probationi admouetur, vt sola confessio seruorum deesse videatur*. Ita lex 1. ff. de quæst. ad quam vide Mynsingerum. Lege etiam pro nostra responsione Prosperum Farinacium q.37. n.3. plures citationes legum & autorum nos omittere solemus, ne lectori molesti simus.

Illud tamen hic notandum est, quod indicia ad torquendum non solum esse debent qualia diximus, quæ virum cordatum moraliter *fere* seu *quasi certum* reddant; sed etiam debent esse *plene* & *concludenter* in suo genere per duos testes legitimos probata, secundum glossam singularem & ordinariam in l. final. in verbo vel indiciis, C. familiæ

ercifcundæ, quam gloſſam cum Bartolo, Baldo, Saliceto, & pluribus aliis ſequitur Farinacius q.37. num.17. & ſeqq. ita vt ſit ſententia penitus recepta, & in Iudiciis ac ſcholis canonizata, vt dicit Brunor. à Sole in ſuo conſ. crim. nu.111. ex Alci. in conſ.465. num.1. Quod ſane & in atrociſſimis ſeruandum, recte monet Maſcardus in tract.de prob.l.1.concluſ.462. n.18. & Farinacius loco citato, ac facile colliget lector ex iis quæ nos infra dicemus dub.37.

DVBIVM XXXIII.

Cuius ſit arbitrari quæ indicia in ſpecie talia ſint vt pro fere plenis probationibus haberi poſſint?

RESPONDEO, Cum vna generalis hac ſuper re dari regula non poſſit, quæ indicia in ſpecie torturæ viam aperiant, id eſt, fere-plenæ ſint probationes, ſunt qui velint id ad cuiuſque Iudicis arbitrium pertinere. Ita Brunus in tract. de indiciis & tortura p. 2. q.3. ſed tantam Iudici in re ardua concedi licen-

licentiam, periculoſum videtur Mynſingero in l.1. de quæſtionibus: & merito, neque enim ignotum eſt, quos ſæpe Iudices habeamus. Lege Tannerum Theol. tom. 2. diſput.4. de Iuſtitia q.5. vbi ad longum egregie oſtendit, quam periculoſum ſit, in his cauſis multa Iudicum arbitrio permittere. Exiſtimem ergo ſequendam eſſe laudabilem quorundam iudiciorum praxin, quæ indicia huiuſmodi vnius & alterius Academiæ examini ſubmittunt, earumq́; ſententiam amplectuntur, neminem vt in equuleum coniiciant, cui non illæ torturam decreuerint. Tutius eſt id in re periculoſa, cui nulla ſat magna adhiberi diligentia poteſt.

Dices, Res hæc nimiæ operæ ac ſumptuum futura eſt, nimiumq́; retardabitur curſus in zizaniis his euellendis, ſi ad quamlibet torturam Academiarum iudicium ſit requirendum.

Resp. I. Non opus eſt requirere ad quamlibet in particulari, cum multæ iiſdem indiciis nitantur, & ex paucis de multis pariter iudicari poſſit.

Resp. II. Quid tum autem etsi mora aliqua iniicitur processui, dum tanto tutior euadat? An igitur moram malunt aduersarij quam periculum vitare? Sententia erat Christi, vt supra visum est, ad euitandum periculum omnino abstinendum ab euellendis zizaniis esse, nedum sistendum subinde, & tardandum. Quid autem operam ac sumptus causamur in re tanta? an vllibi autem hæc melius, ac tutiore conscientia sumuntur, quam cum agitur de tollendo periculo à corpore, vita, ac fama innocentum? An plane igitur & simpliciter procedere, vrere, cremare isti volunt, seu id periculose fiat, seu non fiat? Ego vero sic existimabam, hunc esse genium Christianæ legis, vt gauderent potius, cuperentq; Iudices paucissimos reperiri nocentes, quam id agere atrocissimis expeditissimisq; tormentis, vt quam paucissimi innocentiam tueri possint. Nouit Deus, si non istud tandem erit sub specie Iustitiæ terrarum orbem interficere. Audiebam nuper vocem ab Inquisitore non tamen cali-

calidiſſimo, ſed quem hoc tempore vel tepidum eſſe plerique omnes fatebantur; quæ, vt verum fatear, non parum mihi diſplicebat, vtpote ex qua facile ad Iudices alios calidiores argumẽtum ducebam. Cum enim ſic familiariter in hanc materiam ingrederemur: Fateor, inquit, deberent quidem hæc talia moroſius tractari & expendi, deberent ventilari, & diſceptari, deberet etiam dari ſufficiens ad defendendum & agendum tempus, ac ſimilia. Sed tum ſane progredi non poſſemus: ſatis, quod hęc hodie ſit praxis, nolumus ſic ſcrupulari. Sic ille: Itaque hoc innuebat, ſi facerent Inquiſitores quod deberent, non ita crematuros eſſe, vt tamen igitur cremarent, curandum eis eſſe, ne quomodo facerent quæ deberent; perinde ac ſi ſic diſcurras, ſi oculos aperirent homines, videre poſſent; ne igitur videre poſſint, vt ne oculos aperiant curandum erit. Præclara res! Et tamen tum Inquiſitores, tum ſummi Magiſtratus in altiſſima conſcientiæ pace ſedent, & exporrectis pedibus dulciſſimos huiuſ-

modi

modi suorum Officialium discursus audiunt: applaudentibus interim etiam spiritualibus viris quód insigni zelo Germaniam expurgent. Hoc siquis deploret, & audiri postulet, ac cum ratione & sine præiudicio rem altius discuti optet, an tot vbique sint Sagæ quot putantur?. is repellitur & suspectus fit, atque in equuleum mitti dignus est. Exundat mihi sanguis, cum iterum occurrit memoriæ, atque iterum hodie nominari audio iniquissimos illos Inquisitores, qui, vt supra retuli dub.9. rat.8. religiosissimum Theologum Tãnerum in equuleum mittendum dicere ausi sunt, quod prudentissime de processibus contra Sagas scripsisset: Hoc vnum ex eorum indiciis est ad torturam. Nec culpari poterunt cum facturi sint discursum paulo ante positum: Nam deberemus quidem, inquient, talibus viris non ita leuiter torturam adiudicare, verum ni faceremus; sed ad Academias primum curreremus rogatum, non posset contra eos expedite procedi: Ita hic discursus omnia excusat.

Lice-

Licebit igitur Inquiſitoribus, quod volent.

Et quis mihi det vt Inquiſitor fiam? mox in omnes Germaniæ Magiſtratus, Eccleſiæ Prælatos, Canonicos, & Religioſos inquiram; facile ſtruam calumniam aliquam: ſi defendere ſe volent, non audiam, coniiciam in neruum, torquebo exquiſite, cedent pœnis, & ecce, inclamabo, vbi malefici latebant! quam hoc occultum crimen eſt! quam tecte ſerpit! Quis me autem iure reprehendet, quod male proceſſerim? dicam enim: niſi ita mihi licuiſſet, iam ſane expedite procedere non potuiſſem nec cremare; vt igitur expedite procederem & cremarem, omnia licebant. Neſcio in quæ tempora deuenimus: nullus iam ſubuenire Germaniæ niſi magnus Cæſar poteſt. Ad hunc ſupplices accedant qui premuntur; neminem is ab ara Iuſtitiæ repellet. Legat is catalogum indiciorum ex quibus paſſim ab Inquiſitoribus nonnullis proceſſum eſt, cum & futilia eſſent, & ridicula, & nec ſat probata, tum autem & accurate refuta-

ra: & vel omnino fallor, vel ingenti animo exurget, vt iniquissimorum processuum libertatem castiget. Quanquam, vt hoc obiter notem, quis scire potest, quidnam rei ad indicia sibi proposita responderint; & quo pacto refutarint, cum hæc non perscribantur? vt notaui dubio 18. Corollario 15. Et hoc scilicet est quod Iudices Academiarum iudicia subterfugiunt, ne accuratiores in actis suis notandis cogantur esse, neve plurimæ se satis purgasse pronuncientur.

DVBIVM XXXIV.

An sola fama, non aliis claris & firmis probationibus suffulta, ad torturam indicium det?

RESPONDEO I. Non dat. Ita Iulius Clarus sententiarum lib.5.q.21.n.1. cum omni sententia Doctorum, quos non paucos citat; nos more nostro omittimus. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Axioma est Iuristarum & Theologorum, quod fama in criminalibus non probet; sed se habeat instar

ac-

accuſatoris tantum. Vt igitur non poteſt torqueri quis, ob ſolam accuſationem, ni accuſator aliquam afferat probationem, ita ſimiliter &c.

RATIO II. Fama ſuppeditat Iudici aliam rationem cognoſcendæ veritatis, nempe per Inquiſitionem, inquit Leſſius de Iuſt. & Iur. cap. 29. dubitatione 17. n. 156.

RATIO III. Fama eſt indicium valde remotum à delicto, itemq; valde fallax, vt quotidie experimur, inquit Clarus loco citato, & Farinacius q. 47. cum iis quos citant: *debent autem indicia ad torturam*, verba ſunt Farinacij, *non ſolum eſſe veriſimilia, grauia, vrgentia, probabilia, ſed etiam certa, clara, &c.* Vide quæ nos ſupra dub. 32. vbi diximus debere eſſe talia, quæ rem fere indubitatam, & quaſi certam reddant.

RESPONDEO II. Adeo aũt verum eſt, non ſufficere ad torturam famam ſolam, vt etiam hodie in crimine Magię ſufficere non poſſit iuncta aliis, niſi iſta alia per ſe ſufficiant: cum fama hodierna nihil eis merito momenti debeat ad-

temerarij iudicij virus; tanto vtique nocentius & ſceleſtius, quantò ſecretius ac tutius, dormiente Magiſtratu: ſerpunt ſibili per domos atque vrbem; alij aliis ſe iungunt, dum paulatim vbi vires ſumpſere in apertam, ſed ſpuriam famam erumpunt: Ne tum quidem Magiſtratus euigilat; vt, à quibus didita peſtilentiſſima aura ſit, inquirat: ſed ad ſpuriæ vocis clangorem, in eas ſe accingit, quærit, capit, torquet, reas eſſe vult per fas & nefas, quas iniquus ille rumor oppreſſit. Res indigna! In venenatas primum linguas inquiri oportebat, eas detractoribus & calumniatoribus exſcindi, atque ad infamem columnam ſuffigi: ac cum huiuſmodi aliquot, non dico centenæ (vt æquum ſane erat) ſed vel quinæ, aut ſenæ propalam pependiſſent, tum denique ex clamore famæ ſic ſaltem aliquantulum correctæ momentum aliquod ſuſpicandi arripere, & ſi alia quoque indicia iuſta accederent, procedere. NB

RATIO II. Vt fama publica momentum habeat ad probandũ, ſeu indicium

validum sit, requiritur & secundum rectam rationem, & secundum communem sententiam Doctorum (quorum triginta & quinquaginta, imo plures citare possim, si opus sit) vt ea fama iudicialiter probata sit per duos testes legitimos, qui saltem 1. ruditer famæ definitionem sciant, & 2. iurati deponant, se ita audiuisse à maiore hominum istius loci parte; & 3. quod orta sit ex bono fundamento, & causa tali, ac tali, ac à bonis viris, aut saltem 4. sic, vt constet non manasse eam ex rixis, contumeliis, & similibus ante dictis. Plures conditiones omitto, quas collegit Delrius lib. 5. sect. 3. Tu vide si lubet Iulium Clarum, & Prosperum Farinacium, qui fuse de hoc tractant. Et hæc propositio communiter admittitur, & admitti debet. Sub qua igitur subsumo, & concludo sic: atqui vero nulla hodierna fama circa crimen Magiæ ita probatur, nulla igitur hodierna fama momentum ad probandum habet. Minorem probo duobus argumentis, quorum alterum ex actis, alterum ex ore Iudicum sumo. Nam

I. Iu-

I. Iubeant Principes omnia ſuorum Inquiſitorum acta peruolui, vix inuenient, vllam tot reorum famam ita fuiſſe iudicialiter probatam. Citat Delrius lib.5.ſect.3.inſignes Iuriſtas, qui idem de ſuis temporibus affirment, nullam vnquam famam legiſſe, legitime probatam, ſic enim ait: *Famam exacte probare, quam* Neceſſarium *tam* Rarum *est in iudiciis: adeo vt Grammaticus Senator Neapolitanus ſcripſerit, ſe nunquam vidiſſe proceſſum, in quo repererit famam publicam legitime fuiſſe probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpellus, & alij egregij partim Iudices, partim Aduocati aſſeruerunt*. Sic ille.

II. Cum hodie hæc quibuſdam Iudicibus obiicio, ac moneo nõ habere eos famam vnquam legitime probatam, ac talem, qualem Doctores requirũt, cum fundamento ortam: imo reas excipere, & docere vnde primum fama manauerit, nempe vel à rixis, vel puerorum obiurgatorum clamoribus cum quibus iudicio contendere noluerint, vel aliis ſimilibus ex cauſis: cum, inquam, hæc moneo, reſpondere ſolent, non aliam

hodie esse praxin: nam si sic exacte examinanda fama esset, non posse se vnquã procedere. Sic illi: ex quorum igitur ore ita argumentor, si hodierna fama legitime probanda esset, non possent Iudices procedere, vt ipsi fatentur: Sed Iudices procedunt, non igitur legitime probatur. Ecce, ex ore suo se iudicant: procedunt ex fama quæ nulla est, procedunt ex indicio quod nondum probatum est, contra ea quæ supra diximus dub. 32. sub finem. Qui igitur sunt hi processus? quam sacrosancta nunc publica iudicia sunt? quam quadrant cum recta ratione, cum ex indiciis nondum probatis, & inualidis procedant? Nisi id forte inferri recte existiment, quod quia debeant procedere, hoc ipso iam validum incipiat esse, quod ante carebat valore; & probatum iam hoc ipso sit, quod nondum est probatum. Male hoc, & imperite, ac ridicule: quanquam non risu iam, sed planctu dignum sit, cum de hominum sanguine agatur. Sic enim oportebat inferri: Fama ni legitime probetur indicium inualidum est,

ergo

ergo etsi procedere debemus, ex non probata tamen fama non debemus. Non autem sic: procedere debemus ergo fama inualida fit valida, ergo ex hac procedere licebit: obsecro vnde illi subitus hic valor? Vide quæ in simili dicam infra dub. 49. Argumento 11. Quare

Si verum est 1. quod si quis ita tortus ex illegitimo famæ indicio, etsi fassus crimen fuerit, ac quoque ratificauerit, nihilominus id ei obesse non debeat, vt post Baldum, Marsilium, Menochium, & plures alios docet Farinacius q. 47. n. 10. & q. 31. n. 110.

Si item verum est 2. quod grauissime peccet Iudex, qui ex indiciis insufficientibus torserit, &, si condemnet, homicida sit, ac teneatur ad restitutionem, vt docet Lessius c. 29. dubit. 18.

Si item verum est 3. quod in nostra materia (verba sunt Delrij lib. 5. sect. 3.) *plerumque contra Sagas & Striges ex famæ indicio procedatur*, videant hodiernæ Iustitiæ administri, & si quidem hi incurij & imperiti sunt, ipsi Principes, qui

tales constituunt, atque vrgent vt procedatur, qua ratione in cõscientiis subsistant. Meum fuit monere: hoc charitatis est, hoc officij Christiani: odit proximum non amat, si quis & periculum ei imminere apprehendit, & silet. Apprehendere possum quod non est: errare possum; dum tamen apprehendo, nec adhuc errare scio, & fructum spero, silere non possum.

Dices I. Non procedunt Iudices ex fama sola, habent alia semper indicia adiuncta.

Resp. Si ea indicia quæ adiuncta habent, talia sunt vt per seipsa sine fama ad torturam sufficiant, bene habet; iam supra hoc respondi. Si non sufficiunt autem, sed à fama adiuuari postulant, iniqui sunt si procedant: cum fama hodierna, vt probaui, indicium inualidum sit, & nullum, cum non probetur: Quod autem inualidum, & nullum est, non potest vtique vllum alteri pondus adiicere.

Dices II. Non opus est in fama Magię, vt probetur habuisse originem à viris

ris bonis, quia hoc requiſitum famæ, vt à viris honeſtis manauerit, intelligitur inquit Binsfeldius pag.619. *quando qualitas perſonæ, natura rei, & circumſtantiæ hoc admittunt, & ſic ſubintelligendum, niſi agatur de re turpi: nam tunc non eſt contemnenda fama, quæ ortum habet à turpibus perſonis. Exempli gratia, ſi agatur de peccato commiſſo in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, lenonibus, &c. non autem à Doctoribus aliisq; perſonis honeſtis, &c.* ſic ille ex Iulio Claro, Saliceto, Bartolo, Amadeo, Panormitano, &c. Sed

Resp. Ad rem non facit, nec punctum tangit in quo vim ponimus: dicimus enim hodiernam famam, ex qua hactenus proceditur, non legitime probari vnde originem habuerit. Eſto igitur à bonis viris nata ſit, an malis, taliter an taliter, id ipſum tamen per teſtes legitime deponi oportebat; & cauſæ, ac coniecturæ, vnde nata eſſet, qualeſcunque illæ forent afferri, atque id ſaltem iudicialiter conſtare, non natam eſſe à contentionibus, rixis, calumniis, & ſimilibus, vndecunq; tandem, ſeu ab ho-

 neſtis

140
NB

ad restitutionem teneantur ob processus quos & ex hoc capite, & ex nonnullis aliis probare possim fuisse iniquos, si acta mihi publica communicentur. Multa audio, quæ in hunc commentarium inserere, iudicabam non expedire: Possunt quidem dicere Principes se deceptos esse, sed valde dubito, an sine culpa decipi potuerint pastores populorum (nam sic Homerus Principes appellat) cum etiam ipsos, qui pascuntur, deceptio non latet. Quo maior Magistratus est, eo maior ipsi subditorum cura habenda est, & grauior reddenda ratio. Possent etiam dicere Principes, se omnibus sciendis & rite curandis non sufficere, habere Officiales suos, & Consiliarios in hunc finem, atque hos se sequi, illisve curam committere. Sed dicam ego, propterea habere Principes tot Officiales, & Consiliarios, vt tanto minus ignorantia earum rerum laborent, quas scire debent, atque vt tanto magis curam regendi subditos & prudẽtiam suam exaugeant. Quod si igitur aucta prudentia, atque auctis recte & ac-

curate gubernandi mediis, nihilominus ignorant quæ debebant ſcire; ac nihilominus iudiciorum publicorum exactiſſimam rationem non habent, iam tanto minus excuſari poterunt; vt qui maioribus ſuffulti præſidiis minus attenderunt. Hæc ad eos ſpectant,ſi qui negligentes ſunt, quales eſſe non ſcio: Munus eſt ſpiritualium virorum, etiam ipſos Reges latratu ſuo perterrefacere atque excitare de ſomno, cum de noctu periculum eſt. Interim veræ ſunt, &ab omnibus habentur hæ propoſitiones iuxta ſupra dicta:

1. *Neceſſarium eſt vt indicium famæ legitime probatum habeatur.*
2. *Paſſim ex indicio famæ in crimine Magiæ per imperium Germanicum proceditur.*
3. *Vix aut ne vix quidem inueniri poteſt in proceſſibus fama vlla legitime probata.*
4. *Si legitime probanda fama eſſet, Iudices non poſſent procedere.*
5. *Indicia publica nemo audet reprehendere: omnia rite facta eſſe, putanda ſunt,*

quæ

quæ ibi Saga declarata eſt, vere Saga fuit: qui obloqui auſit, offendet, & ſuſpectus fiet.

Quid hic faciemus? quæ ex his ſequelæ deduci poſſunt? Cogitet oro Lector,

DVBIVM XXXV.

An teneatur Magiſtratus hoc tempore vltro nemine vrgente ſe accingere in detractores & calumniatores?

RESPONDEO, Tenentur Magiſtratus ſeu Principes hoc tempore ſi vnquam, etiam vltro nemine vrgente, venenatas linguas, quibus circa Magiæ crimen, proximis quæcunque dica impingitur & ſuſpiciones commouentur, acerrimis conſtitutis pœnis coercere: atque ita famam publicam tanquam aerem quendam communem à calumniandi licentia purgatiſſimum ſuis ſubditis præſtare. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Nimiumquam vbique detractiones & calumniæ conualeſcunt, ac in ſummo quo poterat gradu Chriſtiana

stiana charitas offenditur. Audiui homines qui dicerent, ob hanc causam malle se hoc tempore quo fama non corrigitur & ex fama proceditur, tantisper inter Turcas degere, dum fidelibus esse liceret: Quod profecto non parum absonum mihi visum est, & compescui ego illos, tanquam indirecte Magistratibus iniuriam inferrent: nihilominus hæc illi dicebant. Insero quod nuper factum: Quæstor quidam Vrbanus infidelitatis accersitur à Senatu, & agitur cum eo repetundarum: offensus is cum aliter furorem suum compescere non posset, abit domo, infamat populares suos à multitudine Sagarum, & id tandem per cuniculos agit, vt à Principe Inquisitor eo dirigatur. Nulla hodie expeditior vindicandi se via est.

Ratio II. Vltro Magistratus inquirit in Sagas: vltro igitur in eos quoque, qui pestilentissimis suis sibilis impune hactenus in quoscunque, quibus male nunc volunt, criminis eius suspicionem afflant.

Ratio III. Inquirit autem Magistratus

tus ex fama: per hanc etiam ſolam, viam ſibi faciendam eſſe putat, non ſolum ad capiendum, ſed & torquendum, vti ego ſæpe vidi, quicquid verbis iactent, fieri non debere. Curare igitur tenetur, vt vel linguas venenatas, quæ non niſi meram peſtem, fumos, & mendacia pro fama publicâ exhalant, de medio tollat; vel concedat non niſi mendaciſſimæ auræ proceſſuum ſuorum molem inniti.

Ratio IV. Tenetur Magiſtratus à proceſſibus ſuis contra Sagas remouere omne id, quod eos periculoſos reddat, iuxta ea, quæ ſupra diſſeruimus: ſed ni fama publica à detractoribus vindicetur, periculoſos reddet eos proceſſus; tenetur igitur hanc vltro vindicare.

Ratio V. Ni Magiſtratus ſerio rem hanc curet, non alia iam vllá via eſt qua curetur. Vna eſſe poterat, ſi concionatores, & viri ſpirituales in venenatas linguas gladium ſpiritus educerent, quod eſt verbum Dei: Sed nunc ea tempora ſunt, vt ſi exſcindi hæ peſtes debeant, opus ſit, vt dicat Devs quod olim:

olim: *A sanctuario meo incipite*, Ezech.9. v.6. Præeunt sæpe detrahentibus & susurrantibus viri spirituales & clerici æque incautę lingue ac cęteri quos coercere oportebat. Dolor est cordi meo, cum audire cogor viros nonnullos etiam religiosos, diffamatæ & apud suos &apud exteros credulitatis &garrulitatis, qui quiduis eblaterent sine connexione & iudicio, mirifice hic ineptire: & vt quidque vticunque euenerit, omnia incantationibus adscribere. Primi omnium inclamāt non esse dubium quin hæc à Sagis proueniant; latissime se effundere hanc luem; & quas opprimere omni modo suspiciones debebāt, ipsi fouent: tum deinde ne non aliquid intelligere ac posse videantur, legunt exorcismos, lustrant domos, præbent sacra amuleta, & in his nescio an quædam etiam superstitiosa, certe à communi Ecclesiæ vsu aliena, vt nuper deprehendi. Iactant per domos, quæ Sagarum malignitas & contagio sit, perpetuas hic reculas & fabellas habent quas garriant. Quod si deinde quæ natura-

turalia fuere, naturaliter pereunt, tum demum cum exorciſmis & amuletis ſuis triumphum gerunt, ac plebi admirationem prudentibus riſum cient, qui vtique non parum ægre ferunt anilem illam in ſpiritualibus viris pruriginem detrahendi & garriendi. Quæ hic igitur correctio ab iis ſperanda eſt, qui ipſimet præ cæteris correctione habent opus? Itaque nuper audio cum concionator quidam (vt imprudentes in eo genere ſunt nonnulli) curioſius deduxiſſet, quam occulte ſerperet Magiæ crimen, quamq́; variæ eſſent ei nocendi viæ & ſimilia; ita omnem vrbem cogitationibus & fabulis impleuiſſe, vt nihil non hominum ac rerum ſuſpectum eſſet, incredibili cum omnium perturbatione, & laceratione charitatis, & ſocietatis humanæ.

Ratio VI. Multæ pauperculæ ſunt, abiectæ, & viles animæ, quæ vel inopia ſumptuum, vel famę incuria, vel ſimplicitate, cum calumniam paſſæ ſunt, abſtinent ab accuſando, maluntq́; ferre iniuriam quam litibus intricari: Iam ſi pueri

pueri quoque irrideant & Sagas inclament, quis cum pueris iudicio contendat? excitabuntur eorum parentes quoque, & eo tandem erumpent querelæ, vt & ætati ei id ignoscendum fuisse omnes clamitent, & adhæreat tamen nonnulla macula quæ cum pueris tandem in communem famam adolescat. His igitur vt per se occurrat Magistratus par erit: faciat decreta, & acerrimis pœnis in detractores & calumniatores constitutis, eos per occultos Syndicos vestiget, & qui deprehensi fuerint, sine mora & vlteriore circumductione vt constitutum erat, ad pœnas vocet.

Ratio VII. Si qui honestiores & attentiores ad famam sunt, ac proinde cum per calumniam traducti fuerint litem detractori intenderint, ne sic quidem se sat purgabunt: nam esto obtineat quis in iudicio eam causam; iam tanto latius spargitur calumnia publice ad tribunal ventilata quam silentio inuoluta: vnde & fit, vt si quid deinde qualecunque incidat, quod aliquatenus in sinistram partem trahi possit, id mox

qui-

quiuis eo detorqueat, vt licet iudicio abſolutum nihilominus non omnino de nihilo fuiſſe traductum apud ſe tacite iudicet: hæret ſemper aliquid, nec ita eradi è memoria vulgi audita ſemel calumnia poteſt, quin ad omnem leuiſſimam occaſionem temeraria ſuſpicio prorumpat, & inter diffamatos hos quoque accenſeant nequam homines, quorum opera Inquiſitores nonnulli ad diffamatos inquirendos vtuntur: nam quod diffamati aliquando per calumniam fuerint, memoria adhuc vulgus ſeruat, quod abſoluti autem, facilius obliuiſcitur, aut fauori & corruptioni Iudicum attribuit. Exempla huiuſmodi quotidiana ſunt. Imo prætereà qui interim capiuntur & torquentur, eoſdem vti diffamatos facilius accuſant cum accuſare aliquos coguntur. Itaque miſerrima tempora ſunt: nam vel taces ad impactam tibi calumniam, & hoc ipſo reus eſſe incipis quia tacueris, nec auſus contradicere ſis: vel non taces, ſed litem moues; & hoc latius omnium iudiciis & obſeruationi te exponis.

T Ne-

Necesse est igitur quod initio dicebam, vt vltro per se Magistratus constitutis pœnalibus decretis calumniis his & diffamationibus suorum ciuium antequam fiant occurrat: ne si ea licentia quæ adhuc hactenus fuit continuetur, impossibile deinceps vlli sit innocentiam suam protegere.

DVBIVM XXXVI.

An tunc saltem sola fama legitime probata sufficiat ad torturam, cum crimina sunt Excepta & difficilis probationis?

ITa sentiunt multi Iurisperiti & Iudices: nam Iulius Clarus cum negasset ex sententia communi, solam famam sufficiens esse indicium ad torturam, subiungit tãdem exceptionem in hunc modum: *posset etiam esse delictum*, inquit, *adeo difficilis probationis, vt sola fama sufficeret, vt quandoque etiam vidi seruari.* Sic ille, & sequitur Clarum Farinacius quæst.47.num.11.ac Menochius de præsumpt.lib.1.q.89.n.34. Binsfeldius quoq; de

de confeßionibus maleficorum p. 288. ait, *promptiorem ac faciliorem debere esse Iudicem in procedendo ad torturam in enormibus ac occultis*, quod ea quę fiunt in occulto, difficilius probari possunt: ex qua causa addit resultare illud Iuridicum pronunciatum: *in clandestinis & occultis sufficere probationes per coniecturas ob rei difficultatem, quæ alias non sufficerent*; tandemq; de crimine Sagarum cōcludens: *crimen*, inquit, *maleficorum ex his causis aliisq́; quod est occultissimum, leuioribus argumentis torturâ inquiri posse quis dubitat?* sic ille: quo & spectare videtur quod cum alioquin regulariter testis infamis repellatur, *admittatur tamen interdum, cum aliter veritas cognosci nequit*, vt habet Leßius & alij. Porro quod in atrocißimis poßit reus torqueri ex leuioribus indiciis videtur fuisse de mente Marsilij in leg. 1. ff. de quæst. & expresse tenet Menochius de Arbit. lib. 1. quæst. 84. in fine num. 9. item Monticella Regula sua Crim. 10. num. 36. & Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1385. num. 13. & seqq. Ratio eorum est, *quia in atrocissimis liceat iura*

transgredi, & requisitas solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare: sic enim sat liberaliter loquuntur, verum examinanda hæc melius videntur. Itaque

RESPONDEO, Quantumcunque crimina atrocia, excepta, & occulta ac difficilis probationis sint, nunquam tamen vel sola fama, vel alia quæuis leuiora indicia, quę fere-plenam seu quasi-plenam probationem non faciant, sufficiunt ad torturam. Recedimus igitur ab omnibus qui contrarium asserunt, reiicimusq; illud Iuridicum pronunciatum, tanquam rectæ rationi dissonum, quod affert Binsfeldius. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Ait lex 1. ff. de quæstionibus, *ad tormenta ita demum veniri oportere, cum reus argumentis quibusdam ita probationi* (scilicet plenæ) *admouetur, vt sola confessio deesse videatur*: loquitur autem vniuersim nulla criminum facta distinctione: vbi lex autem non distinguit nec nos distinguere debemus nisi aliud nos cogat: Sed si argumenta, quibus

reus

reus petitur, non ad minimum fere-plenam probationem efficiant, non proprie dicetur reus plenæ probationi admoueri, cum hoc appropinquationem insinuet, perinde vt non dicitur, luna admoueri iam ad plenitudinem cum adhuc tenuiter corniculata est, sed tum demum cum ad minimum vltra medium processit.

RATIO II. Eadem lex ita vult admoueri debere probationi plenæ, vt nihil deesse videatur nisi sola confessio: sed si probatio antecedens torturam, non est fere plena; plus sane videbitur deesse quam sola confessio; deerit enim ipsum illud quod ad fere-plenam probationem minus habet: ergo &c. Ecce igitur Legem habent: quid volunt amplius?

RATIO III. Idem cum lege tenent multi Doctores; quos meo more omitto ne citationibus chartas impleam sine necessitate: tenet & cum iis Delrius: quē ideo expresse nomino, quod hodie pleriq; Iudices eum sequi iactent, etsi falso. Is igitur sic loquitur distinctis verbis lib. 5. sectio. 3. *Doctores*, inquit, *qui quo ad per-*

sonam vilem & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia præter famam malam in eodem delicti genere, sæui nimis sunt, & adferunt non admodum consentanea iuri: quare Farinacius eos merito reprehendit. Ideo nec in maleficiis quidem putarim Iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur: sic ille.

Ratio IV. Idem cum Lege & Authoribus nobis fauentibus docet recta ratio: cum enim tortura res supra modum non solum grauis, sed & periculosa sit, non erit vtique ad eam nisi vrgentissimis ex indiciis procurrendum: talia autem indicia non sunt quæ minus quam fere-plene probant.

Ratio V. Hæc porro causa iam allata, cur fere-plenam minimum probationem ad torturam requiramus, nempe ipsius torturæ grauitas & periculum, non cessat aut minuitur etiamsi crimen atrox vel occultum sit & difficilis probationis: non enim in tali crimine minus grauis & periculosa tortura est quam in aliis: ergo etiam in tali crimi-

ne

ne non minus quam in aliis fere-plena minimum probatio ad torturam requiretur. Eadem enim causa idem operatur iuxta Philosophos. Vnde aliter si fiat, contra rationem fiet, ac proinde frustra se fundant supra citati, in eo quod in exceptis liceat transgredi iura: esto enim id tantisper concedamus (est autem falsum, vt alias diximus) non continuo tamen si vltra iura, etiam vltra rectam rationem prosilire licet.

Ratio VI. Imo tantum abest, vt in atrocibus, occultis, & difficilis probationis sceleribus minores probationes sufficiant quam in aliis, vt etiam secundum rectæ rationis præscriptum, quod in causa iam data innititur, maiores requirantur: prout latius patebit dub. seq. lubet enim idem argumentum velut resumpto spiritu ab nouo dubio vlterius expendere.

Ratio VII. Nec dici potest famam cum in aliis criminibus nõ sit indicium vrgentissimum nec fere-plenum, in exceptis & occultis vrgentissimum & fereplenum reddi, valoremq; acquirere

quem ante non habebat: nam fama vtique probãdi vim non ab obiecto trahit, sed ex propria natura sumit, vt facile Iurisperiti omnes intelligent, qui philosophiæ olim dederunt operam. Natura igitur famæ cum in exceptis & occultis non mutetur, non erit vtique in his probatio fere-plena si in aliis non erat.

RATIO VIII. Iam si causam quæras, cur in delictis cæteris sola fama nõ censeatur sufficere ad quasi-plenam criminis probationem? dicent Iulius Clarus & alij, *quia fama indicium valde remotum sit & fallax*; sic enim illi, vt supra vidimus. Sed obsecro; fama criminis excepti, occulti, & difficilis probationis, an non item *indicium est remotum & fallax*? Quod si enim à crimine non abstruso, nihilominus remotum est; erit vtique, imo amplius, remotum ab eo, quod ipsum amplius à sensu hominum, vnde oriri fama debuit, se subduxit: Quod si item fallax est in crimine vulgari, cur in crimine atroci & abstruso fallax non erit? aut cur ibi minus saltem fallax erit? Nam, vt mihi quidem videtur, facilius cer-

certe falli solemus quo crimen difficilius est vestigatu, non contra: Vt sane fundamento careat opinio Binsfeldij, Clari & aliorum, quod & sequenti dubio latius ostendam.

Dubium XXXVII.

An vniuersim probationes quæ in vulgaribus criminibus non sufficerent, sufficiant in Exemptis & occultis difficilis probationis?

Respondeo, Quod non. Est directe contra commune illud pronunciatum Iuridicum, quod ex Binsfeldio attulimus superiore quæstione; & illud ex Lessio citatum, infamem testem tunc admitti, cum aliter veritas haberi nequit; item contra hodiernam plurimorum Iudicum praxin, vbi in crimine Sagarum, eo quod exemptum & occultum sit, leuioribus probationibus, vt denunciationibus infamium complicum, vel sola fama, & similibus, contenti sunt: Interim Responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Opinio contraria omni fundamento caret. Inprimis enim, esto crimen aliquod, de quo agitur, sit exceptum, quid tum? Iam paulo ante ostendi, rectam rationem postulare, vt vrgentissima sint indicia quæ torturam admittant: quod autem postulat recta ratio, æque in exceptis atque aliis obtinere debet, præsertim si cætera paria sint, quod hic accidit, cum eadem causa, ob quam huiusmodi grauia indicia ad torturam exiguntur, æque in exceptis atque aliis reperiatur, vt dixi; proindeq; non minus in exceptis atque aliis legitima & quasi-plena indicia ad torturam haberi debent, vt bene Farinacius q.37. n.88. cum iis quos citauit n.82. nempe Carrerio, Gabriele Saray, Monticella, Mascardo, Alber. Iodoco, Rulando, Paride de Puteo, &c.

RATIO II. Imo sic argumentor: Ideo in vulgaribus criminibus leuiora indicia & coniecturæ non sufficiunt ad torturam, quia tortura est periculosa, id est, vertitur hic periculum vitæ hominis ne innocens intereat: at hoc periculum non

non modo non par eſt in crimine excepto ſeu atroci, ſed etiam multo maius, & præſertim in crimine Magiæ, vt ſupra patuit ex Dubio 2. non modo igitur in hoc crimine non ſufficiunt indicia leuiora, ſed etiam reuera requiruntur grauiora. Recte hoc obſeruauit Hippolitus Rimin. Conſil.88.n.53.vol.1. & latius in Conſil.361. n.32. vol.3. vbi ait plane ad noſtram mentem: *Quanto crimen eſt grauius & atrocius, tanto præſumptiones & indicia debent eſſe grauiora & vehementiora, cum de grauiori agatur periculo*, Cap.vbi periculum, de elect. in 6. quod & ſentit Farinacius loco citato num.88. etſi mox fruſtra excipit, niſi idem crimen ſit ſimul difficilis quoque probationis ſeu occultum: nam adhuc tenendum quod diximus vt nunc vlterius ſic probo.

Ratio III. Eſto crimen occultum ſit, & difficilis probationis, quid tum quoque? an hinc ſequitur leuiora argumenta; atque (vt loquitur in pronunciato ſuo iuridico Binsfeldius) conjecturas ſufficere debere, vt mihi pruden-

ter

ter persuadeam Sempronium id commisisse, sic vt nihil ad probationem plenam desit nisi eius confessio ? Nego hanc consequentiam.

RATIO IV. Imo sequitur omnino contrarium: nam si occultum crimen est, si abstrusum ac inuolutum tenebris, ergo maiori opus lumine, non minori, ad illuminandum: si difficilis probationis, ergo maioribus non minoribus opus argumentis, vt seu plene seu fere plene probetur. Neque enim satis capi potest, quomodo quod ais probari posse difficilius, id nihilominus probari possit facilius: vnde si in crimine vulgari & probationis non difficilis, coniecturas repellis, repelles vtique multo amplius in crimine probationis difficilis.

DICES, Imo quia in criminibus facilioris probationis haberi possunt argumenta firmiora, merito in iis infirmiora seu coniecturas repellimus, quas tamen in criminibus probationis difficilioris admittimus, quippe; quod ibi argumenta firmiora haberi non possint, iuxta communem hominum sensum, quo

qui

qui maiora nancisci non potest, minoribus contentus est.

Resp. Verum est, quod qui maioribus deficitur, minoribus contentus esse possit: erret tamen si vtrisque eandem vim tribuat, & his æque atque illis ad effectum quemlibet vti velit: neque enim si maiora desint, ideo minora naturam vertunt, & maiora fiunt: declaro in exemplo: Vulneratus in sylua viator cum vinum habere nequeat, contentus aqua est; hanc haurit & vtcunque leuat sitim: erret tamen vehementer, si quia vino deficitur, aqua se prudenter vsurum existimet ad vulnera persananda: Pari modo, si in crimine aliquo abstruso non suppetant nisi leues coniecturæ, erres sane, si quod argumenta grauia non suppetunt, leuibus his eandem vim affingas, & sufficere ad ea putes, ad quæ grauiora sufficerent: Arripe nihilominus, contentus esto, non repelle, vtere coniecturis; sed vt coniecturis, ad vlterius quærendum, cogitandum, &c. non ad torquendum, aut condemnandum: neq; enim coniectura quæ coniectura

ctura est, ideo mox naturam vertit; & quasi-plena probatio fit, quia de crimine excepto aut abstruso est.

Ratio V. Opinio aduersa manifestè pugnat cum charitate Christiana ac æquitate naturali: sic enim argumentari mihi illi videntur: Exceptum hoc crimen veneficij grauissimum, atrocissimum, nocentissimum est, quo nihil scelestius, horribiliusq; cogitari potest: est item occultissimum, & difficillime de quoquam probari potest, ergo minus iam egemus fundamento, minora ac leuiora indicia, vt id tantum, tam nefandum scelus, de proximo nostro homine Christiano nos ipsi Christiani prudenter & rationabiliter pręsumamus, atque eum tanquam fere-aut quasi-plene conuictum ad grauissimas periculosissimasq; quæstiones abripiamus: Quin potius inferrem ego ex dialectica Euangelica; ergo plus egemus fundamenti, non minus.

Dices, Non hæc vis est argumentationis, quo aduersa opinio nititur, sed ista: Veneficium est grauissimum, damno-

mnosissimumq; crimen : ergo etiam vel minima eius vmbra percepta sufficere putandum est, vt laboranti Reipublicæ quouis modo mature succurratur.

Resp. Non penitus sequelam nego, sed astringo: sequitur enim vt vel minima eius pestis vmbra aut suspicione coorta, ad subueniendum Reipublicæ accingaris: non tamen indifferenter quouis modo, licito seu illicito, cis aut citra rationem. Succurrendum Reipublicæ est, non nego; sed ita, vt nec contra rationem nitaris, nec cuiusquam ius naturale aut communem Christianorum charitatem violes: quod vtique fiet, si tam ingens &periculosum malum cum infamia coniunctum, qualis est tortura, leuibus de causis proximo inferas, &inuito dictamine rationis quo grauius est crimen eo minore nixus fundamento id alicui impingas, & quo latentius occultiusq; est, eo facilius iam te detexisse & sufficienter ad torturam probasse credas.

Ratio VI. Opinio aduersa Dialecti-

cticam euertit. Id ita ostendo in hoc exemplo: Testimonium aiunt alicuius testis infamis aut complicis seu socij criminis non sufficit ad torturam, nec fere-plene probat: si tamen crimen exceptum sit, aut alioqui difficulter probari possit, iam sufficit & valide ad torturam probat: Dico ego id plane Dialecticæ aduersari; probatur. Nam testimonia huiusmodi secundum omnem Dialecticam sunt argumenta quæ ab authoritate appellantur, de quibus argumentis hæc eiusdem Dialecticæ inconcussa doctrina est, valorem eorum atque pondus pendêre ab authoritate testantis, id est, ab ipsius in loquendo Veracitate, ita vt iuxta quod ille magis minusq; Verax prudenter præsumitur, ita quoque maiorem minoremq; vim probandi ac valorem argumentum habeat. Non enim ideo aliquid magis minusve probatum censeri debet, quia est de maiore minoreve crimine, excepto seu non excepto, occulto seu non occulto de quo probatur: sed quia maior vel minor attestantis autho-

 152

authoritas seu veracitas est quæ probat: diceres Dialectice: A dicente non à dicto vim argumenti pendere: ideo enim hoc ipsum ei nomen datum est, vt ab authoritate vocetur. Quo posito; non video quomodo salua Dialectica vbi minor est veracitas testantis, ibi maior sit vis argumenti; quod tamen in opposita sententia defenditur: quippe cum plus momenti & valoris tribuatur argumento ab authoritate infamis Sagæ quam furis ducto: sint enim exempli causa duo hic argumenta:

I. Tale: Infamis fur denunciat Titium esse furem, ergo Titius fur esse præsumitur, in tantum vt fere-plene probatum haberi debeat; ac Titius deinde ad torturam rapi possit.

II. Tale: Infamis Saga denunciat Titiam esse Sagam, ergo Titia Saga esse præsumitur, in tantum vt fere-plene probatum haberi debeat, ac Titia proinde ad torturam rapi possit.

De priore argumento aiunt aduersarij infirmum esse, non posse Titium torqueri: de posteriore clamant firmum

V esse,

esse, admodum probare, oportere Titiam in equuleum proficisci.

Quæro ego vnde hic posterioris argumenti valor sit? Dialectica vult esse ab authoritate denunciantis: considerет ergo prudens Lector in vtro denunciante maior veracitas rationabiliter præsumi possit? in fure, an in Saga? & cur in illa potius, quam in illo? vter horum, fur an Saga plures salis modios (si tamen sale vesci solent) cum mendacij parente delinxit? vter magis de fallacia suspectus? an qui communi tantum via exercuit, an quæ omnem erga Deum hominesq; fidem exuit, quæ Dæmoni tot annis mancipata fuit, eius mores & ingenium non-dubie combibit, fallere & mentiri sub optimo huius artis professore didicisse potuit? Maior igitur in argumento ab authoritate ducto vis inerit, cum Minor attestantis veracitas erit, quod absurdum est. Quinimo etsi vim argumenti ab authoritate ducti non tantum à veracitate testantis peteremus, sed aliquid etiam in ipso obiecto hærere vellemus; quo maior minorve

norve nostra credulitas cieretur, vti cum facilius ea credimus quæ faciliora sunt, vt Gaium gallinam potius quam ouem integram vorasse: nihilominus & hoc causam nostram adiuuaret: ita enim comparatum est, vt credibilius semper esse soleat, si crimen vulgare de quopiam asseratur; quam si extraordinarium, enorme, atrox, nefandum, & exemptum. Vt tandem illud nobis quod ostendere intendebamus omnino relinquatur; tantum abesse, vt in criminibus exceptis, & præsertim Sagarum, Minora sufficiant indicia ad procedendum quam in aliis; vt etiam Maiora iure exigantur.

DVBIVM XXXVIII.

An nullo sensu verum sit Axioma Iuridicum; In criminibus occultis & difficilis probationis facilius ad torturam iri posse, quam in aliis?

RESPONDEO, Verum hoc axioma est, si recte explicetur. Facilius enim siue promptius iri potest, posito

quod omnino iri poſſit; id eſt, poſito, quod habeas probationem criminis fere plenam, cum ſine ea omnino iri non poſſit, niſi ratione reluctante, vt ſuperius oſtendi: quod vt intelligas dicam diffuſius. Ponamus enim verbi gratia duos te tenere captiuos, Titium inprimis, cuius crimen ſit vehementer ex natura ſua occultum & difficilis probationis; deinde Sempronium, cuius crimen ſit tale, vt non difficile videatur poſſe aliquam probationem plenam de eo inueniri: ponamus etiam de vtroque habere te probationem fere-plenam: aio nunc; cum vtroque poſſe te ad torturam procedere: ſed hoc diſcrimine, quod cum Titio multo promptius quam cum Sempronio, id quod vlterius declaro in hunc modum: Docent Iuriſperiti communi conſenſu, vt teſtatur Clarus l. 5. q. 64. n. 5. quod oporteat Iudicem antequam aduolet ad torturam, diligenter conſiderare an non aliquas alias probationes, *plenas* ſcilicet inuenire poſſit, quibus reum criminis conuincat: nam ſi id quidem, abſtinendum

dum esse à tortura: cum enim tortura sit introducta, vt vbi nondum plene sed tantum fere- seu semiplene probatum crimen est, per eam eliciatur rei ipsius confessio quæ hunc defectum impleat; cumq́; tortura res sit dira & periculosa, sequitur, vt si aliunde probatio plena haberi possit, ea ambab. vlnis potius arripiatur, quam per torturã non sine periculo quęratur: sed & sequitur, quod teneatur Iudex ob hoc periculum euitandum eas probationes cum aliqua cura & diligentia inuestigare, atque ita non nisi cum aliqua velut cunctatione ac mora, quam investigandis huiusmodi probationibus ponat, ad Equuleum confugere: præsertim si agatur de crimine vulgari, in quo spes sit, posse talem aliquam probationem inueniri. Nam si crimen sit ex eorum genere, quę occulta & abstrusa sunt, ideoq́; difficillimæ probationis: tum sane (si modo alioqui indicia sufficientia ad torturam habeantur, quod semper iuxta rectam rationem præsupponendum est) non est quod Iudex cunctetur ac vereatur, quin

promptius & facilius quam alias ad torturam accedat: quippe cum in his criminibus occultis spes non sit probationem aliquam plenam facile inueniendi, propter quod in aliis criminibus vulgaribus cunctatione & cura illa opus esse dixi. Quibus ita expositis, cum verum esset, eo scilicet quo vidimus sensu, nimirum, posito & non excluso quod reus ob habita sufficientia indicia licite torqueri possit, tunc facilius promptiusq; possit ac minore cum scrupulo in criminibus occultis seu difficilis probationis, quam in aliis: nonnulli hinc occasionem sumpsere errandi, ac dictum hoc ita perperam interpretati sunt, quasi facilius promptiusq;, id est, *minoribus habitis indiciis, absque fere-plena probatione*, liceret in occultis ad torturam venire. Ecce fons erroris ex incauta veri dicti interpretatione: quem miror hactenus viros doctos non animaduertisse. Vnde factum est, vt in negotio Sagarum leuiculis sæpe de causis, quæ à fere-plena probatione non parum distarent, equuleus promptissime expeditus

ditus sit, clamantibus nec intelligentibus imperitis Iudicibus; facilius in occultis ad torturam iri posse. Optandum vero erat, vt qui viri boni & zelosi Magistratum ad persequendum hoc Sagarum crimen acrius inflammant, par zelo suo studium & scientiam in has caussas afferrent, quo periculosos hos & similes errores tum deprehenderent, tum à suis eorumq; quos instigant conscientiis simul repellerent. Moneo iterum Magistratus, vt attendant, neque enim omnes quorum vtuntur consiliis, ea semper qua putantur eruditione & prouidentia sunt: nec tamen in tam graui Sagarum caussa improuidis & oscitantibus esse licet.

DVBIVM XXXIX.

An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit?

SVppono damnari neminem posse nisi certo de eo cõstet culpam sustinere; neq; enim innocens occidi debet, innocẽs autem omnis esse præsumitur,

qui nocens esse nescitur? constare autem duobus modis solet: vel quia reus ipse iure & legitime rogatus, ita de se confessus est; vel quia plenis probationibus, id est luce meridiana clarioribus fecisse crimen conuictus est: adeo, vt si alterutro horum modorum constet quem esse reum, is damnari possit: neque enim vt & conuictus simul & confessus sit requiritur, sed alterutrum duntaxat sufficit. Quo posito

RESPONDEO, Quæ rea siue reus in torturis siluêre, damnari salua æquitate, & recta ratione non possunt. Est contra quorundam hodie Iudicum praxin, quam in causis Sagarum nonnullibi vidi, & ingemui. Ducebatur nuper ad rogum quædam, ter, quater, imo quinquies equuleo lassata. Negabat se ream esse voce liberrima, quam per quælibet tormenta ad flammas vsque perduxerat: vbi cum notario quoque eam dictauisset, rogum intrauit: pluries hoc accidit alibi; & recenter etiam Sacerdoti, magiæ postulato, de quo alias informandus erit Princeps: Sed exempla

pla omitto. Exiſtimo vero id iniquum eſſe. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Damnari nemo poteſt, de cuius crimine non certo conſtat: de huius, quam dixi, certo non conſtabat, non igitur damnari potuit. Aſſumptio probanda eſt. Si enim conſtabat, vel id ex eo quod ipſa de ſe confeſſa, vel quod legitime conuicta eſſet, neutrum hic verum erat, non igitur conſtabat. Confeſſam non fuiſſe liquet: non etiam conuictam, ita probo: Si conuicta eſſet, torta non eſſet, eſt autem torta, non igitur conuicta: Conſtat ex ſupra dictis (& vide Farinacium q.38.n.4.) torturam adhiberi in ſupplementum probationis: ter quater torta eſt, ter quater igitur probationes ſuppleri indigebant: Si indigebant autem, plenæ vtique non erant; ſi non erant, ream igitur non conuincebant: non igitur ipſa legitime conuicta erat: non igitur de eius crimine certo conſtabat: non igitur damnari poterat.

RATIO II. Quæro ex Iudice quem in finem ream torſerit? an vt tortura

pœna delicti esset? an vt via ad veritatem? contra iura est, vt tortura pœna sit, & prorsus inauditum, nam cuius criminis erit pœna? an eius, quod adhuc nescis & quæris? torsit igitur vt ad veritatem via esset. Si hoc autem, nondum igitur ad veritatem peruenerat: cumq; deinde nil rea fassa fuerit, ne postea peruenit quidem; si non peruenit autem, quomodo tandem nondum occupata veritate, tam sæua sententia in ancipitem ream excussa est?

Ratio III. Quæro item ex Iudice, an hæc reæ confessio necessaria ad condemnandum fuit, an non fuit? si fuit, cur igitur sine ea nihilominus damnauit? si non fuit, crudelitas est, quam morte puniendam seu confessam seu inconfessam destinauerat, tam grauibus torturis lacerasse, ne, quæ vni tantum destinata morti erat, vna morte moreretur.

Dices, Torsit Iudex non quærendæ veritatis ergo, sed stabiliendæ, ac confirmandæ, vt tanto certior confirmatiorq; causa esset. Sed

Resp.

Resp. Male id & imperite: nam de hoc fine torturæ ad confirmandam veritatem iam inuentam, altissimum in Iure silentium est: communis autem Theologorum ac Iurisperitorũ est sententia, in subsidium probationum torturam introductam esse: male igitur in re odiosa & periculosa à communi sententia receditur, & nouum ius inducitur. Imo, quicquid dicas, redit nihilominus idem argumentum: Vel enim confirmatio hæc necessaria ad condemnandum fuit, vel non fuit: Si fuit, cur igitur nihilominus sine ea damnauit? Si non fuit, crudelitas est, vt dixi, & peccatum lethale, tam grauem intulisse proximo cruciatum, ob confirmationem, quæ necessaria non erat. Vnde recte Gomezius Variar. resol. tom. 3. cap. 13. tit. de tortura reorum, num. 20. Boerius decis. 63. nu. 13. Crauet. Consil. 178. nu. 10. pag. 209. & alij cum Farinacio quæst. 40. n. 4. sentiunt *Iudicem esse fatuum, & teneri in Syndicatu non solum, sed maxime in conscientia*, vt notat Nauarrus c. 18. Dub. 17. n. 59. Et Lessius cap. 29. dub. 17. num. 152. & Co-

Et Couarruuias pract. quæst. cap. 23. conclus. 1. qui reum conuictum torquet.

Ratio IV. Per torturas, iuxta communem sententiam, indicia seu probationes omnes etiam plenæ purgantur: adeo vt si reus etiam conuictus, in tortura & post eam constanter negando persistat, liberādus sit, vt docet ex communi sententia Farinacius, & sequitur Delrius lib. 5. Sect. 9. apud quos videant citationes qui eas volunt. Torta igitur & non confessa purgata fuit: si purgata, quo deinde iure damnata? Auxit purgationem negationis ad mortem vsque constantia: Neque enim non paruum pondus habent quæ immediate ante mortem vltima hominis effata sunt, vt paulo post dicemus. Nam etsi quidem & in omnibus torturis, & ad rogum vsque pernegans, nocens esse quæ possit: aio tamen, quæ sic torta inconfessa fuerat, damnari non debuisse, tum ob ea quæ iam dicta sunt, tum quia tutiorem partem eligere oportebat, & vel decem potius nocentes dimittere, quam vnius innocentis plectendę periculo se exponere:

nere: Quod axioma etsi omnes passim admittunt, & vltro iactant, vix tamen inuenias qui re ipsa ostendat, facere se, quod faciendum esse dicunt. Nequeo vero sat admirari, quî hæc tanta immanitas, quam in exemplum attuli, cadere possit in Iudicē Christiana fide tinctum, qui aliquam futuræ vitę imaginem in sinu circumferat, sciatq; se coram Iudicę illo compariturum, qui etiam de verbis otiosis moturus litem sit. Magis miror, quî viris spiritualibus tanta possit incidere cæcitas, vt nec ipsi hic quicquam apprehendant, nec formident Deum. Nam & alia quædam nuper, cum nec tormentis nec incredibili importunitate insulsi Sacerdotis (parcat mihi Deus, si hunc ordinem offendo) vinci potuisset, vt se ream diceret, ob hanc ipsam causam, tanquam obstinata, viua adiudicata igni est. Cumq; ad rogum innocens victima assisteret (sic enim vtique haberi debet, quę & per torturas purgata fuit, & nocens esse non conuicta est) non destitit molestissimus Sacerdos: sed instantis supplicij acerbitate & gratiæ impe-

impetrandæ ostensa spe, eo denique impulit, vt in has ternas tandem voculas, *sum rea igitur*, silentium abruperit: ad quas cum ille raptim has ternas tantum reponeret, *ego te absoluo*, simul cum his subito accurrit ad Iudicem, & quia iam denique se ream fassa sit, mitigationem supplicij orat: sed indignatus Iudex cum reponeret id factum citius oportuisse, inhæsum est sententiæ, & in ignem viua coniecta. Dici non potest, quam deinde vbiq; is Sacerdos ad quoscunq; accessisset, id identidem exaggeraret quam nullis deinceps Magiæ postulatis fidendum sit, si crimen negent; cum sic tandem sub extremum articulum se ream concessisset quæ per tot tormenta obstinata transierat. Multa vero hic imprudentissimi hominis peccata concurrerunt, quę si iudicio tantillo valuisset, manibus tangere potuerat. Nam

1. Quæ hæc peruersitas fuit, quod per fas & nefas omni adhibita vi nocentem esse voluerit, quę innocens esse poterat?

2. Non

2. Non poterat Sacerdos hic aliud iudicare, quam eam innocentem esse: nam conuicta nullo modo erat, indicia omnia per torturas purgauerat, ne in sacramento quidem fateri voluerat, quid hic amplius requiri poterat?

3. Si Sacerdos certus erat, eam ream esse & mentiri in confessione, id intra illud forum continendum & tractandum erat, & si nihilominus persisteret, credendum tandem pœnitenti, & acquiescendum, vt omnes Theologi docent. Quid hic nouas & periculosas opiniones sectari volumus? legamus & sequamur Theologiam, vt ea hactenus toto orbe tradita fuit.

4. Quod si autem rogo iam iam imponenda, tribus illis voculis memoratis rea esse consensit, quis non videt ex circumstantiis & loquendi modo, non veritati hoc, sed spei gratiæ & importunitati vrgentis tributum esse? vnde quæ hic materia triumphi & exaggerationis?

5. Iam quod si nihilominus homo imperitus veritatis eam vocem fuisse

exi-

gionum Superiores exponunt, nec ſe tamen peccare putant. Rem præclaram!

DVBIVM XL.

An criminis ante confeſſi reuocatio facta in loco ſupplicij alicuius momenti habenda ſit?

PRaxis habet, vt huiuſmodi reuocationes criminis ſiue de ſe, ſiue de aliis, antea in tortura confeſſi & ratificati, contemnantur vt nullius penitus momenti. Mouentur Iudices argumentis ex Binsfeldio pag. 274. & Delrio lib. 5. ſect. 6. petitis, quæ tamen non plane eis fauent. Vt paulo poſt patebit: Sic enim

RESPONDEO, Reuocationes huiuſmodi, ſi à pœnitentibus fiant, quod prudentis Confeſſarij iudicare eſt, non prorſus nullius, ſed magni ponderis habendæ erunt: maxime ſi alios falſo detuliſſe aiunt. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Natura dictat, vt moriens præſumatur memor ſalutis, ideoq; mentiri nolle, vt habet Simancas ex D.

Chrysostomo & aliis, item Canon Sancimus 1. q.7. & gloss. in cap. litteras, de præsumpt. item Dd. in l. vlt. C. ad l. Iuliam repetundarum. Eleuat id Delrius, concedendo quando est animo imperturbato & sibi bene præsenti, additq; non omnes morituros esse sanctos maxime sortiarios. Sed Resp. Non omnes autem morituros, animo perturbato esse, nec omnes non-sanctos, aut sortiarios: quippe cum hoc ipsum iam quæratur, an non dubitari aliquantum atque altius considerari debeat, num omnes qui sic reuocant, sortiarij sint. Vnde non sic poni debet: sortiarij sunt, ergo eorum reuocatio audienda non est, sed sic potius: Reuocant eo tempore quo sciunt se iam iam ante æternitatis tribunal sistendos: rarum est ne tum quidem salutis memorem esse, prudenter igitur dubitari potest, an non forte sortiarij non sint.

Ratio II. Si reiiciendum est quod paulo ante mortem rei enunciant, cur Iudices, & alij qui denunciationibus Sagarum magnum pondus attribuunt, to-

tum

tum hoc inde ducunt (vt infra dicam) quod ſuper iis denunciationibus mortuæ ſint; ipſi igitur fundamentum hoc faciunt, quod non videatur præſumendum quempiam cum mendacio velle vitam concludere; alioqui opponam totidem eorum verba ac dicam: non omnes morituros eſſe ſanctos, maxime ſortiarios, ac proinde parum id referre, quod denunciationes ſuas morte obſignarint. Sed nimirũ: ſi quod obſignant morte, tale eſt quod Iudicibus placet; iam magni põderis hæc obſignatio eſt; nullius autem, ſi quod Iudicibus non placet. Regula ſane elegãs! ſi Diis placet.

Ratio III. Conſtitutio criminalis Carolina in Imperio recepta nobiſcum ſentit: nam ſic habet articulo 91.

Quod ſi accuſatus ipſo die iudicij delictum negauerit, quod antea legitime & conſtanter confeſſus fuerat, ac Iudex ex ea confeſſione per explorationem omnium circunſtantiarum deprehenderit, eam retractationem à reo ſolum ad impediendum legitimum iuris proceſſum fuiſſe ſuſceptam: tunc

Iudex duos illos constitutos assessores, qui vna cum ipso libellum confessionis prælegi audiuerunt, sub iuramento interroget, vtrum prælectam confessionem audiuerint, & si affirmauerint, idem Iudex omnino consultationem ac deliberationem instituat apud Iurisperitos, seu aliis locis ac modis, vt inferius significatur, &c. Ex quibus ita rectissime colligit Tannerus disputatione de iustitia q.5.dub.4.num.98. quod si ea constitutio etiam tunc, cum retractatio rei solum ad impediendum legitimum iudicij processum facta fuerit, nihilominus vult rem diligenter expendendam, & cum viris doctis & peritis conferendam esse; vtiq; multo minus negligendam aut contemnendam eam reuocationem esse volet, quæ à pœnitente ac non malitiose facta potest præsumi. Restat vt ad argumenta opposita respondeatur, quibus probant reuocationem huiusmodi proxime ante mortem factam æstimari non oportere. Sunt autem ista:

Argvmentvm I. Raro sub mortem æque

æque sibi mente constant, vt ante illud tempus quando confessio ratificatur. Ita Iudices ex Delrio lib.5. Sect.5. Sed

Resp. Non raro sed sæpe multi cum mortem ob oculos vident, præsentiores sibi sunt quam ante, quantum scilicet ad hoc vt mentiri nolint, ad quod opus non est discursu, & magna animi attentione ac quiete. Quicquid sit; id igitur concedent, vt cum perturbati animi non sunt, tum saltem magni ponderis hæ reuocationes habeantur, quod volebamus. Quanquam vereor ne id nos parum iuuet, forte dicent, hoc ipsum esse perturbationis signum, si quis reuocet, atque ita nullus non reuocans perturbatus fuerit: speramus mitiora.

Argumentum II. Solent importunitate eorum qui denunciati fuêre, vel admonentium de animæ salute vehementer rei sollicitari & perturbari in extremo illo vitę puncto. Sic iidem ex Delrio, & recidit eodem quo primum argumentum. Sed

Resp. Neganda sunt quæ argumentum sumit. Nam inprimis, vnde denun-

ciati ſciunt, ſe à reo iſto denunciatos eſſe vt ei de reuocatione importuni eſſe velint? Denunciationes omnes exceptæ ſunt in acta quæ adhuc ſecreta ſeruantur: vnde ergo ſciunt? quod ſi aliqui ſunt ſibi malę conſcij, qui ne delati ſint verentur, atque hos putant reo moleſtos eſſe; nec ſic aſſentior: Nam ij ſane, vt natura eſt non rectæ conſcientiæ, cauebunt potius ne in reorum conſpectum aut mentem ſub id tempus veniant, ne forte vel Iudici aliisve ſuſpicionem, vel reo memoriam commoueant, quo fieri poſſet, vt ſi necdum denunciaſſet, adhuc ante mortem pœnitentia ductus denunciaret. Sed voluit fortaſſis innuere Delrius quod hodię eſt ſolenne, nec ab vllo adhuc Magiſtratu, quod ſciam, punitum, eos qui reorum quæſtionibus interſunt, mox omnes denunciationes in vulgus effutire, vnde fieri poteſt, vt denunciati intelligant ſę accuſatos eſſe: ſed quicquid ſit adhuc negandum eſt, quod denunciati, qui ſe accuſatos eſſe ſciunt, reos ante mortem ſollicitent & perturbent: nam ad

ad reos post acceptam sententiam nemo admittitur, nisi Sacerdos & lictor: nisi hi igitur denunciati sunt, aut à denunciatis subornati, non possunt vtique denunciati reos molestare; Deinde quod additur solere reos importunitate admonentium de salute vehementer sollicitari, id pro nobis est, non contra nos: si enim de salute vehementer sollicitentur, vtique tanto magis salutis habebunt curam, nec eam per mendacia, cum nihilominus moriendum eis sit, in discrimen adducent. Præterea monẽtes de salute, qui importuni sunt, non id agere solent, vt veritatem serio cognoscant, & moneant reos de reuocatione, si forte tormentis victi mentiti sunt; sed id agere solent, vt quicquid sit simpliciter se nocentes esse fateantur: Presupponunt enim imperiti homines, vt supra docui Dub.19. non posse aliter fieri quam vt nocens omnis sit quæ accusari & capi potuit ac in tormentis fateri: Itaque quæ reuocatio fiat ante mortem non ab importunitate monentium de salute fit.

Argvmentvm III. Hæc recantatio non est facta adhibitis solennitatibus, quæ adfuêre primæ confessioni, ideo præualet prior. Adde quod ista est extraiudicialis, prior iudicialis, sic item ex Delrio. Sed

Resp. Non dico hanc recantationem continuo priori confessioni præhabendam esse, & reum mox absoluendum: sic enim nemo non reus ante mortem reuocaret: Sed id aio: confessionem priorem, etsi adhibitis solennitatibus iuris facta sit, non tamen ideo necessario esse veram, imo nec hoc tempore quidem sat prudenter veram esse præsumi posse, tum ob futilitatem indiciorum quibus hodie vtuntur, tum ob ingens periculum quod tortura secum trahit, vt sæpius ostendi. Proindeq; si paulo ante mortem rei non male dispositi canant palinodiam, eam non plane negligi & contemni oportere, sed diligenter considerari, reuocari ad incudem indicia, examinari attentius, & vt vult constitutio Carolina consultationem apud Iurisperitos institui: præsertim

tim in crimine Magiæ, quod cum exceptum sit, non modo non minorem, sed maiorem adeo considerationem & attentionem requirit, vt supra Dubio 8. probaui. Quis autem hoc vnquam Iudicum in Germania fecit? Iam si quis hominum piorum admonere Iudices in his ac similibus velit, sunt qui indignentur & inclament, quid hæc ad nos attineant? nosse illos sua iura ac leges, nos ista non studuisse: quasi scilicet secretissima hæc quædam sacra sint, in quæ nemo vnquam oculum iniecerit, nisi soli illi, quos huc professio applicuit. Quos quidem, si vt primum admoti ad has causas sunt, continuo vel iudicij vel conscientiæ bonitas ab errandi periculo exciperet, non esset quod monitione & sollicitudine egeremus; nunc aliter res habent, & aduerto id tantum agi, vt non tam ipsa demum veritas per Germaniam resplendeat quam busta.

Argvmentvm IV. Dictum morientis non est idoneum testimonium vt alius torturæ subiiciatur, nec in homici-

dio, nec in Iudice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine, nec in aliis vllis, ex communi & in praxi recepta sententia. Sic iidem ex eodem; ergo similiter dictum morientis idoneum non erit ad elidendam confessionem prius factam, &c. Sed

RESP. Sumitur hæc doctrina ex l. si in graui, §.1. ff. ad SC. Syllanianum, vbi dicitur quod vulnerato non creditur, si mox decessurus dicat se à Titio percussum fuisse, nisi id aliter probari possit, ad quem textum multa Bartolus. Sed esto ita sit, (nego enim id nostri instituti esse discutere, videatur Farinacius q.46.) non tamen inde conficietur dictum morientis non aliquam facere præsumptionem & indicium, vt altius res consideretur, quod nos volumus & Constitutio Carolina nobiscum: quæ articulo 28. determinat sermonem morientis aliquod facere indicium; quam & citat Binsfeldius pag. 277. vti & Stephanum Bertrandum atque alios, quod nobis sufficit. Certe ipse Binsfeldius pag. 275. pro conclusione fateri cogitur,

tur, quod etsi talis reuocatio de qua agimus non elidat confessionem priorem in foro externo, nihilominus maximum quiddam sit apud Deum & homines, quod reus statim moriturus exculpet & excuset quos inculpauit. Vnde quidem videant quid agant Iudices, cum non minus vt in interno, quam externo foro subsistant curare debeant: repetant suum axioma, præstare vt viginti nocentes dimittantur, quam vnus innocens plectatur.

ARGVMENTVM V. Talis persona primam confessionem factam in tormentis non confirmasset, quando sententia data est ad bancum iuris vt vocant, tum enim conscientiam suam aperuisset, & reuelasset quod in tormentis mentita esset. Sed

RESP. Dicuntur hæc multo promptius quam fiant: Væ illi sane si ad bancum iuris id dixisset: rediisset in easdem quæstiones, & nullo alio, quam ingentium pœnarum lucro mendacium mendacio cumulasset. Prudenter igitur illi agunt, qui & ad bancum iuris mendacium

dacium ratificant; & non nisi tum demum reuocant, cum iam iam ruunt in amplexum mortis, torturarum securi. Contra vero quidam nimis simplices sunt,&turpiter impingunt,cum ad bancum bis terve, vt nuper adhuc obseruaui, voce Iudicis prouocati ad libere edicendam veritatem, aiunt se in tormentis mentitos esse: mox enim reducti in quæstionem id tantum discunt, nullam omnium torturarum acerbiorem esse quam quæ eam libertatem edicendæ veritatis exceperit. Neque enim contenti quidam Inquisitores sunt, quod vbi rei mētionem reductionis audiunt, subito libertatem eam damnent, confessionem priorem ratificent, ac de reuocatione doleant, infectamq; esse velint: nam nihilominus adhuc reduci iubent & torqueri, ac tum deniq; ad bancum iuris *liberrime enunciare*, (nam hac phrasi vtuntur: & discat nunc eam lector quid significet) liberrime inquam enunciare,se reos esse; non sine magna in populo exaggeratione quanta maleficorum malignitas sit,qui cum tandem aper-

aperte inueniantur fuisse rei, sic antea tamen iudicium ludificati sint. Vt profecto insanissimus inposterum futurus sit, qui ad bancum aliter loqui audeat quam Iudicibus placuerit.

Nimis vero lepide & ingeniose agit Inquisitor ille non nominandus, qui interdum pridie, quam plectendi sunt rei, id eis denunciari iubet, etiam per Confessarium, quod si vel ad iudicij vel supplicij locum vacillauerint, ac postea rursum torti confessi fuerint, sciant paratas iam esse scalas ad quas alligandi sint & in rogum viui demittendi: quas non vanas certe eius minas esse nuper in nonnullis docuit euentus. Idem homo Confessariis ipsis ausus pro imperio edicere est, si quæ in supplicij loco Sacramento reconciliandæ, negaturæ essent crimen, eas plane ne absoluerent, sed viuas exurendas desererent: Ac inuenti sunt Confessarij eiusmodi, qui stipendio non laborem solum, sed & auctoritatem Ecclesiasticam submittunt, & indignam rem sub nequam hoc homine agere ausi sunt. Qui iidem ordi-

naria

naria formula ſeueriſſime reis edicere ſolent, ſaluari nullatenus poſſe niſi confeſſiones & denunciationes in tortura factas ad vltimum conſtanter ratificent. Vah quæ hæc ratio eſt! & quas pœnas dabit Deo Magiſtratus qui hos Officiales habet? grauia ſane hæc facinora ſunt: & tamen hæc Iuſtitia eſt, & inſtigantur Magiſtratus atque à zelo commendantur!

DICES, Hæc Magiſtratus ignorant, atque ideo excuſati ſunt: ſi ſcirent vtique grauiſſime punirent.

RESP. Quod ignorent concedo, & eſt quod queror: ſed quod excuſati ſint, omnino nego. Poterant hæc & ſimilia omnia, ſi modo ipſi vellent, ſcire: cur neſcierunt? quod potuerint, ſic clariſſime oſtendo.

Clamant omnes & Magiſtratus & eorum Officiales crimen Magiæ occultiſſimum eſſe, & occultiſſime proſerpere: hoc ipſum tamen occultiſſimum crimen hactenus ita Magiſtratus non latet, vt indies infinitos eius criminis reos in lucem ſe putent protrahere: norunt

& nar-

& narrant integras Iliades scelerum & machinationum quas Sagæ in conuentibus suis secretissimis gesserint: Quod si igitur hæc & similia adeo vt volunt tenebris demersa, nihilominus scire possunt, quomodo non possunt, quæ palam in luce hominum geruntur?

Itaque ad Deum non subsistent; nec apud homines quidem, cum intendere pallium ignorantiæ tam affectatæ difficile sit. Atque hæc obiter ex occasione sint dicta, quæ tamen considerari debeant, & hinc quoque nonnihil minui admiratio vnde tantus in Germania Sagarum sit numerus. Notent autem Iudices reliqui, & imitentur insigne iam dictum Inquisitoris illius stratagema, quo id efficiant, vt nulli deinceps rei negotium illis cum reuocatione facessant: Sic concidet omnis nostra disputatio, an pondus aliquod reuocationibus tribuendum sit.

Quod si vero & aliud eiusdem Inquisitoris stratagema Iudices auent discere, quo id obtineant, vt si quæ plexa sit quam plerique innocentem fuisse appre-

apprehendant, hanc eis opinionem egregie eximant, non grauabor docere; nam ita agant: Dum alias passim in equuleo extendent, ita quæstiones cum dexteritate aliqua dirigant, vt defunctæ illius memoriam eis obiiciant: quam vtique dum non grauate vt se pœnis eximant, accusauerint, (cum & ordinarie alioqui defunctas nominare soleant vt infra dicam) habetur institutum: nam subito id spargant, & è protocollo ad bancum iuris recitari curent, quam nunc indies ab nouo erumpant in scelestissimam illam nouæ & diuersæ accusationes: addant etiam consultum illi esse, quod iam tum sic plexa sit, alioqui nunc si adhuc superſit, viuam ignibus tradendam esse.

NB Porro autem si Magistratibus Germaniæ cordi est cognoscere & punire suorum quorundam Officialium nequitias & delicta, hoc suggero remedium. Ostendant sibi non displiciturum si integer colligatur huiusmodi rerum Catalogus, erunt qui propediem colligent, & ostendent quam indigne

digne

digne omnia sub specie iustitiæ vastentur: mihi diligentius inquirere non libuit.

DVBIVM XLI.

Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur?

RESPONDEO, Si quæ maleficij accusata nondum legitime in tormentis confessa, aut conuicta, mortua in carcere reperiatur; præsumi debet decessisse morte naturali & honesta, nisi contrarium sufficienter ex certis signis deprehendatur. Est id contra multorum imperitorum praxin, qui vt quamque in carcere animã exhalasse intelligunt, mox iudicant à dæmone iugulatam, & sub patibulum educi mandant, vt ipse non semel vidi: Nihilominus responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Communis regula est Theologorum & Iurisperitorum ex ipso naturæ iure desumpta, tam diu quemlibet præsumendum esse bonum, donec sufficienter probetur esse malus: ergo similiter tam diu præsumendum est de

morte naturali, donec de alia sufficienter ostendatur.

Ratio II. Secundum iura cum mortuus in carcere reperitur, præsumitur non contra mortuum, sed contra commentariensem, id est, præfectum carceris, quasi male habitus captiuus sit. Vide Damhauderum prax. crim. cap. 11. & leges quas citat.

Ratio III. Semper sunt hic causæ, quæ suadeant de morte naturali & honesta, nam

1. Torturis fracta fuit, de quibus Augustinus: *Etsi non morte*, inquit, *puniantur, in ipsis, vel ex ipsis plerumque tormentis moriuntur*, Lib. 19. de Ciuit. cap. 6.

2. Vexata est compedibus & catenis.

3. Carceris pœdore & horrore debilitata est.

4. Confecta est mœrore & tristitia, quæ, si teste Scriptura etiam ossa viri exsiccat, ne dum ossa mulieris exsiccare potuit.

5. Consolatione omni caruit: Sacerdos, à quo tale quid sperare potuerat, mo-

molestior ei forte quam ipse lictor fuit. Dum igitur mortua inuenitur, nec alia sunt signa sufficientia in contrarium, his ex causis animam posuisse iudicari debet, nisi forte tam imperiti aut maligni sumus, vt tot mala in cumulum collecta non putemus sufficere potuisse, vt infirmam vnam testam colliderent, id est, animam muliebrem è male cohærente & attrito corpusculo extruderent. Insero hoc loco, quid in hac materia ante annos circiter duos ipse præsens in arce quadam Principis non mihi nominanda didicerim. Assidebam mensæ apud loci eius Satrapam, virum mihi amicissimum, aderat & forte Doctor Medicus, non vulgariter tum suæ artis, tum Mathematicæ peritus, cum quo, nescio qua occasione, in eos incideram sermones; vt de Sagis multa loqueremur, eramusq; per omnia in eadem opinione. Interea dum sub id tempus à commentariensi obeuntur carceres, & captiuis prandium affertur, accurrit ad nos intro, qui Satrapæ nunciet, non neminem eorum, qui pro male-

ficis detinebantur, ea nocte vita esse expeditum, & à dæmone strangulatum; Aspeximus nos inter nos, Medicus & ego. Atque ille concusso capite indignabundus: Praua, inquit, & distorta hominum iudicia! Iam is miser superioribus diebus ad stuporem omnium in equuleo distractus est, & virgis laniatus: iacuit in carcere heri totus languidus, & eneruis inter vitam & mortem: nil magis consentaneum naturæ est, quam vt per tantos cruciatus hanc inuenerit, nec quicquam magis creditu procliue est: nemo id tamen credet, nemo iudicabit: dicent omnes à dæmone iugulatum esse, hoc tanquam ex ore Apollinis pronunciant. Mira res! quam multi hactenus per Germaniam in carceribus vitam exuerunt, nec tamen quisquam omnium ob torturam, aut miserias carceris; quis enim hoc audiuit? omnes dæmon hinc eduxit, is omnibus ceruicem fregit. Et quo argumento? quis interfuit? quis vidit? carnifex ita ait: is scilicet, qui audire nonvult enormius torsisse, homo infamis & plerumque nequam,

quam, qui quod solus cadauer tractat & pertentat, solus testis esse potest, penes vnum hunc fides tota hæret: & si multa quæras, omnis tandem, atque vltima probatio, non vlterius quam ab eius iudicio repetitur: Qua in re id merito mirari venit, quod cum in rebus aliis nemo fere ea sit auctoritate, quæ non aliquem subinde relinquat dubitationi locum, solius tamen carnificis ea sit in negotio grauissimo auctoritas quæ omnem dubitationem expungat, quin quod ille pronũciarit verissimum habeatur, quasi ipse Iupiter locutus sit. Hæc ille. Quæ cum mihi non parum arrisissent, cuperemq́; insistere huic argumento; conuersus ad Satrapam: Oro, inquam, ne non sciamus certiora quæ sic animi gratia ventilemus, mittantur testes ex hac ipsa mensa in rem præsentem, qui certam ad nos veritatem renuncient. Et quando ad manum est lictor, vt vel modo cadauer possit inspici, ij comitentur & examinent diligenter: Ita, quid eius rei sit, certius sciemus. Placebat id Satrapæ vsque adeo,

vt vel ipsemet inspectioni interesse vellet. Abeunt igitur, & paulo post reuersi: Quin imo, inquiunt, res aliter non habet, ceruicem ei dæmon elisit, collum penitus confractum est, flaccidum & enerue, sic vt caput in omnem partem corruat ac nutet; cætera membra integra sunt & firma: ita carnifex, astantibus nobis, ne posset fallere, ad oculum ostendit: Sic ipse ego, inquit Satrapa, his oculis meis vidi, ipse testis sum, ne in vno carnifice fides acquiescat. Idem cæteri dicebant: ac quando iam omnis sublata dubietas erat, ad prandium se quisque referebat. Continui ego me paulisper, & haustulo interiecto, licetne, inquam, vt liberius quid loquar hic inter scyphos & amicos? Licet, inquit Satrapa; atque ego: vereor, inquam, vehementer, ne si ita philosophandum sit, vt adhuc philosophati sumus, parentibus quoque nostris, quos in lectulis suis honestissime animam posuisse credimus, non malus aliquis genius ceruices eliserit. Itane enim, inquam, vt hoc nesciamus, nullum non homi-

hominis cadauer vt rigidiſſimum ac frigidiſſimum quidem fuerit, capite tamen quam maxime fluere, ac in omnem partem nutare? Nunquam igitur cadauer tractauimus? Nunquam vidimus ab aliis tractari, indui, moueri, in loculo reponi, vt rem tam luculentam hactenus ignorauerimus? Euge vero, quam inſignis & clara probatio confractæ ceruicis! qua ſi carnifex ille atque alij quoque paſſim (vt æſtimare licet, imo vt mihi iam conſtat) vti conſueuêre, ac ſimpliciſſimi inſpectores habent ratam, quam multi, obſecro, intra annos aliquot indigne traducti ſunt? Quæ cum ita diſſeruiſſem, ſurrexi atque abij: cadauer deinde illud ſequentibus diebus ſub furcam fuiſſe defoſſum intellexi. Videant autem Iudices, & ij omnes quorum intereſt, quam egregie ſe naſo ſuſpendi à carnificibus patiantur, quamq; tutam ſuam conſcientiam conſeruent, cum ſe ſcire omnia exiſtimant, atque eam negligunt ſollicitudinem ac curam, quam ego ſupra ſingularem & eximiam in cauſis Sagarum NB

garum volebam esse. Multa in hoc casu concurrunt, quæ coram Iudice æterno negligentem Iudicem præstare oportebit. Nam

I. Mortuus huiusmodi nondum legitime confessus aut conuictus de crimine est, non etiam legitime probatum eum vel à dæmone, vel seipso per vim vita interfectum esse: vnde sequebatur, sine peccato mortali (vt vide apud Delrium lib. 6. sect. 19.) Ecclesiastica sepultura priuari non posse; priuatur tamen.

II. Nec debita solum sepultura priuatur, verum insuper ignominiosa ei impenditur; trahitur enim à carnifice sub patibulum, atque ibi infoditur.

III. Eo ipso, quasi lata sententia damnatur, ne non certo fuisse reus ab omnibus existimetur cui carnifex pollinctor datus sit, & furca Mausolæum.

IV. Eadem infamia in familiam ac posteros transfunditur: quod tanto grauius existimãdum est, quanto stirps honestior. Quæ si singula per se magna sunt, & in conscientiæ atque etiam externo foro restitutioni obnoxia, non

faci-

facile exiſtimatu eſt, in quos laqueos ſe induant omnes illi, qui tam futilibus credendi argumentis nixi, velut de memoria incedunt, omnium ſecuri. Neque enim eſt, quod ignorantiæ velo ſe poſſint obtendere, qui ne ignorantia laborarent, maximopere cauere ex officio tenebantur.

DVBIVM XLII.

Quando tuta conſcientia iudicari poſſit, repertum cadauer à ſeipſo vel dæmone iugulatum eſſe?

RESPONDEO, Id iudicari poteſt ex his ſignis:

1. Si reſti collum implicitum eſt.

2. Si caput obtortum eſt, idq́; plane in poſticum, non enim ſufficit ſi verſus humeros in vnam partem: quod notandum eſt.

3. Si in gutture lineamenta appareant, quæ pridie non fuerunt: in quo tamen Medici iudicio opus eſt.

4. Si, quod ſine magna vi externa adhibita fieri non potuit, prima colli vertebra

tebra emota loco est, vt retro emineat; nam tum denique non temere iugulatio præsumi potest, ac cadauer sub furcam trahi: nisi rursum, quod supra dixi, contra commentariensem aliquid præsumendum videatur. Si vero hæc aut alia manifesta signa non reperiantur, præsumendum est pro cadauere vti dixi: potest quidem quispiam à dæmone suffocari, nec tamen vllum relinqui signum, nos tamen id esse factum arbitrari non possumus, nisi signa videamus. Vtinam proinde superiores quidam religionum, vel melius suos in his talibus instructos emittant, vel ora imprudentibus obstringant, ne ex eadem qua supra probatione, vt quemque in carcere concidisse intelligunt, ipsi quoque vel inter primos clament, & in vulgus inspergant confractas eis esse ceruicès. Sane nuper cum quædam miserrimum in modum torta, atque iterum nihilominus in equuleum reducenda, inter manus lictorum mortua collapsa esset, atque in partem vnam deflexisset caput, primus omnium religio-

ligiosus, reorum Confessarius, exclamabat, dæmonem illi pessimæ Sagæ ceruicem obtorsisse. Quam fabellam (cum adderet quoque sesemet vidisse collum eius penitus confractum) nemo non amplectebatur, tanto firmius, quanto minus à religiosis viris vel mendacium in re graui vel temeritas iudicandi tam insignis proficisci posse suspicio est. Et nemo ad similia plura attendit? Quod si nunc ij quorum interest, rationem à Iudicibus petant eorum corporum, quæ hactenus velut à dæmone strangulata sub furcam infodi mandarunt, si & signa iubeant proferre quibus id sibi persuaserint, ac familias diffamarint, non aliter subsistent quam ij solent, qui de re examinantur de qua nulla eo vsque cogitatio suborta eis est.

Dv-

DVBIVM XLIII.

De stigmatis Sagarum an indicium dent ad torturam & condemnationem?

VT intelligat me Lector, sic res habet: Aiunt in corporibus Sagarum reperiri loca quædam quæ sensu vacent & sanguine: ita vt si acum vel stylum profundius immittas, neque dolor neque sanguis cieatur: addunt ea loca subinde etiam quasi macula quadam seu velut nota insignita esse, vnde & vocant characterem siue stigma quod dæmon asseclis suis, (etsi vt fatentur non omnibus) inurat; tanquam cum rem quisque suam, vt supellectilem, ouem, pecus, seruum inusta nota signare solet. Vide Binsfeldium pag. 626. Remigium dæmonolatriæ lib. 1. cap. 5. Delrium lib. 2. quæst. 4. & 21. Quibusdam igitur in locis captiuam quamque lictores exuunt & huiusmodi notas diligenter non minus quam petulanter quærunt: quas tanto vtique inuenient facilius, quanto maioris eorum interest qui quærunt.

Non-

Nonnulli Iudices ita pertinaciter hic ſe figunt, vt ſi tantillum diuellere coneris & examinare, non parum indignentur. Accidit nuper vt intereſſem colloquio Sacerdotis cuiuſdam viri docti, & Iudicis, qui de iis ipſis ſtigmatis diſſerebant. Multa hic Iudex narrabat, ſed non credebat Sacerdos, addebatq; mirari ſe, quod viri prudentes in his ſignis noſcitandis in vnius Carnificis fidem incumberent; quod dictum, vt mihi quidem videbatur non iniquum, ita Iudicem incendit, vt totus ſtomachabundus è loco ſe & conuerſatione proriperet, non ſine calumnia in Sacerdotes. Riſi; & cũ reuocaſſem, demulſiſſemq; verbis dum deſæuiiſſet tempeſtas, ita hominẽ modeſte ſum affatus: Ponam, inquam, argumentum, quod neſcio an à quoquam mihi ſolui poſſit; eſt autem tale: Nam quod ſi in Sacerdotes quidem, inquam, in quos nulla veſtra eſt poteſtas, ſic facile proiecta bile vltra rationem excurritis, quam merito vereri debeo quis cum iis tandem agendi veſter ſit modus, quos ſub vinculis conſtrictos in-

intra ditionem cupiditatis vestræ tenetis? quomodo autem qui sic subito turbato sunt sensu, nihilominus ad distinguenda ea quę in causis Sagarum obscurissima sunt, erunt apti? Qua item ratione qui cum de captis agitur, ad omnem innocentiæ mentionem tumefiunt, recte innocentibus consultum ibunt? respondeat qui potest. Sed ad stigmata redeamus. Ego hæc nondum vidi, nec nisi videro credam. Id video indies, infinitas esse hominum fraudes; & sæpe pudendam credulitatem etiam magnorum virorum: qui quod maiores sint quam vt ipsi huiusmodi minutias ad vnguem examinent, quaslibet pene fabulas amplectuntur, atque in commentaria sua referunt, & sic orbi imponunt. Interea vero, quia nec credo, nec nego, dicam quod sentio, dum à sagacibus & doctis melius examinetur, & doceatur. Itaque ad propositum dubium

Respondeo I. Frustra quæratur an stigmata possint esse indicia ad torturam. Ratio: Nam vt concedam licere per lictorem ea quærere in corpore Reæ nudato,

dato, conuenire putem, vt habeatur semiplena minimum probatio. Cum enim sine ea torquere non liceat, nec licebit sine ea ita fœminam nudare coram infami scurra, quod illi sexui quandoque tortura grauius est: habita autem semiplena contra ream probatione quid opus alio indicio stigmatum est ad torturam.

RESPONDEO II. Antequam ex stigmatis procedatur, hæc sequentia Iudicibus in conscientia incumbent; quæ boni isti ne quidem cogitare videntur.

I. Ne fidant lictori cuius lucrum agitur, & multi nequam sunt, aut ipsi quoque Magi.

II. Ne putetur stigma esse, quæ naturalis aliqua est nota, vel macula, vel cicatrix, aliave de causa sensu vacua, vt caro spongiosa, &c.

III. Ne stigmata quærantur rea pendente, ne forte terrore illo torturæ sanguis deserat nonnullas partes, aut stupore non fluat, vt in sectione venæ subinde consistit licet via patefacta.

IV. Vt

IV. Vt Medici iudicium non negligatur.

V. Vt adsit solers quispiam qui *distincte* manum lictoris obseruet: nam fraudem si industrius fuerit deprehendet: & hoc Nota ante omnia.

VI. Ne lictor mortificet cuiusquam carnem, aut leuiter tantum acu compungat, aut vt nuper nequam quidam faciebat, simulet tantum compungere, interimq; clamitet se reperisse quod nusquam fuit. Vnde mirum non erat si nec sanguis reo diffluerer, nec dolorem sentiret.

VII. Ne lictor vtatur stylis dolosis, vt V.C: magicis & incantatis; vel ita fabrefactis, vt cum libet intrent ac vulnerent, cum non libet; intrare tantum videantur, in se ipsos reducti: quales sunt cultelli ioculatorum.

VIII. Ne lictor sciat verba incantatoria, aut artes quibus sanguinem sistat, ac huiusmodi carnis stuporem inducat, vt quosdam coniuratores scire intelligo, & inuentum audio Carnificem, qui hæc de se fassus ac ple-

xus

xus ſit, vt mirer nondum nos oculos aperire.

IX. Vt Iudices approbatum ac certum habeant nunquam Deum permiſſurum vt vel Dæmonis vel Sagarum malitia & arte huiuſmodi inurantur innocentibus, ſaltem malis.

X. Ea probatio non debet eſſe talis: Si hoc Deus permitteret, ſequeretur incommodum, quia innocentes pro Reis haberentur & plecterētur: nam id nego fore vt à prudentibus & peritis haberentur. Imo male ſic diſcurritur: Dicitur innocentes plexum iri ſi Deus permitteret iis ſigna imprimi; ſupponitur igitur quod ſic ſignati merito nocētes habebuntur, cum hoc ipſum ſit in quæſtione; Vnde in circulũ vadit probatio: cur ſignati nocentes habebuntur & plectentur? Quia Deus innocentes ſignari non permittet? Cur autem Deus non permittet? quia ſignati nocentes habebuntur & plectentur. Perinde vt infra in ſimili oſtendam Dub. 48. Argum. 6.

RESPONDEO III. Quicquid ſit; exiſtimo non concedendum Iudici vt ex his

ſignis ad condemnandum procedat, dum res melius à doctis ventiletur, & auctoritas publica certi quid ſtatuat. Atq; hæc obiter ſaluo iudicio meliore. Scripſit nuper quædam Colonienſis quidam Iuris Doctor, in quibus multa, poſtquam perlegi, deſidero: ac proinde animus mihi erat, totum eius ſcripti neruum ſuccingere & incidere. Sed quia mihi dicitur, id ab * alio iam eſſe factum, acquieſco. Iterum moneo latere fraudem. Quærant ingenioſi ac deprehendent; ſolis oculis, & iis ſagacibus eſt opus. Nimis ſane Dæmon deſipiat ſi gregem ſuum ſignare velit; vt dignoſci & mactari poſſit. Quicquid tamen ſit, certe Delrius lib. 5. ſect. 4. indic. 8. & Binsfeldius pag. 626. quos alioqui Iudices magnifacere & ſequi iactant; indicium hoc ſtigmatum reiiciunt.

à Dn. P. Iordanæo in Proba Stigmatica.

DVBIVM XLIV.

An magnifaciendæ ſint denunciationes complicum in crimine Magiæ?

QVæſtionem hanc ex profeſſo tractāt Binsfeldius in libello de confeſ-

fessionibus maleficorum pag.238. &seq. ac Tannerus Theologiæ tomo 2.disp.4. de Iustitia, quæst.5. dub.2. Nos Tanneri sententiam secuti, nostra methodo rem expediemus, & quæ adfert in contrarium Binsfeldius, dissoluemus. Itaque

RESPONDEO, Etsi denunciationes complicum secundum communem hodie praxin maximi momenti habentur, sic vt ordinarie tres, quatuor denunciationes sufficere putentur, ad capiendum & torquendum, etiam secundum quosdam personas bonæ alioqui famæ, consentiente Binsfeldio, Delrio & aliis: nihilominus nos eas vel si plurimæ quoque fuerint, vt parui admodum ponderis, fallaces, deceptorias, vehementerq; merito secundum prudens iudicium suspectas reiicimus, negamusq; ad capiendam, torquendamq; personam aliquam, seu bonæ seu malæ famæ, nisi alia indicia grauiora accedant, sufficere. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Sententiam hanc plurimorum optimorumq; Doctorum authori-

tas tuetur, ſic enim (ſaltem quo ad perſonas bonæ alioqui famæ) ſentiunt de Exceptis, Ancharanus, Alexander, Andreas de Iſernia, Bartolus, Bertazzolus, Burſatus, Cornelius, Crauetta, Felinus, Gomezius, Grammaticus, Marſilius, Menochius, Paris, Raphael Cumanus, Rolandus à Valle, Socinus Iunior, Vincentius Ondedus, & alij prout citatos vide apud Tannerum l.c. nu.31. & ſeqq. qui proinde concludit hanc ſententiam non ſolum non eſſe nouam ſed potius communem.

Ratio II. In conſtitutione criminali Caroli V. quam in Imperio ſeruare oportet, cum Indicia maleficij commemorantur, non ponitur duorum vel plurium complicum denunciatio, quæ tamen poni debuiſſet, ſi aliquod eis momentum ad torturam ineſſe Imperator putaſſet.

Ratio III. Si aduerſariorum ſententia recipiatur, in poteſtate & arbitrio infamium & nequam perſonarum erit, grauare & denigrare bonum nomen, exiſtimationem & perſonam hominum pro-

proborum: quod est absurdum & periculosum innocentibus, vt ex sequentibus satis colliges.

RATIO IV. Vel illæ quæ alias denunciant vere Sagæ sunt vel non sunt: si non sunt, iam quid hæ de complicibus scire possunt, quas non habent? mentiuntur de se & de aliis, vt à tortura se liberent, nullius igitur hæ denunciationes ponderis sunt, si denunciantes innocentes sunt: si sint autem nocentes seu vere Sagæ, ne tum quidem illarum denunciationes vllum pondus habent: supponi enim debent ex natura sua mendaces esse quæ Dæmone Magistro vsæ sint. Veracitas igitur illarum nulla est, nulla igitur probatio quæ illarum veracitate nititur: nititur autem denunciatio, cum nihil nisi ab authoritate seu veracitate dicentis probet. Ergo. Autores Mallei alias seueri ipsum hoc agnoscũt pag. 512. Cum enim dixissent maleficas quasdam Magistras seruari posse, vt aut maleficiatis subuenirent, aut maleficas proderent, subiungunt; *nec tamen eorum proditioni staretur eo quod Diabolus mendax sit;*

 nisi

nisi pariter & alia indicia facti cum testibus occurrerent.

RATIO V. Non creditur denunciationi seu testimonio testium qui infames sint, vt est communis omnium Doctorum sententia: sunt autem Sagæ omnes hoc ipso quod Sagæ sint maxime infames. Ergo, &c.

DICES, Ex Binsfeldio de confessione maleficorum pag. 264. & 266. & ex Delrio lib. 5. sect. 3. Infamia purgatur per torturam secundum communem sententiam Iurisperitorum; qui proinde statuerunt, vt complici non credatur, nisi in tortura denunciationem fecerit. Si igitur infamis Saga in tortura denunciauit, vt fieri debet, ab infamia purgata est, frustra igitur infamia obiicitur. Vt hoc lector intelligat, sciendum est quod aiunt hodie Iudices, testimonium personæ infamis non debere admitti: cum igitur quispiam in tortura de se confessus crimen, hoc ipso infamis sit; non oportere ei de complicibus credi, nisi de iis per nouam torturam, quæ infamiam illam expurget, rogetur.

Vn-

Vnde vt id fiat, torturam nouam pro complicibus edicendis ſuſtinere reus debet, quantumuis ſine tortura promptus ſit edicere: hæc hodie Iudicum praxis eſt. Sed non potui purgationem hanc infamiæ in conſtitutione Carolina reperire. Deinde non ſat intelligo, quo tandem modo tortura infamiam abſtergat, nam quicquid id eſt ex quo cuiquam infamia adhæret, id vtique nō annihilatur per torturam, ergo conſequenter nec infamia: Exempli gratia infamis Gaia eſt, hoc ipſo ſeu ex ea cauſa, quia Saga eſſe deprehenſa ac confeſſa eſt. An cùm torquetur deſinit eſſe Saga? Non deſinit: nec deſinit igitur adhuc infamis eſſe, manente enim cauſa manet effectus: Pretioſa alioqui purgatio, ſi ſic facile tortura quamlibet infamiam purgare poſſet. Vnde vereor vt commune hoc Iuriſperitorum effatum non ſatis ſubſiſtat, dum aliter inſtruar. Simanchas certe ait huius ſententię autores ſine lege & ratione loqui. Quod ſi inſtruas in hunc modum: infami ideo de complicibus non creditur, quia time-

timetur ne mentiatur, adhibetur igitur tortura in hunc finem, vt ne mentiatur, vnde cum tortura tollat vt ne mentiatur, recte dicitur tollere infamiam, quia efficit, vt licet infami, tamen credi possit.

Resp. Ne sic quidem difficultatem absolui: Nam esto Sagam torqueas in hunc finem vt ne mentiatur; an ideo mox finem consequêris? æque mentietur post torturam: & qui eam mentitam redargues? Imo si post torturam ei credis, iam tanto amplius mentiri volet: stulta enim sit, si non vsa hac occasione alienum potius regnum destruat quam suum, cum æque tibi satisfactura sit, seu nocentes seu innocentes nominauerit; quippe quam post torturam verum dicere persuasum habeas, vt haud dubie à Magistro suo intellectura est.

Dices II. Ex eodem Binsfeldio pag. 306. vt testes infames ad testimonium admittantur inductum est iure positiuo, sic enim attestantur Philippus Cornéus, Philippus Francus, Petrus de Ancharano, Andreas Barbatius, & ratio sua-

ſuadet. Idem ergo ius exigente neceſſitate, ne veritas in multorum damnum occultetur admiſit, vt in Exceptis infames teſtes admittantur,&c. ſic ille.

Resp. Negari quod aſſumitur, neque enim, quod ait Binsfeldius, ratio hoc ſuadet, ſed ſuadet contrarium. Citatos autem Autores aliosve non ſequimur, niſi quantum probant. Itaque vt teſtimonium infamis reiiciatur, Naturalis iuris eſt, & non Poſitiui tantum. Quanquam vt hoc melius intelligatur; diſtinguo, & dico, duplicis generis infames eſſe poſſe: Alios, qui ſunt *infamis vitæ, ſeu morum*, id eſt, criminoſi: Et de his infamibus intelligendi ſunt Autores, cum dicunt iuris eſſe poſitiui, vt reiiciantur teſtes infames. Alios, qui ſunt *infamis authoritatis*, ſeu diffamatę aut ſuſpectæ mendacitatis & periurij. Prioris generis vt à Iure poſitiuo repelluntur, ſic & cum videtur in exceptis & alioqui difficilis probationis criminibus admitti poſſunt, cum non repugnet criminoſum veracem eſſe. Poſterioris generis aio prorſus etiam in exceptis & occultis

reiiciendos esse, cum hi non modo Iure Positiuo sed etiam Naturali prorsus repellantur. Nam sublato etiam omni Iure positiuo, qui hoc modo Infames sunt, eorum authoritas vacillat, aut saltem vacillare putatur: authoritate autem vacillante, vacillat quoque quod ei superstruitur; superstruitur autem testimonium, cum id non probet nisi ab authoritate: ergo & testimonium talium infamium vacillat: si vacillat autē, merito in re grauissima vbi de capite hominum agitur, reiicitur; dictat id recta ratio; non tantùm Ius positiuum præscribit. Nam vtique contra naturam rei est, & omnem penitus rationem, vt quem ponis conclamatæ authoritatis esse, ex eius authoritate seu veracitate argumentum ducas. Quare vlterius, cum nullum hominum genus ex natura rei & iuxta omnium communem sensum maiore laboret Infamia seu præsumptione *Mendacitatis*, quam quæ Sagæ iudicatæ fuerint, id est, patris mendaciorum discipulæ; sequitur sane nullum quoq; infamium hominum esse genus, quod

quod minus ex natura rei ad dicendum testimonium admitti possit. Et hoc miror Binsfeldium non aduertisse. Et si ille autem vir tantus non aduertit, quid nostri Inquisitores facturi erant?

RATIO VI. Repelluntur in Iure positiuo testimonia quoque personarum vilium & inopum. Item in iure Canonico cum criminales causæ sunt mulierum ob sexus fragilitatem & mutabilitatem ingenij. *cap. forum* 10. *sub finem de verborum signif. & cap.* 16. *mulierum* 33. *q.* 5. Item omni iure positiuo & naturali hominum delirorum, fatuorum, &c. Sed hæc omnia in Sagas conueniunt, ergo &c. Sunt enim plerumque personæ viles, mulierculę rudes, mutabiles, nonnunquam semifatuæ. Non igitur prudenter iis commodari fides potest, maxime ad equuleum qui probationes claras & pene certas postulat, vt supra docui etiam in exceptis.

RATIO VII. Docent omnes Iurisconsulti ac Theologi in nullis criminibus quantumcunque Exceptis æstimari

seu

ſeu admitti teſtimonium inimici ſiue hoſtis, intellige capitalis, idq́; ex iure Naturali; præſumitur enim cum ſit hoſtis nocendi ſtudium ac proinde mentiendi: Autores omitto, ne fruſtra in re omnibus indubitata chartas impleam: ſed negari non poteſt quæ veræ Sagæ ſint, iuratas eſſe humani generis & innocentum hoſtes capitales, quæ nemini non male velint ac nocere cupiant, ſi in earum ſit poteſtate; merito igitur quas edunt denunciationes, vt ſuſpectiſſimas contemnimus. Elegantibus ſane verbis rationem hanc Tannerus proponit: *Quod ſi ipſo*, inquit, *Iure naturali probatum aut Iure præſumptum odium accuſatoris, vel teſtis, denunciationem ſeu indicium eneruat & elidit: Quidni etiam præſumptum illud odium quod Sagæ aduerſus quoſlibet animo fixum gerere cenſentur, & à quo etiam apud Germanos nomen* Vnholden *accepiſſe videntur, ſaltem eatenus eneruabit, ne ſola denunciatio ad torquendam perſonam denunciatam valeat?*

Itaque quid ſecutus ſit Binsfeldius, non ſatis perſpicio. Nam inprimis quodam

dam loco diſerte docet teſtimonium capitalis inimici penitus admitti non oportere etiam in Exceptis, commendatq; doctrinam Ancharani, Franci, & Barbatij, quod nec Pontifex, vt inimicus ferat teſtimonium, diſpenſare poſſit, cum repellantur Iure Naturæ. Deinde quoque alio in loco non modo non concedit, ſed euincit Sagas omnes infeſtiſſimas, & capitales eſſe generis humani hoſtes. Denique tamen rurſus alio in loco, pro admittendo illarum teſtimonio non ſecus ac pro aris & focis pugnat. Connectat hæc qui poteſt.

RATIO VIII. Communis eſt ſententia; ſi ſocius criminis denuncians plures habeat defectus, vt V. C. non ſolum ſit infamis, ſed etiam ſimul vilis, abiectus, periurus, aleo, &c. tunc ne in exceptis quidem facere indicium ad torturam, imo nec ad capturam, imo nec ad ſpecialem inquiſitionem. Et recte: nam ſi ob vnicum huiuſmodi defectum teſtimonium alicuius reiicitur, quanto magis reiiciendum erit, cum plures reiiciendi rationes coactæ ſunt? Atqui vero

quis

quis nescit, in Sagis si vere tales sunt, quam plurima huiusmodi conuenire? nam & infamatæ authoritatis sunt, & periuræ sunt, quę Deo fregerunt fidem, & abiectæ sunt, & mulieres peruersæ sunt, & concubinæ satanæ sunt, & inimicæ generis humani sunt, & homicidæ & hæreticæ & idololatræ & hypocritæ sunt, & quicquid denique scelerum cogitari potest, penitus implexæ sunt.

Dices I. His incommodis occurretur, si denuncians tanto sæpius aut tanto acerbius torqueatur, nam sicut per vnam torturam purgatur Infamia iuxta dicta supra, sic etiam per torturas plures, aut vnam tanto acerbiorem purgabuntur defectus reliqui. Atque ita dicitur docere Delrius in appendice 2. lib. 5. q. 17. ego illam non habeo vt videre possim: Vt vt sit.

Resp. Inprimis nescio quæ hæc tandem laniena futura sit torturas multiplicare aut iuxta proportionem nequitiæ Sagarum intendere: animus meminisse horret. Deinde autem iam ante dixi, non sat capi qui tortura hos omnes de-

defectus purget, & vt aiunt, credibilia Sagarum testimonia faciat, quæ prius incredibilia habebantur? si mentiri Sagæ velint, & innocentes perdere, vt præsumi de capitalibus innocentum hostibus debet, æque id post torturam atque ante volent, nam æque sane torqueri super complicibus debebunt, & æque post hanc torturam Iudicibus satisfacient, seu veras suas complices accusent seu fictas. Imo si ante torturam præsumebantur mentiri velle & posse in innocentes, vt eos perderent; multo amplius id præsumendum facturos post torturam, cum sciant tunc creditum sibi iri, & oraculum habendum quicquid dixerint. Et quæ cæcitas nostra est, vt hæc non cogitemus?

DICES II. Cum dicitur plane reiiciendum esse testimonium complicis, si laboret pluribus defectibus seu criminibus, intelligi id debet, si laboret pluribus talibus quæ non ordinarie coniuncta & inuicem cōnexa esse soleant? nam si ea crimina ordinarie solent reperiri simul coniuncta, tūc non debebit plane reii-

reiici teſtimonium talis complicis, ſed admitti poteſt.

Hanc diſtinctionem ſeu explicationem adducit Profeſſor Rinthelenſis D. Goêhauſius in lib. nuper edito, cui titulus Proceſſus iuridicus contra Sagas pag. 99. & 100. atque ait eſſe Doctorum Friburgenſium: vnde concludit teſtimonia Sagarum non eſſe reiicienda ob id quod pluribus defectibus laborent, quia hi defectus tales ſunt, vt ij ordinarie cum crimine magiæ coniuncti ſint.

Resp. Quorumcunque tandem hæc diſtinctio ſit, ridicula eſt: nam

I. Caret ratione: aut ſi non caret, ea detur; & acquieſcam.

II. Cur inhabilis ſit teſtis infamatæ authoritatis, cur inimicus, cur ſemifatuus, cur vilis, cur criminoſus, &c. ſingula ſuam propriam vel ex rei natura, vel Iuris poſitione cauſam habent; an hæ autem cauſæ deficiunt cum ordinarie aliqua ſunt coniuncta? id mihi oſtendi peto: quod ſi non deficiunt autem; parum apta iſta diſtinctio eſt.

III. Su-

III. Sumo tale exemplum: Execratur Respublica Idololatriam, Hæresin, Latrocinium, Sodomiam, &c. & vehementius quidem eum in quo hæc omnia simul conuenerunt: an minus tamen Sagam execrabitur, quod in eam hæc non aliquandò tantum, sed ordinariè & semper conuenire solent? Imo tanto magis execrabitur. Applica.

IV. Do aliud exemplum: Statuit lex vt pellatur vrbe qui latrocinium commiserit: Item qui sodomiam, item qui Idololatriam: hinc igitur contra Titium sequitur eum maxime pellendum vrbe esse, quia is omnia hæc simul fecit, id tu concedis: Negas tamen ex vrbe expellendam Sagam esse, eo quod etsi hæc quoque eadem commiserit, tamen excipi debeat, quia ea crimina ordinariè cum Magia coniuncta esse solent. Applica & vide quam hæc absurda sint.

Dices, Imo hæc distinctio ante data criminum non ordinariè coniunctorum & ordinariè coniunctorum omnino admitti debet, ob hanc rationem, quam dat citatus Professor D. Goehausius.

 sius.

ſius. Sic enim ait his verbis: *Eſt vero*, inquit, *hæc diſtinctio admittenda: enimuero quia malefici criminibus prioris generis quæ ſemper ſcilicet cum maleficio coniuncta ſunt, ſemper ſunt innodati; & ergo ſi maleficos teſtes ſeu ſocios criminis aliis criminibus & quidem illis ipſis cum maleficio coniunctis carere eſſet neceſſe, nullus eſſet teſtis idoneus, atque ſic lex criminoſos & infames ad teſtimonium in exceptis ferendum fruſtra admiſiſſet, ac fruſtra rei in crimine veneficij de complicibus interrogarentur*, &c. ſic ille.

Resp. Hæc ratio magis ridicula eſt: nam ſenſus eſt, quaſi breuiter ſic dicas: hæc diſtinctio, quæ ego do valere debet, quia ſi non valeret, ego cauſa caderem, & eſſet verum quod dicit aduerſarius Sagis penitus non debere credi. Præclare! Porro de lege quod dicit, infra meminero Dub.49. Argum.1. & 3. Id nunc manet, cum in Sagis ea omnia concurrant ſimul, quæ & Iure naturæ, & iure poſitiuo inhabilem reddant teſtem, & concurrant quidem ordinarie & ſemper, omnino reiici earum teſtimonium debere, & reiici quidem ordinarie

narie & ſemper, ac proinde non ſolum frustra, ſed & pernicioſe innocentum inimicas, & ſemifatuas fœminas, & viles, & infames, & mendaces, &c. de complicibus interrogari.

RATIO IX. Si tanti denunciationes fiant, vt hodie fiunt, apertiſſimum nactus oſtium eſt humani generis hoſtis, vt infinitam innocētium ſtragem edat. Erit enim in ipſius ac ſuorum poteſtate ſitum, quaſlibet quantumcunq; innoxias denunciationibus obruere, & in capturam ac torturam grauiſſimã, quam pauciſſimæ perferre poſſunt, quandocunque volent liberrime tradere. Nam obſecro quid hic obſtare poterit? Iam pleni per Germaniam carceres ſunt captiuis, demus eas omnes vere Sagas eſſe: mox tollentur in neruum vt complices ſuas fateantur; ſcit eorum Magiſter quas nominauerit eodem rapiendas eſſe; cur non agat igitur qui ab initio homicida fuit vt eas nominent quas maxime perire optat? poteratne vel ipſe ſibi fingere commodiorem nocendi viam & tota Germania bacchandi?

 Ri-

Ridere ſoleo hodiernam multorum Iudicum ſimplicitatem: Non raro enim cum poſtulãt pro captiuis Sacerdotem, atque eum ad ſuum genium formare cupiunt, monent primum, inſtruunt, & identidem inculcant, quanta captiuarum malignitas ſit, quam promptæ eis & in numerato ſint mille mentiendi artes, quam ad omnem falſitatem ac dolos expedita eloquentia: Caueat ne iis credat, ne ſe decipi patiatur ficta ſanctitate; parum eſſe dæmonis mancipiis, ſi & ſacramentum mendacio profanent; nequiſſimum earum doctorem eſſe qui vel prudentiſſimis cautiſſimisq́; imponat, & ſimilia; quæ eo ſpectant vt omnem iis fidem abrogent ſi tale forte quippiam Confeſſario exponant quo ad innocentiam quorundam quaſi quibuſdam veſtigiis perueniri poſſet. Itaq; eo vſque mendaces, periuræ, doloſæ, deceptrices ſunt, quibus credi nullo modo oporteat: Solum cum ad edicendas in tortura complices eſt ventum, iam eæ ipſæ mox omnem exuunt naturam, iam pertęſæ artium ſuarũ ſubito è menaci-

dacibus veraces fiunt, totæ candidę, ſinceræ, ſine dolo, quæ non niſi vere Sagas & nocentes accuſaturæ ſint innocentium oblitæ. Euge rem lepidam & feſtiuam! non eſt quod iam fraudem vllam metuamus, nihil hic periculi futurum eſt, non iam amplius mentiri poſſunt: pellem Æthiops mutauit. Pergite Inquiſitores, capite denunciatas, non dubium eſt quin reæ ſint, ducite in neruum & extendite dum fateantur, ſi id nolint, obſtinatas viuas incendite, nocentes enim ſunt: dæmon dixit, & in tormentis dixit. O Germania quid facis? timent Iudices ne fallantur à Sagis viri Apoſtolici qui & Angelos iudicaturi ſunt, ne ipſi fallantur non timent. Mentiuntur, aiunt, vel in ipſo Sacramento peſſimę deceptrices: in equuleo duntaxat verum dicunt, hic decipere non poſſunt. Quam hæc peruerſa & ridicula ſunt? quæ miror Magiſtratus Germaniæ nondum animaduertiſſe, tot conſiliariis & viris prudentibus vallatos. Quidni faciat iam dæmon, quod ipſi lubet, ſæuiat in quoſcunque volet?

& ecce iterum vnde tantus nobis numerus Sagarum!

DICES I. Non procedunt hodie ex solis denunciationibus, sed si alia quoque indicia accedant.

RESP. Falsum est quod dicitur: nam plerumque aut certe frequentissime hodie ex solis denunciationibus procedunt: Id probo hoc Enthymemate: Procedunt plerumque ex denunciationibus & fama, ergo ex solis denũciationibus procedunt. Antecedens patet, cum omnia exemplis plenissima sint: probanda igitur consequentia est, quam sic ostendo: Iam supra docui dubio 34. famam hodiernam non esse nisi spurium rumorem, atque insuper nunquam fere in Iudicio legitime probari, proindeq; esse indicium ipso iure positiuo & naturali inualidum & nullum: quod si nullum autem, atque ex eo igitur ac denunciationibus Iudices procedunt, vtique ex solis denunciationibus procedunt. Præterea vero, esto etiam demus hoc; non plane sit nulla fama hodierna, sed legitime semper in Iudiciis probetur:

tur: quæro tamen ex Iudicibus quid putent? an nocentes eſſe omnes quæ ſolo hoc indicio malæ famę aut aliquo ſimili vrgeantur? nec hoc dicent: quid igitur? vt primum modo dæmonis auctoritas accedat, id eſt teſtimonia ab auctoritate & veracitate dæmonis ac mancipiorum eius ducta, iam putabunt? iam de earum culpa, quaſi certi erunt? atque ita certi, vt quaſcunque torturas denunciatæ ſufferant, quicquid in defenſionem ſui velint afferre, quicquid conſtanter negent, &c. per fas nefas debeant nocentes eſſe? nam hæc hodie praxis eſt. Vnde infero, adhuc igitur in Satanæ poteſtate eſſe, eas ſaltem omnes quæ diffamari, aliove quo ſimili inſufficiente indicio ſuſpectæ fieri potuerint, mox adiectis ſuorum denunciationibus in diſcrimen adducere. E qua re quam multas adhuc ſtrages machinari nobis dæmon poſſit, facile exiſtimare eſt: ignauus enim ſit, ſi hanc occaſionem ſine fructu ſinat effluere.

DICES II. At ſaltem ſi denunciantes conuertantur, non contemnendæ earum

rum denunciationes erunt, nec prædicta pericula timenda.

Resp. Adhuc timenda erunt & denunciationes contemnendæ, prout dubio ſequenti latius oſtendam.

Dubium XLV.

An ſaltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam?

Respondeo, Sic quidam occurrere ſolent iis quæ dubio præcedente diſſeruimus, ſed fruſtra. Rationes iſtæ ſunt:

Ratio I. Denunciationes hodie fiunt, & in acta referuntur antequam de conuerſione & pœnitentia cum denunciantibus actum fuerit: Nam ſic praxis hodierna habet, vt vix adeant ſpirituales viri, niſi cum in exteriore foro cognitio expedita eſt: Fruſtra igitur Sagarum pœnitentia obtenditur ne earum denunciationes contemnantur; cum denunciationes omnes pœnitentiam antecedant. Vtinam vero non niſi poſtquam ſerio ad Deum reuertiſſent, tum

tum demum edicere complices iuberentur, & quidem non quas equuleus extorqueret, ſed quas conſcientia ſuggereret: nam & aliquid tunc ego denunciationibus fortaſſe darem, & aut fallor inſigniter, aut pauciſſimum Sagarum numerum breui haberemus. Scio quid loquar, etſi multa adhuc ſubiicere eſt neceſſe. Itaque non parum ſemper admiratus ſum prudentiſſimum Theologum Tannerum: qui inter ea media quibus Sagæ extirpari poſſint, hoc quoque raptim immiſcuit, vt rei non examinentur de complicibus niſi poſt acceptam ſuæ mortis ſententiam & præuiam pœnitentiam ac pręparationem ad bene moriendum à Confeſſario procurandam: Sic enim ille diſp.4. de Iuſtitia, q.5. dub.5. num.131. Sed medium hoc quorſum? Nec Inquiſitores id vnquam amplexuri ſunt, nec Magiſtratus mandaturi: Non amplexuri Inquiſitores; nam lucrum ſuum interuertent imminuto numero in quas procedant: Non mandaturi Magiſtratus; nam nemo ſuggeret, nec ipſi legent.

RATIO II. Non modo autem verum est quod dixi, nimirum excipi hodie & inscribi denunciationes adhuc ante reorum pœnitentiam, verum etiam eas ipsas solas ab impœnitentibus factas Iudices valere volunt: adeo, vt postea vbi vere pœnitentes & ad mortem rite dispositæ à Confessario iudicatæ fuerint, si circa complices quippiam enuncient, id non nisi eatenus à Iudicibus vel credatur vel reiiciatur, quatenus cum denunciationibus iis, quæ adhuc ante pœnitentiam factæ sunt, vel conuenit vel dissentit. Imo ad eas adhuc impœnitentium denunciationes tanquam ad lapidem lydium arguti homines probant, an vere quæpiam deinde pœnitens sit, an falso: nam si Titia V.C. quas adhuc impœnitens denunciationes edidit, eas post acceptum pœnitentiæ sacramentum approbet & ratificet, id ipsis signum veræ conuersionis est: tum Titia non ficte pœnituit. Sin autem reuocet, & torturæ coactione mentitam se pronunciet: tum fucum fecit, Confessario imposuit, falsa eius

pœ-

pœnitentia est, aut terrore mortis perturbata est, ac proinde superioribus denunciationibus insistendum est. Equidem ingeniose! nam vtcunque res cadat, seu ratificet, seu reuocet Titia post sacramentum pœnitentiæ, semper Iudices quod volunt obtinere possunt. Si ratificet, denunciatio eius prior vera fuit; quia vere pœnitens ratificauit: si reuocat, id non obest; quia vere pœnitens non fuit: Sic enim illi aiunt. Sed non animaduertunt scilicet, quam neutro modo subsistant. Nam

1. Cum admittunt Titiam vere pœnituisse si priorem denunciationem ratificet, committunt circulum: denunciationem enim eam fuisse veram aiũt, quia pœnitentia in qua ea denunciatio ratificata est, vera fuit, pœnitentiam vero hanc fuisse veram colligunt, quia ratificauit denunciationem quæ vera fuit: sic denunciatio pœnitentiæ, pœnitentia denunciationi fidem facit, quod est in circulum discurrere.

2. Quo iure & facilitate illi dicunt falsam esse Titiæ pœnitentiam cum prio-

priorem denunciationem reuocat, veram autem cum ratificat, eodem iure & facilitate mihi dicere licebit oppositum, id est, falsam esse Titiæ pœnitentiam si priorem denunciationem in statu impœnitentiæ factam adhuc ratificat, veram autem si eam reuocat. Alioqui ridicula plane res est, vt cum dicit pœnitens quod Iudicibus placet, iam clament vere pœnitentem esse, cum quod displicet, iam ficte pœnitere! Quis non hominum cordatorum hic indignetur? nam hoc penitus nugari est.

3. Etsi negent Titiam vere pœnitentem fuisse si priorem denunciationem reuocet, parum refert: nam nec pœnitens quoque fuit cum denunciationem primam fecit: id mihi sufficit, manet enim quod volebam, denunciationes fieri à Sagis nondum conuersis, atque ideo tanquam diabolicas ac fallaces adhuc reiiciendas esse.

RATIO III. Imo etsi id hodie (quod nunquam fiet) esset moris, vt iuxta consilium Tanneri post pœnitentiam primum, & acceptam mortis sententiam de-

denunciationes exciperentur : etſi etiam moris hodie apud multos ſit vt non ſtetur denunciationibus niſi poſt pœnitentiam eas ratificent , nihilominus adhuc aio cordatos viros merito denũciationes eas repellere : cum merito cordatus quiſque dubitare poſſit , an non pœnitentia hæc ſit conficta ? Nam

1. Clamant Inquiſitores dæmonem ſua mancipia ad grauiſſima quæque & inaudita omnibus ſeculis ſcelera iam primum vehementiſſime impellere: quod ſi verum eſt, (de quo alias) quid mirum igitur aut incredibile fuerit , ſi impellat quoque ad fingendam pœnitentiam?

2. Quotidianum eſt, quod & paulo ante dixi , vt quoties quæ rea reuocat quod in tormentis faſſa eſt, exclament Iudices decipere eam Confeſſarium, & ficte pœnitere : ſat igitur ipſi iudicant procliue admodum his reis eſſe vt fingant & fallant: merito igitur id cordatus quiſque etiam cum denunciationes poſt pœnitentiam faciunt aut ratificant ſuſpicabitur.

3. Nec

3. Nec obstabit quod Confessarius iudicet Titiam V.C. vere pœnitere. Nam vt Iudices illi contra quos loquor aperte fatētur, Confessarius in eo foro conscientiæ non est audiendus; si enim reuocet Titia quæ in torturis fassa est, etsi dicat Confessarius vere pœnitentem esse, aiunt illi tamen, vt vidimus, eum decipi: dolosissimum esse Satanam, & mille artificem: credendum hypocritis non esse. Idem igitur & cordati viri dicent cum Titia denunciationes ratificabit, ac quo iure isti ad mentem suam, eodem & hi ad suam vti volent. Deniq; impossibile erit vnquam certo scire an Titia vere, an falso pœnituerit: nam quis Iudex erit? an Confessarius? atqui hunc isti, vt iam diximus, non admittunt: an ipsi igitur erunt? at hos certe in hoc foro Ecclesia non admittet.

4. Non desunt magnæ causæ, cur Titia volet fingere, & cur dæmon eam ad fingendum impellere. Videt Titia de se actum quidem esse, quod si ficte tamen pœniteat, mitigationem pœnæ sperare posse: posse & innocētes (quæ communis

nis ei cum dæmone voluntas eſt) in diſcrimen adducere, & ſe nõ ſegniter vindicare, dum ſcilicet per denũciationes ſuas, hoc veluti pęnitentiæ ſigillo roboratas, tanto certius & minore cum Iudicum ſcrupulo ad innocentũ necem zelum Principum extẽdet. Vtentur igitur occaſione ſua generis humani hoſtes, & qua libidine nocendi innocentes denũciare, eadem & denunciationes (vt infirmæ non ſint) ficta ſanctitate veſtire volent. Deniq; hæc ſemper omnium ſumma eſt: dictorum Iudicum proceſſum auctoritati & veracitati dæmonis incũbere, ac eatenus ſolum non falli, quatenus qui omnis doli & falſitatis artifex diuinis literis præſcriptus eſt, non fallit.

Ratio IV. Imo etſi concedam (concedam enim) non ſimulate conuerſam quampiam ad Deum eſſe ac veriſſime pœnitẽtem: nihilominus ne ſic quidem denũciationibus auſim fidere in re tanta tam periculoſa, eo quod & tunc fallere denuncians poſſit, vel quia vix aliter audeat, vel quia aliter non ſciat, prout Dubio ſequenti exponam.

Dvbivm XLVI.

An ſaltem denunciationibus credi debeat, ſi infallibiliter certum ſit denunciantes vere conuerſas eſſe, & verum velle dicere?

Respondeo, Sic denique videri poterat; ſed nec mihi nec cordato cuipiam qui attentius conſiderare voluerimus videri debet. Rationes iſtæ ſunt:

Ratio I. Solent Iudices, ſi quæ reuocent denunciationes ante factas, eas quoque ad torturam reuocare; & hoc ipſum, quod eſt oppido notandum, lictores eis minari ſolent, ac pro ſingulari affectu ſuo quo ad exſtirpanda zizania feruntur, ſedulo ne id neſciant præmonere. Quare etſi Titia V.C. vere conuerſa eſſet & ſincere pœnituiſſet, non auderet tamen non ratificare denunciationes ante factas. Vnde vlterius ſi eas ratificet, non continuo hinc euincetur eas igitur fuiſſe veras: nam & vere pœnitens formidare pœnas tam graues poteſt, earumq; metu continuare menda-

dacium, cum fragilitas humana magna sit.

Incredibile est quam hic multa mihi exempla suppetant, & quam multæ pereant per huiusmodi falsissimas delationes vi tormentorum expressas, quæ deinde irreuocatæ manent. Nesciunt qui tormenta non gustarunt, quam ij qui gustarunt supra omnem modum formident: Ex quo fit, vt paucæ adduci possint, vt denunciationes suas falsas, saltem omnes, constanter reuocent. Reuocant igitur aliquas duntaxat, vt sic & conscientiam, quantum possunt exonerent, & simul tamen repetitionem tormentorum declinent: quam non declinarent, nisi vtique vnam minimum alteramve irreuocatam relinquerent: Vnde rursum tamen his relictis, quantum creetur malum, facile lector intelliget; quippe cum passim ex hoc ipso concludant Iudices, hanc vnam igitur aut alteram, quæ reuocata cum aliis non sit, tanto certius nocentem esse, atque ideo tanto sęuius in eam si neget animaduertendum. Res sane

vndiquaque periculosa, quam fusius deducere non placet, dum id modo pateat, & vere pœnitentem esse Titiam posse, & nihilominus si quam ante fecisset falsam denunciationem, eam metu repetendæ torturæ irreuocatam relinquere. Vah quantas dabunt pœnas omnes ij, non modo Iudices sed & Iudicum Confessarij qui hic non attendunt, & tam disertis à me verbis admoniti non modo nondum animum adhibent vt explorent, sed & frendent quod instruantur!

RATIO II. Quantumuis vero & pœnitens esset Saga aliqua denuncians, & id infallibiliter constaret, velletq; vere denunciare: nihilo tamen minus fallaces denunciationes essent ob periculum deceptionis ipsarum Sagarum. Nam constat & conceditur etiam ab aduersariis, Sagas non semper realiter ad conuentus & tripudia sua transferri, sed sæpe per solam imaginationem; sic vt dæmone seu per se, seu per adhibita naturalia medicamenta phantasiam varie commouente, existiment fuisse, vidisse,

se, & fecisse, quæ nec visa nec facta vllibi sunt: perinde vt iis accidit, qui in somno non veris rebus, sed earum imaginibus luduntur. Extant hac de re exempla, quę quod passim circumferuntur & nota sunt, breuitatis causa omittimus. Quin imo valde credibile esse, quod Sagæ sæpius phantasticis huiusmodi translationibus & conuentibus, quam veris fruantur, docet Tannerus Theologiæ tomo 1. disput.5. quæst.6. dub.7. Quo posito, quis non videt, necessario fallaces delationes esse, quantumuis denunciantes conuersæ sint, & nolint fallere. Nam vnde scit Iudex an hæ & illæ denunciantes non sint ex ea Sagarum classe, quæ meris phantasmatis à dæmone luduntur, ideoq; fuisse & vidisse se putent vbi non fuerunt nec viderunt? Illæ ipsæ certe inter phantasmata & res veras non satis distinguunt. Iurant se fuisse vbi non fuerunt: Nota sunt exempla vbi rerum harum curiosi cum testibus adfuere, & sopitas huiusmodi Sagas, etiam verberibus signatas apud se præsentes retinuere:

quæ tamen vbi ſomnum perdormiuiſſent, in conuentibus ſuis fuiſſe, & mira ibi egiſſe pertenderent. Ita veram rem putabant eſſe, quam non niſi in imaginatione paſſæ fuerant. Narrat experimentum tale quod ipſe ſumpſerit Baptiſta Porta Neapolitanus in magia naturali, editione prima. Quod ſi dicas, mirum eſſe & incredibile, quod quis neſciat diſtinguere, quæ realiter, quæ imaginarie ſit paſſus: etſi enim cum interdum ſomniamus, in ipſo ſomno omnino putemus nos vigilare; cum tamen deinde euigilamus, ſatis clare cernimus nos tantum ſomniaſſe. Reſpondeo, id quidem ita nobis ordinarie contingere, vt ſatis diſcernamus ſomnum à vigilia in vigilia: nego tamen incredibile eſſe quin aliter poſſit fieri, & in Sagis fiat, vt dæmon, qui mille artifex eſt, ita mancipia ſua turbet, vt inter rem veram & falſam non diſcernant: præcipue cum ante pleręque delirę mulieres ſint, aut ad delirium à natura ſexus illius diſpoſitæ, quo facilius in materia apta nequitiam ſuam exercere ille artifex poſ-

poſſit. Quicquid autem ſit, moneo Principes, vt examinent Iudices ſuos, iubeantq́; proferre ea ſigna quibus certo ſe conuicerint, eas omnes quas hactenus plexuerunt, & de complicibus rogarunt, ex earum fuiſſe claſſe, quæ non phantaſtice ſolum tralatæ ſint. Niſi enim de hoc fundamento ſe primum certo conuicerunt, procedere ex eo ſane in re tanta non potuere: Aut ſi proceſſere: tum quidem peſſime, & contra rationem proceſſere. Et ecce quæ Iudiciorum noſtrorum ſanctitas! cum iſta non modo non annotamus in Protocollis, ſed ne cogitamus quidem niſi eum monemur; & cum monemur ne tum quidem, niſi ęgre admodum, intelligimus.

RATIO III. Quin imo poſito quod certus eſſet Iudex, denunciantes ſuas ex illarum eſſe claſſe, quę *vere* non phãtaſtice transferantur & conueniant, nihilominus adhuc denunciationibus his prudenter inniti non poteſt. Nam vt prudenter iis nitatur, non modo conſtare ei debet quod Titia V. C. non men-

tiatur, cum dicit se Gaiam in conuentu vidisse; verum etiam, quod hæc proba consequentia sit: Titia vidit Gaiam in conuentu, Gaia igitur in conuentu vere fuit. Vnde enim nouit, an non forte dæmon ibi Gaiam repræsentauerit, vt adesse putaretur quæ longissime abesset? Qua de re quoniam difficultas esse potest, sequenti dubio latius agendum erit.

Dubium XLVII.

An Dæmon in conuentibus Sagarum repræsentare possit innocentes?

Respondeo, Videri quod sic: & quidem non modo quiescentes, vt quidam facilius concedunt, sed etiam cum cæteris tripudiantes. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Ita factum esse exempla docent: Ergo fieri potest. Noui monasterium vbi contigit & in acta relatum est, quod iam dicam. Accusatus à multis Sagis fuit quidam eius monasterij religiosus, quod in conuentu visus fuisset; addita etiam persona cum qua tripudiasset,

ſet, & ſuper hoc quoque pœnitentes mortuæ ſunt, cum nihilominus tamen teſtimoniis totius conuentus conſtaret eum illis ipſis horis quibus viſus dicebatur, cum cæteris in choro præſentem fuiſſe, atq; adeo in officio diuino occupatum. Vel mentitæ igitur denunciantes fuerant (quod ego fieri ordinarie exiſtimo) ſeu vi tormentorum, quod ſolent innocentes; ſeu malitia, quod nocentes: vel ſi mentitæ non ſunt (vt Iudices ſupponunt) imaginem pro re viderunt. Poſſum & alios nominare *viros ſanctos* hodie ſuperſtites, imo & *Principes* quos in ſaltibus ſuis vidiſſe iam plures faſſæ ſunt. Alia circumferuntur exempla, quæ quod nota ſint, & chartam ſolum impleant, omitto, vbi ſimiliter viſæ in tripudiis perſonæ dicuntur, quæ non ſolum eo tempore alio in loco erant, ſed etiam per deſtinatos ad id teſtes ne abeſſent ibidem cuſtodiebantur.

Ratio II. Poteſt ſe Dæmon tranſformare in Angelum lucis, vt & Scriptura teſtis eſt, & exempla ſunt paſſim in vitis ſanctorum, ergo etiam repræſentare

innocentes, præſertim cum non incredibile ſit Deum ipſi multa permittere.

RATIO III. Argumenta, aduerſæ ſententię non ſatisſolide in contrarium probant, ergo merito & prudenter noſtræ opinioni adhęrendum eſt, nec ſatis alteri fidendum. Vbi nota; quod mihi, qui affirmo dæmonem repræſentare poſſe innocẽtes, non incumbat in conſcientia opinionem meam ſolide probare; ſed id incumbat in hoc caſu conſcientiis aduerſæ partis quæ negat. Ratio iſta eſt, quia ad me quidem, ſeu id poſſit dæmon, ſeu non poſſit, parum attinet. Nolo enim ex hoc ſeu illo poſito quicquam aduerſus quenquam moliri, ſed tantum nonniſi vel animi gratia vel ſtudio monendi alios laborem hunc probandi aſſumere; in quo etſi non ſubſiſto nec ſufficienter probo, nullum aliis periculum aut iniuriam creo. At vero cum aduerſa pars ſententia ſua ſuppoſita, ex eo velut fundamento ad decernendum de capitibus humanis procedat; neceſſe eſt, niſi temere ad rem tam arduam iuiſſe velint, vt funda-

damentum hoc ſolide iactum habeant: ideoq; niſi validis id argumentis probauerint, in conſcientia nequaquam ſubſiſtent. Imo non ſolum in conſcientia, ſed & ſecundum dialecticam in hoc caſu neganti quod id dæmon poſſit, incumbit probatio. Etſi enim dici ſoleat affirmantis non negantis eſſe probare: tamen cùm (quod obiter Lector diſcat) per affirmantem hic intelligatur is qui ponit, hinc ſi quis propoſitionem aliquam ſeu affirmatiua ea ſit, ſeu negatiua, tanquam veritatem ſeu fundamentum quoddam ponit, cui ſuperſtruere adhuc aliud vult, ei neceſſe eſſe, vt eam propoſitionem probet. Vnde cum aduerſarij hanc propoſitionē negatiuam, quod dæmon non poſſit repræſentare innocentes, primum ponant, ac deinde ei ſuperſtruant ſuum proceſſum, Ipſi eam negatiuam probare debent, cum ſint hoc caſu affirmantes, id eſt, ponentes ſeu inferentes; aut iniqui erunt qui in id incumbunt fundamentum, quod non ſolide iecerunt: ſatis eſt nobis attuliſſe rationes dubitandi: ſatis item, eſſe

homines in mundo non plane doctrinæ omnis expertes, qui valde metuant, ne dæmon id Deo permittente, & poſſit & faciat: ſatis quoque quod nos hac ſuper re Iudices monemus. Nunc ipſi ſi nihilominus in vitæ ac necis cauſa acerbiſſimis tormentis in perſonas quaſlibet graſſari volunt, fundamentum hoc ſuum vel probare argumentis viro cordato dignis debent, vel excuſari non poterunt. Videamus igitur qui probent, quam ſolidas rationes adducant.

DVBIVM XLVIII.

Quæ ſint Argumenta eorum qui probare nituntur dæmonem non poſſe ſeu velle in tripudiis repræſentare innocentes?

RESPONDEO, Argumenta hæc congeſſit Binsfeldius, ad quem & Delrius remittit. Vt non parum fluctuem quam ſolide ſemper in res magicas diſquiſitum eſſe, debeam præſumere; cum ad eius remittimur argu-

gu-

gumenta, cuius ego nondum vllum solidum reperire potui, vti mox ex yocum solutione constabit. Itaque argumenta ea ex Binsfeldio ponam ordine, nisi quod argumentum primum ex Delrio sumam.

ARGVMENTVM I. Dici non potest quam nuper quidam Confessarius Sagarum alioqui non peritissimus, in verbis Delrij triumpharet, cum ea ex allato eius libro in hunc modum recitasset; *Possent*, inquit Delrius, *dæmones assumpta hominum innocentum figura in conuentibus suis comparere, si Deus id non impediret, quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine Magiæ.* Sic ille lib. 2. quæst. 12. num. 5. Et mox ibidem: *Si Deus id sinit, mox fraudem aperit, vel propter alia peccata in eorum remissionem, vel ad maius meritum, vel gloriam sufferentiæ id permittit.* Ex quo dictus Confessarius: *Ecce*, inquit, *illectum hoc & inauditum est ipsi Delrio? quis igitur id factum credat?*

RESP. I.

Resp. I. Argumentum hoc nimium probat & sic nihil: probat enim infinita alia quæ facta vere sint, facta non esse, quia hæc Delrio illecta & inaudita sint: mihi certe & pluribus mecum nec est illectum nec inauditum.

Resp. II. Inquisitores hodierni nouas indies machinationes, noua scelera Sagarum hactenus inaudita nouis tormentis extorquent, & apud Principes ac vulgum mire crepant. Quid si vtar nunc dicto argumento & omnia illa negem, eo quod illecta ea sint & inaudita Delrio, quid dicent? indignabuntur sane ac contendent noua indies Deum permittere: & cur non mihi igitur concedant inter tot noua ista hactenus illecta & inaudita quæ Deus dæmoni in conuentibus permittat, etiam has repræsentationes intercurrere? dicam hoc vnum etiam ex illis nouis esse.

Resp. III. Quæ visæ in conuentibus denunciantur, certo habentur nocentes, & certo ibi corporaliter fuisse: itaq; tam diu torquentur donec fateantur, & si quædam torturas superant ac non

faten-

fatentur, iam eæ tamen comburuntur viuæ vt obstinatæ, nam omnes simpliciter nocentes esse debent: Quid mirum igitur si illectum est & inauditum Delrio, nullas innocentes in conuentibus comparuisse?

Resp. IV. Si excipias non ita fieri vt dixi, sed quæ fassæ in torturis non sint, dimitti secundum iura, & non comburi: iam rursum id mihi seruit: nam illæ igitur quæ dimissæ sunt, innocentes iudicatæ sunt, non igitur illectum saltem & inauditum est innocentes aliquas in tripudiis comparuisse. Nihil igitur hoc quidem argumentum euincit.

Argvmentvm II. Dæmon huiusmodi repræsentationes non appetit. Ergo. Probatur antecedens: nam perspectum est ei ex sacris literis Deum non permittere, vt electi tribulentur aut tententur nisi ad meritum, probationem & bonum. Ita Binsfeldius.

Resp. I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem plane verbis probari posset, dæmonem non percussisse Iobum à capite ad plantam pe-

pedis, nec denique vllorum vnquam martyrum exquiſitas pœnas ac necem ſuis artibus promouiſſe. Dicam enim totidem ſyllabis: *Dæmon huiuſmodi artes non appetit; perſpectum eſt ei ex ſacris literis Deum non permittere, vt electi tribulentur aut tententur, niſi ad meritum, probationem & bonum.*

Resp. II. Non omnes quos Dæmon repræſentaret electi eſſent, eſſent aliqui mali & nequam in mortalibus peccatis conſtituti, etſi Magiæ criminis exſortes atque eatenus ſaltem innocentes. Etſi igitur non appeteret dæmon ob allatam cauſam repræſentare electos, non continuo probatum eſt, non appetere innocentes. Nihil igitur & hoc argumentum euincit.

Argvmentvm III. Hæc doctrina, inquit Binsfeldius, quod Dæmon innocentes repræſentare non poſſit, maximum robur ſumit ex conſcientiis innocentum. Quis enim innocens angitur aut timorem concipit, ne à Dæmone inter maleficos & Sagas repræſentetur? alias ſi hoc poſſet Dæmon, ſemper omnes

mnes merito in timore & tremore versaremur, ne in fabulam & tragœdiam, In qua salus animæ & corporis periculo exponeretur, traheremur. At securæ conscientiæ nullo modo sibi metuunt. Ergo: sic ille.

Resp. I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem syllabis æque probari posset innocentes non posse nec solere à Sagis incantari, & maleficiis in omnem vitam miserrimos reddi. Probo: Quis enim innocens cum mane surgit angitur aut timorem concipit ne ea die à Sagis incantetur? alias si hoc possent Sagæ, semper omnes merito in timore & tremore versaremur, ne maleficio aliquo afflaremur, quod in omnem vitam nos miseros redderet. At securæ conscientiæ non sibi metuunt. Ergo

Resp. II. Securi & absque metu sunt innocentes, non quia omnes existiment se à dæmone exhiberi non posse, aut quasi id dæmon interdum non faciat: sed quia existimant, etsi id fiat, sibi tamen non obfuturum, eo quod

nun-

nunquam tam imprudentes&indiscretos Iudices ad tribunalia sessuros supponant, qui ex diabolicorum hominum denunciationibus processuri sint, plusq; credituri nequam dæmonis mancipiis quæ accusent, quam integritati morum quæ excuset.

Resp. III. Vbi feruenter in maleficos inquiritur, & Iudices eius sunt sententiæ de qua loquimur vt ex hisce nugis procedendum putent, nego innocentes non sibi metuere: falsissimum hoc est: plurimos ego scio optimos conscientiosissimosq; homines qui vehementer formidarunt, atque adeo nonnullos qui alio transtulerunt sedem. Scio qui me aliosq; hac ipsa super re consuluerunt, scio qui cum in vrbem vicinam excurrissent consulendi & generaliter confitendi causa, vbi reuersi sunt sequenti die, hoc ipso indicio esse captos, quasi fugam adornassent, nec tamen fugere potuissent Deo vindice eos turbante &retrahente; cumq; contrarium testari vellent, permissum id eis non esse: scio nonnullos iam tum esse

me-

meditatos si comprehendantur & cogantur vi pœnarum se reos dicere, quas texere narrationes velint, vt probabiliter mentiti videantur ; ne si quippiam non congruat, in neruum repetantur; scio & quas multis resolutiones dederim circa hos ipsos conscientiæ casus, quatenus sine peccato mortali in torturis contra se vel alios mentiri liceret aut non liceret: Vt sane in multis locis insigniter multi boni formident. Itaq; argumentum hoc Binsfeldij nihil facit, nisi vt me potius contra ipsum iuuet: sic enim conficio: si tam paruam in his rebus experientiam aut cognitionem Binsfeldius sumpsit, vt adeo ignoret, quæ passim sunt nota, quid ei tandem similibusq; Doctoribus in his causis tribuendum est? sedeant in musæo suo, & quod vtilissime hactenus fecere, lucubrationes Theologicas ad nos emittãt: tum autem reorum causas, obsecro, ne attingant tantæ authoritatis viri, nisi hanc saltem aliquando ad incarceratorum aures propius inclinarint, & pœdore carcerum saturi abscesserint; qui vt

habeo experientia, excitare spiritus ac species solet, ne non multo quam alias clementius philosophemur.

ARGVMENTVM IV. Quod nunquam factum est, neque fit secundum communem rerum cursum, nequaquam fieri posse, si ex facti contingentia incommoda sequantur, iudicandum est. Sed nunquam, aut rarissime auditum est ex constantibus, & perseuerantibus confessionibus, quod innocentes repræsentati sint in conuentibus, imo semper experientia compertum, ibi repræsentatos eos, qui fuerunt rei tanti criminis. Ita Binsfeldius.

RESP. Negando minorem. Vnde enim scit Binsfeldius, nunquam innocentes repræsentatos, & accusatos, ac plexos esse? vnde scit omnes repræsentatos, & accusatos tanti criminis reos fuisse? an ex constantibus confessionibus, vt ait? at vnde nouit has confessiones omnes veras fuisse, nec metu, aut vi quæstionum expressas? Iam tum constat plurimos esse qui contra se mentiantur: vnde ipsi notum est, eas ipsas, qua-

quarum constantibus confessionibus nititur, non in istarum numero fuisse, quæ mentitæ sunt? Væ illi, quæ semel in tormenta pedem immiserit, non retractura vnquam quin omnia fateatur quæ cogitari potuerint. Spectat huc responsio tertia supra data ad argumentum primum, quam repete. Igitur sic sæpe mecum ratiocinari soleo, quod non omnes nos magi sumus, hanc vnicam esse rationem, quod tormenta ad nos non attingunt: verissime quidam nuper inter scyphos, & ipse magni Principis Inquisitor iactare ausus est, si sub suas manus, & tormenta vel ipse Pontifex veniret, sine dubio tandem se maleficum quoque esse confessurum. Idem faceret Binsfeldius, idem ego, idem cæteri, pauculis robustissimis exceptis. Nihil igitur & hoc argumentum euincit: repete autem, vt dixi, responsionem tertiam supra datam ad argum. I.

ARGVMENTVM V. Si Dæmon repræsentare potest innocentes in conuentibus maleficorum, poterit & innocentes in forma homicidæ, adulteri, forni-

catoris, cum omnium innocentum maxime interitum exoptet. Accusetur quis ergo homicidij, latrocinij, furti, adulterij: eludet accusatus; ac dicet culpa se vacare, Diabolum se transformasse in eius faciem, & facinus patrasse, &c.

Huius argumenti nodum, inquit Binsfeldius, soluere non poterunt, qui ita vrgente conscientia, vel non raro excæcantibus affectionibus laborant. Sic ille.

Resp. Quod Binsfeldius eos, qui in nostra sunt sententia, sic absolute perstringit, quasi laborent excæcantibus affectionibus, & vrgente conscientia, sine fundamento facit. Interim si, qui affectibus laborant, soluere eius nodum non possunt, nos certe non laboramus; cum soluere possimus: dicimus enim plane dissimile esse à nostro casu quod ipse affert; id quod sic ostendo. Attendat lector & intelliget.

Si esset locus aliquis, in quo certis constitutisq; temporibus ac horis varia apparere spectra, & miros ibi ludos, ac

va-

varias hominum affectiones effingere solerent; tum autem Sempronius accusaret Gracchum, quasi eum illo ipso tempore atque hora in eo loco conspexisset homicidium patrantem, merito prudens quisque Iudex sufficienti cum ratione dubitare posset, ne fortassis non Gracchus is vere fuisset, sed eius loco inane spectrum: Insulse autem faceret, si sine aliis indiciis hac sola causa Gracchо quæstionem decerneret. Idem autem in nostro casu est. Aiunt enim iam ante aduersarij, certa esse Dæmoni loca atque tempora, quibus festa & conuentus, ac tripudia sua cum Sagis celebret: Aiunt etiam variis ibi repræsentationibus ac formis, nunc hac, nunc illa specie, viri, mulieris, militis, virginis, adolescentis, hirci, leonis, &c. suorum assеclarum oculis obludere; si qui absunt à conuentu, eorum quoque vices, vt aduersarij fatentur, ipse supplet: quædam vere, plura ficte inibi geruntur, putant delicatè edere, bibere, dormire in lectis eburneis, &c. cum non nisi morticinis ve-

ſcantur, camerinam potent, & ſub patibulo quieſcant. Omitto enim illuſiones omnes cæteras, quæ in hiſce ſacris ſolemnes ſunt, ſic vt nihil æque ibi agere videatur infernalis hiſtrio, quam vt meris laruis, ſpectris, & falſis imaginibus confingendis indulgeat. Quæ cum ita eſſe fateantur omnes, ij contra quos ago (nam quid ego de conuentibus iis ſentiam, alias declarabo) prudenter ſane dubitabit quicunque is Iudex erit, an non in hac ſpectrorum omnis generis confingendorum facultate ad aliarum quoque perſonarum, maxime in peccato mortali exiſtentium fictionem licentia dæmonis ſe in his locis extendat: prudenter etiam formidabit, ne qui in his locis eo tempore viſus eſſe dicatur, is ipſus ille fuerit, an vero vana aliqua larua oculis obiecta. Ex quo tamen minime ſequetur, quod vt quiſque in alio quouis loco nullis talibus illuſionibus ſeu phantaſmatis obnoxio latrocinari, furari, adulterari, &c. conſpectus ſit, tum quoque ſuſpicari debeam, ne à ſpectro ſim deluſus. Longe enim diſpar ratio eſt. Ex quibus ad-

modum iam liquet, quam plane nihil in eo Binsfeldij argumento inſit, quod ipſe pene inſolubile putabat: quamq́; male nos arguerit habere oculos clauſos, ſic enim ait, quod iſta non videamus, quæ ipſe ſe in allato argumento videre putabat. Poſſet & aliter reſponderi; ſed quod reſpondi ſufficit. Et totam vim argumenti ſufficienter eneruat.

Argvmentvm VI. Deus non permittet vnquam Dæmoni, vt innocentes exhibeat, ergo & non poteſt.

Resp. Negando antecedens. Vnde hoc certū eſt aduerſariis, quod Deus id non permittet? multa alia grauiora permittit Deus, vt ſupra docuimus, neces Martyrum, infantulorum, cōculcationes ſacrarum hoſtiarū, & ſimilia infanda. Præterea permittit Deus vt Dæmon, tum in ſpeculis, tum aqua, oleo, aliisve exhibeat imagines variarum perſonarum cum paſſim curioſi ad ariolos & diuinos accedunt, conſuluntq́;, quis furtū in domo factum cōmiſerit, quis equos abegerit, quis pecus maleficio infeſtauerit, quis filiæfamilias futurus ſit ſponſus

ſus, quis primus è familia moriturus, aliave id genus nimis vſitata ac nota, in quibus tamen ſæpe fallit, & innocentes quoque, vti conſtat, falſo indicio onerat. Noui ego virum probum, doctum, & religioſum, egregia forma, in quem cum procax quædam mulier, & Saga inſana furore Veneris exardere cœpiſſet, nec tamen vlla via, quas varias tentarat, potiri optata ſpe poſſet, hoc vno ſe vtcunque leniebat, quod dæmonem ſuum concubinum in illius ſemper faciem formatum accipiebat, vt ei deinde ipſamet eſt faſſa, niſi & in hoc ei fucum fecit. Et cur igitur quod alibi poteſt dæmon, repræſentare innocentes; id in ſolis ſuis conuentibus & ſolennibus ſacris non poſſit?

DICES, Si in conuentibus repræſentare dæmon innocentes permittatur, cedet hoc in damnum tertij, (vt nuper mihi quidam inquiebat) & nimis magna hinc incommoda in Rempubl. redundabunt.

RESP. I. Sit ita: ſed vnde tibi conſtat Deum non permittere ea, quæ cedunt

in

in damnum tertij , & ex quibus magna incommoda in Rempubl. redundant? permittit Deus dæmoni vt Sagas transferat, pharmaca iis ad maleficia subministret, & similia, quæ nemo aduersariorum controuertit: nullane ex his incommoda nascuntur? Quam hoc ridiculum est! Nisi igitur aliunde constet Deum non permittere innocentium repræsentationes in diabolicis illis ludis, frustra id negatur, & sine iudicio.

Resp. II. Negando quod assumitur: nam quod, obsecro, incommodum ex iis repræsentationibus in Rempubl. redundabit? an quod innocentes habebuntur nocentes? torquebuntur? &c. sed Respondeo: habebuntur nocentes, & torquebuntur à Iudicibus prudentibus & cordatis, nego; ab imprudentibus & vecordibus, concedo: Deinde vero aduersarij male discurrunt. Aiunt innocentibus repręsentatis hoc incommodi datum iri, quod habebuntur nocentes & torquebuntur: Pręsupponunt igitur quod taliter repræsentati nocentes habebuntur: cum hoc ipsum sit in

quæſtione, an taliter repræſentati nocentes habendi ſint? Itaque in circulum argumentantur: Cur viſæ in ſaltu merito nocentes habebuntur? quia Deus innocentes ibi repræſentari non permittet: cur autem Deus non permittet? quia incommodum ſequitur; nam ibi viſæ nocentes habebuntur. Ecce NB quam parum hodie aduerſarij ad Dialecticam attendunt! A, quia B, & B, quia A. Nemo igitur hunc circulum hactenus deprehendit? Et inuenti adhuc docti viri, etiam religioſi ſunt, qui his circulis vtantur, & Magiſtratus ac Principes in errores ducant, nec deinde autem aliquando reducant, nec à Superioribus ſuis ęque omnium ignaris cohibeantur? Porro quod vult Binsfeldius priuilegium hoc eſſe filiorum Dei, vt [illegible]le quid non permittatur, ſupra refutatum eſt Dubio 10. inde repete. Omnino hic inſerēdum eſt, quod nuperrime contigit loco celebri Germaniæ, in quo omnia pene in cineres conciderunt. Vocauerat ad menſam ſuam Princeps religioſos duos, viros ſpectatæ virtutis,

tutis, & doctrinæ; inter epulas deinde Princeps ad alterum eorum: Mi Pater, inquit, existimasne ex æquo, & recto geri, cum eos hactenus in neruum abripimus, qui à decem & duodecim Sagis denunciati sunt in saltibus comparuisse? vereor non parum ne mille artifex suis asseclis illudat, & non æque tuta sit ad veritatem via, quam per hasce denunciationes sternimus: præsertim cum & viri grauissimi, doctissimiq; non pauci passim incipiant reclamare, & conscientiam nobis commouere: Dic igitur, quid sentis? tum ille, vt est acer subinde & profusus impetus eorum, qui non vltra pedes quatuor à fornace absiti philosophari solent: quid malum, inquit; quod nos anxios hic facit, ac conscientiam constringit tot testimoniis conuictam? Scrupulus sit existimare, id vnquam Deum permissurum, vt innocentium personæ ita traducantur: non est quod ad tantum denunciationum numerum Iudex hæsitet, quin tuto progrediatur. Ad quod cum rursus à Principe replicatum esset,

set, atque vltro citroq; multa in vtramuis partem hinc inde mota; videreturq; religiosus penitus obtinere velle. concludens tandem disputationem Princeps: Atqui vero, inquit, doleo mi Pater tuam vicem, qui in re capitali tuomet ore te confodisti, nec habes adeo quod reclames, si te quoque in custodiam recludo: quippe quem à se in conuenticulis suis visum non minus quindecim denunciarunt: neve putes rem serio non agi, nihil impedit quin è vestigio acta afferri iubeam, vt te ipse tibi legas, tot testibus quot nec ipse postulabas conuictum. Obstupuit vir bonus, & deiecto vultu non habuit quod sic subito opponeret præter confusionem, & è summa facundia silentium. Non fabulam narro, res ita gesta est vt dixi, locum & personas designare non est necesse. Id vnicum mirari subit, cum & inquiat Scriptura, & aduersarij concedant, posse dæmonem vt perdat animas se transformare in Angelum, imo actu se transformare dicat Apostolus 2. Corinth. 11. cur vt perdat corpus non pos-

set

ſet in hominem innocentem? Nihil igitur & hoc argumentum euincit; examinemus vltimum quod reſtat.

ARGVMENTVM VII. & vltimum. Hanc ſententiam & veram doctrinam, inquit Binsfeldius, quod Diabolus non poſſit in conuentu repræſentare innocentem, præterquam quod noſtri malefici teſtimonium perhibent, tenent Doctores; Auctores Mallei, itemq; Iaquerius, Spinæus, Loyerius: ſic ille pag. 360.

RESP. Sententiam noſtram, vbi modo ventilari cœperit, multo plures tenebunt. Et hanc veram potius doctrinam eſſe, ratione malumus quam auctoritate obtinere. Vnde nec argumentum hoc quicquam euincit. Quod autem ab auctoritate Sagarum orditur Binsfeldius, ridiculum nimis eſt: nam ſenſus eſt quaſi dicas: Sententia hæc vera eſt, quia tenent eam diſcipulæ parentis mendacij: pulchra probatio! teſtimonio igitur Sagarum, auctoritatem conciliant ipſæ Sagæ. Ait Chriſtus in Euangelio: *Si ego teſtimonium perhi-*

beo de me ipso, testimonium meum non est verum: ait allatum argumentum: Si Satanas testimonium perhibet de se seipso, testimonium eius est verum. Miror sane vbi simus! Quanquam vt ad extremum dicam quod sentio; plane in ea opinione sum, vt & ante innui, cum dicunt reæ se has & illas in conuentibus vidisse, mentiri coactione pœnarum, cum plurimam partem innocentes esse putem: Id saltem video, necesse esse vt si aliquot solum innocentes cum reliquis inuolutæ sint, mox ingens alia innocentum multitudo sequatur, dum aliæ alias quas nesciunt vi tormentorum coactæ secum accusando trahunt. Veritatem scire non volumus, sed vt simpliciter se omnes reas fateantur volumus. Id necessario tandem quicquid fiat obtinendum est. Itaque nunquam mihi hactenus in mentem venit dubitare quin in mundo Sagæ multæ essent: nunc cum publica Iudicia penitius examino, eo sensim me duci video, vt dubitem, an sint vix vllæ. Certe de tripudiis seu conuentibus an-

vn-

vnquam corporaliter fiant, non parum dubitari poteſt. Et vtinam quis excutiat accurate! Nunc hoc quidem commentario excitare doctos placuit, vt quæ ad proceſſus huius criminis ſpectant, paulo altius ventilare incipiant. Cæco impetu & meditatione caſſo multos ferri quotidie experior: ingenia mihi illa placent, quæ non vniuerſa eſſe veriſſima & indubitata exiſtimant, quæ vulgus amplectitur. Sed quicquid ſit, prouideant Principes, ne in re graui & quæ reſtitutionem annexam habet, incauti ſint.

DVBIVM XLIX.

Quæ ſint Argumenta eorum qui denunciationibus Sagarum fidem habendam eſſe volunt, & ſufficere aiunt ad denunciatas torquendas?

MVlta adducuntur, ſed quæ facile corruant, nos ordine ponemus & ſoluemus.

ARGVMENTVM I. Iudex tenetur reum

reum maleficum, seu maleficam de aliis interrogare, & reus siue rea tenetur de aliis respondere; Ergò reo malefico credendum est, & eius denunciationi standum. Probatur. Nam si fides ei adhibenda non est, frustra teneretur Iudex rogare, & reus respondere. Ita Binsfeldius pag. 248.

Resp. I. Nos qui tenemus fidem denunciationibus Sagarum commodandam non esse, consequenter negamus Iudicem teneri ad huiusmodi denunciationes curandas; & reum interrogandum.

Resp. II. Concedamus etiam teneri Iudicem à reo malefico de complicibus interrogare: non inde tamen sequitur quod illi volunt; mox credendum si dicat se complicem in conuentibus vidisse, aut similia quæ aliter probare non possit. Nam ideo tenebitur rogare, quod fieri posset, vt nonnulli alia quædam cum iis circumstantiis & probationibus additis deponerent, quę omnino arguerent, denunciantes hos & illos, hic & nunc non mentiri, id quod inter-

interdum fieri posse quis dubitat? Rogabit igitur Iudex, non id veto; sed nisi eæ probationes addantur, quæ omnino arguant denunciantem non fallere, non credet. De conuentibus autem quod ibi visæ, &c. non credet ob causas supra memoratas. Atque vt hoc obiter hic inseram, supra docui ex Constitutione Carolina, non credi oportere confessionibus in tortura factis, nisi ea dicta sint, quæ *nemo innocens scire ac dicere potuerit*: Cur non obsecro inspiciuntur nunc protocolla, & examinantur an non ea omnia quæ ibi dicta à plerisq; sunt, ab innocentibus quoque dici potuerint? Ego enim ostendam manifeste, ab innocentibus dici potuisse. Et quid cessant Principes vt igitur in Iudices illos sæuire animaduertant morte dignos, qui in re capitali sic temere crediderunt contra Constitutionis Imperialis expressissimum præscriptum?

ARGVMENTVM II. Omnium tam Theologorum quam Canonistarum & Legistarum iudicio receptum est, quod de se confessus super aliorum conscien-

tia non debet interrogari, & si interrogaretur, non ideo iuxta hoc proceditur, aut ei creditur secundum iura: Et hac regula non obstante eximuntur crimina illa quæ vocantur excepta, in quibus debent de aliis interrogari, & iis credendum est. Ergo eorum confessio fidem facit, alias nulla esset distinctio inter crimina excepta & non excepta. Ita Binsfeldius p.252.

Resp. I. Nego aliàs non fore distinctionem inter crimina excepta & non excepta. Nam hæc est distinctio, quod in exceptis non sit opus per omnia seruare communem procedendi modum à iure in aliis præscriptum. Vt autem complicibus *ex natura sua mendacibus* non credatur, nisi aliæ circumstantiæ & probationes conuincant eos non mentiri, non à iure præscriptum solum est, sed à natura, à cuius lege non datur exceptio.

Resp. II. Plura sunt crimina excepta quam Sagarum, sit igitur quod in obiectione dicitur, in aliis istis exceptis verum: atque ibi si ita volunt, credant denun-

nunciationibus complicum. In hoc autem solo crimine Sagarum non consentio vt credant, ob scilicet particulares illas rationes, quas supra dedi, quę in aliis exceptis non ita reperiuntur.

ARGVMENTVM III. Regulæ standum & inhærendum est, donec de exceptione & fallentia ostendatur: sed leges, quibus vt regulis nitimur, denunciationibus maleficorum standum putant, Ergo. Probatur minor ex L. fin. Cod. de maleficis & mathematicis, quæ vult maleficos debitæ quæstioni subiici ad facinoris socios publicandos, ac proinde denũciationibus eorum standum iudicat. Recedere autem à textu iuris, à ratione & communi sententia, summæ temeritatis est. Ita Binsfeldius p. 253.

RESP. I. Verum est quod regulæ standum sit, & inhærendum, donec de exceptione & fallentia ostendatur. Verum etiam quod à textu iuris, & sententia communi recedere temerarium sit, si sine ratione fiat. Sed dicimus nos recedere à regula & textu iuris ac communi sententia, cum bona ratione

 & o-

& ostendendo fallentiam. Id quod abunde fecimus supra. Repetat Lector.

Resp. II. Duplicis esse generis quæ rogari à maleficis circa alios possunt.

I. De sociis, si quos habuerint in necandis hominibus, vel animalibus, in inferendis damnis & similibus sceleribus.

II. De sociis suorum conuentuum, ludorum, qui artem magicam calluerint, & ibi visi sint, &c. Dicam igitur iura intelligenda esse de quæstionibus prioris generis, ac nos concedere, si quidem ita aduersarij volunt, fidem eis adhiberi aliquam posse in quęstionibus prioris generis, maxime si circumstantias quoque addant, quæ congruant, & ex quibus ea oriantur de veritate denunciationis indicia, quæ prudenti & cordato viro satisfaciant: cum ea scilicet iuxta Carolinam dicuntur quæ *nemo innocens scire ac dicere potuerit*, vt iam aliquoties monui: Non autem adhibendam esse in quæstionibus posterioris generis: eo quod in hisce etsi velint verum dicere, non semper possint, ob

ratio-

rationes supra allatas ex periculo delusionum circa conuentus.

Dices, Binsfeldius hanc distinctionem plane explodit, tanquam nullo fundamento nixam, & implicantem ignorantiam eorum criminum quæ in conuentibus admittantur: ait enim in conuentibus admitti crimina læsæ Maiestatis diuinæ, aliaq; similia, omni nece hominum aut animalium ac illatis damnis grauiora. Vnde sic argumentatur: si credendum est, & standum denunciationibus Sagarum, cum quæritur de nece hominum & animalium, deq; illatis damnis quæ minora crimina sunt, multo magis standum denunciationibus erit cum quęstio est de conuentibus, quę maiora crimina inuoluunt. Sed

Resp. Binsfeldium hanc distinctionem frustra reiicere.

Nam I. nititur principiis quæ non tenent. Ponit pro fundamento, quod quo maius sit crimen de quo quæstio est, eo amplius sit denunciationi tribuendum, quod fundamentum ratione caret, vti supra Dub. 37. rat. 6. ostendimus, dum

docuimus vim testimonij non à re testata, sed à testante pendere.

II. Iam supra dedimus rationes sæpius citatas, cur etsi credi possit de sociis in aliis criminibus, non tamen in crimine veneficij, cum dicunt de suis conuentibus; eæ rursum considerentur & abunde satisfecerimus.

ARGVMENTVM IV. Malefici sunt latrones, & plus quam latrones, sunt coniurantes cum Dæmonibus, sunt rei læsæ summæ Maiestatis, sunt sacrilegi, sunt proditores patriç, sunt hçretici &c. Sed latronibus, coniuratoribus, reis læsæ Maiestatis, sacrilegis, proditoribus patriæ, hæreticis &c. creditur contra socios, ergo & maleficis. Idem Binsfeldius p. 254. & seq.

RESP. Non esse parem rationem maleficorum & aliorum: supra enim datæ particulares rationes sunt, cur etsi aliis credi possit, Sagis tamen credi non debeat, nimirum ob specialem illarum malitiam, naturam mendacem, ac particularem in illo crimine falsitatis præsumptionem ob varias illusiones & in-

çerti-

certitudines. Vnde ab aliis ad Sagas argumentari non licet, ac fruſtra hic vehemens eſt Binsfeldius, niſi afferat ſolidiora.

ARGVMENTVM V. Eis qui veritatem loquuntur credendum eſt, alias fides humana periret; ſed communiter accidit, vt ſocij in hoc crimine complices denunciantes veritatem dicant, vt conſtat experientia, & ex proceſſibus contra maleficas, Ergo. Idem Binsfeldius p. 257.

RESP. Concedendo maiorem, negari minorem vt penitus falſam, ac de qua iam hic quæritur ac controuertitur, vt proinde aſſumi non debeat, ſed probari. Quod autem ait eam conſtare experientia & ex proceſſibus contra maleficas, æque nego. Repete quæ dixi Dubio proxime præcedente, Argum. 1. Reſp. 3. & Argum. 4. & concidet hoc quoque Binsfeldij argumentum.

ARGVMENTVM VI. Teſtes qui non debent examinari examinati faciunt aliquam fidem, quia faciunt quale quale indicium, vt Doctores loquuntur, &c.

Ergo magis credendum illi teſti, qui debuit examinari quia maiorem fidem facit; Sed maleficus de ſe confeſſus debet examinari de complicibus ex legibus & communi ſententia. Ergo ei magis credendum eſt. Idem Binsfeldius pag. 259.

Resp. Coincidit vis huius argumenti cum primo, ibi igitur ſatisfactum eſt, vt Lector animaduertet: Repetat qui volet.

Argvmentvm VII. Praxis Eccleſiæ tradit Sagis eſſe habendam fidem, nam omni tempore Iudices ex huiuſmodi denunciationibus inquiſiuerunt contra denunciatos. Idem Binsfeldius p. 259.

Resp. I. Praxis hæc etſi multorum fuit, non tamen omnium. Supra enim oſtendi, ſententiam noſtram non carere auctoritate Doctorum.

Resp. II. Eſto noſtra ſententia à communi reliquorum opinione & praxi plane recederet, non ideo continuo damnanda foret, dum ſolidis rationibus non deſtitueretur: non deſtituitur autem, vt ſupra patuit. Ergo

Resp. III.

Resp. III. Praxis Iudicum non continuo vocanda est praxis Ecclesiæ. Sonat id, quasi res fidei agatur: Absit autem vt omnes eas praxes, quæ communiter in vsu sunt. Ecclesia approbet, ac suas appellari velit, cum multæ careant ratione & malæ sint. Quam enim longe & late practicata est in orbe à Iudicibus probatio illa Sagarum per aquam? an autem & hanc praxin Ecclesiæ vocabimus? Frustra igitur specioso nomine Binsfeldius nos terret.

Argvmentvm VIII. Multæ Sagæ conueniunt in denunciationibus suis in eandem personam, Ergo signum est quod non mentiantur, Ergo eis credendum est.

Resp. Quod multæ in eandem personam conueniunt, mirum non est, nec eis fidem simul sumptis conciliat, si alioqui singulæ non habent. Nam id ex multis causis fieri potest, vt ostendam. Vel enim denunciantes vere Sagæ fuerunt, vel fuerunt innocentes, quæ vi tormentorum coactæ, vt iis se subducerent, alias nominarunt. Vtrum fuerit mirum non est, Nam Si

Si vere Sagæ fuerunt; potuerunt

1. Plures malitiose in vnam aliquam conspirasse, vt si contingeret in manus Magistratus deuenire, eam secum in exitium traherent, & in iisdem accusationis circumstantiis conuenirent, prout exempla non pauca narrantur, quæ breuitatis causa prætereo.

2. Potuit Dæmon, vt supra diximus, innocentem repræsentasse in conuentibus: vbi cum plures conueniant, vt ipsi aiunt, à pluribus videri potuit, & nominari, cum iisdem loci, & temporis, ac reliquis circumstantiis.

3. Potuit Dæmon suggessisse, instigasse, mandasse, vt has illas quas vellet singulæ accusarent, & has illas circumstantias simul adderent.

Si vere Sagæ non fuerunt, ne tum quidem mirum est; quia

1. Vbi multæ torquentur & rogantur, quid procliuius est, quam aliquas casu incidere in eandem personam? præsertim si paucæ adhuc restent in pago personæ nondum denunciatę ac exustæ.

2. Cum

2. Cum tales nesciant alias, solent plerumq; eas nominare de quibus iam ante est communis rumor, vel quæ eo nomine incarceratæ semel fuere, vel exustæ.

3. Fit iam plerumque, vt videmus indies, & bene notauit Tannerus, Officiales Iustitiæ non seruare secretum, & spargere in vulgus, si quæ nominatæ sunt. Vt igitur quæ deinde torquentur pœnis se liberent, easdem nominant.

Atque hic certò nullo modo excusari Magistratus in conscientia poterunt quod id non emendent. Iam vbi versor tota pene vrbe notæ sunt non paucæ nuper à diuersis denunciatæ. Hæ igitur nunc quidem differuntur dum fama crescat, post annum autem ex hac fama procedetur. O tempora! hic Germaniæ est zelus.

4. Sed & maleuoli quidam, vt supra docui, nominatim de quibusdam in tortura interrogant; quid mirum igitur, si eas sic in os sibi inditas plures accusent? Repete quæ supra dixi.

AR-

Argumentum IX. Patet ex processibus criminalibus quod plerumque omnes illæ quæ ab aliis denunciatæ sunt, vere Sagæ fuerint, cum id deinde ipsæmet in tortura fassæ sint, vnde sequitur denunciantes verum dixisse, atque igitur denunciationibus fidem detrahendam non esse.

Resp. Quod denunciatæ pleræque vere Sagæ fuerint, non satis ex secuta earum confessione conuincitur. Quam enim parum tuta sit fides à tortura quęsita, abunde liquet, & ex supra à nobis allatis manifestum est. Stulta autem est, vt dixi, quæcunque delata ream se non fateatur, cogetur enim tot tormentis vt tandem succumbat, & si non succumbat comburetur viua vt obstinata. Repete quæ hinc inde supra dicta sunt. Nesciunt sane omnes ij quid virium in tormentis insit, qui vel commentari lucubrationes suas in quiete atque otio solent, vel immiti animo ac feroce quis pœnarum sit sensus experti vnquam non sunt. Quos ego non ex vlla maleuola voluntate, sed affectu optimo & Chri-

Christiano, ad maius ipsorum bonum, & maiorem conscientiæ cautelam precarer, vt vel ad dimidium quadrantem equulei aliquem gustum sumere, & velut prius ipsi prælibare velle in animum Inducerent, quam accederent ad odiosas has reorum causas in equuleo tractandas. Neque enim tam durus esse velim, vt is nescio qui Princeps fuisse dicitur, qui quos causis criminalibus iudicandis admouere voluisset, eos quantumuis reluctantes in neruum prius per horam dimidiam coniici iubebat, ne non plane dolorum rudes eorum vim exactius perspectam haberent: quo id consequi se posse existimabat, vt vnius hominis non longissimo tormento multorum aliorum non modo tormenta, sed & neces redimeret: Ideoq; se id salua conscientia in vtilitatem Reipublicæ facere posse, alterumq; ob eandem causam sustinere id debere, omnino sibi persuadebat.

Iudicium meum non interpono, faxit Deus vt eum oẽs amemus & sic transeamus per hęc temporalia, vt non amittamus æterna.

Di-

Dices, At denunciatæ non solum fatentur se reas, sed etiam easdem circumstantias & puncta, quæ denunciantes de ipsis deposuerant. Signum igitur &c.

Resp. Id vel falsum est, vel contingit vt supra docui Dub.28. Arg.4. vnde repete, & aduertes friuola hęc plane argumenta esse.

Argvmentvm X. Ne quid dissimulem eorum quæ reperio, adiungo his Binsfeldij argumentis aliud Professoris Rinthelensis D.Gôehausij, quem & supra citaui. Is igitur sic argumentatur, his verbis:

Constat, inquit, *summo labore Sagas adigi ad has denunciationes, Dæmone eas prohibente, ne regnum eius supplicio affectis subditis diminuatur, ac eiusmodi exemplis cæteri ab hoc crimine absterreantur.*

Ergo tanto certius existimandum, denunciationes illas esse veras, quas scimus Dæmone inuitissimo fuisse extortas, & ideo Sagæ solum defunctas quasdam personas nominant. Sic ille p.152.

Resp. Argumentum hoc nimium pro-

probat, & sic nihil: quod nimium; ostendam: quia probat quoque, & quidem potius, idipsum quod nos volumus, quam quod ille. Sic enim ex ipsius verbis hæc formo enthymemata:

I. Dæmon inuitissimus est, vt eius asseclæ suas veras complices prodant; non autem inuitus est aut esse potest, sed volentissimus, vt nominent & necent innocentes. Existimandum igitur, nominare potius innocentes volentissimo suo domino, quam inuitissimo nocentes.

II. Dæmon prohibet, imo, vt dixerat alibi idem Auctor, adigit iuramento in conuentibus, ne nominent se inuicem; ne innocentes autem nominent, nec prohibet is vnquam, nec iuramento cauet. Et cur eas igitur quas vetat nominabunt potius subiectissimæ seruæ, quam quas non vetat?

III. Si nominent veras complices, minuetur dæmonis regnum. Si nominent alias, non minuetur. Et cur illas igitur potius, quam has nominare

vo-

volent? O fidas asseclas vnius regni si sic inter se diuisæ sunt!

IV. Si nominent se inuicem, absterrebuntur Sagæ superstites visis suorum suppliciis, sin alias, non absterrebuntur sane, sed magis animabuntur, dum non in suum gregem, sed in hostilem grassari vindictam vident. Et cur igitur potius alienas quam suas accusent? nimium igitur hoc argumentum probabat, quia in rem nostram. Interim ne dissimulem, sed iuuem potius contra me, idem argumentum sic vrgeri poterit: Nam

Dices, Imo peruertitur vis argumenti: ea enim longe alia erat, nimirum hæc, quam vel ex ipsa responsione data sic exacuo: Sagæ si nominent innocentes, tum & facient quod optat Dæmon, & non minuent suum regnum, & animabunt cæteras Sagas, & à tormentis se excipient. Sane igitur ad nominandum innocentes, promptæ, volentes, & expeditæ erunt; sed non sunt autem ad nominandas eas quas nominant promptæ, volentes, &

expe-

expeditæ, sed magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, non igitur eæ quas nominant sunt innocentes sed nocentes. Breuius sic: Si Sagæ nominarent innocentes, essent ad nominandum promptæ; non sunt autem ad nominandum promptæ; non igitur nominant innocentes; qui est syllogismus formalis, in secunda figura hypotheticorum.

Resp. I. Circa syllogismi huius maiorem. Erunt enim Sagæ promptæ ad nominandum innocentes, nec vi tormentorum coactæ eos nominabunt, si quidem id possit fieri, & quantum in ipsis est, alioqui non. Atqui vero non potest fieri, vt vnquam prompte nominent, sed omnis earum nominatio necessario debet esse coacta, ac non nisi tormentis expressa, ac proinde tam nominatio innocentum quam nocentum semper est coacta atque vtrinque paritas. Mordicus enim volunt Iurisperiti criminales, vt si quæ de se crimen confessa deinde etiam complices velit nominare nondum tormentis coacta, ea

nominatio non audiatur, sed velit nolit eam torquent, vt sic confessio complicum exprimatur per nouam ac singularem torturam ad id vnum destinatam, quæ simul infamiam expurget, vt aiunt, ac nos supra meminimus Dubio 44.rat.5. Vnde frustra Iurisperiti iam dictum argumentum vsurpabunt: sed & lepide sane agunt; ipsi enim faciunt vt omnis omnino nominatio complicum vi tormentorum fiat, & sic coacta fiat; ac deinde nihilominus quod prompta non sit, sed coacta, ex eo argumentum ducunt. Non capio hunc ratiocinandi modum: Consideret Lector; & vbi intellexerit quid velim, mirabitur.

Resp. II. Circa syllogismi minorem. Nam eæ quæ alias nominare debent, vel veræ & reales Sagæ sunt, vel non veræ, sed nominales tantum, vt sic loquar, quæ scilicet vi tormentorum coactæ, suscepêre in se crimen quo vacabant. Si veræ Sagæ sunt, nego minorem. Nominabunt enim innocentes prompte, volentes, expedite, ob rationes ante datas; Quod si autem nunc pas-

passim quæ nominare debent, non nisi magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, iam exinde arguam potius, eas igitur veras Sagas non esse, sed nominales. Argumentum enim allatum omnino in aduersarium retorquebo in hunc modum:

Veræ Sagæ si nominare debeant, erunt promptæ ad nominandum saltem innocentes, vt aduersarius concedit; sed nunc passim eæ quæ nominant, non sunt promptę ad nominandum etiam vllas, vt idem concedet, Ergo quæ nunc passim nominant, non sunt veræ Sagæ. Syllogismus formalissimus est.

Ex quo sane sequitur solutio ad id, quod supra in allato argumento dicebatur: *& ideo Sagæ solùm defunctas quasdam personas nominant.*

Attendant enim Principes quod dicam in re graui. Nam sic res habet:

Iudices plerique imperiti & incurij, multi etiam auari & malitiosi ex futilibus indiciis capiunt & torquent: vis tormentorum parit Sagas quæ non sunt: quia tamen esse debent; debent &

edicere magiſtras ſuas, & diſcipulas & ſocias quas non habent. Id quia conſcientiam exagitat, renituntur dum tormentis aut metu tormentorum adigantur: tum denique pœnis impares eas nominant, quibus & faciant ſuis dictis fidem, & quam minime poſſunt, noceant: nominant inquam eas, quæ iam vita functæ ſunt, & pro Sagis exuſtæ. Si vlterius vrgentur, nominant quoque viuas, atque eas quidem primo, quas iam ante audiunt diffamatas, aut ab aliis quoque denunciatas, aut hoc nomine aliquando captas, &c. Id enim ita paſſim fieri, ſi ſciens fallo,

Tum Pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras:

Scio autem quid loquar, atque vnde ſciam in vltimo illo viuorum mortuorumq; iudicio oſtendam Magiſtratibus iis, quos hæc ſcire oportebat, quosq; merito in illum diem tot innocentes ad tribunal citant, & ego cito.

ARGVMENTVM XI. Niſi denunciationibus credatur, aliud non ſuppetet medium ad Sagas deprehendendas & extir-

extirpandas, vnde Respublica à maleuolis non purgabitur; est igitur denunciationibus credendum. Argumentum hoc Iudicum est, & omnium eorum hodie, apud quoscunque denunciationes vt fallaces reiiciendas esse dico. Vehementer autem vrgent Binsfeldius, & viri alias eruditi; quod soleo mirari. Itaq; ostendam quam parum considerent quid obiiciant. Nam

Resp. I. Nego, non suppetituros alios modos ad reas deprehendendas: sunt alia indicia quæ sufficiant, vt ad inquisitionem & torturam procedatur. Enumerat nonnulla Tannerus & Delrius, quæ me piget exscribere. Legant quorum interest.

Dices, Etsi subinde indicia se prodant, quibus communes Sagæ deprehendantur, non tamen quibus sagarum principes & magistri: Ita Binsfeldius: *Nam quando*, inquit, *principes huius sceleris visi fuerunt, aut scopas erigere ad causandum pluuiam, aut illam supponere vestibulo alicuius stabuli, & lites & minas intentasse plebeis, aut alia opera externa exercuis-*

se, quæ indiciorum vices subeant ad probandum? Hæc enim sunt facta vulgarium & vilium personarum, quæ rus incolunt, & ruri versantur inter plebeios. Ibi quandoque hæc & similia perspiciuntur indicia. Sic ille.

Vnde probat & vehementer vrget, vt denunciationibus sit locus, sine quibus nulla alia suppetat via, ad Sagarum saltem principes in apertum trahendas, Itaque

RESP. II. Esto etiam verum sit nullam superesse viam ad Sagas earumq; principes detegendas. Quid tum postea? an ideo via vtar inepta & periculosa, qualem esse eam supra ostendi, quæ per denominationes procedit? Facio dilemma; Vel habent aduersarij certas & bonas vias detegendi Sagas, vel non habent; si habent, age iis vtantur; si non habent, abstineant & non detegant, quos detegere non possunt; quis illos cogit eradicare zizania quæ non norunt? quid se frustra vexant, & affligunt, nec acquiescunt Euangelico præcepto, vt sinant vtraque crescere vsque ad messem? Hæc scilicet non

præ-

præuidebat cœlestis Paterfamilias, cum id in mandatis daret? aut nos prudentiores Filio Dei sumus?

Resp. III. Miror autem, quæ hæc tandem probatio sit: Alia via non est Sagas detegendi, ergo hæc per denunciationes bona est, perinde quasi Sacerdos celebrare volens, cum vinum non inuenit, sed acetum, ita colligat: Non alia hic est materia consecrandi, hæc igitur est bona.

Dices, Hoc est Sagis patrocinari. Sed

Resp. Vox est quam nunc primum non audio, non primum etiam contemno. Rationibus agere soleo, non cauillis. Pulchre tamen respondet Tannerus, cum sic ait: *Non hoc est Sagarum, sed potius innocentum aduersus Sagas illis malitiose insidiantes patrocinium sumere: ne sicut extra iudicium etiam cum amissionis vitæ & bonorum suorum periculo, ita in iudicio hoc & periculo & metu solutæ in eorundem vitam, famam & fortunas eo nocentius quo liberius grassentur.* Sic ille.

Resp. IV. Imo quid pugno? Sit verum

rum quod argumentum allatum proponebat, nisi denunciationibus credatur, aliud non suppetere medium, ad Sagas deprehendendas & extirpandas. Concedam hoc aduersariis, si ita: verissimum enim est; sed ecce pro me hoc facit, & confirmat in opinione quam concepi de paucitate Sagarum: nam sic mecum hæc sequentia puncta meditari soleo,

I. Clamant omnes, omnia esse Sagis plena: quæro ego vnde sciant? vnde Sagas deprehenderint? non alia est aiunt deprehendendi via, nisi denunciationibus credatur. Atqui has ego fallacissimas esse paulo prius ostendi: Omnia igitur Sagis plena sunt, quia fallacissimo noscendi medio vsi sunt; nisi id vsurpent, aliud habere negant. Quid hic dicam?

II. Omnia esse Sagis plena, tam certum est, tam indubitatum, vt qui hæsitet, in inuidiam vocetur, explodatur, audiri non debeat, dicam breuiter, certissimum est: quæro ego vnde hæc tanta certitudo nata est? aiunt illi, ex testimo-

moniis Sagarum; ex auctoritate Dæmonis. Præclare! Hæc igitur cum certissimam pariat notionem, infallibilis credo erit? Nam ex auctoritate fallibili nunquam ducitur cognitio certissima, vt omnes Theologi, & Dialectici, atque ipsum lumen rationis nos docet.

III. Quid pugnant inter se aduersarij? clamant quidam se vrgentissima habere indicia multa & magna quod Titia V.G. Saga sit: Nunc Binsfeldius & alij clamant non haberi alia nisi denunciationes, si his non crederent, progredi non possent.

IV. Audio nuper dixisse quosdam Inquisitores communem se praxin sequi; errare se non posse. Alij si non verbis at factis tamen idem dicunt; nam sic liberi sunt quasi impeccabiles sint: Vulgus quoque existimat iudicia omnia criminalia nescio quid sacrum & sanctum habere; vt, quæ ibi iudicata sint, infallibiliter hoc ipso iuste facta sint. Obsecro vnde omnia hæc? Quia fundant se Iudices in testimoniis satanicis: nisi id haberent,

 pro-

progredi non possent, inquit Binsfeldius.

V. Ego vero existimo hanc insignem esse calumniam, & nihil ignominiosius Germanico nomini aspergi posse, quam dicere Magistratus nostros & hactenus acerrime progressos esse, & tamen progredi non potuisse, nisi deniq; testimoniis satanicis subnixos. Consideret hoc lector.

VI. Multo fœdius erit, si eadem testimonia tantum apud Germanos valere auditum fuerit, vt etiam in personas Ecclesiasticas summo cum Catholicæ religionis inter hæreticos despectu recipiantur. Et tamen recepta sunt etiam sub Principibus Ecclesiasticis.

NB VII. Dubitare hic mihi incidit, an casu quo Catholicus Sacerdos ex his testimoniis magiæ postulatus, bis, ter, quater acerbissimis tormentis se purgasset, nihilominus viuus igni adiudicari posset, & bona phrasi obstinatus & impœnitens dici, quod se tantis testimoniis opponeret? Et quid si ipso mortis die à Confessario suo vere pœnitens iudi-

iudicatus, coram venerabili Altaris Sacramento magna cum cærimonia innocentiam suam contestaretur? Quid si ad præsentem, & venturum olim Iudicem ex eius verbo seu Euangelio appellaret? quid si testem eum inuocaret, quod ne sacerdotali nomini inureretur nota, intolerabiles alioqui torturas eas hactenus exhausisset? Quid si ad bancum iuris auditurus sententiam, eandem repeteret protestationem, ac vehementius hortaretur Iudices, ne in Dei Sacerdotem cum insigni religionis despectu procederent, qui nec conuictus esset, nec confessus crimen? Quid si eadem repeteret coram populo in supplicij loco, eo cum sensu pietatis & energia sermonis, animorumq; commotione, quam communes omnium gemitus, & lachrymæ sequerentur, etiam qui interessent hæreticorum? an adhuc testimonia tam grandia, per has omnes procellas teneret cursum suum, & valorem? Et quid si dum magiam pernegauit, vi tamen tormentorum alia esset scelera confessus; an ob ea tunc fal-

ſaltem, cum nec accuſatus ante fuiſſet, nec proinde legitime rogatus, aut confeſſus, damnari poſſet? Certe ea tempora poſſent incidere, vt in omnem euentum, quid tali caſu ſentiendum eſſet, ſcire expediret. Sed de hoc fortaſſe alias.

Nunc id manet, ridiculum mihi videri, quod tam multas nobis Sagas in Germania imaginamur, ſi ita procedamus: præſertim cum multi quoque Iudices ex multiplicatis Sagarum denunciationibus, non ſolum ad capiendum & torquendum, ſed etiam ad condemnandum procucurrerint, ſecuti nimirum auctores à Delrio citatos, qui multas huiuſmodi denunciationes plenas eſſe probationes tenuerunt. Quinimo & audio inuentos eſſe, qui ex teſtimoniis Energumenorum ad capturam & torturam iri voluerint.

Et quæ iam denique teſtimonia excluſuri ſumus? quo deueniemus? non hæc manifeſta noſtra punitio eſt? Et quid dicam de teſtimoniis puerorum mendiculorum, qui ſeu à maleuolis

con-

conducti, ſeu vt facile eſt illi ætati illudere, ita arte quadam examinandi & captioſis interrogatiunculis circumuenti, ſeu etiam ſponte eſca & potione illecti ſe ſeductos eſſe annuunt, & vt mira rogantur, mira narrant, quæ in conuentibus viderint, quæ acta ſint, qui interfuerint, & ſimilia, quorum deinde à viris ſpiritualibus & intelligentioribus rogati, non meminerunt, & omnia alia retexunt.

Itaque cum & capra nuper, quod ridiculi cauſa interpono, amiſſa eſſet, (nam miles abduxerat) ea quoque in conuentu Sagarum ab his & iſtis iam plexis neſcio an plectendis abſumpta erat. Plurima talia ſunt, quæ, quod ad finem propero, omitto. Alias fortaſſe iſta colligemus. Id ſciat Magiſtratus mirifice ſibi & dolendum in modum ab Officialibus illudi.

DV-

DVBIVM L.

An Iudex alterutram sententiam secure amplecti possit seu nostram quæ contemnit, seu aliorum quæ magnifacit denunciationes?

RESPONDEO, Non potest secure amplecti sententiam aduersariorum. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Tutior via in dubiis eligenda est. Quæ regula etsi in cæteris consilij rationem habet, tum tamen præcepti vim obtinet, cum periculum est, ne alioqui proximo fiat iniuria, vt docent Casistæ, & supra quoque dixi Dub. 8. sub finem.

RATIO II. Ostendi bonis argumentis aduersariorum sententiam solide non subsistere: vel igitur Iudex melius eam fundet, aliis adductis argumentis, & nostra refutet, vel tenebitur nos sequi.

RATIO III. Iura volunt vt in dubiis reo potius quam actori faueatur iuxta reg. 11. iur. in 6.

RA-

Ratio IV. Iudex sequi debet securiorem interpretationem iuxta cap. ad audientiam, & c. significasti 2. de Homicidio.

Dices I. At clamat Binsfeldius Remp. hoc modo purgatum non iri.

Resp. Id frustra clamat; facile enim ex hactenus dictis colliges, si denunciationibus tantum deferatur, contrarium futurum, & potius triticum quam zizania periclitaturum: Nam hoc scilicet purgare Rempub. est ita periculosis viis ad exscindendos nocentes incedere, vt vix innocentissimus quisque iam tutus sit?

Clamant Inquisitores omnes, magiæ crimen occultissimum esse; Obsecro autem quomodo occultissimum est, si tam facile deprehenditur, vt nullum iam sit in orbe crimen cuius tot rei in lucem protracti sint, & indies protrahantur, vt isti putant?

Dices II. Sententia quidem hæc mitior est respectu nominati, sed altera vtilior respectu Reipublicæ & boni publici: Siquidem ita iudicia pro-

mo-

mouentur & facilitatur via executionis. Sic Profeſſor Rinthelenſis D. Gôehauſius ſupra citatus in libro de Proceſſibus contra Sagas, pagina 151. Sed

Resp. Inprimis ſententia hæc noſtra & mitior & vtilior eſt, tum reſpectu nominati, tum nominantis, tum Reipublicæ. Nam nominatum è diſcrimine eripit, nominantis malitiæ & nocendi ſtudio occurrit, Reipublicæ vaſtationem impedit, dum paucos nocentes tolerat, ne plurimos innocentes pereundi periculo exponat. Deinde ratio in obiectione allata pro altera ſententia, quia ſic promoueantur iudicia, &c. non probat vtiliorem eam Reipubl. eſſe, ſed è contrario damnoſam. Nam promoueri iudicia, & facilitari executiones tam graues ex indiciis leuiſſimis, id eſt, teſtimoniis fallaciſſimis, innixis veracitati mendacium Sagarum, tam noxium Reipubl. eſt, quam illa grauia ſunt mala, quæ ex temere tractatis his cauſis poſſunt conſequi, ac dixi ſupra Dub. 8. rat. 3.

Di-

Dices III. Iudex nocet bonis quisquis pepercerit malis. Crudeles illi qui vt vni parcant, multos necari permittunt,&c. sic idem Rinthelensis pag.153: Sed

Resp. Ita est,sed ad rem non spectat: Nam inprimis, qui non nisi ex fallacissimis denunciationibus malorum vult malos nosse, is potius parcet malis, exscindet bonos; ac sic dupliciter nocebit bonis. Deinde crudeles sunt, qui vt vnum perimant malum, non curant si & simul plures bonos. Denique non vnus est cui parcetur, cum denunciatis parcetur; nam parcetur multis, & parcetur merito; quippe adhuc nondum sat suspectis quod nocentes sint. Si tu autem nocentes & malos ponis; quibus parci non debeat, iam idipsum ponis, quod an poni debeat in quæstione est. Id enim est quod quærebamus, an nocens & malus haberi debeat, quem mendax fœmina nocentem & malum dicit. Binsfeldius igitur cum pag. 192. vehementius Magistratum increpat; & iustitiam vrget; nec aliam tamen

viam procedendi esse ait, nisi per has Satanicas denunciationes, parum discrete zelat.

DVBIVM LI.

Quæ breuis sit summa & methodus processuum contra Sagas hodie apud multos in vsu, digna quam Diuus Cæsar intelligat, & Germania consideret?

RESPONDEO, Poterat hanc summam lector quiuis ex tractatu hoc ipse apud se colligere: sed quod mihi id fuit factu facilius, eam hic apponam, omissis tamen multis quæ commode inseri non poterant: de quibus consulantur hactenus dicta, vti & de his quæ hic posita sunt, si diductius lubet singula cognoscere. Itaque summa hæc est:

1. Incredibilis vulgi apud Germanos, & maxime (quod pudet dicere) Catholicos superstitio, inuidia, calumniæ, detractiones, susurrationes & similia, quæ nec Magistratus punit, nec

nec concionatores arguunt, suspicionem magiæ primum excitant. Omnes diuinæ punitiones, quas in sacris literis Deus minatus est, à Sagis sunt. Nihil iam amplius Deus facit aut natura, sed Sagæ omnia.

2. Vnde impetu omnes clamant vt igitur inquirat Magistratus in Sagas, quas non nisi ipsi suis linguis tot fecerunt.

3. Mandant ergo Principes suis Iudicibus & Consiliariis, vt incipiant in Sagas procedere.

4. Nesciunt hi primum vnde ordiantur, cum indicia seu probationes non habeant: nec temere tamen hic quicquam moliendum esse à conscientia sua satis audiant.

5. Monentur interim bis terve vt procedant. Clamat vulgus moram hanc non carere suspicione. Et pene idem sibi, à nescio quibus informati, Principes persuadent.

6. Hos autem offendere & non subito obsequi, in Germania graue est: plerique omnes, etiam viri spirituales ni-

mium pene probant, quæcunque modo Principibus placuerunt: nec aduertunt à quibus hi ſæpe inſtigentur quantumuis optimi natura ſua ſint.

7. Tandem igitur voluntati eorum Iudices cedunt, atque aliqua demum via proceſſibus initium inueniunt.

8. Aut ſi illi adhuc hærent, & horrent tangere rem periculoſam, mittitur Inquiſitor ad id ſingulariter deputatus: qui ſi quid ſecum trahat imperitiæ & impetus, vt fieri in humanis rebus ſolet, id in hac materia colorem ac nomen mutat, & non niſi mera iuſtitia ac zelus eſt; quem vtique ſpes lucri non imminuit, præſertim in homine tenuiore & auido habendi cum familia plena prolibus eſt, & in ſingula reorum vrendorum capita aliquot dalerorum ſtipendium conſtitutum eſt, præter accidentarias collectas & contributiones, quas liberrime à paganis exigere Inquiſitoribus permiſſum eſt, vt ſupra.

9. Tum ſi dictum aliquod Energumeni aut ſi malignus & ſpurius horum tem-

temporum rumor (non enim vnquam probata fama) in pauperculam aliquam & vilem Gaiam grauis incubuit; ea prima eſt.

10. Ac ne tamen ex ſolo hoc rumore ſine aliis indiciis, vt vocant, proceſſum eſſe videatur; ecce ſubito in promptu eſt indicium aliquod per hoc dilemma: Vel enim Gaia ea malæ & improbæ vitæ fuit, vel bonæ ac probæ. Si malæ; indicium id, aiunt, magnum eſt: nam à malitia ad malitiam prona præſumptio eſt. Si autem bonæ; & hoc quoque indicium non minus eſt: nam ſic, aiunt, tegere ſe Sagæ ſolent, & vel maxime videri probæ velle.

11. Rapi igitur Gaia in carcerem iubetur: & ecce nouum iterum indicium per hoc dilemma: Vel enim timere ſe tunc oſtendit, vel non oſtendit. Si oſtendit (quippe cum audierit quam grauibus tormentis in hac materia vti ſoleant) iam hoc indicium eſt: nam conſcientia accuſat, aiunt. Si non oſtendit (quippe cum innocentiæ confidat) iam id quoq; indicium eſt: nam hoc deniq;

propriissimum esse Sagis aiunt innocentissimas iactare se, frontemq; porrigere.

12. Ne non vero adhuc plura in eam indicia suppetant, habet Inquisitor homines suos, sæpe improbos & infames, qui in omnem retro vitam inquirant, in qua sane fieri non potest quin occurrat quippiam seu dictum siue factum, quod abiecta in malum hominum interpretatio in magiæ culpam facile detorqueat & obuertat.

13. Sed & si qui tum ei male hactenus voluerunt, pulcherrimam nocendi opportunitatem nacti, afferunt quod quale lubet, facile reperiunt: clamaturq; passim, grauari eam magnis indiciis.

14. Atque ideo quamprimum ad quæstiones abripitur, nisi eadem adhuc die qua capta est, iam tum abrepta sit: vt sæpe contingit.

15. Neque enim aduocatus & integerrima sui defensio quibusuis conceditur, cum clament Exceptum crimen esse, cumq; qui defendere & aduoca-

uocare velit, in suspicionem criminis vocetur: vti & omnes illi qui in his causis quicquam loqui velint & Iudices monere vt cauti sint: nam mox nominant Sagarum patronos: Sic omnibus occlusa ora sunt & obtusi calami, ne loquantur aut scribant.

16. Plerumque tamen, ne non aliquis saltem defensioni locus Gaiæ datus videatur: sistitur primum in speciem ac indicia ei primum præleguntur & examinantur, si tamen examinantur.

17. Quæ etsi tunc illa purgat, & ad singula accurate satisfacit, id non attenditur nec notatur, vim suam & valorem omnia retinent quantumuis optima responsione detrahatur: iubetur tantum reduci in vincula, vt considerret attentius an obstinata velit persistere: iam tum enim quia purgat sese, obstinata est. Imo si se purgat accurate, nouum id indicium est; quippe quæ inquiunt ni Saga esset, tam eloquens non esset.

18. Vbi considerauit: rursum alio die sistitur, & prælegitur ei decretum torturæ: quasi nihil iam ante ad obiecta responderit, nec quicquam eliserit.

19. Prius tamen quam torqueatur, seducitur à lictore, & ne contra dolorem muniat se magicis quisquiliis, eæ quæruntur toto corpore detonso, atque etiam ea parte qua sexum monstrat petulanter excussa; licet nihil tale hactenus vnquam reperiant.

20. Quidni vero mulieri id fiat? cum & consecratis quoque Sacerdotibus? idq; etiam ab Inquisitoribus & Officialibus Ecclesiasticis Principum Ecclesiasticorum: neque enim non bruta fulmina apud Iudices Germanos habentur, quæ in Bulla Cœnæ eos petunt, qui sine speciali & specifica Apostolicæ sedis licentia in Clericos procedunt. Quod ne Principes ipsi pientissimi atque in Romanam sedem obseruantissimi intelligant, ac proinde frænum processibus adducant, Inquisitores cauent.

21. Tum

21. Tum vbi ſic excuſſa & detonſa Gaia eſt, torquetur vt veritatem ediſſerat, id eſt, vt ſeſe ſimpliciter ream pronunciet: quicquid aliud dictura eſt, veritas non erit, nec eſſe poteſt.

22. Torquetur tamen tortura primi generis, id eſt, leuiore: quod ita intellige, vt licet grauiſſima quidem ea ſit, tamen reſpectu aliarum ſequentium lenior ſit. Vnde ſi fatetur, aiunt & ſpargunt faſſam eſſe ſine tortura.

23. Quis autem Principum aliorumq; qui hæc audit, non exiſtimet certiſſimo nocentem eſſe quæ ſic vltro ſine tortura ſe ream faſſa ſit?

24. Sine ſcrupulo igitur vllo poſt hanc confeſſionem plectitur: plectenda interim nihilominus, etſi confeſſa non eſſet: nam vbi modo torturæ datum initium eſt, iam iacta alea eſt, euadere non poteſt, mori debet.

25. Itaque vt fatetur, vel non fatetur: æque quicquid fiat actum eſt. Si fatetur, res clara eſt, nam, vt dixi & liquet, plectitur: Reuocatio omnis fruſtra eſt, vt ſupra oſtendimus. Si non

fatetur, repetitur tortura bis, ter, quater: licent omnia quæ hic lubet: neque enim temporis, nec acerbitatis, nec repetitionis pœnarum in excepto crimine est ratio: nihil hic peccare se putant Iudices quod in conscientiæ forum adducendum sit.

26. Tum si Gaia in tormentis vel voluit oculos præ dolore, vel figit; noua hæc indicia sunt. Si voluit, cur, inquiunt, vt concubinum suum quærit? Si figit autem, En, inquiunt, iam eum reperit, iam videt. Quod si vero aliquoties torta nondum silentium abrumpit; si vultu connititur aduersus pœnas, si patitur deliquium &c. clamant eam ridere & dormire in tormentis, vti maleficio taciturnitatis, ac tanto iam nocentiorem esse; quam proinde vel viuam vri deceat: quod & nuper nonnullis factum, quæ fateri aliquoties tortæ noluissent.

27. Atque id tunc vocant etiam Confessarij, etiam religiosi, obstinatam & impœnitentem decessisse; noluisse conuerti, nec deserere concubi-

cubinum ſuum; ſed ſeruare ei fidem voluiſſe.

28. Quod ſi autem contingat quampiam ex tot tormentis animam deponere, aiunt ei à Dæmone eliſam ceruicem eſſe: atque id probant argumento quodam inuincibili, quo ſi vti velis, neminem non omnium hominum ſic à Dæmone elidi conficies, vt ſupra.

29. Quare merito, ſcilicet, cadauer à lictore educitur, & humatur ſub furca.

30. Quod ſi autem nec Gaia moritur, nec ſcrupuloſi quidam vlterius torquere audent ſine nouis indiciis, nec inconfeſſam exurere, retinetur in carcere, atque arctioribus vinculis accipitur, ibi vel ad annum integrum maceranda dum ſubigatur.

31. Neque enim per torturas purgare ſe vnquam poteſt, & aſperſum ſemel crimen abluere, vt volebant iura. Dedecus id eſſet Inquiſitoribus ſemel captam ſic emittere: Nocens eſſe debet per fas nefas, quam illi modo ſemel vinculis amplexi ſunt.

32. In-

32. Interim & tum, & iam ante ſubmittuntur Sacerdotes imperiti, impetuoſi, lictoribus ipſis importuniores: horum officium eſt eo vſque miſeram omnibus modis diuexare, dum ſe tandem, ſiue ſit ſeu non ſit, ream fateatur: ni id faciat ſaluari ſimpliciter non poſſe clamant, nec ſacramentis muniri.

33. Ne vero Sacerdotes ſedatiores, doctioresque, & qui fœni aliquid in cornu ac in corde ſalis geſtent, admittantur, expreſſiſſima cautio eſt. Vti & ne quiſquam alius ad cuſtodias accedat, qui aduocare aut Principes erudire poſſit. Nihil enim quidam æque formidant, quam ne quo modo tale quippiam ſe forte prodat, quo captarum innocentia in lucem proſiliat. Itaque cuiuſmodi generis viris non modo orbis terrarum iuuentutem, ſed & ipſi Principes conſcientiam ſuam fidunt, hos quidam eorundem Principum Inquiſitores eo habent loco, vt non modo à conſcientiis reorum quantumuis expetiti ſint eos remoueant,

ueant, ſed & iactitare ad nobilium menſas nuper auſi ſint, à patria merito exigendos eſſe, tanquam Iuſtitiæ turbatores.

34. Interea vero dum Gaia ſic vt dixi adhuc in carcere attinetur, & à quibus minime debebat diuexatur, non deſunt Iudicibus accuratis pulcherrima inuenta, quibus non modo noua indicia contra Gaiam reperiant, ſed quibus etiam in faciem eam ſic conuincant (ſi Diis placet) vt Iudicio Academicorum Doctorum tum ſaltem viua exurenda eſſe pronuncietur: vti ſuperius oſtenſum eſt.

35. Quidam tamen ex abundanti & exorciſari Gaiam iubent, & in alium transferri locum, ac ſic iterum torqueri: ſi hac forte mutatione loci & expiatione maleficium taciturnitatis poſſit diſcuti: Ac ſi ne ita quidem proficitur, tum demum viuam flammis immittunt. Scire cupiam me Deus amet, ſi & faſſa & inconfeſſa perit, quis hic tandem quantumuis innocenti euadendi ſit modus? Miſeram te nimis, quid ſperaſti?

rasti? quid non primo in carcerem accessu ream te fecisti? Age stulta mulier & vesana quid toties vis mori cum possis semel? Sequere consilium, & ante omnem pœnam dic te ream, & morere; non euades: nam hæc denique zeli Germaniæ catastrophe est.

36. Itaque si se quæpiam vi dolorum falso semel ream fecit, dici vix potest, quæ miseria sit. Nam & medium nullum suppetit apud plerosque quî euadat, & alias quoque reas facere cogetur quas nescit, quasq; non infrequenter Quæsitores in os indunt, aut lictor suggerit, aut quas iam ante infames, aut delatas, aut semel captas & dimissas audiuerunt: quæ cum rursum alias, & illæ quoque alias indicare debeant, & sic deinceps; quis non videt in infinitum iri oportere?

37. Quare & ipsi Iudices vel abrumpere processus, & damnare artem suam debent, vel & suos denique, & semet, atque omnes exurere: Nam ad omnes tandem falsissimæ denunciationes excurrent, &, si modo

do tormenta succedant, sontes ostendent.

38. Vnde & ij denique inuoluuntur, qui initio vel maxime clamabant vt incendia constanter alerentur: Neque enim præuidebant imprudentes, ad se quoque ordinem necessario peruenturum. Et hi quidem iusto Iudicio DEI: quippe qui pestilentibus suis linguis cum tot nobis maleficos creassent, tot innocentes ignibus addixerunt.

39. Sed iam multi prudentiores atque eruditiores id cernere paulatim incipiunt, & quasi ex graui somno excitati aperire oculos, ac lentius cautiusq; sæuire.

40. Neque est quod negent Iudices se ex solis denunciationibus ad tormenta procedere: ostendi enim supra vere procedere, ac proinde fallere optimos suos Principes cum negant. Nam & fama quam fere cum denunciationibus coniungunt, inualida est semper atque nulla, cum legitime nunquam probetur: Et de Stigmatis quę nugantur, miror nondum annotatum

à sa-

à sagacibus esse, fallacias fere esse lictorum.

41. Interim vero dum sic feruent processus, & quæ torquentur aliæ alias strenue denunciant acerbissimis cruciatibus coactæ; mox foras manat qui nam hi & isti sic denunciati sint: Nam hæc ratio secreti est eorum, qui quæstionibus intersunt: Et id non sine suo fructu, cum hinc subito contra denunciatos indicia captare possint per hoc dilemma: Nam si qui audiunt se delatos esse vt sane audiunt; vel tum illi fuga se subducunt ne capiantur, vel constantes in loco manent: Si fugam arripiunt, iam hoc aiunt ingens culpæ & metuentis conscientiæ indicium est: Si manent autem, tum & hoc indicium est: quia dæmon, aiunt, eos detinet, ne abire possint; vt nuper non semel cum gemitu audire debui.

42. Præterea si quis adit Quæsitores, & an verum sit quod audit, interrogat, quo mature defendat sese, & via iuris venienti incommodo occurrat; iam id

id quoque pro indicio eſt, quaſi conſcientia & culpa eum moueant, contra quem nihil tamen ab Inquiſitoribus ſit adhuc motum.

43. Sed & quicquid agat conciliat ſibi famam; quæ poſt annum vnum & alterum ſat adulta, ad torturam ſufficiat cum denunciationibus coniuncta, licet ipſa hæc ex denunciationibus primum contracta ſit: nam & hæc exempla vidi.

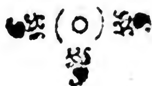
44. Similiter eis euenit quoſcunque calumniam aliquam à maleuolo quopiam pati contigerit: Nam vel defendunt ſe iudicio, vel non defendunt: Si non defendunt, indicium id culpæ eſt, quod tacent: Si defendunt autem, iam latius ſpargitur calumnia, & ſuſpiciones ac prurigo veſtigandi commouentur iis, qui ante ignorabant, diditurq; mox fama, quæ deinde nunquam obruatur.

45. Itaque nihil pronius factu eſt, quam vt hos quoque facillime nominare eæ ſoleant quæ interea tor-

quentur, & nominare aliquas coguntur.

46. Vnde & COROLLARIVM quoddam consequitur rubrica enotandum: quod si modo processus constanter vrgeantur, neminem hoc tempore cuiuscunque sexus, fortunarum, conditionis & dignitatis fuerit, sat esse tutum, qui modo aliquem sit nactus hostem & detractorem, à quo in Magiæ suspicionem & famam pertrahatur. Vt sane quocunque me obuertam miserrima horum temporum sit ratio, nisi aliter prouideatur. Dixi supra, & verbo repeto, non posse pestem hanc, quæcunque est, incendiis aboleri: sed aliter tamen efficacissime posse vix pauco sanguine effuso. Sed quis nosse volet? Plura dicere conantem dolor obruit, vt accurate & ad vnguem summam hanc perficere non possim, nec, quod alias non inutile futurum erat, versionem Germanicam meditari: Erunt fortasse qui id patriæ suæ & innocentum amori

mori dabunt, vt accuratius perficiant. Id ego denique eruditos omnes, & pios, ac prudentes, moderatosq; rerum æſtimatores (nam cæteros non moror) per omnipotentis Iudicis tribunal obteſtor, vt quæ ſcripſimus tractatu hoc, non parum ſedulo euolant, NB & expendant: In magno periculo ſalutis verſantur Magiſtratus omnes & Principes, niſi attentiſſimi eſſe velint. Non mirentur, ſi quid acriter ſubinde & animoſe eos admoneo: neque enim inter eos me eſſe deceat, quos appellat Propheta canes mutos non valentes latrare. Attendant ſibi & vniuerſo gregi, quem de manu eorum olim DEVS accuratiſſime requiret.

APPENDIX.

QVID POSSINT TORTVRAE & Denunciationes?

POssunt pene omnia. Vnde quidam nuper non illepide Torturam appellabat Omnipotentem. Et circumferuntur sane exempla non pauca eorum, qui tormentis victi falsissima de se confessi sunt, & plexi ob neces hominum, qui deinde viuere reperti sunt, & similia. Sed nolui ego vnquam hoc libello exemplis vti; tum ne chartas narrationibus implerem, quod quiuis potest; tum ne quispiam suspicari vellet rara hæc igitur esse, ac non quotidie contingere. Vnum tamen libuit hic apponere, quod ingentem hominum turbam complectitur, & miror non magis hactenus annotatum esse; est autem tale:

EXEM-

EXEMPLVM MEMORABILE.

ARſit olim Vrbs Roma ſub Nerone Imperatore: caſu id factum ſit, ſeu Principis eius iuſſu, dubium eſt; lege Scriptores, Tacitum, Suetonium, Dionem, Sulpitium, Baronium, & alios. Conſtantiſſimus certe rumor Principem in culpam vocauit, ſed hanc ille mox tranſtulit in Chriſtianos: quos quia tunc vulgi fama vt ſceleratos & ad quiduis proiectos differebat, corripi primum quoſdam iuſſit & torqueri. Hi igitur tormentis victi de ſe faſſi ſunt, tum & alios indicarunt ſeu denunciarunt: ita vt ex horum denunciationibus & tormentis ingens ſubito multitudo conuicta ſit, non ſolum incendij eius rea fuiſſe, ſed & multo amplius odij in humanum genus. Quare deinde vt incendiarij & humani maxime generis inimici varia morte plexi ſunt; atque alij quidem ferarum tergis contecti la-

niatu canum diſcerpti ſunt, alij affixi crucibus, alij exuſti; atque vbi defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis cremati: cum ſcilicet infixi palis & diſpoſiti per amphitheatrum, tum pice ac reſina circumfuſi & obligati, ac ſic accenſi inſtar tædarum exarſerunt. Quo alluſit Iuuenalis, cum ait Sat. 1.

Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa
Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant.

Cornelij Taciti fidi Scriptoris de re tota verba luculenta ſunt Annalium lib. 15. cum ſic ait:

Ergo, inquit, *abolendo rumori Nero ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit quos per flagitia inuiſos vulgus Chriſtianos appellabat, &c. Igitur primo correpti qui* FATEBANTVR. *Deinde* INDICIO *eorum* MVLTITVDO INGENS *haud perinde in crimine incendij, quam * odio humani generis* CONVICTI. *Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque vbi defeciſſet dies in vſum nocturni*

Forte inc Vnholden ermanorum.

cturni luminis vrerentur. Sic ille. Circa quod exemplum notet lector & consideret sequentia.

PRIMO, Processus Neronis contra Multitudinem ingentem his indiciis seu probationibus subnixus fuit: 1. Fama, qua pessime audiebant Christiani. 2. Confessione propria tormentis expressa. 3. Confitentium denunciationibus, nam ita denique & incendij, & inimicitiæ humani generis innocentissimi homines conuicti sunt.

SECVNDO, Permisit Deus non vt pauci tantum sic conuincerentur & perirent, sed vt multitudo ingens.

TERTIO, Omnes eos, qui sic conuicti perierunt, Ecclesia ob hoc ipsum pro Martyribus colit, & eorum memoriam celebrat Octauo Kalendas Iulij, vbi ita de eis loquitur Martyrologium Romanum: *Erant*, inquit, *hi* OMNES *Apostolorum discipuli & primitiæ Martyrum, quas Romana Ecclesia fertilis ager Martyrum ante Apostolorum necem transmisit ad Dominum.*

QVARTO, Nec obſuit Martyrio, quod tormentis victi & ſe & alios fecere reos: Nam omnes ſimpliciter Martyrologium vocat Martyres. Nec de aliis loqui Martyrologium, & de aliis Tacitum, ſed de iiſdem plane, facile intelliges, ſi Martyrologium inſpexeris, quod Taciti ipſa verba recitat. Vide quoque ſi lubet annales Baronij in anno Chriſti 66. & Sulpitium Seuerum hiſtor.lib.2.

QVINTO, Nec Martyribus igitur, nec Apoſtolorum diſcipulis, nec in ipſo Chriſtianitatis primo feruore luctantibus ea ſuppetiit conſtantia quæ contra tormenta & denunciationes euinceret.

SEXTO, Hæc mens Neronis in tormentis adhibendis fuit, vt torti ſe reos faterentur: niſi id quoque hodie tormentis intenditur, quid obſecro intenditur? Repete quæ ſupra ſparſim diximus. Quod ſi tamen aliud intenditur, eſt quod gaudeam, bene habet.

SEPTI-

Septimo, Esto autem aliud nunc Iudices intendant quam Nero; esto etiam pluribus ex indiciis quam ille, ad tormenta aduolent; id tamen non obstat, quin eadem nunc vis sit tormentorum, quæ olim fuit. Vti tunc igitur tormenta & denunciationes innocentissimum quemque reum facere potuere, poterunt & nunc quoque. Ac si nunc vere rei sunt, qui rei denunciantur, tunc quoque vere rei erant, qui rei denunciabantur. Certe Iudicum Neronis non eadem cum Nerone mens fuit, iudicio tamen eorum Martyres conuicti sunt.

Octavo, Cum Nero tormentis & denunciationibus Mvltitvdinem Ingentem tam Sanctorum hominum reos fecisset: dubium non est, quin si pergere vlterius voluisset, nunquam inuenisset finem reorum. Nam vti tam multi conuicti erant, ita & reliqui conuinci potuissent, & hæc hodie quoque causa est,

ſa eſt, cur, vbi denunciationibus inſi-ſtere pergimus, ad finem impoſſibile venire ſit.

Dices, Putat Baronius Tacitum in dato Exemplo mentiri, quod qui-dam Chriſtiani tormentis ſuperati ſe & alios falſo reos fecerint.

Respon. Putant alij, qui vim tor-mentorum paulo quam multi perſpe-ctiorem habent, Tacitum non men-tiri. Et ſane cum iudicialiter habitæ quæſtiones illæ Neronianæ ſint, & la-tæ ſententiæ; non eſt credibile, in in-confeſſos & negantes ſæuitum eſſe; cum id plane cum intentione Nero-nis pugnaſſet; quippe qui ſic auxiſſet rumorem de ſe conceptum, non ab-oleuiſſet. Neque Tacitus in hac qui-dem re Chriſtianis iniquior quam Ne-roni fuit; quin potius fauit, ac, ſi at-tendas, ſatis innuit fuiſſe Chriſtianos innoxios, & magis nocentem Nero-nem. Sed nec mirari debet Baronius etiam Sanctos tam exquiſitis pœnis ini-tio ceſſiſſe, deinde pœnituiſſe, & fru-

ſtra

ſtra reuocaſſe, ac ſic nihilominus martyrio decoratos eſſe: Nam & hodie ſi ſanctiſſimi quique noſtris quæſtionibus ſubderentur, æque ſuccumberent; vti neminem adhuc de ſe diffitentem audiui, qui vel ſemel tormenta hæc propius ſpectauiſſet.

Sed hæc clarius olim ad Tribunal DEI. Tu nunc vale Lector, atque exemplum hoc mente verſa, ac Numen time.

FINIS.

PROTESTATIO.

Si quid ſcripſi, quod Eccleſiæ ſanctæ Romanæ diſplicet, id vanum eſto; damno, & deteſtor; uti & quod quem quam iniuſtè lædat, &c.

RESTAURO DEL LIBRO
di LELLI
GIUSEPPE